

בקיצור

סוגיות מבוארות בדרך קצרה

ללמוד להבין ולזכור

חולין (א)

דפים ב'–כ"ט

בקיצור

חיבור זה הנקרא "בקיצור", בא לסייע את הלומד להלך בסוגיה בדרך כבושה וסלולה, ובכך לקיים את דברי חז"ל במסכת פסחים, לעולם ישנה אדם דרך "קצרה", שהיא הדרך הקצרה להיכנס לסוגיית הגמרא, באופן שיהיו הדברים ברורים ומאירים.

וכמו כן מסייע חיבור זה, לחזור בזמן קצר על הלימוד, להיות מהזרעים וקוצרים, ולהציל ממה שאמרו חז"ל במסכת סנהדרין, כל הלומד ואינו חוזר כזרע ואינו "קוצר".

חיבור זה כולל בתוכו את מסקנות הגמרא על פי פירוש רש"י תוס', ולפיכך, כל מקום שנאמר בחיבור זה לשון הלכה, אינו בא לפסוק הלכה למעשה, אלא לומר, שלפי היוצא מהגמרא על פי פירוש רש"י או תוס', כך ההלכה, אבל למעשה פעמים רבות ההלכה בשו"ע נפסקה על פי פירושי ראשונים אחרים לסוגיה, ולפיכך אין לסמוך למעשה על המבואר בחיבור זה, שאין מטרתו אלא לסייע בלימוד גפ"ת וחזרתו.

ומלבד זאת, כבר למדונו חכמים, שאי אפשר לבר בלא תבן, וכמו כן כמעט אי אפשר שיוציא האדם מידו דבר מתוקן בלא שגיאות, וכמו שפירש רש"י את דברי דוד בתהילים, "שְׁגִיאוֹת מִי יִבִּין", "אני נזהרתי בהם, אבל אי אפשר להיזהר שלא אשגה", ולפיכך מן הסתם גם חיבור זה אינו נקי משגיאות. ועל זאת אבקש, מכל מי שימצא איזה דבר הטעון תיקון, שישלח ויודיע לי, לכתובת הרשומה למטה, כדי שאוכל לתקן זאת במהירות הבאות.

הערה: האותיות המודגשות הן תמצית ה"בקיצור", וניתן לקרותן בפני עצמן.

בקיצור רח' פלדמן 8 בני ברק 51383

טל' 03-6192647 או 050-4100091 . פקס' 03-6199188 . דוא"ל bekitsur@zahav.net.il

© כל הזכויות שמורות למחבר י. א. ה.

לעילוי נשמת הגאון הגדול
רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל
בן הגאון רבי מאיר זצ"ל
נלב"ע כ' בתמוז תשס"א
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת
הר"ר שמואל בן פורת ז"ל
בן הר"ר דוד ומרים ז"ל
נלב"ע כ"ט אייר תשע"א
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

הר"ר יעקב בונם יוליס ז"ל

בן הר"ר צבי ז"ל

נלב"ע י"ט בתמוז תשמ"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנו הר"ר יצחק יוליס וב"ב הי"ו

לעילוי נשמת

הר"ר יהונתן דוד יוליס ז"ל

בן הר"ר צבי (יובל) ז"ל

נלב"ע ז' בתמוז תשס"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י אחיינו הר"ר יצחק יוליס וב"ב הי"ו

לעילוי נשמת

מרת ברכה הנדשר ע"ה

בת הר"ר יונה דב ז"ל

נלב"ע י" בתמוז תשנ"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת אימי מורתי

מרת שפרינצא שיף ע"ה

בת הר"ר יהודה גרשון לעזר ז"ל

ולעילוי נשמת אחיי

יהודה גרשון ואברהם שיף ז"ל הי"ד

שנעקדו על קידוש ה'

י"ג בסיון תש"ד

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצחו על ידי הר"ר משה מנחם שיף וב"ב הי"ז

לעילוי נשמת

הר"ר ראובן ברן ז"ל

בן הר"ר צבי ז"ל

נלב"ע ל' סיון תשמ"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

מרת פרידה רייזל מרזל ז"ל הי"ד

בת הר"ר אהרון ואטל ז"ל

נלב"ע י"א תמוז תשנ"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

מסכת חולין

פרק ראשון הכל שוחטין

דף ב'

ואלו דינים ששנו בלשון "הכל עושים", והם דיעבד:

א. הכל ממירים, אחד האנשים ואחד הנשים.

כלומר, אנשים ונשים שוים בזה, שאם עברו על הכתוב, "וְאִם בְּהִמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנּוּ קֶרְבָּן לַה' כֹּל אֲשֶׁר יִתּוּ מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ. לֹא יִחְלִיפוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רַע בְּטוֹב", ואמרו על בהמת קדשים שתהא בהמת חולין אחרת תמורתה, אף שאסור לעשות כן, **והעושה כן לוקה את הארבעים**², שעבר באיסור לא תעשה, מכל מקום, מה שעשו עשו, וגם הבהמה השניה קדושה, כמבואר בסוף הכתוב, "וְאִם הֵמָּר יִמִּיר בְּהִמָּה בְּהִמָּה וְהָיָה הוּא וְתִמְוָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ". ו"הכל" הנוכר כאן בא ללמד שלא רק המקדיש עצמו עושה תמורה אלא אף יורשו.

[ולפי מה שרצו לומר מתחילה, שכל מקום שזכר "הכל עושים", הוא לכתחילה, אף על פי כן שנו כאן בדין זה שהוא בדיעבד "הכל ממירים", ולא חשו לכך, כי מסיום המשנה מובן שכל הדין הוא בדיעבד, שכך סיום המשנה, "לא שהאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר"³].

ב. הכל מעריכים ונערכים נודרים ונידרים.

פרשת ערכין מדברת במי שאומר "ערכי עלי", או "ערך פלוני עלי", שנותן להקדש כפי הערך הקצוב בפרשה, [ראה הערה ז], בין אם אותו אדם שווה הרבה מהערך הקצוב ובין

² ואם תאמר, הוה ליה למימר וסופג שמונים, דהא תרי לאוי כתיב, "לא יחליפו ולא ימיר". ויש לומר, דחד בשלו וחד בשל חברו, ... וכגון דאמר חברו, כל הרוצה להמיר בהמתו ימיר, דבענין אחר אין ממירין בשל אחרים ... [תוס'].
³ כן פירש רש"י. ורבינו תם פירש, שהסיבה ששנו כאן "הכל ממירים", היא ללמד, שאפילו אם המירו במזיד עשו תמורה.

⁷ ראה בעמוד הבא.

לשון "הכל" במשנה

בכל מקום ששנה התנא דין בלשון "הכל", כגון, "הכל חייבים ...", "הכל עושים ...", בא התנא ללמד, שמלבד אלו שהדין נוהג בהם בפשיטות, הוא נוהג גם במישהו נוסף. ובהמשך יתבאר בעזרה⁴, בכל הדינים הנזכרים בסוגיה בלשון "הכל", מהו הדבר הנוסף שאותו דין נוהג בו.

לשון "הכל חייבים"

בכל מקום ששנה התנא דין בלשון, "הכל חייבים ...", אותו דין נאמר לכתחילה, כלומר חובה לעשות כן לכתחילה, כגון:

א. **הכל חייבים בסוכה**. ו"הכל" הנוכר כאן בא ללמד, שלא רק בני מצוות חייבים בסוכה, אלא גם קטן שאינו בר מצוות, משעה שאינו צריך לאמו חייב בסוכה⁵.

ב. **הכל חייבים בציצית**. ו"הכל" הנוכר כאן בא ללמד שלא רק בני מצוות חייבים בציצית, אלא גם קטן שאינו בר מצוות, משעה שיועד להתעטף בטלית חייב בציצית.

לשון "הכל עושים"

כששנה התנא דין בלשון, "הכל עושים ...", אין לדעת מלשון זה אם אותו דין נאמר לכתחילה, כלומר שיש לעשות כן, או שאותו דין נאמר בדיעבד, כלומר שאם עשו כן, כך וכך הדין. שכן פעמים שונה התנא בלשון זה דין שאינו אלא בדיעבד, ופעמים שונה התנא בלשון זה דין שהוא לכתחילה.

⁴ לא נתבאר בסוגיה, האם הקטן עצמו חייב בכך, או שאביו מחויב לחנכו בכך.

ובין אם שווה פחות מהערך הקצוב.

וכל זה **כדעת רבי מאיר**^א. **אבל לדעת רבי יהודה**, כל זה בנדרים, [שאמר "הרי עלי"], כי הנודר חייב באחריות הנדר, ויש לחוש שמא לא ישלם ויעבור על הנדר. אבל בנדבות, [שאמר "הרי זו"], אין לחוש, כי מאחר שכבר הפריש את חיובו, ודאי ישלם. ואף אם יאבד, אינו חייב באחריות, ולכן **הטוב מכולם נודב ומשלים**. ומכל מקום, מודה הוא, שערכין ונדרים שיש בהם חשש שלא ישלם, לכתחילה אין לעשות.

ונדרים הם כשאדם אומר "דמי עלי" או "דמי פלוני עלי", שאז הוא מתחייב לתת להקדש את שווי אותו אדם שנקב בו, [כפי שהיה נמכר אדם כזה בשוק לעבד].

ו"הכל" הנזכר לעניין דין מעריכין ונודרים, בא ללמד, שלא רק גדול מעריך ונודר, אלא אף קטן בן שתיים עשרה שנה ויום אחד, הנקרא **מופלא סמוך לאיש**, מאחר שידוע לשם מי מעריכים ונודרים, ערכו ונדרו חלים וחייב לשם. ו"הכל" הנזכר לעניין דין **ערכין**, בא ללמד, שלא רק מי שיש לו שווי נערך, אלא גם מוכה **שחין** נערך, והמעריך אותו, נותן כפי הדמים הקצובים בפרשה לפי שנותיו, אף על פי שאין לאיש זה שום שווי. ו"הכל" הנזכר לעניין דין **נדרים**, בא ללמד, שאם אמר על **הקטן פחות מן חודש** דמיו עלי, אף על פי שלעניין ערכין אין לו ערך קצוב בפרשה, לעניין נדרים מתחייב הנודר לתת שווי.

ואלו דינים שנשנו בלשון "הכל עושים", והם לכתחילה:

א. הכל סומכים אחד האנשים ואחד הנשים^ה.

כלומר הכל, הם בכלל דין סמיכה על הקרבנות, [וְיִסְמְךָ יְדוּ עַל רֹאשׁ הַעֵלָה וְנִבְחָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלֵיוֹ], ויש להם לסמוך לכתחילה על קרבנם. ו"הכל" הנזכר כאן בא ללמד, שלא רק **המקדיש עצמו סומך על קרבנו**, אלא גם יורשו.

ב. הכל שוחטין.

שנינו במשנתנו, "הכל שוחטין ושחיטתם כשרה", ומאחר ש"שחיטתן כשרה" משמע דיעבד, על כרחך מה ששנו "הכל שוחטין", הכוונה לכתחילה, שאם הוא דיעבד, יש כאן כפילות שלא לצורך.

ואף שהכל בכלל הדין הזה, שאם העריכו או נדרו נתחייבו לשלם להקדש, וכן אם העריכו אותם או נדרו לתת דמיהם להקדש, הנודר והמעריך חייב לשלם כן להקדש, **לכתחילה אין לעשות כן**, כי אין ראוי לאדם לנדר נדרים^ז שמא לא ישלם, שנאמר "וְכִי תִהְיֶה לְךָ לֶאֱשֶׁר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֶטָּא". ונאמר "אֵת אֲשֶׁר תִּדְרֶה שְׁלֹם [אבל] טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדְרֶה [כלל] מִשְׁתַּדֵּר [כלומר שמא תידור] וְלֹא תִשְׁלֹם"^ח.

ובעזה"י תתבאר משנתנו להלן, מי הם השוחטים לכתחילה שנתרבו מ"הכל שוחטין", ומי הם שאינם שוחטים לכתחילה, אבל בדיעבד שחיטתם כשרה, שהתכוונה אליהם משנתנו במילים "ושחיטתן כשרה".

ולפי זה, כך הסדר, הגרוע ביותר נודר ואינו משלם, טוב ממנו נודר ומשלם, **והטוב ביותר שאינו נודר כלל**, ואין חילוק בין נדרים לנדבות^ט.

שחיטת חרש שוטה וקטן

חרש שוטה וקטן ששחטו, **שחיטתן פסולה אף דיעבד**, כי **יש לחוש לכמה דברים פסולים בשחיטתם, כגון (א) שהייה (ב) דריסה (ג) וחלדה**^י.

שנסאו בעניין אחר בבשר תאוה, הוו כאילו ציוה להם המקום לאכול על ידי שלמים. [תוס'].^{יא}

^{יב} הך סוגיה כלישנא בתרא דפרק קמא ונדרים, דקאמר דפליגי בנובד. אבל ללישנא קמא קאמר, דפליגי בנובד, אבל בנובד מודה רבי מאיר שמתור. [תוס'].^{יג}

^{יד} חפשנו בכל המקומות, ולא מצינו כן בשום מקום בש"ס [שנשים סומכות], ואדרבה איפכא מצינו, [דעה שאינן סומכות], ואפילו לרבי יוסי ורבי שמעון אינו אלא רשות, וצ"ע. [גליון הגמרא].^{יד}

^{טו} כל הפסולים הללו יתבארו בעזה"י להלן בדף ט', ובהמשך המסכת. [] ולהגרמה ועיקור לא חיישינן דמינכר. ומיהו עיקור דסכין פגומה לא מנכר. [תוס'].^{טז}

ערך נקבה	ערך זכר	גיל
0 שקלים	0 שקלים	0 - חודש
3 שקלים	5 שקלים	חודש - 5 שנים
10 שקלים	20 שקלים	5 שנים - 20 שנה
30 שקלים	50 שקלים	20 שנה - 60 שנה
10 שקלים	15 שקלים	60 שנה - מעלה

^א ואם תאמר, והא כתיב "וַיִּדְרֶה יַעֲקֹב נְדָר", וכן אמר יונה "אֲשֶׁר נִדְרָתִי אֲשַׁלְמָה". ויש לומר דבשעת צרה מותר ... [תוס'].^א

^ב כן פירש רש"י שעניין זה למד מסמיכות הכתוב הזה לכתוב שלפניו, "את אֲשֶׁר תִּדְרֶה שְׁלֹם". אבל לרבינו תם נראה, דכולא מילתא דריש מהאי קרא לחוד, "טוב אֲשֶׁר לא תִדְרֶה מִשְׁתַּדֵּר וְלֹא תִשְׁלֹם", דהוה ליה למכתב "טוב אֲשֶׁר לא תִדְרֶה מִשְׁתַּדֵּר", ואני ידענא ד"מִשְׁתַּדֵּר וְלֹא תִשְׁלֹם" קאמר, אלא להכי קאמר "וְלֹא תִשְׁלֹם", לגלויי על "מִשְׁתַּדֵּר", דמשתדור כדרך הנודרים קאמר, שונדרים ומשלמים.

^ג ואם תאמר, מאחר שאין טוב שיחא נודב ומשלם כל עיקר, אפילו מביא כבשתו לעורה, היאך אכלו ישראל שלמים במדבר. ויש לומר, כיון

ואם עמדו על גביהם אחרים, וראו שלא ארעו דברים אלו בשחיטתם, בדיעבד שחיטתם כשרה.

דיני משנתנו "הכל שוחטין"...

שנינו בתחילת הפרק, "הכל שוחטין".^א ושחיטתן כשרה. חוץ מחרש שוטה וקטן שמא יקלקלו את שחיטתן. וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה".

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים לשלושת הפרטים הבאים,

(א) **מה כוונת התנא ללמד, במה ששנה "הכל שוחטים" לכתחילה.** (ב) **ומי הם אלו ש"שחיטתן כשרה" רק בדיעבד.** (ג) **ומי הם אלו ששחיטתן כשרה בדיעבד כש"אחרים רואים אותן".**

ביאור א' – [דברי רבה בר עולא], "הכל" **לאתויי טמא ששוחט חולין שנעשו על טהרת הקודש.** ואלו הם דיני המשנה:

(א) "הכל שוחטים לכתחילה" – כלומר, **הכל שוחטים לכתחילה בהמות חולין, ואפילו אדם טמא ששוחט אותן.** ולא רק חולין שאין נשמרים בהם מטומאה,^ב אלא אף חולין שקבלו להישמר בהם מכל טומאה כאילו הם קדשים [=חולין שנעשו על טהרת הקודש, שבעליהם רוצה להתרגל לשמור קדשים בטהרה, ומקבל עליו לשמור אף חולין שלו כאילו הם קדשים], ואף על פי שמדרבנן, חולין כאלה יש להישמר בהן מכל טומאה הפוסלת קדשים, הטמא מותר לשחוט אותן לכתחילה, **ובלבד שלא יטמא אותן בשחיטה. ולכן, אם הוא טמא מת, לא ישחט בסכין של מתכת, כי כלי מתכת הנוגע במת או בטמא מת, הוא נעשה טמא כמותם,** [שנאמר "בַּחֶלֶל חֶרֶב", ללמד, שחרב נעשית כחלל עצמו], וכשישחט טמא מת בסכין של מתכת, היא נעשית אב הטומאה כמותו,^ג וחוזרת ומטמאת את הבשר, אלא ישחט

^א הקשה רבינו אפרים, איך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך, מהר הבית עד עזרת ישראל, דהאי טמא מוקמינן לה בסמוך אף בטמא מת, ותנן בפרק קמא דכלים, החיל מקודש מהר הבית, שאין טמא מת ועובדי כוכבים נכנסים לשם, עזרת נשים מוקדשת הימנו שאין טבול יום נכנס לשם, ואפילו למאן דמוקי לה בטמא בשרך, והלא עזרת נשים ארוכה 135 אמה, ואיך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך. ויש לומר כמו שפירש רבינו תם, שלא גזרו כשנטמא בנינים. או כפירוש ר"י, שלא החמירו אלא בעזרת נשים, שהוא מקום כניסה ויציאה, אבל בשאר מקומות, יכול ליכנס עד סמוך למחנה שכיהה ממש. וי"מ דהכא מיירי בבמה. [תוס'].

^ב י"מ שמא יגע בבהמה אחר פירכוס, אבל בעודה מפרכסת דינה כחיה, ואינה נטמאת. וי"מ שרק לעניין העמדה והערכה מפרכסת נידונית כחיה, אבל לעניין טומאה, משנשחטו בה שני סימנים או רובם, נחשבת כאוכל, אף בעודה מפרכסת, ואם יגע בה באותה שעה, גם כן יטמא אותה. [תוס'].

^ג ואף על פי שאין אוכל מקבל טומאה, אלא אם כן נפלו עליו משקים להכשירו לכך, ודם קדשים אינו נחשב כמשקה לעניין זה. מכל מקום חיבת הקודש מכשרת. א"נ כגון שהעביר את הבהמה קודם השחיטה במים, ועדיין משקה טופח עליה. [תוס'].

^ד ואם תאמר ואמאי לא קאמר שלא ישחט שמא ימשך הוא עצמו לתוך העזרה... ויש לומר מזהר זהיר ומדכר. אי נמי נקט שמא יגע בבשר משום דבעי למימר, ואם אמר ברי לי שלא נגעתי. [תוס'].

^ה והשחיטה כשרה, כששחט באופנים הנ"ל, דהיינו אם הוא טמא מת, כששחט בקרומית של קנה. וכגון שעשה אותה כעין כלי, כי אין שחיטת קדשים אלא בכלי. ואף על פי שאין עושים כלי שרת של עץ... לשחיטת

מסכת מנחות פרק ראשון

דיני משנתנו "הכל שוחטין"...

שנינו בתחילת הפרק, "הכל שוחטין".^א ושחיטתן כשרה. חוץ מחרש שוטה וקטן שמא יקלקלו את שחיטתן. וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה".

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים לשלושת הפרטים הבאים,

(א) **מה כוונת התנא ללמד, במה ששנה "הכל שוחטים" לכתחילה.** (ב) **ומי הם אלו ש"שחיטתן כשרה" רק בדיעבד.** (ג) **ומי הם אלו ששחיטתן כשרה בדיעבד כש"אחרים רואים אותן".**

ביאור א' – [דברי רבה בר עולא], "הכל" **לאתויי טמא ששוחט חולין שנעשו על טהרת הקודש.** ואלו הם דיני המשנה:

(א) "הכל שוחטים לכתחילה" – כלומר, **הכל שוחטים לכתחילה בהמות חולין, ואפילו אדם טמא ששוחט אותן.** ולא רק חולין שאין נשמרים בהם מטומאה,^ב אלא אף חולין שקבלו להישמר בהם מכל טומאה כאילו הם קדשים [=חולין שנעשו על טהרת הקודש, שבעליהם רוצה להתרגל לשמור קדשים בטהרה, ומקבל עליו לשמור אף חולין שלו כאילו הם קדשים], ואף על פי שמדרבנן, חולין כאלה יש להישמר בהן מכל טומאה הפוסלת קדשים, הטמא מותר לשחוט אותן לכתחילה, **ובלבד שלא יטמא אותן בשחיטה. ולכן, אם הוא טמא מת, לא ישחט בסכין של מתכת, כי כלי מתכת הנוגע במת או בטמא מת, הוא נעשה טמא כמותם,** [שנאמר "בַּחֶלֶל חֶרֶב", ללמד, שחרב נעשית כחלל עצמו], וכשישחט טמא מת בסכין של מתכת, היא נעשית אב הטומאה כמותו,^ג וחוזרת ומטמאת את הבשר, אלא ישחט

^א כתוב בהלכות ארץ ישראל דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות. ואין נראה דאפילו בקדשים שוחטות לכתחילה... והא דלא קתני הכל שוחטין אחד אנשים ואחד נשים... כי אין חידוש באשה יותר מבאיש. [תוס'].

^ב ואף על גב דאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, היינו דווקא בפירות, דשייכא בהו תרומה. ואפילו יהא אסור לטמא גופו באוכלין טמאים, כדרשינן, והתקדשתם והייתם קדושים, אזהרה לבני ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה, מכל מקום יכול לטמאתן, ולאוכלן בימי טומאתן. [תוס'].

^ג לא אצטריך לטעם זה, כי אפילו לא נעשית חרוב כטמא מת עצמו, אלא כראשון לטומאה, חוזרת ומטמאת את הבשר להיות שני לטומאה, אלא רבנותא נקט, דהבשר הוי אפילו ראשון. [רש"י].

שחשודים הם להכשיל אחרים באכילות איסור, [כי לדעתם, הכתוב "וְלִפְנֵי עֵזְרָא לֹא תִתֵּן מְכָשֶׁל", אינו מלמד שאין להכשיל אחרים בדבר איסור, אלא שלא לתת מכשול ממש לפני עור ממש, לכן] אין נותנים לכותי לשחוט, אלא **אם כן ישראל עומד על גביו, ורואה שאינו מקלקל את השחיטה.**

(ב) "ושחיטתם כשרה בדיעבד" – כלומר, מה שהתרנו לתת לכותי לשחוט לכתחילה, אין זה אלא כשישראל עומד על גביו כל הזמן ורואה מעשיו, אבל **כשישראל אינו עומד על גביו, אפילו הוא נכנס ויוצא במקום השחיטה**, אין לסמוך על כך שירא הכותי כל שעה, שמא יכנס הישראל, ויראה אותו מקלקל, ומחמת יראתו זו יחטט בהכשר, ולכן באופן הזה **אין נותנים לו לשחוט, אולם בדיעבד, אם שחט באופן הזה**, שישראל נכנס ויוצא, [אז ששחט לגמרי בינו לבין עצמו], **בודקים את שחיטתו, על ידי שנותנים לו כזית בשר ממה ששחט, ואם אוכל, בידוע ששחט בהכשר, כי אינו אוכל נבילות, ובאופן הזה בדיעבד שחיטתו כשרה.**

(ג) "וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה" – לדעה זו לא נתברר במה להעמיד את הדין הזה של משנתנו. [כי אף שניתן להעמידו על שחיטת חרש שוטה וקטן, שאם אחרים ראו אותם שוחטים בהכשר כשר בדיעבד, מכל מקום, אם היה הדין הזה מדבר רק בשחיטת חרש שוטה וקטן ולא בדבר נוסף, אין ראוי לשנות בו "וכולן", אלא, "ואם אחרים רואין..."], שהרי דין זה נכתב על שחיטת חרש שוטה וקטן, ומתוך שנשנה בו "וכולן", משמע שהוא מדבר גם על דברים נוספים].

- ומשום הקושיה הזו לא קבלו רבה בר עולא [ביאור א'] ורבינא [ביאור ה' ו'] את הביאור הזה.

ורבא חולק על דברי אביי, כי לדעתו, אין צורך שיהא ישראל עומד על גבי הכותי כל הזמן, כדי שירא הכותי מלקלקל, **ודי שיכנס הישראל מידי פעם ויוצא**, כדי שירא הכותי מלקלקל. כשם שמצינו לעניין יין נסך, שכשישראל נכנס ויוצא אין לחוש שהגוי ינסך. [ואביי דוחה קושיה זו כי יש חילוק בין גוי שבצד היין, שלא ראינו שנגע בו, לבין כותי השוחט בהמה, שרואים אנו ששחטה].

ביאור ג' – [דברי רבא], "הכל" לאתווי כותי ששחט

(ג) "וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה" – כלומר, **יש אופן נוסף, שבו, בדיעבד, יש להכשיר שחיטת קדשים על ידי טמא**, אף כשאין אפשרות לשאול אותו אם נגע בבשר או לא^א, או שאינו יודע אם נגע בבשר או לא, והוא, **כשאחרים ראו שלא נגע בבשר**. [וכמו כן דין זה הולך על שחיטת חרש שוטה וקטן, שאם אחרים ראו אותן שוחטים בהכשר, בדיעבד הרי זה כשר].

ודין זה, ששחיטת טמא כשרה בדיעבד אף במקדשים, נשנה גם במסכת זבחים. י"א שבמסכתנו, המדברת בהלכות שחיטה, עיקר מקומו של דין זה, ובמסכת זבחים נשנה אגב שאר הפסולים [לעבודה, כזר אונן ובעל מום], ששחיטתם כשרה [ולדעה זו, הסיבה שאר האמוראים בסוגיה לא ביארו את המשנה כביאור רבה בר עולא, כי לדעתם, אדרבה, עיקר מקום דין זה במסכת זבחים, ואין צורך לשנותו במסכתנו]. וי"א שבמסכת זבחים עיקר מקומו של דין זה, ובמסכתנו נשנה, אגב הדין שטמא שוחט חולין. [ולדעה זו, הסיבה שאר האמוראים בסוגיה לא ביארו את המשנה כביאור רבה בר עולא, כי לדעתם חולין שנעשו על טהרת הקודש, דינם כחולין, ודין פשוט הוא שטמא שוחט בהם, אף לכתחילה, ואין צורך לשנות דין חולין שנעשו על טהרת הקודש בפני עצמו].

דף ג'

ביאור ב' – [דברי אביי], "הכל" לאתווי כותי ששחט כשישראל עומד על גביו. ואלו הם דיני המשנה:

(א) "הכל שוחטים לכתחילה" – כלומר, **הכל שוחטים לכתחילה, ואפילו כותי^ב**, כי מאחר שהחזיקו הכותים במצוות השחיטה, מדקדקים בה, ומוחזקים לשחוט בהכשר, [ושחיטתם כשרה כי גירי אמת הם], אלא מאחר

קדשים לא בעינן כלי שרת ... ולא פסלינן קרומית של קנה משום הקריבהו נא לפתך, כדפריך בסוטה גבי כפיפה מצרית, דהתם דורון הוא, דדרך להביאו בכלי נאה, אבל בשחיטה לא חיישינן. אי נמי כפיפה מצרית מכתרת יותר מקרומית של קנה. [תוס'].^א

^א ואף על גב דעורה רשות הרבים היא, וספק טומאה ברשות הרבים טהור, אין לנו לטהר מספק כשאין ידוע בודאות שלא נגע, [כגון שאינו אומר שלא נגע ולא ראו אחרים שלא נגע], כי אין הספק שקול, משום שברוב הפעמים לא יוכל להיזהר שלא לגעת. ואי איירי במה אתי שפיר שאינה נחשבת כרשות הרבים [תוס'].^ב

^ב האי טעמא הוי מצי למימר נמי לשינא קמא. [תוס'].^ג

^ג ובדף ו' יתבאר בעזה"י האם דין משנתנו קיים, או שעמדו חכמי הדורות שאחרי כן ובטלוהו, ואסרו לאכול משחיטת כותים.

^ד כן מבואר בגמרא בדף ד'.

אריות הם, ודינם כגויים, ושחיטתם נבילה⁷, אפילו שחט כהלכות שחיטה.

כשישראל נכנס ויוצא. ואלו הם דיני המשנה:

ביאור ד' – [דברי רב אשי [ובמסקנה מבואר שגם דברי רבא]], **"הכל" לאתויי ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון ששוחט כשהסכין בדוק.** ואלו הם דיני המשנה:

(א) **"הכל שוחטים לכתחילה"** – כלומר, **הכל שוחטים לכתחילה, ואפילו ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון,** כי ישראל מומר לתיאבון, אינו מקלקל בכוונה⁷, ורק כשאין לו בהיתר עושה באיסור, אבל כשיש בידו סכין כשרה לשחוט בה, לא יקלקל אלא ישחט בהכשר, ולכן **כשהסכין בדוקה שאין בה פגומות,** וכשרה לשחיטה, נותנים אותה לכתחילה למומר זה לשחוט בה.

(ב) **"ושחיטתם כשרה בדיעבד"** – כלומר, מה שהתירו לתת לישראל מומר לשחוט לכתחילה, אין זה אלא כשהסכין בדוקה, אבל **כשהסכין אינה בדוקה אין לתת לו לשחוט, ולסמוך על כך שיבדקנה הוא,** כי אם לא תחא הסכין כשרה, חשוד הוא לשחוט בה נבילה, ולא יטרח לחפש סכין כשרה, **אולם בדיעבד, אם שחט, בודקים את הסכין אחר השחיטה, ואם נמצאת כשרה, בדיעבד שחיטתו כשרה.**

(ג) **"וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה"** – לדעה זו לא נתברר במה להעמיד את הדין הזה של משנתנו. [כי אף שניתן להעמידו על שחיטת חרש שוטה וקטן, שאם אחרים ראו אותם שוחטים בהכשר כשר בדיעבד, מכל מקום, אם היה הדין הזה מדבר רק בשחיטת חרש שוטה וקטן ולא בדבר נוסף, אין ראוי לשנות בו "וכולן", אלא, "ואם אחרים רואין ...", שהרי דין זה נכתב על שחיטת חרש שוטה וקטן, ומתוך שנשנה בו "וכולן", משמע שהוא מדבר גם על דברים נוספים].

⁷ ואף על גב דאמר ... אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות כולם גרים גמורים, היינו כשמתגייר לגמרי מפחד אריות, אבל כתיים לא נתגיירו לגמרי, כדכתיב "את ה' היו יבאים ואת אלהיהם היו עבדים", ומאן דאמר גרי אמת הן, קסבר דשוב נתגיירו לגמרי. [תוס'].
⁷ שנאמר "וּבְחַתָּה" ... לאפקוי עובד כוכבים ואוכל נבלות להכעיס. [תוס'].
⁸ ולא חיישינן שמא ישנה וידרוס, דלא שביק היתירא ואכיל איסורא, ואפילו לא יאכל ממנה, דחייש אלפני עור לא תתן מכשול, אפילו אין אחר עומד על גביו ולא יוצא ונכנס ... ותימא דאמאי לא מהני נמי במומר יוצא ונכנס כמו בכותי, דקאמר בסמוך, אי דליתא לסכין, כי אחרים רואין אותו מאי הוי. ויש לומר דישאל מומר לא מירתת, דאין סבור שיבדקו הסכין אחריו, לפי שהוא מחזיק עצמו כישראל לכל דבריו. [תוס'].
⁹ ואין להקשות דאמאי צריך לכתחלה לבדוק הסכין במומר, ולהיות יוצא ונכנס בני כותי, ניחנה לשחוט לכתחלה, ואחרי כן יבדוק הסכין, או לכותי יתן כזית בשר. ויש לומר דחיישין דלמא משתלי ואכיל, כמו שפירש רבינו תם גבי חרש שוטה וקטן, דאין מוסרים להן חולין לכתחלה. [תוס'].
¹⁰ אי אין ישראל יוצא ונכנס אפילו בדק סכין לא מהני, דחיישינן שמא שנה ושמה דרס דלא חייש אלפני עור לא תתן מכשול. [תוס'].
¹¹ ואם תאמר, כיון דרבה מדמה שחיטה ליון נסך, בא ומצאו, לישתרי בלא חותך כזית בשר ונותן לו, כמו ביון נסך, דשרי במתניתין בפרק רבי ישמעאל בעובד כוכבים שנמצא בצד הבור כשאין לו מלוה עליו. ויש לומר, כיון שיכול לברר על ידי כזית בשר יש לו לברר. [תוס'].
¹² "הכל שוחטים לכתחילה" – כלומר, מה שהתירו לתת לכותי לשחוט לכתחילה, אין זה אלא כשישראל עומד על גביו או נכנס ויוצא, אבל **כשישראל אינו נכנס ויוצא,** לחוש שמא קלקל הכותי להכשיל אחרים לאכול נבילות שאינו ירא שיראוהו מקלקל, ולכן **אין נותנים לו לשחוט** בינו לבין עצמו, **אולם בדיעבד, אם שחט לעצמו, בודקים את שחיטתו², על ידי שנותנים לו כזית בשר ממה ששחט, ואם אוכל,** בידוע ששחט בהכשר, כי אינו אוכל נבילות, ובאופן הזה **בדיעבד שחיטתו כשרה.**

(ב) **"ושחיטתם כשרה בדיעבד"** – כלומר, מה שהתירו לתת לכותי לשחוט לכתחילה, אין זה אלא כשישראל עומד על גביו או נכנס ויוצא, אבל **כשישראל אינו נכנס ויוצא,** יש לחוש שמא קלקל הכותי להכשיל אחרים לאכול נבילות שאינו ירא שיראוהו מקלקל, ולכן **אין נותנים לו לשחוט** בינו לבין עצמו, **אולם בדיעבד, אם שחט לעצמו, בודקים את שחיטתו², על ידי שנותנים לו כזית בשר ממה ששחט, ואם אוכל,** בידוע ששחט בהכשר, כי אינו אוכל נבילות, ובאופן הזה **בדיעבד שחיטתו כשרה.**

(ג) **"וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה"** – לדעה זו לא נתברר במה להעמיד את הדין הזה של משנתנו. [כי אף שניתן להעמידו על שחיטת חרש שוטה וקטן, שאם אחרים ראו אותם שוחטים בהכשר כשר בדיעבד, מכל מקום, אם היה הדין הזה מדבר רק בשחיטת חרש שוטה וקטן ולא בדבר נוסף, אין ראוי לשנות בו "וכולן", אלא, "ואם אחרים רואין ...", שהרי דין זה נכתב על שחיטת חרש שוטה וקטן, ומתוך שנשנה בו "וכולן", משמע שהוא מדבר גם על דברים נוספים].

- ומשום הקושיה הזו לא קבלו רבה בר עולא [ביאור א'] ורבינא [ביאור ה' ו'] את הביאור הזה.
- והסיבה שרב אשי לא קיבל ביאור זה, כי לדעתו כותים גרי

¹⁰ אי אין ישראל יוצא ונכנס אפילו בדק סכין לא מהני, דחיישינן שמא שנה ושמה דרס דלא חייש אלפני עור לא תתן מכשול. [תוס'].
¹¹ ואם תאמר, כיון דרבה מדמה שחיטה ליון נסך, בא ומצאו, לישתרי בלא חותך כזית בשר ונותן לו, כמו ביון נסך, דשרי במתניתין בפרק רבי ישמעאל בעובד כוכבים שנמצא בצד הבור כשאין לו מלוה עליו. ויש לומר, כיון שיכול לברר על ידי כזית בשר יש לו לברר. [תוס'].
¹² "הכל שוחטים לכתחילה" – כלומר, מה שהתירו לתת לכותי לשחוט לכתחילה, אין זה אלא כשישראל עומד על גביו או נכנס ויוצא, אבל **כשישראל אינו נכנס ויוצא,** לחוש שמא קלקל הכותי להכשיל אחרים לאכול נבילות שאינו ירא שיראוהו מקלקל, ולכן **אין נותנים לו לשחוט** בינו לבין עצמו, **אולם בדיעבד, אם שחט לעצמו, בודקים את שחיטתו², על ידי שנותנים לו כזית בשר ממה ששחט, ואם אוכל,** בידוע ששחט בהכשר, כי אינו אוכל נבילות, ובאופן הזה **בדיעבד שחיטתו כשרה.**

- והסיבה שרב אשי לא קיבל ביאור זה, כי לדעתו כותים גרי

רואין ...", שהרי דין זה נכתב על שחיטת חרש שוטה וקטן, ומתוך שנשנה בו "וכולן", משמע שהוא מדבר גם על דברים נוספים].

- ומשום הקושיה הזו לא קבלו רבה בר עולא [ביאור א'] ורבינא [ביאור ה' ו'] את הביאור הזה.

ביאור ה' – [דברי רבינא ללשון ראשון], "הכל" **לאתויי מומחים שאין מוחזקים ששוחטים לכתחילה**. ואלו הם דיני המשנה:

(א) "הכל שוחטים לכתחילה" – כלומר, **הכל שוחטים, ואפילו אין ידועים כמומחים בהלכות שחיטה, ובתנאי שהוחזקו בפנינו [שתיים או] שלוש פעמים, שיש בהם כח לשחוט, ולאמן ידיהם לכך בלא לבוא לידי פסול בשחיטה, שאינם מתעלפים² בשחיטה**].

(ב) "ושחיטתם כשרה בדיעבד" – כלומר, מה שהתרנו לתת לישראל לשחוט לכתחילה, אין זה אלא כשהוחזק לשחוט, אבל אם לא הוחזק לשחוט, לכתחילה לא ישחט, אלא שאם כבר שחט, ואמר ברור אצלי שלא התעלפתי, אלא שחטתי בהכשר, בדיעבד השחיטה כשרה.

(ג) "וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה" – כלומר, יש אופן נוסף, שבו, בדיעבד, יש להכשיר שחיטת מי שאינו מוחזק לשחוט, אף כשאינן אפשרות לשאלו אם שחט בהכשר³, והוא, כשאחרים ראו ששחט בהכשר. [וכמו] [וכמו כן דין זה הולך על שחיטת חרש שוטה וקטן, שאם אחרים ראו אותן שוחטים בהכשר, בדיעבד הרי זה כשר].

- והסיבה ששאר האמוראים בסוגיה לא ביארו את המשנה כן, כי לפי הביאור הזה רק מי שמוחזק שאינו מתעלף בשחיטה שוחט לכתחילה. ולדעת שאר האמוראים, אף מי שאין מוחזק בכך שוחט לכתחילה, כי אין לחוש שהבא לשחוט יתעלף בשחיטה.

דף ד'

דקוריא של צפרים שביד כותי

כבר נתבאר לעיל, שלדעת אבבי רבא, ניתן להכשיר שחיטת כותי, על ידי בדיקה, שמאכילים אותו משחיטתו. והוא הדין, כשנמצאו ביד הכותי אחר שחיטה, כגון

¹ כלומר אין ידוע אם בקיאים או אינם בקיאים, אבל אם ידוע שאינם בקיאים בהלכות שחיטה, אפילו בדיעבד השחיטה פסולה, כדאמר רב יהודה בדף ט'. [תוס'].

² מתעלף לשון עייפות וחלישות הלב, שאין יכול לראות מכת חרב וסכין אפילו בבהמה. כמו, "ביום ההוא תתעלפנה התגולת הציפור והבחורים בצמא". [רש"י].

³ משמע שאם ניתן לשאול אותו, ואינו יודע אם נתעלף או לא, אין סומכים על מה שראו אחרים ששחט בהכשר. ותימה, דלקמן בדף י"ב משמע, שסומכים על מה שראו אחרים. [מהתוס']. העירוני שתוס' איירי רבינא ללשון ראשון. [ולא ברור שדין זה שווה גם לעניין לעלופין].

יב
רואין ...", שהרי דין זה נכתב על שחיטת חרש שוטה וקטן, ומתוך שנשנה בו "וכולן", משמע שהוא מדבר גם על דברים נוספים].

- ומשום הקושיה הזו לא קבלו רבה בר עולא [ביאור א'] ורבינא [ביאור ה' ו'] את הביאור הזה.

ביאור ה' – [דברי רבינא ללשון ראשון], "הכל" **לאתויי מומחים שאין מוחזקים ששוחטים לכתחילה**. ואלו הם דיני המשנה:

(א) "הכל שוחטים לכתחילה" – כלומר, **הכל שוחטים, ואפילו לא הוחזקו בפנינו [שתיים או] שלוש פעמים, שיש בהם כח לשחוט, ולאמן ידיהם לכך בלא לבוא לידי פסול בשחיטה, ובתנאי שהם מומחים, הבקיאים בהלכות שחיטה, =שיודעים לומר הלכות שחיטה. והטעם כי לעלופי לא חיישינן**].

(ב) "ושחיטתם כשרה בדיעבד" – כלומר, מה שהתרנו לתת לישראל לשחוט לכתחילה, אף כשלא הוחזק לשחוט, אין זה אלא כשידוע שהוא מומחה ובקי בהלכות שחיטה, אבל אם אין ידוע שהוא בקי בהלכות שחיטה, לכתחילה לא ישחט, אלא שאם כבר שחט, בודקים אותו אם הוא בקי בהלכות שחיטה, ואם נמצא בקי, בדיעבד השחיטה כשרה.

(ג) "וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה" – כלומר, יש אופן נוסף, שבו, בדיעבד, יש להכשיר שחיטת מי שאינו ידוע כבקי בהלכות שחיטה, אף כשאינן אפשרות לבדוק אם הוא בקי בהן, והוא, כשאחרים ראו ששחט בהכשר. [וכמו כן דין זה הולך על שחיטת חרש שוטה וקטן, שאם אחרים ראו אותן שוחטים בהכשר, בדיעבד הרי זה כשר].

- והסיבה ששאר האמוראים בסוגיה לא ביארו את המשנה כן, כי לפי הביאור הזה, רק מי שידוע כמומחה בהלכות שחיטה שוחט לכתחילה. ולדעת שאר האמוראים, אף מי שאין ידוע כמומחה, שוחט לכתחילה, כי רוב המצויים אצל שחיטה, מומחים הם, ומן הסתם, הבא לשחוט מומחה הוא.

ביאור ו' – [דברי רבינא ללשון שני], "הכל" **לאתויי מוחזקים לשחוט ששוחטים לכתחילה אפילו אינם**

אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה בפסח במצת כותי³, כי לא זו בלבד שהם בקיאים לשומרה מחימוץ, אלא אף הם בקיאים לשומרה לשם מצת מצווה.

והסיבה לכך, כי לדעת תנא קמא, כל מצווה הכתובה בתורה בפירוש, כמצה וחמץ בפסח, מן הסתם הכותים מדקדקים בה כדיון, ואפילו לא נודע לנו בבירור שהם מדקדקים בה.

ג. וכן לדעת רבן שמעון בן גמליאל.

אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה בפסח במצת כותי, כי לא זו בלבד שהם בקיאים לשומרה מחימוץ, אלא אף הם בקיאים לשומרה לשם מצת מצווה.

אלא שלדעתו הסיבה לכך, כי כל מצווה שנודע לנו שהכותים החזיקו בה, כמצה וחמץ בפסח, מן הסתם הם מדקדקים בה כדיון אף יותר מישאל.

כתיבא ולא אחזוק ואחזוק ולא כתיבה

נתבאר, שבין לדעת תנא קמא, ובין לדעת רבן שמעון בן גמליאל, הכותים מדקדקים במצוות מצה וחמץ. תנא קמא ביאר שהטעם לכך, משום שמצוות אלו כתובות בתורה. ורבן שמעון בן גמליאל ביאר שהטעם לכך, משום שידוע שהוחזקו הכותים לקיימן.

ואם כן כל מצווה כגון זו שיש בה שתי מעלות אלו, (א) כתובה בתורה (ב) וידוע לנו שהחזיקו בה הכותים, מודים תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל, שהכותים מדקדקים בה.

ולהלן יתבאר, מה הדין במצוות שיש בהן מעלה אחת בלבד משתי המעלות. (א) או כתובות בתורה, אך לא נודע לנו אם הוחזקו הכותים לקיימן [=כתיבא ולא אחזוק]. (ב) או נודע לנו שהוחזקו הכותים לקיימן, אבל אינן מפורשות בתורה [=אחזוק ולא כתיבא].

ומתחילה אמרו, שלדעת תנא קמא הכל תלוי בעניין הראשון בלבד כלומר אם המצווה כתובה בתורה הכותים מדקדקים בה ואם לאו אינם מדקדקים בה ולדעת רבן

שמצאו בידו **דקוריא** [=מחרוזת ותוס' מפרשים סל] של צפורים שחוטות, ניתן להכשירן על ידי הבדיקה הזו, שיטלו מאחת הציפורים חתיכה, ויתנו לו לאכול, ובכך יודע שהיא שחוטה כדיון, כי אין הכותי אוכל נבילות.

וכדי להכשיר את כל הדקוריא בבדיקה הזו, יטול אחת מהצפורים באופן שלא יוכל הכותי לדעת איזו היא מהן, שיטול אותה מהסל תחת כנפיו, וימעך אותה, לבטל בה כל סימן שיש בה.

כן מבואר בברייתא, שהבדיקה הזו מועילה להכשיר את כל הצפורים. אולם מסקנת הסוגיה, שהדיון הזה תלוי במחלוקת תנאים.

שכן יש אומרים, שאף שהחזיקו הכותים לקיים את השחיטה, ומדקדקים לשחוט לעצמם ואינם אוכלים נבילה, לא החזיקו אלא בשחיטת בהמה, המפורשת בתורה, שנאמר "וַיִּבְחַתְּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנָךְ", אבל בשחיטת עוף, שאינה מפורשת בתורה, אלא למדה בהיקש "זאת תזכרת הבהמה וְהָעוֹף", אין הכותים מדקדקים, ואין לסמוך על הבדיקה הזו בשחיטת עופות.

ודעת הברייתא הנ"ל, שמאחר שהחזיקו הכותים בשחיטה, כשם שהחזיקו בה בכל הלכותיה, אף אלו שאינם מפורשות בתורה, כגון שלא תהא בשחיטה, שהייה, דריסה, חלדה, הגרמה, ועיקור⁴, כך החזיקו בהלכות שחיטה אף בעוף, וכשהכותי אוכל מהעוף, ודאי נשחט כהלכתו.

מצת כותי בפסח

א. דעת רבי אליעזר.

מן הסתם אין הכותים בקיאים בשום דקדוקי מצוות, אף לא במצוות המפורשות בתורה שהוחזקו לקיים, ולפיכך מצת כותי אסורה בפסח, שמא לא שמרו אותה מחימוץ.

ווי"מ שאף לדעה זו, אין לחוש לכך שתהא מצתם חמץ, כי ודאי שמרו אותה מחימוץ, אבל לצאת בה ידי חובת מצת מצווה אין יוצאים, כי אינם בקיאים לשומרה לשם מצת מצווה].

ב. ולדעת תנא קמא.

³ ואם תאמר, והלא גורו על פתן, לפי שהיו מבטלים בנין בית המקדש בימי עזרא ... ואומר רבינו תם, דמיירי הכא בעיסה דישאל, שעשה הכותי ממנה מצה. ואם תאמר ... ושמא לא שמר לשם מצת מצווה, דהא חשידי אלפני עור ... ויש לומר כגון שלא אכל הכותי מצה אחרת כל הלילה. [תוס'].
⁴ כל הדברים הללו יתבארו בעוה"י בהמשך המסכת.

ומבואר בברייתא, שאף על פי שחמץ שעבר עליו הפסח ביד ישראל אסור בהנאה, כשנמצא חמץ ביד ישראל אחר הפסח **מיד**, אף בשיעור זמן כזה שאין שהות אחר הפסח לאפותו, ובוודאי נאפה בפסח, וידוע שאותו ישראל הוא עובר עבירה, שאין מבער חמצו בפסח [משום הפסד החמץ הזה **מותר לישראל**].

כי בוודאי אין חמץ זה חמץ שעבר עליו הפסח ביד ישראל, אלא היה החמץ הזה של נוכרי², ומיד אחר הפסח החליפו הישראל תמורת חמיצו, שכן מאחר שיצא הפסח, ויכול הישראל הזה לאכול חמץ מותר, ודאי החליף את חמיצו האסור בחמץ מותר, שלא יאכל איסור³ כשיש בידו לאכול היתר⁴.

ומהברייתא הזו יש להביא ראיה לסברת רבא, שמומר לתיאבון שוחט לכתחילה כשהסכין בדוקה, [כפי שנתבאר בדף ג'].

שכן אם הברייתא הנ"ל היא כדעת רבי יהודה, האומר, שחמץ שעבר עליו הפסח אסור מהתורה, יש ללמוד מכאן, שלכל הפחות באיסור תורה, [כחמץ שעבר עליו הפסח], ודאי לא יאכל איסור, כשיש לו אפשרות לאכול היתר, [על ידי החלפה. והוא הדין כשיש בידו לשחוט בהכשר, לא ינבל את הבהמה].

ואם הברייתא הנ"ל היא כדעת רבי שמעון, האומר, שחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מדברי חכמים, ואפילו איסור זה אינו אוכל, כשיש בידו לאכול היתר, כל שכן שאיסור תורה לא יאכל, כשבידו לאכול היתר [וכשהסכין כשרה ישחט בה בהכשר].

שמעון בן גמליאל אין הכותים מדקדקים אלא במצווה שיש בה את שתי המעלות כתובה בתורה וידוע לנו שהוחזקו לקיימה. [ולפי זה נפקא מינה ביניהם במצווה שכתובה בתורה ולא ידוע לנו שהוחזקו לקיימה, שלדעת תנא קמא מאחר שהיא כתובה בתורה כותים מדקדקים בה, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל כיון שלא נודע לנו שהוחזקו לקיימה, אינם מדקדקים בה].

אך דחו זאת ואמרו, שמתוך דברי רבן שמעון בן גמליאל מבואר, שלדעתו הכל תלוי בעניין השני, כלומר, אם ידוע לנו שהוחזקו הכותים לקיים את המצווה או לא. ולדעת תנא קמא לא די בעניין השני לבדו ואם ידוע לנו שהחזיקו כותים במצווה שאינה כתובה בתורה אין הדבר מלמד שהם מדקדקים באותה מצווה [ולפי זה, נפקא מינה ביניהם במצווה שכתובה בתורה, ולא ידוע לנו שהוחזקו לקיימה, שלדעת תנא קמא מאחר שאינה כתובה בתורה כותים אינם מדקדקים בה ולדעת רבן שמעון בן גמליאל מאחר שידוע שהוחזקו לקיימה כותים מדקדקים בה].

והנה מלשון הגמרא, "אלא איכא בינייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה", משמע שחזרו ממה שאמרו בלשון ראשון "איכא בינייהו דכתיבא ולא אחזיקו", וזוה הכל מודים שאין כותים מדקדקים, ואם כן לפי המסקנה, שלדעת רבן שמעון בן גמליאל די במעלה אחת "אחזיקו", דעת תנא קמא שצריך שיתקיימו שני הדברים, שתהא המצווה כתובה בתורה, וגם ידוע שהוחזקו לקיימה, ולכן בכתיבא ולא אחזיקו מודה שאין מדקדקים. אולם רש"י ותוסי פירשו, שגם לפי המסקנה, דעת תנא קמא שהכל תלוי בעניין הראשון לבדו, אם המצווה כתובה בתורה או לא. ואם כן לפי המסקנה, בשני האופנים נחלקו, בין בכתיבא ולא אחזיקו, ובין באחזיקו ולא כתיבא.

¹ אבל אם אינו מבער חמצו להכעיס, אין להיתר את חמצו אחר הפסח.

² ואם כן החמץ הזה אינו מותר לישראל באכילה, שהרי פת נוכרי אסורה באכילה, אבל מותר הוא בהנאה, למוכרו לנוכרי, או להאכילו לפועלים נוכרים או לכלבים. א"י כדפירש רבינו תם דבבבא אירי דמותר באכילה ... ומותר מיד דקאמר היינו כשיעור לישא. [תוס'].

³ ואף על גב דהשתא נמי איסור הוא לגביה, שהרי קבלו תמורת חמץ שעבר עליו הפסח, ונמצא כשאוכלו נהנה מחמץ שעבר עליו הפסח, אפילו הכי כל מה דמצוי למיעבד בהיתרא פורתא, עביד. [ולדין מיהא שרי, דאין לך איסור הנאה תופס חליפיו חוץ מעבודת כוכבים והקדש ושביעית]. וי"א שאף לעצמו מותר, וטעות הוא בידם ... [רש"י].

⁴ חזינן הכא, דיש אופנים, שמומר לתיאבון לא שביק היתרא ואכיל איסורא, גם כשצריך לטרוח בדבר, שכן לכאורה ללכת לנוכרי להחליף החמץ, אינו פחות טרחה מללכת להביא סכין בדוקה.

אלו מצוות הכותים מקיימים

	לשון ראשון	לשון שני
תנא קמא	די במעלה אחת: א. כתיבא	די במעלה אחת: א. כתיבא
רבן שמעון בן גמליאל	צריך שתי מעלות: א. כתיבא. ב. אחזיקו.	די במעלה אחת: ב. אחזיקו

חמץ של עוברי עבירה אחר הפסח

חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, [לדעת רבי יהודה איסורו מהתורה. ולדעת רבי שמעון איסורו מדברי חכמים].

ברייתא נוספת לסייע לסברת רבא

שנינו בברייתא, **הכל שוחטים, ואפילו כותי, ואפילו ערל, ואפילו ישראל מומר**.

וערל האמור בברייתא – היינו מומר לערלות, כלומר שמבעט במצוות מילה, ומתוך שהכשירה אותו הברייתא, יש ללמוד, **שהמומר לדבר אחר** [אפילו להכעיס], **כשר לשחוט**. [ואין לומר שערל האמור כאן הוא ערל בהיתר, כגון שמתו אחיו מחמת מילה^א, שהוא בחזקת סכנה אם ימול, כי זה הוא ישראל כשר, ודין פשוט הוא ששחיטתו כשרה].

וישראל מומר האמור בברייתא – היינו ישראל מומר לשחיטה עצמה, כלומר שמומר לאכול נבילות לתיאבון^ב, ומבואר בברייתא, שאף על פי שהוא מומר לכך, הוא כשר לשחוט, [ועל כרחך כשהסכין בדוקה, שאם לא כן אין סברא להתיר], **שכשיש בידו לאכול היתר, אינו מניח את ההיתר ואוכל איסור, כדעת רבא**.

ודחו ראייה זו, כי יתכן שישראל מומר האמור כאן אינו מומר לאכול נבילות, [כי מאחר שמומר לשחיטה עצמה, נעשה לו הדבר כהיתר גמור לאכול נבילות, ואינו חש כלל לשחוט כדין אף כשנקל לו הדבר], **אלא**, [ישראל מומר האמור כאן הוא ישראל], **מומר לעבודה זרה**. ואף שכבר שנינו שמומר לדבר אחר כגון ערלה, כשר לשחוט, הוצרכו לשנות שגם מומר לעבודה זרה כשר לשחוט, שלא תאמר, הואיל ועבודה זרה חמורה, שכל המודה בה ככופר בכל התורה, המומר לה יהא פסול לשחוט. ודחיה זו היא כדעת רב ענן אמר שמואל, האומר, שמומר לעבודה זרה כשר לשחוט^ג.

שחיטת מומר לעבודה זרה

לדעת רב ענן אמר שמואל, ישראל מומר לתיאבון^ד לעבודת

^א שנימולו כשהם גדולים ומתו, דאי בשמיני, דילמא משום שלא נבלע בהן הדם [מתוך] ... איני אפילו בשמיני, וכגון שהציצו בהן וראו שנבלע בהן דמן. [תוס'].

^ב דאי להכעיס פשיטא שפסולה. [תוס'].

^ג אולם במסקנה בדף ה' איתותב רב ענן, ואם כן, אין להעמיד את הברייתא כדעתו, אלא כדברי רבא, ויש ממנה סיוע לדברי רבא.

^ד כן כתבתי מתחילה כי לענין מומר לאכילת נבילות כבר נתבאר שרק כשהוא מומר לתיאבון יש מתירים לאכול משחיטתו אבל כשהוא מומר להכעיס לא ואם כן כל שכן

כוכבים, [ולא לשאר עברות], **מותר לאכול משחיטתו, שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה, שנהנה מסעודת אחאב, שנאמר**, "וַיְהִי לַיהוֹשָׁפָט עֶשֶׂר וְנִבְדוּ לְרֹב וַיִּתְחַתּוּ לְאַחָב. וַיִּכְדּוּ לְקָצִים שָׁנִים אֶל אַחָב לְשִׁמְרוֹן וַיִּזְבַּח לוֹ אַחָב צֹאן וּבָקָר לְרֹב וְלֶעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיִּסְיִתְהוּ לְעֹלֹת אֶל כְּמוֹת גִּלְעָד", ואחאב היה מומר לעבודה זרה, [ולא לשאר עברות], ויהושפט היה צדיק, ואכל יהושפט מזבחו של אחאב.

ואין לומר, שאמנם מבואר בכתוב שאחאב זבח ליהושפט, אבל לא מבואר בו שיהושפט אכל, ויתכן **שלא אכל, כי נאמר** "וַיִּסְיִתְהוּ לְעֹלֹת אֶל כְּמוֹת גִּלְעָד", וכלל בדינינו, שאין **הסתה של אדם, אלא על ידי אכילה ושתיה**, [וכן יתבאר הכתוב, "כִּי יִסְיִתְךָ אֲחִיךָ בֶן אִמֶּךָ או בֶּן־נָךְ או אִשְׁתְּךָ חֵיקֶךָ או רֵעֶךָ אֲשֶׁר קִנְיָנְךָ בְּסִתְּךָ לְאִמְרֵי נִלְכָה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתָּ אֶתָּה וְאֶבְרִיתֶךָ" בהסתה על ידי אכילה ובשתיה. ורק **הסתה של מעלה היא אף בלא אכילה ושתיה** כמו בכתוב, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן הַשְׂמֵמָה לְבָנָה אֶל עֲבָדֵי אֵיזֹב כִּי אֵין כְּמַהוּ בְּאֶרֶץ אֵישׁ תֵּם וְיִשָּׂר יְרָא אֲקִים וְסָר מִרַע וְעָדְנוּ מִחֲזִיק בְּתַמּוֹ וַתְּסִיתֵנִי בֹו לְבַלְעוֹ תַּמָּם"].

ואין לומר שניסת יהושפט בשתיה בלבד, אבל לא אכל, [ובשתיה אין איסור, כי לא נאסר סתם יינם של עובדי עבודה זרה, אלא בזמן שמאי והלל ביי"ח דבר]. **כי אין דרך ארץ שישתה המלך בלא אכילה**, ומאחר ששתה ודאי גם אכל. **א"נ מתוך שנאמר "וַיִּזְבַּח ... וַיִּסְיִתְהוּ"**, מבואר, שההסתה היתה בזביחה, כלומר באכילה.

ואין לומר שעובדיה אשר על בית אחאב הוא לבדו זבח, והוא היה אדם כשר, ושחיטתו כשרה ליהושפט. **כי נאמר "וַיִּזְבַּח לוֹ ... צֹאן וּבָקָר לְרֹב וְלֶעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ"**, **ולא יתכן שעובדיה לבדו שחט כך כן הרבה**.

וכן אין לומר, ששבעת האלפים הכשרים שנותרו בישראל, [הם אלו שנאמר עליהם, "וַיְהַשְׁאֲרֵתִי בְּיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא נָשָׁק לוֹ"], **מהם היו השוחטים, כי הם היו נחבאים מפני**

כשהוא מומר לעבודה זרה להכעיס שיהא אסור לאכול משחיטתו. אולם עוררוני שיש לדון בזה שמא דווקא כשהוא מומר לאכילת נבילות עצמה להכעיס ודאי אסור לאכול משחיטתו כי ודאי יפסול את שחיטתו להכעיס אבל זה שמומר להכעיס לעבודה זרה אינו מומר להכעיס לאכילת נבילות. ויל"ע בזה.

איזבל, שרצתה להורגם.

וכן אין לומר שאנשי אחאב היו כשרים, והם שחטו ליהושפט ולעם, כי ודאי היו רשעים כאחאב, שנאמר, "משל מקשיב על דבר שקר כל משרתי רשעים".

וכן אין לומר שאנשי יהושפט היו רשעים, ואכלו משחיטת אנשי אחאב הרשעים, והספיקה שחיטת עובדיה ליהושפט, כי כשם שאנשי המושל הרע כולם רשעים, כך אנשי המושל הצדיק כולם צדיקים.

וכן אין לומר שכל סיעה שחטה לעצמה, כלומר אנשי אחאב הרשעים שחטו לעצמם, ואנשי יהושפט הצדיקים שחטו לעצמם, כי כולם היו אוכלים יחד, בחיבה ובריעות ובאגודה אחת, שנאמר, "ומלך ישאאל ויהושפט מלך יהודה ישבים איש על פסאו מלבשים בגדים בגרן פתח שער שמרון וכל הנביאים מתנבאים לפניהם", שהיו יושבים במעגל גנור, ואם כן על כרחך אכלו כולם מאותה שחיטה.

ואם כן, על כרחך אכל יהושפט משחיטת אנשי אחאב, המומרים לעבודה זרה, ומכאן שמותר לאכול משחיטת המומר לעבודה זרה.

ובדף ה' יתבאר בעזה"י שדברי רב ענן נדחו.

דף ה'

מי כלכל את אליהו בהיותו בנחל כרית

כשגזר אליהו שיהיה רעב בימי אחאב, נסתר בנחל כרית, "והערבים מביאים לו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב ומן הנחל ושתה".

ואמר רב יהודה, שהעורבים הללו היו מביאים לו את הבשר והלחם מבית מטבחיו של אחאב. ומכל מקום, אין מכאן ראיה לדברי רב ענן, שמומר לעבודה זרה מותר לאכול משחיטתו, כי מה שהותר אליהו לאכול ממטבחיו של אחאב היה על פי הצינוק², שאמר לו הקב"ה, "ואת הערבים צייתי לכללך שם", ואין ללמוד מהוראת שעה לדרות.

² ואם תאמר ולמאי דסלקא דעתך דלא הוי על פי הדבור, תקשי, דהא אמר רב, בשר שנתעלם מן העין אסור... ויש לומר, דזה היה יודע שהיה סומך על פי הדבור, דלאו משל עובד כוכבים קא מייתי, אבל לא סלקא דעתך שבא הדבור להתיר האיסור שחיטת טבחים דאחאב. [תוס'].

ואמר רבינא, שאותם עורבים היו עופות הקרויים עורבים, ולא בני אדם הקרויים כן. ואף שיש אדם ששמו עורב, כמו שנאמר, "ויקדו שני שרי מדן את ערב את זאב ויהרגו את עורב בצור עורב ואת זאב הרגו בקרב זאב ויקדפו אל מדן וראש ערב וזאב הביאו אל גדעון מעבר לירדן", מכל מקום לא מסתבר שיארע כן, שיהיו שני אנשים ששם עורב מביאים לו אוכל. וכמו כן, אף שיש מקום ששמו צור עורב, ומצינו שיקראו אנשי מקום יחידים על שם מקומם², שנאמר, "ונאדם יצאו גדודים וישבו מארץ ישאאל בערה קטנה", ואמרו חכמים, שהכוונה לקטנה ממקום הקרוי נעור³, מכל מקום, אין לומר שהיו אלו שני אנשים מהמקום הנקרא צור עורב, ונקראו עורבים על שם מקומם, כי אם כן היו ראויים להיקרא עורביים⁴, ולא עורבים. ועל כרחך הכוונה לעורבים ממש.

ברייתא לסייע לכאורה לסברת רב ענן

שנינו בברייתא, הכל שוחטים, ואפילו כותי, ואפילו ערל, ואפילו ישראל מומר.

וערל האמור בברייתא – היינו מומר לערלות, כלומר שמבעט במצוות מילה, ומתוך שהכשירה אותו הברייתא, יש ללמוד, שהמומר לתיאבון לדבר אחר, כשר לשחוט.

וישראל מומר האמור בברייתא – היינו ישראל מומר לעבודה זרה. ומבואר בברייתא, שאף על פי שהוא מומר לכך, הוא כשר לשחוט, כדעת רב ענן. ואף שכבר שנינו שמומר לדבר אחר⁵ כגון ערלה, כשר לשחוט, הוצרכו לשנות שגם מומר לעבודה זרה כשר לשחוט, שלא תאמר, הואיל ועבודה זרה חמורה, שכל המודה בה ככופר בכל התורה, המומר לה יהא פסול לשחוט.

ושוב דחו ראיה זו, כי יתכן שישראל מומר האמור כאן

² מתוך פירוש רש"י משמע, שענין זה הוא חידוש, שיקראו אנשים יחידים על שם מקומם, כי מסברא, כשהם יחידים ראויים להיקרא כל אחד בשמו, ורק כשמדברים בכל אנשי העיר, ראויים להיקרא על שם עירם.

³ הוא הנזכר בנחלת בני אפרים, "ונאחזתם ומשבותם בית אל ובגתיה [למזרח נעור] ולמערב גזר ובגתיה וישכם ובגתיה עד עזה ובגתיה". [תוס'].

⁴ ואף על גב דכתיב עברים, ומצרים, ולא רק עבריים ומצריים, התם ליכא למטעי, אבל במקום שאפשר לטעות, היה ראוי לכתוב עורביים ולא עורבים. [תוס'].

⁵ העירוני לכתוב "אחד" ולעיין היטב ברש"י.

זרה, ולא החשיבו כמומר לכל התורה כולה.

ממי אין מקבלים קרבן חטאת הבא על השוגג

בעניין חיוב קרבן חטאת, [הבאה לכפר על חטא הנעשה בשגגה], נאמר, "וְאִם נָפֵשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְשִׁגְגָה מֵעַם הָאֶרֶץ בַּעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאִשָּׁם. או הוֹדַע אֱלֹוֵי חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קִרְבָּנוּ...".

לדעת תנא קמא – מתוך שנאמר בעניין "מֵעַם הָאֶרֶץ", יש ללמוד, שאין הכתוב מדבר בכל העם, אלא בחלק ממנו, ומכאן יש ללמוד, ש**מומר** אינו בכלל הפרשה, וכשחטא בשגגה, **אינו מביא על כך קרבן חטאת, ואפילו הוא מומר לעבירה אחרת ולא לזו ששגג בה**, כי מכל מקום מומר הוא, ואינו בכלל הפרשה.

ולדעת רבי שמעון בן יוסי משום רבי שמעון – מתוך שנאמר בכתוב, "אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאִשָּׁם. או הוֹדַע אֱלֹוֵי", יש ללמוד שהכתוב מדבר במי שאם היה יודע לא היה חוטא [א"י במי שעד עתה היה נבדל מעברה זו], ולא חטא עתה אלא משום שלא נודע לו שהוא חוטא, ושגג בדבר, ומכאן יש ללמוד, ש**מי שמומר לעבור על איזה איסור**¹, **אינו מביא עליו קרבן חטאת, אף כשחטא בו איזה פעם בשגגה**, ודווקא כשהוא מומר לאותה עבירה אינו מביא עליה חטאת אף על השגגה, אבל כשהוא מומר לעבירה אחרת, וזו שעבר עליה עתה אינו מומר לה, ולא חטא בה אלא מחמת השגגה, מביא עליה חטאת.

- כן נראה ביאור מחלוקתם מפירוש רש"י. **שלדעת תנא קמא, מומר לדבר אחד, אינו מביא חטאת אף על דבר אחר. ולדעת רבי שמעון ברבי יוסי, מומר לדבר אחד מביא חטאת על דבר אחר, ורק על מה שהוא מומר לו אינו מביא חטאת.**

- **אולם לפירוש רבינו תם. הכל מודים, שמומר לדבר אחד מביא חטאת על דבר אחר, ולא נחלקו אלא במומר לאכילת חלב, שהוא נחשב כמומר לכל התורה חוץ מאכילת דם.** שלדעת תנא קמא, מאחר שהוא נחשב כמומר כמעט לכל התורה, לא יביא חטאת אף על הדם שאינו מומר לו. ולדעת רבי שמעון ברבי יוסי, מאחר שאינו מומר לדם, יביא חטאת על הדם.

- **ויו"מ שודאי לדברי הכל, מומר לדבר אחד אינו מומר לדבר**

¹ תימה מה צריך קרא למעט ... הא הוי זבח רשעים תועבה ... ויש לומר דאצטריך להיכא דחזרו בתשובה אחר כך, אבל בשעה שחטא היה מומר לאותו דבר. [תוס']. התוס' ביארו כן בדעת רבי שמעון ברבי יוסי, אולם לכאורה יש לומר כן גם בדעת תנא קמא. ויל"ע בדבר.

אינו מומר לעבודה זרה, [כי עבודה זרה חמורה היא, והמומר לה הרי הוא כמומר לכל התורה כולה], **אלא, [ישראל מומר האמור כאן הוא ישראל], מומר לאכול נבילות לתיאבון.** כדעת רבא בדף ד'.

ממי אין מקבלים קרבנות נדבה של עולה

בעניין המתנדבים או נודרים להביא עולה נאמר "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת אֱלֹהִים אֲדָם כִּי יִקְרִיב וְלֹמַר כְּשִׁירָה לְהַקְרִיב בְּנֹדֵר או נְדָבָה מִכֶּסֶף קִרְבָּנוּ לַה' מִן הַהֶקְהָל מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן וּמִן הַבְּרִיבִים אֶת קִרְבָּנֵכֶם". וכך דרשו חכמים בברייתא.

"מִכֶּסֶף" – ולא כולכם, להוציא את המומר לכל התורה כולה, שאין מקבלים ממנו קרבן עולה בנדבה. [ודווקא בכס, כלומר בישראל, חילקתי בין מומר לאינו מומר, אבל בגוים אין חילוק, ואפילו מן המומר שבהם מקבלים נדרים ונדבות²].

"מִן הַהֶקְהָל" – להביא בני אדם המומרים לדבר אחד, שדומים לבהמה, בכך שאינם מקיימים מצוות, ומכאן אמרו, מקבלים קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בתשובה³.

ומסיימת הברייתא, שאף שחילקנו בין מומר לכל התורה, שאין מקבלים ממנו קרבן, למומר לדבר אחד, שמקבלים ממנו קרבן, יש מומר לדבר אחד שדינו כמומר לכל התורה, ואין מקבלין ממנו קרבן, והוא המומר לעבודה זרה, [כגון שמנסך יין לעבודה זרה], **וכן המומר לחלל שבתות בפרהסיא**⁴, שדינם כמומרים לכל התורה כולה, ואין מקבלים מהם קרבן.

ומכאן נידחו דברי רב ענן, שהכשיר שחיטת מומר לעבודה

² ואין לומר לצד שני, שבגוים אין חילוק, ואין מקבלים מהם כלל, כי הכתוב, "אִישׁ אִישׁ מִבְּיַת יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוּ לַל' נְדָבָתָם וְלַקָּל נְדָבָתָם", ללמוד שמקבלים נדרים ונדבות מהגויים [גמרא בדף י"ג].

³ מן דכתיב גבי בהמה למעוטי רובע ונרבע. [רש"י].

⁴ לאו טעמא דקרא קא דריש, אלא נותן טעם לדבר, למה מרבינן מהא מומר לדבר אחד טפי ממומר לכל התורה כולה, ולא מוקמינן קרא במילתא אחריתי, וקאמר, דמומר לדבר אחד בקל יחזור בתשובה, ולכך מקבלין מהם כדי שיחזרו. [תוס'].]

⁵ האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים, דהעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו, ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית. [רש"י].

וכל זה כשה"בהמה" עומדת בכתוב בפני עצמה, אבל כשהיא מעורבת עם ה"אדם", כמו בכתוב "אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'", בזה ה"בְּהֵמָה" נדרשת יחד עם ה"אָדָם", כלומר, הקב"ה יושיע את אותם שיש בהם דעה כאדם הראשון, והם שפלים ודכאי רוח כבהמה.

שחיטת כותי

בדף ג' כבר נתבאר, שלדברי אב"י ורבא, דעת משנתנו, [שכותים גרי אמת הם, ולכן] שחיטת כותי מותרת, [אם ישראל עומד על גביו, או נכנס ויוצא, נותנים לו לשחוט לכתחילה. ואף כששחט בינו לבין עצמו, יש להתיר שחיטתו בדיעבד, על ידי בדיקה אם אוכל ממה ששחט].

וכל זה כדעת משנתנו, אבל רבן גמליאל² ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה.

- מתחילה היה רבי זירא סבור שלא בא רבן גמליאל לשנות מדין המשנה אלא ללמד את דין המשנה, שאסרה שחיטת כותי, כשלא היה ישראל על גביו, ולא בדקו אותו אוכל משחיטתו.

- אולם רבי יעקב בר אידי אמר לו, שללמד ששחיטת כותי אסורה בלא ישראל עומד על גביו, לא היו צריכים, כי דבר פשוט הוא, ומתוך שנמנו לאסור שחיטת כותי, על כרחך לאוסרה לגמרי נימנו, אף כשישראל עומד על גביו, וקיבל רבי זירא את דברי רבי יעקב בר אידי.

ומבואר בגמרא [בדף ו'] שהטעם שנמנו חכמים אלו על שחיטת כותים לאוסרה, אף שלדעתם הכותים גרי אמת היו, כי מצאו בהם גריזים דמות יונה שהיו כותים עובדים לה, ונמצא שנעשו אותם כותים מומרים לעבודה זרה, ואף שלא כל הכותים מהר גריזים, מאחר שמיעוטם משם, ומומרים לעבודה זרה, גזרו על כולם משום המיעוט, [כדעת האומרים שחיישנן למיעוטא], ואסרו שחיטת כל הכותים כשחיטת מומרים לעבודה זרה.

ורבי יוחנן ורבי אסי³ שאכלו משחיטת כותי, [ששחט

אחר, ומביא חטאת על כל מה שאינו מומר לו. ולא נחלקו אלא בחלב ודם, ששניהם שווים בכרת, ובכך שקרבים לגבוה בקרבנות, ונאמרו בלאו אחד, "כֹּל חֵלֶב וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ". שבזה, לדעת תנא קמא הם נחשבים כלאו אחד ממש, ולכן, המומר לחלב נחשב כמומר לדם, ולא יביא חטאת על דם. ולדעת רבי שמעון, מאחר שלא נעשה מומר בפועל אלא לחלב, מביא חטאת על הדם.

הסיבה שנצרך הכתוב למעט מומר

גם מהבאת עולה וגם מהבאת חטאת

נתבאר, שכתוב אחד ממעט מומר מהבאת עולה, וכתוב אחד ממעט מומר מהבאת חטאת, והטעם שנצרכו שני הכתובים הללו⁴, ולא די באחד מהם:

כי אם היה הכתוב ממעט מומר רק מהבאת חטאת, היה מקום לומר, שדווקא חטאת הבאה לכפרה אינו מביא, כי מאחר שמומר הוא, ודעתו לחזור ולחטוא, אינו ראוי לכפרה, אבל עולה יוכל להביא, שאינה אלא דורון.

ואם היה הכתוב ממעט מומר רק מהבאת עולה, היה מקום לומר, שדווקא עולה לא יביא, שאין חיוב בהבאתה, ולכן אין לנו לקבלה ממנו, [שנאמר "זָבַח קִשְׁעִים תוֹעֵבָה"], אבל חטאת שיש חיוב בהבאתה, נקבל ממנו, שלא יהא חוטא נשכר, להיפטר מחיובו מחמת גודל חטאו.

מי מכונה "בהמה"

לעיל נתבאר שהכתוב "מן הַבְּהֵמָה", האמור בעניין עולה, מלמד, שמומרים הדומים במעשיהם לבהמה, שאינה מקיימת מצוות, הם בכלל הפרשה, ואם כן, "בהמה" הוא כינוי לבני אדם גרועים.

וכן הוא בכתוב, "הִנֵּה יָמִים פְּאִים נָאִם ה' וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זָרַע אָדָם וְזָרַע בְּהֵמָה", ש"זָרַע אָדָם" הם החכמים, ו"זָרַע בְּהֵמָה" הם הבורים, [ועל כולם נאמר בכתוב הזה, שעתיד הקב"ה להרבותם].

¹ לכאורה לפירוש רש"י, לדברי תנא קמא אין דמיון בין דין מומר לעניין חטאת, שאפילו מומר לדבר אחר אינו מביא, לבין דין מומר לעניין עולה, שרק מומר לכל התורה כולה אינו מביא, ואם כן מהטעם הזה יש צורך בכתוב אחד לחטאת ובכתוב אחד לעולה, ולא מובן מדוע הגמרא מחפשת טעם לכך. אבל לשאר הפירושים, אין להקשות כן, כי באמת מודה תנא קמא שגם לעניין חטאת רק מומר לכל התורה אינו מביא, ודין עולה שווה לדין חטאת. [על פי התוס'].

² פירש בקונטרס, רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא, שהיה אחרון ... ומיהו קשה ... אבל אם הוא רבן גמליאל דיבנה ניחא, דתחילה גזר רבן גמליאל דיבנה על שחיטת כותים, שיש בה איסור תורה, ואחר כך גזר רבי מאיר על סתם יינם [כמבואר בדף ו']. [תוס'].

³ בדף ו' מבואר, שרבי אסי עצמו גזר על כך כמבואר להלן, ואם כן צריך לומר, שאכילה זו היתה קודם שגזר על כך בעצמו, כי לא קיבל את תקנת

מסכת מנחות פרק ראשון הכל שוחטין דף ו' יט

"וְשִׁמְתָּ שִׁפְיָן בְּלֶעָן [כלומר התחזק ועצור עצמך מלעשות זאת] אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אֶתָּה [אם אדם כשר אתה]", הלך רבי שמעון בן אלעזר וסיפר הדברים לפני רבי מאיר וגזר על סתם יינם.

והסיבה לכך **כי מצאו בראש הר גריזים דמות יונה שהיו כותים עובדים לה**³, ונמצא שנעשו אותם כותים מומרים לעבודה זרה, ואף שלא כל הכותים מהר גריזים, מאחר שמיעוטם משם, ומומרים לעבודה זרה, גזרו על כולם משום המיעוט, [שכן לדעת רבי מאיר חיישינן למיעוטא], ואסרו כל סתם יינם של כותים כסתם יינם של מומרים לעבודה זרה.

ומתחילה לא פשטה הגזרה הזו, כי מאחר שהיו רגילים ישראל בכותים, לא קבלו לפרוש מהם, עד שחזרו וגזרו על כך שנית בדורם של רבי אמי ורבי אסי, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ונתקבל הדבר בכל ישראל.

דף ו'

לשאל רק רב שיודע להשיב

"כִּי תֵשֵׁב לְחֹם אֶת מוֹשֵׁל" [כלומר כשתשב ללחום מלחמתה של תורה לפני גדול בתורה המושל בה, שיודע להשיב טעמיה] "בִּינָן" [שאל אותו וישיב לך. אולם אם אינו גדול בתורה, שאינו יודע להשיב] "תְּבִין אֶת אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ" [מעצמך] "וְשִׁמְתָּ שִׁפְיָן בְּלֶעָן" [כלומר, ועצור עצמך מלשאל אותו, שלא תביישנו, כשלא ידע להשיב. אך] "אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אֶתָּה" [ומתאוה לשאל ולעמוד על העיקר] "אֵל תִּתְּאוּ לְמִטְעַמֹּתָיו" [כלומר פרוש הימנו, ולך לפני גדול].

הגזרה על הכותים שנתקבלה

לעיל כבר נתבאר, שרבן גמליאל גזר על שחיטת כותים שהיא אסורה, כשחיטת מומרים לעבודה זרה, ורבי מאיר גזר, שסתם יינם של כותים אסור, כסתם יינם של מומרים לעבודה זרה.

אמנם מתחילה לא נתקבלו הגזרות הללו, שהיו ישראל רגילים בכותים, ולא רצו לקבל על עצמם לפרוש מהם.

ורק **בדורם של רבי אמי ורבי אסי שגזרו על הדבר שנית** נתקבלה הגזרה. שפעם אחת שלח רבי אבהו את רבי יצחק בן יוסף להביא יין מבין הכותים, ומצאו הוא סבא בדרך,

¹ בפרק במה מדליקין בעובדא דרבי שמעון בר יוחאי. [תוס'].

² במדרש יש, שהיא עבודת כוכבים שהטמין יעקב תחת האלה בהר בשכם.

[תוס'].

כשישראל עומד על גביו, או על ידי בדיקה שאכל הכותי משחיטתו, **חלקו על תקנת רבן גמליאל, ואמרו, שדין המשנה נותר על כנו ושחיטת כותי מותרת**. [ואין לומר שבאמת לא חלקו על התקנה, והסיבה שאכלו משחיטת כותי, כי לא שמעו את התקנה, ואם היו שומעים היו מקבלים, כי אם כן, נמצא שבאכילתם משחיטת כותי, אכלו דבר אסור [שלא נודע להם איסורו], ולא יתכן שיכשל צדיק באכילת דבר אסור², שהרי אפילו על בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כזו, כפי שיתבאר בעזה"י בדף ז', וכל שכן שעל הצדיקים עצמם אין הקב"ה מביא תקלה כזו].

ובדף ו' יתבאר בעזה"י, שלבסוף גם רבי אמי ורבי אסי גזרו לאסור שחיטת כותים.

הטעם שנאסר סתם יינם של כותים

רבי מאיר שלח את רבי שמעון בן אלעזר להביא יין מבין הכותים, בדרך פגשו ההוא סבא³ [=אותו זקן], ואמר לו,

רבן גמליאל, כדעת רבי יוחנן. אולם לבסוף, כשהוא עצמו גזר על כך, לא אכל. ואם כן, אף שלבסוף היתה דעתו לאסור כתקנת רבן גמליאל, מכל מקום רק מאותה שעה שהוא עצמו גזר אסר את הדבר, ולא מזמנו של רבן גמליאל. ולמדנו מכאן שלמעשה, לבסוף, הכל מודים, ששחיטת כותי אסורה.

⁴ תימה דהא אשכחן יהודה בן טבאי שהרג עד זומם, ורבי ישמעאל שקרא והטה. ואומר ר"י, **דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה על ידן**, שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר אסור.

ולספרים דגריס בכתובות גבי העלה עבד לכהונה על פיו, השתא בהמתן של צדיקים כו', משום דאתי לידי אכילת איסור, שמאכיל בת ישראל שנשאת לו בתרומה, והוא עבד ואין לו בה קדושין. ומיהו ברוב ספרים לא גרסינן ליה, והיינו משום דליכא למפרך אלא **כשהצדיק עצמו אוכל האיסור**.

ובמסכת ראש השנה דאמר, כמה בסיים תבשילא דבבלאי בצומא רבא דמערבא, ובערבי פסחים רבי ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי, ואשתלי וטעם קודם הבדלה, אף על גב דמיתתו באסכרה, התם אכילת היתר, אלא שאוכל בשעה האסורה.

ובבראשית רבה גרס, רבי ירמיה דשדר לרבי זירא כלכלה דפירי, בין דין לדין אתאכיל פירי בטבלייהו [אלמא אף באכילת איסור נכשלו]. ההוא עובדא איתא במסכתא שקלים, וקאמר עלה רבי זירא, אם הראשונים כמלאכים, אנו כבר אינש, ואם הראשונים כבני אינש, אנו כחמורים, ולא כחמורו דר' פנחס בן יאיר.

[כל זה מהתוס'].

² י"מ דכל מקום שהוא מזכיר ההוא סבא הוא אליהו. ואי אפשר לומר כן

דמאי, חייב לעשר, אף על פי שבאו לידו מיזה כשהם כבר מעורבים,

- י"א שהטעם לכך, משום שהוא עצמו אמר לה לערב, ואם כן כל מה שעשתה היה בשליחותו, והרי זה כאילו באו כל הדברים לידו קודם שנתערבו, ולכן חייב לעשר, כמי שקנה דברים שאינם מעורבים.

- ורפרם אמר, שבאמת גם כשנעשית התערובת על פיו, מאחר שלידו באה התבואה כשהיא מעורבת, אינו חייב לעשר, אלא שיש יוצא מן הכלל הנ"ל, שתערובת דמאי פטורה ממעשר, והוא, כשהדמאי המעורב הוא שאור [או תבלין], שבזה אף כשבאו לידו כשהם כבר מעורבים, חייב לעשר, כי אלו דברים שנותנים טעם בכל התערובת, וכל דבר העשוי לתת טעם בכל התערובת, אינו בטל בתערובת, והרי הוא כדבר שאינו מעורב, ולכן חייבים לעשרו.

< ומתחילה רבי זירא היה סבור שחכמים גזרו גם על תערובת של דמאי, ולכן כשהגיע פעם עם רב אסי לפודנק של עמי ארצות במקום הנקרא דיאי, לא אכל ממאכל של ביצים המעורבות ביין של דמאי שהגישו לפנייהם.

אולם מאחר שרב אסי אכל ממנו, [אף שאמר שאכל כי לא שם אל לבו שיש בזה תערובת דמאי], החליט רבי זירא, שודאי לא נכשל רב אסי באכילת איסור², שהרי אפילו בהמתן של צדיקים אינן נכשלות בכך, וחיפש ומצא שבאמת תערובת של דמאי מותרת בלא לעשר.

חשש החלפה על ידי עם הארץ

חבר נותן תבואה שלו לעם הארץ, על מנת שיחזיר לו אותה עצמה, כגון שנותן לאשת עם הארץ תבואה, כדי שתאפה לו אותה, [או לתת לעם הארץ תבואה, כדי שיטחן לו אותה], ואינו חושש שמא אין זו התבואה עצמה שמסר, ולקחה עם הארץ לעצמו, ונתן לו תחתיה תבואה שלו, [ויש לו לעשרה דמאי, ולחוש שהיא מתבואת שביעית], כי ודאי החזיר עם הארץ ממש מה שקיבל.

אולם, יש אופנים שבהם יש לחשוש שמא המקבל החליף

אתבלין. [תוס'].

² מבואר בדברי רש"י, שהסיבה שישכח אדם, ויאכל בשגגה דבר אסור, היא, מחמת עון שעשה פעם אחרת, שהוא גורם, שלא ישים אל לבו בפעם הזאת שלא להיכשל.

ואמר לו, "אין כאן שומרי תורה". הלך רבי יצחק וספר דברים לפני רבי אבהו, והלך רבי אבהו וספר דברים לפני רבי אמי ורבי אסי, ולא זז משם, עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים.

ומאז נתקבלה הגזרה לפסול שחיטת כותים, [אפילו ישראל עומד על גביהם], **ולאסור סתם יינם. וכן להחשיבים כגויים גמורים לעניין ערובי חצירות,** שאם היה כותי בחצר עם ישראל, אסור לישראל לטלטל לחצר בשבת, ואין מועיל לה עירוב, עד שישכרו רשות הכותי ממנו. [וכן דין ישראל, שהוא מומר לחלל שבת בפרהסיא, שאין מועיל עירוב לבני חצרו עד שישכרו ממנו רשותו. ואינם כישראל כשר, ששכח לערב עם חבריו בחצר, שדיו בביטול רשותו להם, שאומר אפילו בשבת, רשותי מבוטלת לכם. ולעניין זה, ישראל מומר לחלל שבתות בצנעא בלבד, דינו כישראל כשר].

תערובת דמאי

מאחר שיש הרבה עמי ארצות שאינם מעשרים תבואתם, תקנו חכמים, שתבואת הארץ חייבת במעשרות מספק, והיא נקראת תבואת דמאי, ולכן, הלוקח תבואת דמאי מעם הארץ, חייב לעשרה מחמת הספק.

ולא רק כשעתיד לאוכלה כמו שהיא בפני עצמה, אלא אף כשעתיד לערבה בדברים אחרים, כגון שלקח יין לערבו במורייס [=שומן של דגים] או באלונתית [=משקה שמעורבים בו מים ויין ושמן אפרסמון]. או שלקח כרשינין לעשות מהן טחינין [=מאכל של כרשינין שמעורב בו תבלין]. או שלקח עדשים לעשות מהן רסיסין [=מאכל של עדשים שמעורב בו תבלין], כל אלו מאחר שבאו ליד הקונה כשהם בפני עצמם חייב לעשרם דמאי.

אבל כשבאה לידו תבואת דמאי מיד עם הארץ, כשהיא כבר מעורבת, כגון שקנה מעם הארץ מורייס או אלונתית מעורבים ביין, או טחינין, או רסיסין, אין צריך לעשר, כי לא תקנו חכמים לעשר תבואת דמאי מעורבת. [אלא שלדעת הפרם יש יוצא מן הכלל כמבואר להלן].

ומה ששינונו, שמי שביקש מאשת עם הארץ לאפות לו משלה, ואפתה דבר שיש בו תערובת [תבלין]^א ושאוור שהם

^א מעשר דקאמר הכא לא קאי אתבלין, אלא אשאוור, ושביעית קאי אף

אין לחוש שתכניס מהתבואה לפיה ותיכשל באכילת דבר שאינו מעושר.

את התבואה, ונתן תבואה אחרת תחתיה.

א. נתן תבואה לחמותו.

ורבי שמעון בן אלעזר אומר, שגם בזמן שהיא טמאה, היא אסורה לטחון עם אשת עם הארץ, משום שתוך כדי העבודה, אשת עם הארץ נותנת לה לאכול, ונמצאת אוכלת דבר שאינו מעושר, [וכן דבר גזול, שהרי אוכלת שלא ברשות בעלה של אשת עם הארץ].³

הנותן עיסה לחמותו לאפות עבורו, יש לו לחוש שלקחה לעצמה מה שנתן לה, ונתנה לו אחרת טובה מהראשונה, **כי רוצה היא בתקנת בתה,** לתת לה דבר טוב, **ובושה מחתנה,** לתת לו דבר שאינו טוב, ולכן כשהעיסה הראשונה מתקלקלת מעט, היא מחליפה אותה. ומשום החשש הזה, הנותן לחמותו, עליו לעשר מה שנתן לה, שלא יאכיל אותה דבר שאינו מעושר, ומעשר מה שמקבל ממנה, שלא יאכל הוא דמאי.

ב. נתן תבואה לפונדקית [=בעלת הבית שלן בו].

ואף שנתבאר לעיל, שהנותן תבואה לעם הארץ, על מנת שיחזיר אותה עצמה, אינו צריך לחשוש שמא החליפה עם הארץ באחרת, כי עמי הארץ אינם חשודים לגזול, ואם כן, לכאורה הוא הדין בזה, אין לחוש שאשת עם הארץ תתן לה לאכול, שהרי אם תעשה כן שלא ברשות בעלה, נמצאת גוזלת את בעלה,⁴ הסיבה שבכל זאת יש לחוש לכך היא, כי אשת עם הארץ סבורה, שאין בכך גזלה כלל, שהרי כשם שהשור אוכל ממלאכתו, כך כל עובד רשאי לאכול ממלאכתו.⁵

הנותן עיסה לפונדקיתו לאפות עבורו, יש לו לחוש שלקחה לעצמה מה שנתן לה, ונתנה לו אחרת, [רש"י מפרש, שהחשש הוא שמא החליפה את שלו בדבר טוב יותר, ומורה לעצמה היתר לעשות כן, כי מתכוונת לטובה, להאכיל בר בי רב מאכל טוב⁶. ורבינו מנחם מפרש, שהחשש הוא שמא החליפה את שלו בדבר פחות טוב, ומורה לעצמה היתר לעשות כן, כי אומרת שאין זה ראוי שהיא הטורחת ומבשלת בשבילו, תאכל מאכל פחות טוב משלו⁷]. ומשום החשש הזה הנותן לפונדקית עליו לעשר מה שנתן לה, שלא יאכיל אותה דבר שאינו מעושר, ומעשר מה שמקבל ממנה, שלא יאכל הוא דמאי.

שיטת רבינו תם, [הסוגיה מדברת באשת עם הארץ הטוחנת עם אשת חבר בתבואת חבר, והחשש הוא שמא תטמא אשת עם הארץ את תבואת החבר]:

אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ

כשאשת עם הארץ מחזיקה את עצמה לטהורה, אסורה לטחון בתבואת חבר יחד עם אשת החבר, כי מאחר שהיא מחזיקה עצמה כטהורה, אינה נוהרת מלגעת בדברי מאכל, ומאחר שבאמת היא טמאה כשנוגעת בתבואה היא מטמאת אותה.

שיטת רש"י, [הסוגיה מדברת, באשת חבר הטוחנת עם אשת עם הארץ בתבואת עם הארץ, והחשש הוא, שמא תאכל אשת החבר תבואת עם הארץ שאינה מעושרת]:

אבל כשאשת עם הארץ מחזיקה עצמה לטמאה, תיזהר לא לגעת בתבואה ואין לחוש שתטמא אותה, ולכן מותר לה לטחון עם אשת החבר.

אשת חבר טהורה, אסורה לטחון בתבואת עם הארץ יחד עם אשת עם הארץ, כי מאחר שהיא טהורה, אינה רגילה לפרוש מלגעת מדברי מאכל, שהרי אינה מטמאה אותם, ומאחר שנוגעת בתבואה, יש לחוש שתאכל ממנה, ונמצאת אוכלת ממנה בלא לעשר [ובלא רשות בעליה].

ורבי שמעון בן אלעזר אומר, שגם בזמן שהיא טמאה, היא

אבל כשאשת החבר טמאה, הוא רגילה להתרחק ממגע באוכלים, שלא תטמא אותם, ולכן מותר לה לטחון עם אשת עם הארץ, כי מאחר שהיא מקפידה לעשות מרחוק,

³ ואף על פי שאשת החבר אינה חשודה לאכול גזל, ולא דבר שאינו מעושר, חיישין שמא תשכח, שרגילות היא, ששוכח אדם ואוכל מה שנותנים לו. [על פי רש"י].

⁴ שאין לומר שעושה כן מחמת טעות כשם שנתבאר לענין אשת החבר כי רק זאת שנותנים לה יתכן שנטולת בטעות אבל זו שנותנת ודאי מתכוונת למה שעושה. [על פי רש"י].

⁵ כן הוא לפירוש רש"י. אולם התוס' כתבו, שבאמת אין דבר גזלה, שאין הבעל מקפיד בדבר מועט, ואם כן, אין כאן מקום כלל לקושיה איך תאכיל את אשת החבר.

⁶ אבל באופן שהעמיד רש"י את הסוגיה, כלומר כשאשת חבר באה לטחון עם אשת עם הארץ בתבואת עם הארץ, נחלקו אב"י ורבא. רבא אוסר בכל אופן, כי אסור לשייע ידי עוברי עבירה. ואב"י מתיר בכל אופן. [ע"י בתוס'].
⁷ אבל גבי שכנתו אין לחוש לחילוף אף על פי שטורחת בשבילו דדוך שכנים שטורחים זה בשביל זה. [תוס'].
כל הזכויות שמורות © "בקיפור" פלדמן 8 בני ברק
www.bekitsur.org

⁸ אבל נתן לשכנתו, אין לה לחוש עליו, ולא מחלפת לטובה, שהרי אין סמוך עליה תמיד כאכסניא, ולהרע נמי לא, דלא חשידא אגזל. [רש"י].

⁹ אבל גבי שכנתו אין לחוש לחילוף אף על פי שטורחת בשבילו דדוך שכנים שטורחים זה בשביל זה. [תוס'].
כל הזכויות שמורות © "בקיפור" פלדמן 8 בני ברק
www.bekitsur.org

כארץ ישראל או כחוצה לארץ. [עד כאן מבואר בגמרא כדף ז'].

אמנם עד ימי רבי היו נוהגים בתבואת בית שאן כתבואת ארץ ישראל, עד שהעיד רבי יהושע בן זרוז בן חמיו² של רבי מאיר לפני רבי, שראה את רבי מאיר אוכל עלה של ירק שגדל בבית שאן, בלא לעשרו, ולמד מכך רבי, שלדעת רבי מאיר, בית שאן לא נתקדשה, ודינה כחוצה לארץ, והתיר על פיו את כל בית שאן מלעשר³.

וכשהתיר רבי את בית שאן, חברו עליו אחיו ובית אביו, ואמרו לו, מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור, אתה תנהוג בו היתר.

דרש להן מקרא זה האמור על חזקיה, "וּכְפַתְתָּ נְחֹשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עָד הַיָּמִים הַהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְרִים לוֹ וַיִּקְרָא לוֹ נְחֹשֶׁתָן", וכי אידך יתכן שאסא ויהושפט שביערו כל עבודה זרה שבעולם לא ביערו את נחש הנחושת, אלא מקום הניחו לו אבותיו לחזקיה להתגדר [=להתגדל] בו, [שאמרו, כשיבואו בנינו אחרינו, אם לא

אסורה לחנון עם אשת החבר, משום שאף על פי שמחזיקה את עצמה לטמאה מכל מקום מאחר שטורחת, סבורה שמותר לה להנות מעט מהתבואה, ותאמר לאשת עם הארץ אחרת שתיטול מהתבואה את המגיע לה, והיא תטמא את התבואה⁴.

ואף שנתבאר לעיל, שהנותן תבואה לעם הארץ, על מנת שיחזיר אותה עצמה, אינו צריך לחשוש שמא החליפה עם הארץ באחרת, כי עמי הארץ אינם חשודים לגזול, ואם כן, לכאורה הוא הדין בזה, אין לחוש שאשת עם הארץ תאמר לחברתה לקחת מהתבואה בגזל, הסיבה שבכל זאת יש לחוש לכך היא, כי אשת עם הארץ סבורה, שאין בכך גזלה כלל, שהרי כשם שהשור אוכל ממלאכתו, כך כל עובד רשאי לאכול ממלאכתו, ויש לה זכות לתת לחברתה את המגיע לה.

בית שאן לעניין חיוב מעשרות

אף על פי שנאמר בספר שופטים, "וְלֹא הִזְרִישׁ מִנְשֵׁה אֶת בֵּית שָׁאֵן ...", ללמד, שלא קיימו ישראל ציווי ה', לרשת את כל הארץ, והניחו ממנה מקומות שלא נכבשו [עד ימי דוד], ואם כן, יש ללמוד מכאן, **שבית שאן היא מארץ ישראל, שהרי היא מנויה בין אותם המקומות.**

מכל מקום אין ללמוד מכאן, שגם כיום היא קדושה, ותבואתה חייבת במעשרות, כי אפילו אם נתקדשה בימי יהושע, כשגלו ישראל על ידי נבוכדנצר, בטלה הקדושה הראשונה, כמו שדרשו חכמים מהכתוב, "וַיִּהְיֶינָה ה' אֲקִיז אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשְׂרוּ אֶתְּיָדָהּ וְהִיטְבַּח וְהִרְבֵּינָהּ", ששתי ירושות הן, ראשונה בימי יהושע, ושניה בימי עזרא, ומתוך שבימי עזרא נחשבו כיורשים את הארץ, על כרחך ירושה ראשונה בטלה, [אבל ירושת עזרא אינה בטלה שלא נאמרה ירושה שלישית].

וכבר אמר רבי שמעון בן אליקים משום רבי אלעזר בן פדת שאמר משום רבי אלעזר בן שמוע, הרבה כרכים נכשום עולי מצרים, ולא ככשום עולי בבל, אלא הניחום להיות חוץ לארץ, כדי שלא תהא שביעית נוהגת בהם, ויהא מהם לעניים לקט שכחה ופאה ומעשר עני אף בשביעית. [ורבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי שהקשה אשתמיטתיה הדין הזה].

ואם כן אין ראייה מהכתוב הנ"ל אם בית שאן נידונית

² יליע אם זרוז הוא חמיו של רבי מאיר או בן חמיו של רבי מאיר. העירוני לעיין במלא הרועים.

³ משמע דאין מעשר נוהג בחוצה לארץ ... ותימה דבפרק עד כמה מוכח כולה שמענתא דתרומה נוהגת בחוצה לארץ. ואין לומר כדפירש הכא בקונטרס דדוקא תרומת דגן תירוש ויצהר דהוי בארץ דאורייתא, בחוצה לארץ הוי מדרבנן, אבל בשאר פירות לא [הוי בחוצה לארץ אף מדרבנן]. דהא בפרק קמא דביצה ... ובריש כיצד מברכין ... משמע בהדיא דמעשר ירק וצ'ף נוהג בחוצה לארץ. ואומר רבינו תם דהכא ... איירי בדמאי דאינו נוהג בחוצה לארץ כדתנן ... מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי אבל ודאי טבל חייב בכל מקום ... וקשה מירושלמי דפרק ג' דדמאי ... משמע דלאחר שהותר [בבית שאן] היה פטור אפילו ודאי ... וצריך ליישב ... ומיהו במקום אחר מצא ר"י בירושלמי במסכת חלה פרק שני נשים, דירק בחוצה לארץ אינו נוהג בו לא מעשר ולא תרומה, ובשאר פירות נוהגת תרומה גדולה אבל לא מעשר, אבל דגן תירוש ויצהר חייבין לגמרי בין בתרומה בין במעשר ... עד שבאו הרובים ובטלו.

ומה שאין מפרישים היום תרומות ומעשרות בחוצה לארץ כלל: (א) יש לומר שאנו סומכים על הירושלמי הזה האומר שבאו הרובין ובטלו. (ב) ורבינו תם מפרש, [שהסיבה שאין מפרישים תרומות ומעשרות, כי] אין השדות חשובות שלנו, לפי שנותנין מהן מס, ולפי זה בימיהם, לא היו מפרישין אלא מהנהו דלא יתבי טסקא... (ג) ועוד יש לפרש, שמא על הרחוקים מארץ ישראל כמונו לא תקנו חכמים. (ד) ועוד יש מפרשים, שנמצא בירושלמי, דהא דקאמר דמכזיב ולהלן פטור מן הדמאי, לאו דוקא דמאי, אלא אף מן הודאי, ואהא סמיכין. [כל זה מהתוס'].

⁴ אני הבנתי שהכוונה שהאחרת תאכל. אולם העירוני שהכוונה שאותה אחת שעסקה תאכל על ידי שחברתה תתן לתוך פיה. והעירוני לעי' במלא הרועים.

ימצאו מה לתקן, במה יתגדל שמם^א], אף אני מקום הניחו לי **והסיבה שלא עישר רבי מאיר את העלה, כי אכילת עלה אבותי להתגדר בו**, [שאתיר את בית שאן].

- **שכן עלה זה היה עלה שכבר נאגד**, ומבואר במסכת מעשרות, שירק הנאגד משיאגד אסור באכילת עראי עד שיתעשר.

וכן אין לומר, שבאמת היה אותו עלה חייב במעשרות, **ורבי מאיר אכלו בטעות בלא לעשר**.

- **שכן אפילו על בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כזו**, לאכול דבר אסור, וכל שכן שעל ידי צדיקים עצמן אין הקב"ה מביא תקלה כזו, ובוודאי בהיתר אכלו.

ואין לומר שבאמת עישר רבי מאיר את העלה, ומה שלא ראה זאת המעיד, כי לא עישר מירק שהיה שבאותו מקום, אלא **מירק שהיה לו בביתו**.

- **שכן אסור לעשות כן**, לעשר ממקום אחר, ואם כן ודאי לא עשה זאת רבי מאיר, שכן לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף.

ואין לומר, שבאמת עישר רבי מאיר את העלה, ומה שלא ראה זאת המעיד, כי לא עישר רבי מאיר בפעולה, אלא במחשבה, **שנתן עיניו בירק אחר שבצידו**, על דעת שיהיה מעשר על זה^ב.

- **כי מאחר שהמעיד אדם גדול, ודאי דקדק בעדותו**, ובירר שלא עישר רבי מאיר את העלה, אלא אכלו בלא לעשרו כלל.

רבי פנחס בן יאיר חולק את נהר גינאי

רבי פנחס בן יאיר היה הולך לפדיון שבויים, והגיע בדרכו לנהר ששמו גינאי. אמר רבי פנחס לנהר – גינאי, חלוק לי מימך, ואעבור בך.

אמר הנהר^א לרבי פנחס – אתה הולך לעשות רצון קונך [לפדות שבויים], ואני הולך לעשות רצון קוני [לקיים גזרתו] "כָּל הַחֲמִילִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם"^ב, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה, אני ודאי עושה.

אמר רבי פנחס לנהר – אם אי אתה חולק, גזורני עליך

^א מבואר בתוס', שבאופן הזה מותר לתרום מדומע בשבת.

^ב שמא שר של ים השיב לו כך. אי נמי, רבי פנחס היה מחשב בבלו, שלכך היה מניח מלחלוק לו. [תוס'].

דף ז'

תלמיד חכם שאמר דבר הלכה שיש בה חידוש

לעיל נתבאר, שאף שהעיד רבי יהושע בן זרוז עדות, שיש בה חידוש גדול ודבר תימה, שהרי הכל היו נוהגים בבית שאן חיוב מעשרות, וזה העיד שהיא פטורה, ואף על פי כן קיבל רבי את עדותו, מאחר שהוא תלמיד חכם.

ומכאן למדו, שתלמיד חכם שאמר דבר הלכה **מקבלים דבריו**,

- **ואין מזיחים אותו**, כלומר אין מבדילים אותו משמועותו, לומר לו חזור בך. [מזיחים מלשון הבדלה, כמו, "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֻּד"].

- **ואין מזניחים אותו**, כלומר אין משקצים דבריו, לומר לו הניחם כדבר מאוס. [מזניחים לשון דבר מאוס, כמו "כִּי לֹא יִזַּח לְעוֹלָם הַיָּם", שפירושו לא ימאס בנו ה' לעולם].

- **ואין מזיחים אותו**, כלומר אין אומרים לו, טועה אתה וגאותך גרמה לך, שלא הטית אוזן לשמוע כראוי מפי רבך. אי"נ כלומר, אין מגביהים אותו מדבריו להסתלק מהם. [מזיחים לשון גאוה וגבהות לב, כמו ששינו, "משרבו זחוחי הלב [שלא דקדקו ללמוד מפי רבם וסמכו על חכמת עצמם] רבו מחלוקות בישראל"].

הלימוד מהעדות על רבי מאיר

שאכל עלה של ירק בבית שאן

לעיל נתבאר, שמתוך עדותו של רבי יהושע בן זרוז על רבי מאיר, שאכל עלה של ירק בבית שאן בלא לעשרו, למד רבי, שבית שאן נידונית כחול^א.

ואין לומר, שבאמת בית שאן נידונית כארץ ישראל,

^א כן פירש רש"י, ומשמע מדבריו, שמדעת הניחו לחזקיה מקום להתגדר בו. אולם התוס' פירשו, שלפי שנעשה הנחש על פי הדיבור, טעו בו הראשונים, והיו סבורים שאסור לבערו. ולפי זה משמע, שלא מדעתם הניחו לו מקום, אלא שכך ארע.

לאכול, ולא אכל מהם, והיה סבור רבי פנחס², שהחמור לא אכל מהם, כי לא היו מתוקנים כראוי, ולפיכך ניפה אותם בנפה, ואחר כך גם ניקה אותם בידים מן האבנים והפסולת, ואף על פי כן לא אכל מהם החמור.

ואז הבין רבי פנחס, שאין החמור אוכלת מהם, **כי אינם מעושרים**, [ואין הקב"ה מביא תקלה על בהמתו לאכול דבר שאינו מעושר], עישר ואכלה, והוכיח את אלו שנתנו לה לאכול מהשעורים הללו, "ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילים אותה טבלים".

- **לדעת סוגית הגמרא כאן**, מעיקר הדין היה אסור לאכול מהשעורים הללו, אף על פי שהיו מאכל בהמה, [ומאכל הנקנה לצורך בהמה אינו חייב במעשר דמאי כני"ל], כי **השעורים הללו נקנו תחילה לצורך מאכל אדם**, ובכך נתחייבו לעשרם.

- **אולם בירושלמי ובמדרש משמע, שאמנם מעיקר הדין לא היו חייבים לעשר את השעורים הללו, והחמור היתה מחמירה על עצמה.** [תוס:].

רבי פנחס בן יאיר לא סעד אצל רבי

בהמשך דרכו של רבי פנחס בן יאיר הגיע למקומו של רבי, שמע רבי ויצא לקבל פניו. אמר רבי לרבי פנחס – רצונך סעוד אצלי, [כלומר הזמינו לסעוד אצלו]. אמר רבי פנחס לרבי – הן.

צהבו פניו של רבי, ששמח על כך שהסכים רבי פנחס לסעוד אצלו אף שלא היה רגיל רבי פנחס לסעוד אצל אחרים.

אמר רבי פנחס לרבי – וכי סבור אתה, שהסיבה שאיני סועד אצל אחרים, היא משום שאני מודר הנאה מישראל, אין הדבר כן, כי ישראל קדושים הם, וודאי ראויים הם להנות מהם. אלא **יש שרוצה** לההנות אחרים משלו, ואין לו יכולת, וממנו איני רוצה להנות, שלא אכביד עליו. **ויש שיש לו יכולת, ואינו רוצה** לההנות אחרים³, ואף על פי שאומר בפיו בא וסעד, אינו רוצה בכך בליבו, וממנו איני נהנה, כי נאמר, "אל תלחם [מלשון סעודת לחם כלומר אל תסעד] את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתי. כי כמו שער בנפשו [כלומר כאילו אתה פותח את בטנו ועושה בה שער. איני

מהם. [רשי"י].

² יל"ע אם הוא היה סבור כן או המארחים.

³ ואפילו הכי אקרו קדושים, שמוזמן את חברו לאכול אצלו מפני הבושת. [תוס:].

שלא יעברו בך מים לעולם. **ונחלק הנהר שיעבור בו רבי פנחס.**

היה עמו איש אחד, שהיה נושא חיטים לצורך הפסח. ואמר רבי פנחס לנהר – חלוק גם לו את מימך שהוא עוסק במצווה [שנאמר "ושמרתם את הפסח" ללמד שמתחילת הטחינה וההרקדה יש לשומרם לשם מצה]. **ונחלק הנהר שיעבור בו גם האיש שנשא חיטים.**

היה עימהם סוחר ישמעאלי. ואמר רבי פנחס לנהר – חלוק גם לו מימך שלא יאמר עלינו, וכי כך עושים לבני לוויה, שמניחים אותם והולכים. **ונחלק הנהר שיעבור בו גם אותו הישמעאלי.**

ואם בכל פעם נחלק הנהר מחדש, למדנו מכאן כמה גדול אדם זה, יותר ממשה וששים ריבוא מישראל, שלו נחלק הנהר שלוש פעמים, ולהם פעם אחת.

ואם פעם אחת בלבד נחלק הנהר, [ובכל פעם אמר לו שימתין מלשטוף עד שיעברו כולם], למדנו מכאן, כמה גדול אדם זה, שנחלק לו הנהר כמו שנחלק למשה וששים ריבוא מישראל.

דמאי לצורך בהמה

כשתקנו חכמים להפריש תרומות ומעשרות מתבואת עם הארץ שהיא דמאי, לא תיקנו כן אלא בתבואה הנקנית לצורך מאכל אדם, אבל (א) **מתבואת דמאי שנקנית לצורך מאכל בהמה.** (ב) ומתבואת דמאי שנקנית **לצורך זריעתה.** (ג) ומקמח דמאי שנקנה **לצורך עיבוד עורות.** (ד-ה) ומשמן דמאי שנקנה **לצורך הדלקת הנר או לסוך בו כלים.** לא חייבו להפריש תרומות ומעשרות.

ותבואה שנקנית מתחילה לצורך אכילת אדם, ולבסוף באים להאכילה לבהמה, [או להשתמש בה לאחד מהדברים הנ"ל שאין בהם חיוב דמאי], **מאחר שכבר נתחייבה בהפרשת תרומות ומעשרות, אין להאכילה אף לבהמה, עד שיפרישו ממנה תרומות ומעשרות.**

אין הקב"ה מביא תקלה על בהמתן של צדיקים

בהמשך דרכו של רבי פנחס בן יאיר [לפדיון השבויים], הגיע למקום אחד, והטילו לפני חמורו שעורים [קלופות^א]

^א שכן אם היו בקליפתם, עדיין לא נתחייבו במעשר, והיה מותר לאכול

גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם

אמר רבי חמא בר חנינא, גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, שנאמר בספר מלכים, "וַיְהִי הֵם קְבָרִים אִישׁ וְהָנָה רָאוּ אֶת הַגְּדוּד וַיִּשְׁלִיכוּ אֶת הָאִישׁ בְּקִבְרֵי אֱלִישָׁע וַיִּלָּךְ וַיָּגַע הָאִישׁ בְּעַצְמוֹת אֱלִישָׁע וַיְחִי וַיָּקָם עַל רַגְלָיו", הרי שאחר מותו, החיה אלישע את המת בניגיעה בלבד³, ואילו בחייו, לא החיה את בן השונמית המת, עד שהוצרך לשים פיו על פיו, ועיניו על עיניו, ולבקש רחמים, [שנאמר, "וַיָּבֵא אֱלִישָׁע הַבְּיָתָה וְהָנָה הַנֶּעֱר מֵת מִשְׁכָּב עַל מִטָּתוֹ. וַיָּבֵא וַיִּקְרָה הַדָּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה' . וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל הַיָּד וַיִּשָּׁם פִּי עַל פִּי וַעֲיִנָיו עַל עֲיִנָיו וְכַפָּיו עַל כַּפּוֹ כַּפָּיו וַיִּגְהַר עָלָיו וַיָּקָם בְּשַׁר הַיָּד. וַיִּשָּׁב וַיִּלָּךְ בְּבֵית אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּזְכֹּר הַנֶּעֱר עַד שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנֶּעֱר אֶת עֵינָיו"].

ואין לומר, שמה שהחיה אלישע את המת שהכניסו לקברו, לא היה מחמת גדולת אלישע, אלא מחמת ברכת אליהו, שביקש ממנו אלישע קודם שנסתלק, "וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע וַיְהִי נָא פִי שְׁנַיִם בְּרוּחְךָ אֱלִי", ומאחר שאליהו החיה מת אחד, היה אלישע צריך להחיות שני מתים, שיתקיים בו פי שנים מאליהו, [האחד הוא בן השונמית, והשני הוא זה שהכניסו בקברו], כי על כרחך, החייאת המת הזה היה מחמת גדולת אלישע עצמו, ולא מחמת ברכת אליהו שיחיה אלישע מתים, שהרי לא חי אותו הרוג אלא כדי שיצא מקבר אלישע [שאותו האיש רשע היה, ולא ניתן להיקבר אצל צדיקים], ומיד אחר שיצא מקברו, מת שוב, ולא הלך לחיות בביתו.

וקיום ברכת אליהו שיחיה אלישע שני מתים, היה בכך שריפא את צרעת נעמן, ונחשב בזה כאילו החייהו, שהמצרוע שקול כמת, כמו שנאמר על מרים, כשנצטרעה, וביקש עליה אהרן שתתרפא, "אֵל נָא תְהִי כַּמֶּת".

הפרדות

רבי פנחס בן יאיר כינה פרדות לבנות בשם מלאך המות. [כמבואר לעיל].

ובתורה נקראו הפרדות ימים, שנאמר, "הוא ענה אָשָׁר

לשון מרירות, כמו, "וַנִּתְּתִי אוֹתָם כְּפְתָאִים הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר לֹא תִאָּכְלָה מֵרֵעַ", כלומר מרירות היא בנפשו להאכילך] כֵּן הוּא אָכַל וַשְׂתָּה יֹאמֶר לְךָ וְלָבוּ בַל עִמְךָ". אבל אתה רוצה ויש לך, ומסכים אני לסעוד אצלך, אלא שעשיו אני ממחר, שהנני טורח לדבר מצוה, ואין לי פנאי לסעוד, וכשאחזור אבוא ואכנס אליך.

כשחזר רבי פנחס, ובא להיכנס לבית רבי, ארע שנכנס בפתח שהיו עומדות בו כודנייתא [=פרדות] חוורתא [=לבנות]. אמר רבי פנחס – מלאך המות בביתו של זה, ואני אסעוד אצלו.

שמע רבי ויצא לקבל פניו ואמר לו – אם הדבר מעכב אמכרם.

אמר לו רבי פנחס – אם כן תעבור בכך על הכתוב, "וְלִפְנֵי עֵנֹר לֹא תִתֵּן מִקְשָׁל", שכשם שאסורים לך, כך אסורים לאחרים. [ולגוי לא יוכל למכור, כי אין מוכרים להם בהמה גסה, כמבואר במסכת עבודה זרה].

אמר רבי – אפקירם ואשלחם ביערות.

אמר לו רבי פנחס – אם כן יתרבה בכך היוזקן, שלא יהיה מי שישרם.

אמר רבי – אעקר אותם, כלומר אחתוך פרסותיהם שלא יוכלו לבעוט, אבל עדיין ראויים הם ללכת, וידוש בהם. [ואין בזה משום בל תשחית].

אמר לו רבי פנחס – יש בכך צער בעלי חיים.

אמר רבי – אהרגם.

אמר לו רבי פנחס – יש בכך משום איסור "לֹא תִשְׁחִית".

הפציר בו רבי הרבה, וגבה טורא [=הר] ביניהם⁴.

בכה רבי ואמר, ומה בחייהן [של צדיקים], כך [נותן הקב"ה לקיים תאוותם, שלא יעבור זה על דעתו הראשונה שלא לסעוד אצל אחרים, שגרם שנכנס בפתח שהיו בו הפרדות], במיתתן על אחת כמה וכמה, [שהרי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם כמבואר להלן].

³ וקשה דאם כן מאי פריך, ודילמא לקיומי ברכתא דאליהו, מכל מקום היה גדול במה שטרח להחיותו בחייו יותר בממותו. ונראה דנפקא ליה [שצדיקים גדולים במיתתם מבחייהם], ממה שבחיי הצדיקים נוגעים בהם כמה רשעים, ויושבים אצלם, ושם לא היה לו רשות להתעכב אצלו. [תוס'].
⁴ לכאורה לשון מליצית היא, כלומר מאחר שהפציר בו רבי הרבה ולא התרצה, נעשו מופרדים זה מזה כאילו יש ביניהם מחיצה של הר. אולם מלשון רש"י משמע קצת, שהר ממש צמוח ביניהן, והבדילן, ומחמתו לא יכול היה רבי להפציר בו יותר. ויל"ע בדבר.

דף ח'

ליבן סכין ושחט בה

שחיטה כשרה היא חיתוך הסימנים [קנה וושט] של הבהמה או העוף על ידי סכין או דבר חד אחר.

אבל השורף את הסימנים, אינו נחשב כשוחט, והבהמה נבילה. ובכלל שריפת הסימנים, שאינה נידונית כשחיטה, שילבן ברזל באש, ויגע בו בצואר הבהמה, עד שיחתך הצואר מחמת חום הברזל.

אולם המלבן סכין, ושחט בה, שחיטתו כשרה, כי אף על פי שהיא חמה, מכל מקום, חוד הסכין מקדים לחתוך את הצואר, והרי הבהמה שחוטה בחיתוך ולא בשריפה.

ואף שלכאורה היה מקום להטריף את הבהמה מחמת חום צדדי הסכין, הנוגע בבית השחיטה כשהסכין חודר לתוכו, ונמצא שקודם שנחתכו רוב הסימנים לגמור השחיטה, נגעו צדדי הסכין בתוך בית השחיטה, ונקבו את הסימנים למעלה ממקום החיתוך, ובכך נעשו הסימנים כנקובים על ידי האש קודם גמר השחיטה, והרי זה טריפה², שהרי טריפה מחמת נקובת הוושט היא אף בנקב משהו.

מכל מקום אין הבהמה טריפה מחמת צדדי הסכין, כי כשהוא חותך בחוד הסכין, מיד מתרחב מקום החיתוך, ונמצא שאין צדדי הסכין נוגעים בבית השחיטה, ורק חוד הסכין לבדו נוגע שם, וחותר ושוחט בהכשר. [ואף שגם חוד הסכין חם, מכל מקום מאחר שהוא דק, אין החום שבו חזק, וחוד הסכין הוא החותר, ולא חום החוד].

מדיני נגעים

א. נגעים שבאו בבשר בריא – יש בהם שני הסגרות, [כלומר שאם לא נמצא בהם סימן טומאה מיד, מסגירים אותם שבוע אחד, ושבוע שני], ומטמאים להיות צרעת מוחלטת, באחד משלושת הסימנים הללו. (א) אם יש בנגע שער³ לבן. הוא טמא בכל שלב שימצא בו השער הלבן, [בין אם נמצא בו השער הלבן מתחילתו. ובין אם נמצא בו השער הלבן בסוף הסגר ראשון או שני, ובין אם נמצא בו

מִצָּא אֶת הַיָּמִים^א בַּמִּדְבָּר בְּרַעְתּוֹ אֶת הַחֲמָרִים לְצַבְעוֹן ואמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן ימים, משום שאימתם מוטלת על הבריות.

ואמר רבי חנינא [שהיה רופא], שמכת פרדה לבנה [שראשי רגליה לבנות], אינה מתרפאת לעולם.

כח הכשפים

אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמים כשפים, כי מכחישים [=מחלישים] פמליא של מעלה, וממיתים מי שלא נגזר עליו למות.

ואולם רבי חנינא שזכויותיו מרובות, מתאמצים מהשמים להצילו מהכשפים, ולכן, כשאשה אחת רצתה ליתול עפר מתחת רגליו, כדי להזיקו על ידי כן בכשפים, לא מנע ממנה את הדבר, ואמר, "אֵין עוֹד מְלַבְדוֹ", כלומר אין כח בכשפים כנגד גזרתו, ואם המקום חפץ בי, לא תוכלי להרע, ואם תוכלי, מאיתו יצא, ואני מקבל עלי.

דם ניקוף

אמר רבי חנינא, אין אדם נוקף [כמו נוגף, כלומר מקבל מכה] באצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר, "מִה' מִצְעָדֵי גֶבֶר וְאָדָם מֵה' בֵּין דְּרָכוֹ".

ואמר רבי אלעזר, דם ניקוף מרצה כדם עולה. ואמר רבא, שכל זה כשיתקיימו בניקוף שלושת התנאים הבאים: (א) שיהא הניקוף באגודל ימין, [מפני שהוא נוקף בכח, ומצטער הרבה]. (ב) ושיהא זה ניקוף שני, [שקיבל מכה שניה קודם שנתרפא מהראשונה]. (ג) ושיארע לו כן כשהולך לדבר מצווה.

אמרו עליו על רבי פנחס בן יאיר, מימיו לא בצע [ברכת המוציא] על פרוסה שאינה שלו, [שלא רצה לאכול כזית משל אחרים], ומיום שעמד על דעתו, לא נהנה מסעודת אביו.

² משמע מכאן, שאם בשעת השחיטה ניקב הוושט אף כנגד מה שכבר נשחט, הרי זה טריפה. [תוס'].
³ שתי עשרות לכל הפחות.

^א "יָמִים" - פרדים, שהרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם. [רש"י בחומש].

העופרת, שהוא חס מאוד, כל אלו, מאחר שאין מכת חימום הבשר מחמת האש, הם בכלל מכת שחין.

וכל מכת חימום בשר הבאה באדם מחמת האש, כגון שנכווה בגחלת [=פחם שלא כבה], או ברמץ [=אפר חס], או בסיד רותח, או בגפסית [=מיין סיד] רותח, או במים רותחים [שהורתחו כל אלו באש], מאחר שמכת חימום הבשר מחמת האש, הם בכלל מכווה.

וכל מקום שבאו בו גם מכת שחין וגם מכת מכווה, לעולם האחרון מבטל את הראשון, ונידון כדין האחרון.

וכשליבן שפוד והכה בו בכח, יש כאן חימום בשר, גם מחמת ההכאה, וגם מחמת חום האש, ונסתפקו בגמרא, איזה מהם קודם, שהאחרון מבטלו. [ונפקא מינה, כשלקה מחמת הכאה זו בכחצי גריס, וסמוך לו היה כחצי גריס בשחין ודאי או במכווה ודאי, שיש להסתפק אם החצי גריס האחרון נידון כמו הראשון, ומצטרף עמו, או לא].

וספק זה הוא במכה בכח בשפוד עבה. אבל אם לא הכה בכח, אלא הניחו על אדם, ודאי שאין כאן אלא חימום מחמת חום השפוד, שהרי אין כאן הכאה כלל, והרי זה נידון כדין מכווה. ואם לא היה השפוד עבה אלא חד, ודקר בו אדם, ודאי שעיקר חימום הבשר הוא מחמת חוד השפוד, ולא מחמת חומו, [כדין שחיטה בסכין מלובן המבואר לעיל], והרי זה נידון כדין שחין.³

סכין של עבודה זרה

סכין שיחדה לצורך שימוש לעבודה זרה, [כגון לשחוט לה קרבנות, או לחתוך לה עצים], לדברי הכל אינה נאסרת בהנאה מחמת יחוד זה, [שלא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא אלא במיוחד דבר להיות עבודה זרה עצמה, אם נאסרת ביחוד זה, או רק כשיעבודה, אבל במיוחד דבר לשמש לעבודה זרה, לא נחלקו שאינו נאסר ביחוד זה], ולכן הסכין מותרת בהנאה

נגעים אין נחשב מכווה, אלא הבא מחמת אש של הדיוט, ולא מחמת אש של שמים. [תוס'].

³ כן כתבתי מתחילה. אולם אפשר דדוקא בשחיטה הדין כן, דבית השחיטה מרווח רווח, ויש חבטה בלבד בלא הבלא. אבל סתם דוקר חבירו בשפוד חד, איכא חבטא וגם הבלא, אלא מתוך שהוא חד, החבטא קודמת להבלא, וכלשון רש"י בדי"ה חידוד שאני, דמתוך שהוא חד אין הבל האור שבו חזק, וחתיתו קדם להבלו. ע"כ. ומשמע דקודם בלבד, אבל לבסוף בא ההבל, ואם כן ההבל מבטל את ההכאה, ונידון כדין מכווה. ויל"ע בזה.

מסכת מנחות פרק ראשון

השער הלבן אחר שכבר טהרו אותו משום שהוחלש אחר שהוסגר. (ב) אם יש בנגע מחיית בשר חי. הוא גם כן טמא בכל שלב שימצא בו מחיית הבשר החי, [בין אם נמצא בו מתחילתו. ובין אם נמצא בו בסוף הסגר ראשון או שני, ובין אם נמצא בו אחר שכבר טהרו אותו משום שהוחלש אחר שהוסגר]. (ג) אם פשה הנגע בסוף הסגר ראשון או בסוף הסגר שני⁴ או אחר שכבר טיהרו אותו.

ב. נגעים שבאו במקום שער – יש בהם שני הסגרות, [כלומר שאם לא נמצא בהם סימן טומאה מיד, מסגירים אותם שבוע אחד, ושבוע שני], ומטמאים להיות צרעת מוחלטת, באחד משני הסימנים הללו. (א) אם יש בנגע שער צהוב. הוא טמא בכל שלב שימצא בו השער הצהוב. (ב) אם פשה הנגע בסוף הסגר ראשון, או בסוף הסגר שני, הוא טמא, [אבל כשעמד בעיניו בסוף הסגר ראשון, טעון הסגר שני, וכשעמד בעיניו בסוף הסגר שני, הוא מטהור].

ג. נגעים שבאו במקום שחין או מכווה [שלהלן יתבאר מה הם] – יש בהם הסגר אחד, [כלומר שאם לא נמצא בהם סימן טומאה מיד, מסגירים אותם שבוע אחד, אבל אם גם אחר שבוע לא נמצא בהם סימן טומאה הם מטהורים ואין בהם הסגר שני], ומטמאים להיות צרעת מוחלטת, באחד משני הסימנים הללו. (א) אם יש בנגע שער לבן. הוא טמא בכל שלב שימצא בו השער הלבן. (ב) אם פשה הנגע בסוף הסגר ראשון, או אחר שכבר טיהרו אותו.

ואף על פי שדין נגעי שחין ודין נגעי מכווה שווים הם, חילקה תורה ביניהם, וכתבה כל אחד בפרשה בפני עצמה, ללמד שאינם מצטרפים זה עם זה לשיעור נגע צרעת, [שאינה מטמאה אלא בשיעור גריס שהוא חצי פול], ואם היה כחצי גריס בשחין, וכחצי גריס במכווה, אינן מצטרפין לטמא.

איזהו שחין ואיזהו מכווה

כל מכת חימום בשר הבאה באדם שלא מכח אש, כגון על ידי הכאת עץ או אבן, או שנכווה מגפת זיתים שהיא חמה מאוד, או שנכווה מחמי טבריה², או שנכווה ממקום כריית

⁴ ומלשון רש"י בחומש נראה שבסוף הסגר שני הוא טמא אפילו עמד בעיניו ולא פסה ובלבד שלא הוחלש.

² אינם נחשבים כבאים מחמת האש, אף לדעת רבי יוסי, האומר שחומם הוא מחמת אש הגיהנם ולכן דם כתולדות האש לעניין שבת, כי לעניין

אבל אם יש בסכין הזו שמנונית של בשר עבודה זרה, שהוא נבילה, אסור [לכתחילה] להשתמש בסכין, אף לדבר שאין לו בו הנאה. [ואיסור זה שמחמת שמנונית הבשר, אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד, אם נשתמש בסכין דבר שאין לו בו הנאה, דיו בקליפה או הדחה של מקום החיתוך, כמבואר להלן לענין סכין של גויים].

סכין של גויים

לכתחילה אין לשחוט בהמה בסכין של גויים, כי מאחר שרגילים לחתוך בה נבלות, [אף כשהם חמות ומתבשלות, ודאי] יש בסכין שמנונית של נבלה.

ובדיעבד, אם שחטו בהמה בסכין של גויים :

דעת רב, שיש לקלף את כל הבשר שנגעה בו הסכין בבית השחיטה, כי כל אותו בשר, בלע מהסכין¹ שמנונית אסורה של נבילה.

ודעת רבה בר בר חנה, שהבשר לא בלע שמנונית בנבילה, ולכן די להדיח אותו מהשמנונית שדבוקה בו מבחוץ מהסכין, אבל לבליעה אין לחוש.

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים למחלוקת זו.

א. נחלקו אם בית השחיטה רותח או צונן – לדעת רב בית השחיטה רותח ועל ידי זה הוא בולע משמנונית הסכין ולדעת רבה בר בר חנה בית השחיטה צונן הוא ואינו בולע.

ב. לדברי הכל בית השחיטה רותח – ולכן לדעת רב הוא בולע ויש לקלף את כל הבשר שבלע. אולם לדעת רבה בר בר חנה, אף על פי שבית השחיטה רותח, אינו בולע, ודיו בהדחה, כי מתוך שהוא עסוק בהוצאת הדם אינו בולע [=אידי דטרידי סימנין לאפוקי דם לא בלעי].

ג. לדברי הכל בית השחיטה צונן – ולכן לדעת רבה בר בר חנה אינו בולע ודי בהדחתו. אולם לדעת רב, אף על פי שבית השחיטה צונן הוא, מתוך שהסכין דוחק ומשפשף

דחוח אכלי חרס דלא סגי ליה בהגעלה, ולא אמר כל מה שעתידי לפלוט פולט בהגעלה ראשונה, אלא אינו יוצא מידי דופיו לעולם.

[כל זה מהתוס'].

¹ צריך להעמיד בידועין בה שהיא בת יומא, דאי לאו הכי אמאי קולף לרב, הא סתם כלים של עובדי כוכבים אינן בני יומן, ובפרק בתרא דמסכת עבודה זרה מסופק ליה לגמרא, אם סבר רב נתן טעם לפגם מותר או אסור. וראיה דסתם כלי עובדי כוכבים אינן בני יומן משמן של עובדי כוכבים ... [תוס'].

ומותר לשחוט בה בהמות, ולחתוך בה בשר, כבשאר סכינים של היתר.

וסכין שכבר שימשה לעבודה זרה, נאסרת בהנאה ולפיכך,

- אסור להשתמש בה לדבר שיש בו הנאה, כגון לחתוך בה בשר שחטה, להכינו לאכילה, או לשחוט בה בהמה מסוכנת, שבשחיתתה הוא ניצל מהפסד שלא תתנבל.

- אבל מותר להשתמש בה לדבר שיש לו בו הפסד, כגון לשחוט בהמה בריאה, [שבשחיתתה הוא נפסד, כי בחייה דמיה מרובים, שהיא עומדת לשלושה דברים, (א) לגדל וולדות (ב) ולחרישה (ג) ולאכילה. ולאחר שחיתתה אינה עומדת אלא לאכילה²]. וכן מותר לחתוך בה חתיכות יפות של בשר, הראויות להגיש לאדם חשוב, [שבחיתוכן הוא מפסידן, שמעתה אינן יפות].

וכל זה, כשאין בסכין שמנונית של נבילה, כגון שלא נשתמשו בה לשחיתת קרבנות עבודה זרה אלא לחיתוך עציה, או שנשתמשו בה לשחיתת קרבנות עבודה זרה, ואחר כך לבנו אותה באש³, לפלוט ממנה שמנונית הבשר.

² אף על גב דלענין שבת, השוחט בשבת בחוץ לעבודת כוכבים חייב משום מלאכת שוחט, משום תיקון כל דהו, דתקן להוציא מידי אבר מן החי, שאני שבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכיון שיש תקון פורתא, חשיב מלאכת מחשבת, שלכך נתכיון, אף על פי שקלוקלו יתר על תקונו, אבל לענין נהנה מעבודת כוכבים, לא חשיב הנאה, כיון שקלוקלו יתר על תקונו. [תוס'].

³ והא דתנן ... סכין שפה בקרקע והיא טהורה, דסגי בנעיצה בקרקע עשר פעמים, ולא בעי ליבון, היינו לחתוך בה צונן, ... והכא דמוקי לה כשליבנה באור, כדי ליישב אפילו יהא בית השחיטה רותח.

והימיה דמשמע הכא דבעי ליבון ... ובפרק כל שעה משמע דסגי בהגעלה ... ואומר רבינו תם דיש לחלק גבי חמץ משום דהיתירא בלע ... ועוד אומר רבינו תם דהכא איירי בסכיני גדולים שצולין בהן בשר והוי תשמישן על ידי האור ולהכי בעי ליבון ... אבל סכיני דפיסחא מיירי בקטינים.

והסכינים ישנים שאנו לוקחים מן העובדי כוכבים, היה אומר ה"ר בן ה"ר מאיר שצריכין ליבון, מפני שדרך העובדי כוכבים לתקן בהן נר שדולק בהן חלב, וגם מהפכין בהן בשר על גבי גחלים וחותכין. ורבינו תם היה אומר, כיון דאין עיקר תשמישן לכך, לא חיישינן דלמא אתרמי ועבד הכי. ועוד אפילו אתרמי ואשתמש בו על ידי האור, סגי בהגעלה, דכל מה שסופו לפלוט על ידי רותחין פולט בהגעלה ראשונה, [כלומר אף שעדיין בלע על ידי האור מכל מקום זה אינו פולט אלא על ידי האור אבל על ידי תשמיש בחמין לא יפלוט כלום כי כל הראוי לפלוט בחמין פלט בהגעלה ראשונה]. ואין זה דיוק, דדילמא כיון שנשתמש בו על ידי האור, אין יוצא מידי דופיו לעולם בהגעלה בלא ליבון, ופולט תמיד בכל הגעלותיו, מידי

מסכת מנחות פרק ראשון
את הבשר הוא בולע^א ממנו וטעון קילוף.

וכתב רש"י: וכיון דלא איפסיק הלכתא, ואיסורא דאורייתא הוא, עבדינן לחומרא, דקיימא לן, בשל תורה הלך אחר המחמיר.

כט
הכל שוחטין דף ח'
הסכין מהבשר, שהסכין קשה לבלוע, נפסק שבית הבליעה צונן, ואין הסכין בולע. אבל לעיל, לעניין שחיטה בסכין של גוים הבלוע איסור נבילה, שהנידון היה לעניין בליעת הבשר הרך מהאיסור שכבר בלוע בסכין, לא נפסק אם הבשר בולע מהסכין או לא].

סכין ששחט בה טריפה

לדעת רב אחא – בית השחיטה רותח הוא אף לעניין זה, שהסכין בולעת מבית השחיטה, ולכן סכין ששחטו בה טריפה, בלעה את שמנונית הטריפה, וצריך להגעילה שתפלוט את האיסור. [ומכל מקום, מודה הוא, שאין לאסור כל סכין ששחטו בה בהכשר, מטעם שקודם גמר השחיטה היה בית השחיטה אסור כדין אבר מן החי, והסכין בלע איסור זה, כי רק בגמר השחיטה בית השחיטה רותח, ואז הבהמה כבר שחוטה, ואין הסכין בולעת אלא היתר²].

ולדעת רבינא – בית השחיטה צונן הוא, ואין הסכין בולעת ממנו, ולכן סכין ששחטו בה טריפה, אין צריך להגעילה שאין בלוע בה איסור, ודיה בהדחה בצונן, או בקינוח, בחתיכת בגד קשה. והלכה כרבינא³. [נדווקא לעניין בליעת

אמר רב יהודה אמר רב: **הטבח צריך שלושה סכינים סכין א' – לשחוט בה.** ולא יחתוך בה דבר אחר, שלא תפגם ותתקלקל, ופעמים שיבוא לידי איסור, שישחוט בלא בדיקה.

סכין ב' – לחתוך בה בשר.

סכין ג' – לחתוך בה חלבים, [האסורים באכילה, שמוכר אותם בשוק להשתמש בהם].
אבל אסור לחתוך בשר וחלבים באותה סכין, כי החלבים אסורים, ואם יחתכו בשר בסכין שחתכו בה חלבים, יבלע הבשר מהחלבים שבלעה הסכין.

ואף שיש תקנה לכך, שבכל פעם יחתוך תחילה את הבשר, ואחר כך את החלבים, ולאחר מכן ידיח את הסכין, שיוכל לחזור ולחתוך בה בשר. מכל מקום, אם ישתמש בסכין אחת לשניהם, יש לחוש שיטעה ותחילה יחתוך את החלבים. אבל עתה שהצריכו אותו בשני סכינים, יהיה לו בכל אחד מהם סימן, למה הוא משמש, ולא יטעה להחליף ביניהם.

^א ה' יצחק בר מאיר היה מצריך מתוך כך, לאחר שנקרו החלב מן הבהמה, לחזור ולקלוף בכל המקומות שחתך בסכין, משום דבלע מן החלב אגב דוחקא דסכינא, וכן כשמביאין בשר מטבחי עובדי כוכבים, מצריך לקלוף בכל מקום שחתך עובד כוכבים בקופץ שלו או בסכינו. ויש למצוא טעם על המנהג שלנו שנהגו להקל, דדילמא בית השחיטה דוקא, שרותח קצת, מהני דוחקא דסכינא ... [תוס'].

² משמע שסכין כשרה, לכולי עלמא דיה בהדחה בצונן לשחוט בה פעם אחרת, ואף על פי שהסכין מלוכלך בדם הרבה, אין לאסורו מחמת כך, כי בלא הכי יש דם הרבה בבית השחיטה מן הבהמה עצמה, ולא בלע ליה, משום דטרידי סימנין לפלוט דם. אבל לחתוך רותח, אפילו בסכין ששחט בה כשרה, אסור ... [תוס'].

³ והא דבעי בסוף מסכת עבודה זרה נעיצה עשר פעמים בקרקע לחתוך בה צונן בסכין של עובדי כוכבים, לא דמי לסכין טריפה דהכא, דבאקראי בעלמא, אבל בסכין של עובדי כוכבים, מתוך שחותכין בו איסור תמיד, נדבק בו השמנונית, ואין יוצא ממנו בלא נעיצה [כלומר כשהסכין חתך איסור באקראי דזו בהדחה, אבל כשחתך איסור באופן קבוע, אף על פי שנגעשה בצונן, טעון נעיצה בקרקע עשר פעמים]. ורבינו תם פירש, משום דהתם חותך בו איסור רותח, אבל הכא קסבר בית השחיטה צונן, [כלומר, סכין שחתך איסור רותח, טעון נעיצה בקרקע עשר פעמים, וסכין שחתך איסור צונן, דזו בהדחה]. וקשה לפירושו דבפרק כל הבשר אמר שמואל, סכין ששחט בה, אסור לחתוך בה רותח, ואפילו הדיחה, כדמשמע בתר הכי ... ואפילו הכי לחתוך בה צונן לא בעי נעיצה. ויש לומר שאני התם דליכא איסורא אלא משום דם, ודם לא בלע כל כך, דדם

ואמר רב יהודה אמר רב: **הטבח צריך שני כלים של מים כלי א' – להדיח בו בשר.**

וכלי ב' – להדיח בו חלבים.

אבל אסור להדיח בשר וחלבים באותו כלי, כי החלבים אסורים, והם מותירים שמנונית אסורה במים, וכשיחזרו וידיחו בהם את הבשר תדבק בו השמנונית האסורה.

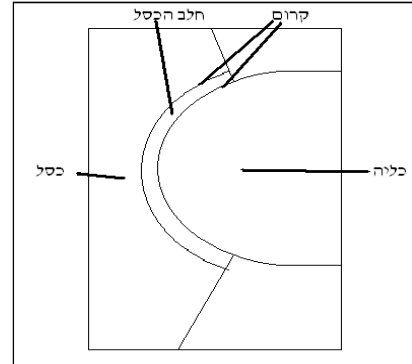
ואף שיש תקנה לכך, שבכל פעם ידיח תחילה את הבשר, ואחר כך את החלבים, ולאחר מכן ידיח את הכלי שיוכל לחזור ולהדיח בו בשר. מכל מקום, אם ישתמש בכלי אחד לשניהם, יש לחוש שיטעה ותחילה ידיח בו את החלבים.

משרק שריק. ומכל מקום אסור לחתוך בה רותח או אפילו צונן בלא הדחה או קינוח לאמרי לה דלא בעי הדחה, משום שיש רוב דם על הסכין כמו כבדא עילוי בישראל דאסור לכתחלה, ולא אמר משרק שריק לפי שיש רוב דם בכבד.

אבל עתה שהצרכיו אותו בשני כלים, יהיה לו בכל אחד מהם סימן, למה הוא משמש, ולא יטעה להחליף ביניהם.

אין להניח את הכסלים עם חלביהן על גבי בשר אחר

הכסלים הם חלקי בשר שרירי, בצד הפנימי של ירכי הבהמה (האחוריים), ושנים הם משני צידי הבהמה, והכליות מפרידות ביניהם, ובין הכסלים הללו לבין הכליות, מפריד חלב הנקרא חלב הכסלים.

והכסלים עצמם אינם בולעים מחלבם, אף כשהכל עוד חם אחר השחיטה, משום שיש קרום המקיף את החלב, והוא מפריד בין החלב לכסלים עצמם^א, ולכן מותר להניח את הכסלים מחוברים עם חלבם אף כשהחלב למעלה.

אולם אין להניח את הכסלים הללו עם חלבם על גבי בשר אחר, כשהחלב נוגע בבשר אחר מלמעלה, כי מחמת משמוש הידים סביב הכסלים וחלבם, נפגם הקרום החיצון של חלב הכסלים, שהוא מגולה למשמוש הידים, והחלב זב דרכו ונבלע בבשר^ב.

דף ט'

דברים שתלמיד חכם צריך שילמוד

לדעת רב יהודה אמר רב – תלמיד חכם צריך שילמוד שלושה דברים: (א) **כתב**, [שידע לתתום שמו¹, אילו ישב בדין או לעדות]. (ב) **שחיטה**, [ולא די שיהא בקי

^א ורק הקרום עצמו בולע מהחלב, ולכן מסירים את הקרום הזה עם החלב. [רש"י].

^ב היינו לאחר ניתוח מיד, קודם שנצטן הבשר, אבל לאחר שנצטן, אין לחוש, כדכתיב, "וַיִּשְׂמוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הַחֲזוֹת". [תוס'].

³ העירוני לעיני ברש"י.

בהלכותיה, אלא צריך לדעת לאמן ידו בכך]. (ג) **ומילה**. ולדעת רב חנניא בר שלמיא משמיה דרב – צריך שילמוד עוד שלושה דברים: (ד) עשיית **קשר של תפילין**, [שיש אומנות בעשייתו, שעשוי כמו אות דל"ת, שיהא נראה בתפילין כל אותיות שם ש-ד-י, עם השייך החקוקה בקמטי הבית, ועם היו"ד הנעשית מהרצועה כפולה התלויה בתפילין של יד]. (ה) **וברכת חתנים**. (ו) **וציצית**. [ואף רב יהודה מודה, שתלמיד חכם צריך לדעת כל אלו, אלא שלדעתו, אין צריך לכך לימוד מיוחד, כי שכיחים הם, והכל בקיאים בהם, ומעצמו יהיה גם הוא בקי בהם¹].

ואמר רב יהודה אמר רב: **כל טבח שאינו יודע**

הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו

אף מי ששחט בפנינו שתיים או שלוש פעמים, וראינו ששחט שחיטה כשרה, אם אינו יודע את הלכות שחיטה המנויות להלן, אסור לאכול משחיטתו, כי מאחר שאינו יודע אותן, פעמים שלא ישחוט שחיטה כשרה, ולא ידע זאת.

ואלו הן הלכות שחיטה, [מה הם הדברים הפוסלים את השחיטה], שכל שוחט צריך לדעת, כדי שיהיה מותר לאכול משחיטתו:

א. שהייה. שתוך כדי השחיטה, הפסיק בהולכת הסכין, כשיעור זמן שראוי לשחוט בו בהמה.

ב. דריסה. שלא שחט על ידי הולכה והבאה של הסכין אלא על ידי הכבדתו כלפי פנים.

ג. חלדה. שלא פתח כל הצואר, שיהיה בית השחיטה, [=מקום חיתוך הסימנים] מגולה, אלא שחתך את הצואר ממקום הסימנים בלבד, ולמעלה מהם סגור, ונמצא בית השחיטה מכוסה. [ועניין זה נקרא חלדה, שהוא שוחט כחולדה, הנחבאת בחורי הבתים ואינה גלויה²].

¹ כן פירש רש"י. אולם מתוך פירוש התוס' נראה, שרב יהודה חולק על רב חנניא, ולדעתו, אין צורך כלל שידע זאת תלמיד חכם, כי שכיחים הם, [כגון תפילין, שמצויים הם בבית הסופר הרבה], וגם אם לא ידע, יהיו אחרים שידעו, ודווקא דברים שלא יעשו אם לא ילמד הוא, יש לו ללמוד. ומכאן מדקדק רבינו תם, שאין צריך לקשור תפילין בכל יום כשמיניחם, שרבינו אליהו היה מצריך לקושרן, מדקאמר בהקומץ, תפילין מאמתי מברך עליהן, משעת הנחה ועד שעת קשירה, ולרבינו תם נראה דההיא קשירה היינו הידוק ... [תוס'].

² בדף ל' מבואר שעניין זה הוא ספק בגמרא אבל חלדה גמורה היא שמכניס הסכין בין הסימנים או תחת הסימנים. ועל פי זה יש לתקן כאן.

לא הכל שוחטין דף ט' מסכת מנחות פרק ראשון
אכילה, אבל לעניין טומאה, אין חזקת טומאה, שמחיים
לא היתה טמאה, ולכן אינה מטמאה¹].

**ובברייתא מבואר – שאם לא בדק את הסימנים, הבהמה
נבילה, ואסורה באכילה, ואף מטמאה במשא.** [כי מאחר
שיש ספק אם נשחטה כדון, יש להעמידה על חזקתה, שלא
היתה שחוטה, והרי היא נבלה].

אמר רב הונא: בהמה, בחייה, בחזקת איסור עומדת, עד
שיודע לך במה נשחטה. נשחטה, בחזקת היתר עומדת, עד
שיודע לך במה נטרפה.

ספק הנולד לאחר שחיטה

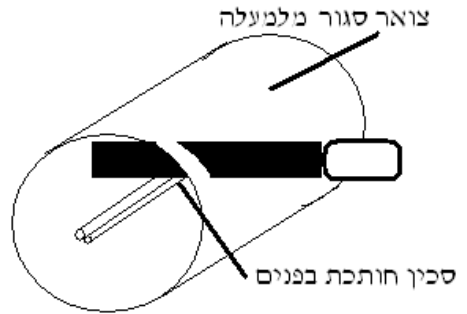
לדעת רב הונא, **כל ספק טריפה, הנולד בהמה אחר
שחיטתה, כגון שנשחטה, ובא זאב ונטל את בני מעיה
קודם שנבדקו אם יש בהם נקב, [שהוא מהדברים
המטריפים את הבהמה], והחזירן הזאב מנוקבים. ומעתה
יש להסתפק האם מתחילה לא היו בני המעיים מנוקבים,
והבהמה כשרה. או שהיו מנוקבים גם קודם לכן, ועתה
נקבו על ידי הזאב במקום הנקב הראשון, והבהמה טריפה.**
מאחר שנולד הספק אחר השחיטה, הרי **הבהמה בחזקת
היתר, כי רוב בהמות אינן טריפות.**

ציפור המנקר בתאנה ועכבר המנקר באבטיחים

תאנה או אבטיח שיש בהם נקב של נחש אסורים באכילה
משום סכנת נפשות של ארס הנחש.

**ואם לא בדקו אותם תחילה מנקבים, ובאה ציפור, ונקרה
בתאנה, או שבא עכבר, וניקר באבטיח, ויש להסתפק,
האם היה שם נקב נחש תחילה, ונאסרו משום סכנת
נפשות, או שלא היו מנוקבים קודם לכן, והם מותרים,
מחמת הספק, אסור לאכול את התאנה והאבטיח הללו.**

**ואף שלעיל נתבאר, שכשיש ספק כעין זה לעניין איסור
טריפה, [כשנטל זאב בני מעיים של שחוטה קודם בדיקה,
והחזירם מנוקבים], הבהמה בחזקת היתר, אין להשוות
בין הדינים הללו, כי חמירא סכנתא מאיסורא, כלומר
ספק סכנה חמור מספק איסור, ולכן בספק סכנה זה, שמא
יש ארס נחש בפרי, מחמירים, אף שבספק דומה לו, לעניין**

ז. הגרמה. ששוחט בצואר במקום שאינו כשר לשחיטה,
כגון ששוחט מתוך הטבעת המקיפה את הקנה, ויוצא
חוצה לה, כפי שיתבאר בעזה"י בדף י"ח.

ה. עיקור. שלא חתך את הסימן אלא עקר אותו ונתקו².
[וכל הדברים הללו עוד יתבארו בעזה"י בהמשך המסכת].

בדיקת הסימנים

אמר רב יהודה אמר שמואל: השוחט צריך לבדוק את
הסימנים לאחר השחיטה [אם שחט את רובן כהכשר
שחיטה³].

לדעת רבי אליעזר בן אנטיגוס משום רבי אלעזר ברבי ינאי
– **אם לא בדק את הסימנים, הבהמה טריפה, ואסורה
באכילה, אבל אינה מטמאה.** [כי אף שלעניין היתר אכילה,
מאחר שיש ספק אם הותרה בשחיטה, הרי היא בחזקת
איסור, כמו שהיתה מחיים, [שהיתה אסורה משום אבר מן
החין], מכל מקום, אין חזקת איסור אלא לעניין איסור

וכן יש לתקן את הציור.

¹ כן מבואר בפירוש רש"י. ותימה דאין זה שייך להלכות שחיטה, דזה
פסול מפני שלא שחטו, ולא דמי לשאר הלכות שחיטה. ויש לומר, דאיידי
ששחט בסכין פגומה, או במגל, וזה נקרא פסק [=ניתק] את הגרגרת,
ופסולה הוי משום דאין שוחטין אלא חונקין ... **ובהלכות גדולות פירש,
עקור, שנעקר הסימן ונשחט** [יי"ג ונשמט] **חוץ ממקומו.** ותימה, דמה ענין
זה להלכות שחיטה, והלא לא עשה כלום, אלא שהסימן נשמט מאליו ...
ויש לומר, דאיידי כשנשמט הסימן, ואחר כך שחטו ... ואם תאמר,
פשיטא דלא מהניא ביה שחיטה, שכבר נטרף. ויש לומר, לדברי הלכות
גדולות, לאו טרפה היא, אלא שכן הלכה למשה מסיני, דאין שחיטה
מועלת בסימן שמוט הנשמט חוץ למקום חיבורו, בין בושט בין בקנה,
ואפילו עוף שהכשרו בסימן אחד, אם נשמט האחד, אין שחיטה מועלת
בשני ... [תוס'].

² כן מבואר ברש"י בד"ה נשחטה. ובשו"ע יו"ד סימן כ"ה: השוחט צריך
שיבדק בסימנים אחר שחיטה אם נשחטו רובן ... ויש מי שאומר שצריך
לראות שהם שוחטין במקום שחיטה בלא הגרמה. ע"כ.

³ ותוס' כתבו, משום שברוב פעמים שוחט שפיר, ושריא מדאורייתא, לא
החמירו לעשות נבלה.

איסור והיתר, מקילים.

שהספק שקול, יש להחמיר, ולטמא אותם, ולכן הם טמאים², ומטמאים אוכלים ומשקים, ופסולים לקידוש מי חטאת. אבל אלו שהניח מכוסים ומצאם מגולים, יש להסתפק גם שמא גילו אותם חולדה [או נחש כדעת רבן גמליאל], שרצו לשתות מהם³, ולכן אינם טמאים, כי החשש שגילה אותם אדם טמא, הוא מיעוט, כנגד החשש שגילה אותם אדם טהור או בעלי חיים אלו, ולכן אינם טמאים, אבל לקידוש מי חטאת הם פסולים, כי לעניין זה, גם שתיית בעלי החיים אלו פוסלת, ואם כן החשש שנפסלו הוא רוב. [וכן אם ודאי לא גילו אותם בעלי חיים אלו, כי היו בכלי שלא יכלו לפותחו, כגון שהיה כלי תלוי באויר, כשיש לחוש שירד עליהם טל בלילה כשהיו מגולים, ונתערבו בהם מים שאינם כשרים להזאה, גם בזה החשש שהם נפסלו הוא רוב, והם פסולים]. וכל זה כשהיה שינוי בין מה שהניח למה שמצא, אבל אם מצא את המים כמו שהניחם, אין לחוש להם כלל, אלא בחזקת טהרה וכשרות הם כמו שהיו, ואין לחוש שמישהו נגע בהם.

ולמדנו מכל זה, שלעניין איסור, הולכים אחר הרוב, אף להקל, [כגון כשהניח מכוסה ומצא מגולה], וכשאינו שינוי בצלוחית, אין לחוש כלל שמישהו נגע בה.

ב. ולעומת זאת, לעניין חשש איסור מים מגולים, כל שהניח מים מגולים, הם נאסרים, אף כשמצאם כמו שהניחם, ואין ראיה כלל שמישהו נגע בהם, ואף

² וגם הצלוחית עצמה טמאה. ואף על גב, שכל מעשה פרה בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינם מקבלים טומאה ... היינו קודם שריפת הפרה ... אבל לאחר שריפת הפרה, היו מקדשים בכל הכלים ... [תוס'].

³ משנה במסכת פרה: כל השרצים אינם פוסלים במי חטאת חוץ מן החולדה מפני שהיא מקיאה רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהוא מקיאה רבי אליעזר אומר אף העכבר והוא דלא תנא הכא אף העכבר לדברי רבי אליעזר משום דשמותי הוא. [תוס']. לפירוש ראשון של רש"י כשהחולדה שותה את המים הם נפסלים כמו שנעשית בהם מלאכה, וכחשורת ומקיאה אותם הם פוסלים את כל השאר. [תוס' הקשו על כך מה מלאכה שייכת בשתייה]. ולפירוש השני של רש"י, באמת אין המים נפסלים כמו שנעשית בהם מלאכה, ועודם כמים חיים, אבל צריך שימלא את המים החיים ישירות לכלי שמקדש בו, וכאן כששותה ומקיאה, הרי זה כמערה מכלי לכלי. [וכתבו התוס', שזה הטעם לפוסלם, כשהיה הדבר קודם קידוש. אבל כשהיה הדבר אחר קידוש, הם נפסלים מטעם אחר, והוא, שיש כאן תערובת של מים ראויים להזאה, עם מים שאינם ראויים, ובכל הזאה יש לחוש שמא אינה מהמים הראויים, ואמנם לדעת האומרים, שכשזה החשש, יזה שתי הזאות, יכול להיות מהם שתי הזאות].

מניין שחמירא סכנתא מאיסורא

מתחילה רצה אביי להביא ראיה לכך, שחמירא סכנתא מאיסורא, מהכלל, שספק טומאה ברשות הרבים, [שהוא ספק איסור], טהור, ולעומת זאת, ספק מים מגולים [שהם ספק סכנה], אסור.

- **אולם רבא דחה ראייתו**, כי יתכן שבאמת לעולם יש להחמיר בספק איסורים, כמו בספק סכנה, ואין להביא ראיה מספק טומאה, הלמד מדין סוטה, שלא החמירה תורה על הסוטה לשתות מים המרים, אלא כשנסתרה, כלומר כשנתייחדה ברשות היחיד, ויש ספק אם נטמאה, וגזרת הכתוב היא, שברשות הרבים יש להקל^א.

ורב שימא רצה להביא ראיה לכך, שחמירא סכנתא מאיסורא, מהדין הבא, שכשהיה שרץ בפי חולדה, והלכה עמו על גבי ככרות של תרומה, ויש ספק אם השרץ נגע בהם, הם טהורים מספק, ולעומת זאת ספק מים מגולים אסור.

- **אולם דחו ראייתו**, כי יתכן שבאמת לעולם יש להחמיר בספק איסורים, כמו בספק סכנה, ואין להביא ראיה מספק טומאה, הלמד מדין סוטה, שלא החמירה תורה אלא בספק שארע במי שדומה לסוטה, שניתן לשאול אותו אם נטמא או לא, וגזרת הכתוב היא, שכשאי אפשר לשאול את מי שנטמא ככרות שארע בהן ספק טומאה הרי זה טהור.

אבל רב אשי אמר, שיש להביא ראיה לדין זה, שספק

סכנה חמור מספק איסור, מהשוואת שני הדינים הבאים:

א. לעניין מניח מים לצורך קידוש מי חטאת, יש חילוק בין מים שהניחם מגולים, ומצאם מכוסים, לבין מים שהניחם מכוסים, ומצאם מגולים. שאלו שהניחם מגולים ונמצאו מכוסים, אין להסתפק מי כיסה אותם, אלא אדם טמא או אדם טהור, [אבל שרצים ודאי לא כיסו אותם], ומאחר

^א תימה דמשמע הכא, דהא דמטהרין ספק טומאה ברשות הרבים מסוטה גמרינן לה. וקשה ... ויש לומר דמסוטה גמרינן לטהר ברשות הרבים, אף היכא דליכא חזקה לטהרה ... והשתא דבעי למימר דלא מוקמינן באיסור אחזקתיה כמו בסכנתא, אפילו היכא דאיכא חזקה, ילפינן מסוטה, והיכא דלא אפשר למילף מסוטה ... לא נטהר מספק מכח חזקה ... [תוס'].

מסכת מנחות פרק ראשון הכל שוחטין דף י' לג
והטעם לכך, כי כל בהמה שיש בה ספק אם נשחטה כראוי
או לא, הרי היא בחזקת איסור, [כפי שנתבאר בדף ט'].³

דף י'

ולדעת רב חסדא – אפילו אם אחר השחיטה לא נגע בסכין כלל, ומצאה פגומה, אין אומרים שודאי נפגמה הסכין קודם שחיתת הסימנים, כי יתכן שנפגמה רק אחר השחיטה, כשחיתכה את עצם הצואר הקרויה מפרקת, ומאחר שעצם ודאי פוגמת סכין, ועור ספק אם פוגם סכין, אין ספק מוציא מידי ודאי, ויש לתלות שנפגמה הסכין בעצם אחר השחיטה, ולא בעור קודם השחיטה, [וכל שכן, אם אחר השחיטה שיבר בסכין עצמות, שודאי הסכין נפגמת כשמכים בה בעצמות בכח, ויש לתלות שנפגמה בעצמות אחר השחיטה, ולא בעור קודם השחיטה], והשחיטה כשרה.

- ללשון ראשון מודה רב חסדא, שמשעה שיש לחוש שנגעה הסכין בעצמות, שוב אין לומר שלא נפגמה באותה שעה אלא לאחר מכן, ולכן אם שחט כמה בהמות בזו אחר זו, ואחר כך נמצאת הסכין פגומה, אינו מכשיר אלא את הראשונה, שנשחטו סימניה קודם שהגיעה הסכין למפרקתה, אבל את האחרות הוא מטריף, כי יש לתלות שנפגמה הסכין במפרקת הראשונה, ומעתה כל האחרות נטרפו בסכין הפגומה.

- וללשון שני, דעת רב חסדא, שכל שיש לאחר את הפגימה של הסכין, מאחרים אותה, ולכן, כששחט כמה בהמות, ולאחר מכן נמצאת הסכין פגומה, הוא מכשיר את כולן, כי יש לתלות שלא נפגמה הסכין אלא במפרקת האחרונה, וכולן נשחטו בסכין כשרה.²

ולעניין הלכה :

כששיבר בסכין עצמות אחר השחיטה ואחר כך נמצאת פגומה – מאחר שהספק הוא, אם נפגמה הסכין בעור קודם שחיתת הסימנים, או בעצמות שהכה בהן אחר שחיתת הסימנים, יש לתלות שנפגמה בעצמות, כי כשמכים בסכין בכח בעצמות, ודאי היא נפגמת בכך,

² ולכאורה הטעם לכך, כי הסכין היתה בחזקת כשרות, ממתת הבדיקה הראשונה, וכל שיש להסתפק אם כבר נפגמה הסכין או לא, מעמידים אותה על חזקת כשרות שלה. ויל"ע בדבר. [נהעירוני לעיין בר"ן וברשב"א]. והתוס' כתבו, לפי שקרוב לודאי דבעצם של מפרקת של בתרייתא אפגים, לפי שבראשונות רגיל להזהר, שלא לדחוק את הסכין בכח במפרקת, לפי שעדיין צריך לשחוט אחרות, אבל באחרונה לא חייש.

דברים האסורים משום גילוי
שלושה משקים, אם הניחם מגולים בלא השגחה, נאסרו מפני הסכנה, שמא שתה מהם נחש, ונותר בהם ארס. ואלו הם (א) מים. (ב) יין. (ג) חלב.

ושיעור הזמן שבו יאסרו המשקים כשהניחם מגולים בלא השגחה הוא כשיעור הזמן שיכול הנחש לצאת ממחבואו, ולשתות, ולחזור ולהחבא.
ובירושלמי אמרו, שהשיעור הוא פחות מכך, והוא כשיעור שיכול הנחש לצאת ממחבואו, ולשתות, אף שאין לו שהות לחזור למחבואו, כי יש נחש הקרוי שפיפון, שהוא כחוט השערה, ויכול להיכנס לתוך הקרקע בכל מקום שהוא.

השוחט בסכין ונמצאת פגומה

כבר נתבאר, שהשחיטה היא חיתוך הסימנים [=קנה וושט] על ידי חוד של סכין, ולכן, סכין שיש בה פגימות, פסולה לשחיטה, כי כשהפגימה מגיעה לסימן, היא מושכת אותו, וקורעת אותו, ואין זה שחיתת סימנים, אלא קריעתם, והבהמה טריפה⁴, ומהטעם הזה, יש לבדוק את הסכין קודם השחיטה, לראות שאין בה שום פגימה, וגם אחר השחיטה לראות שלא נפגמה.

ואם בדק את הסכין קודם השחיטה, והיתה חלקה בלא פגימה, ולא בדק מיד אחר השחיטה, אלא אחר זמן, ונמצאת פגימה בסכין, יש להסתפק האם נפגמה הסכין קודם שחיתת הסימנים, והרי זו טריפה, או שנפגמה הסכין אחר השחיטה, והבהמה כשרה.

לדעת רב הונא – אפילו אם אחר השחיטה שיבר עצמות באותה סכין, ורק אחר כך נמצאת פגומה, אין אומרים שודאי נפגמה הסכין כשהכה בה בכח בעצמות, ולא קודם לשחיטה, אלא חוששים שמא נפגמה הסכין בעור הבהמה קודם שחיתת הסימנים, והבהמה טריפה, [וכל שכן כשלא שיבר בסכין עצמות, אלא שחט בה בהמות אחרות כולן טריפות, שמא נפגמה הסכין בעור הבהמה הראשונה],

⁴ לכאורה צריך לומר נבלה וכן בהרבה מקומות להלן.

לעיל, יש לחוש שמא נפגמה הסכין בעור כבר קודם השחיטה, אף על פי שעצם ודאי פוגמת, ועור ספק בלבד אם פוגם, ולא נאמר שאין **ספק מוציא מידי ודאי**.

אולם יש לדחות ראייה זו, כי באמת לעולם אנו אומרים, אין ספק מוציא מידי ודאי, ומהטעם הזה יש חילוק בין שני הדינים הללו, שכן בשני הדינים יש לנו חזקה לרעה, **הטמא הוא בחזקת טומאה, והבהמה היא בחזקת איסור בחייה**, ואנו באים להוציא אותם מחזקתם, את הטמא אנו באים להוציא מחזקת טומאה על ידי הטבילה, ואת הבהמה אנו באים להוציא מחזקת איסור על ידי השחיטה.

ושניהם לא יצאו מחזקתם אלא על ידי דבר שהוא ודאי מבטל את חזקתם, ולא על ידי דבר שהוא ספק. **ובזה יש**

ביניהם חילוק, שכן הטמא בא לצאת מחזקתו על ידי טבילה, וכל שלא תהא טבילה ודאית, לא יצא מטומאתו, ומאחר שנמצא חציצה על גופו, הרי זה כיש ספק בטבילה עצמה, ומאחר שאין ספק טבילה מוציא מידי ודאי טומאה, הרי הוא טמא. **אבל לעניין הבהמה האסורה מחייה הבאה לצאת מאיסורה על ידי השחיטה, אין כאן ספק בגופה אם נשחטה, שהרי היא נמצאת בפנינו שחוטה, אלא שאנו באים לערער על כשרות השחיטה מחמת הפגם שנמצא בסכין, ובוזה, מאחר שהפגם הוא בסכין, יש לדון תחילה מה דין הסכין, ומאחר שעצם ודאי פוגמת, ועור ספק פוגם, אין ספק מוציא מידי ודאי, והסכין כשרה, ומעתה שוב אין לבטל את השחיטה, ויש כאן שחיטה ודאית, להוציא מידי איסור בהמה מחיים^א.** [אמנם אם היה ספק בשחיטה עצמה, כגון שיש ספק אם שחט, או דרס או שהה, אין שחיטה זו מוציאה את הבהמה מאיסורה, והרי היא אסורה].

שחט סימן אחד בעוף וסימן שני נשמת

כבר נתבאר ששחיטת הבהמה היא חיתוך שני הסימנים [=קנה וושט] אולם לשחיטת העוף די בחיתוך סימן אחד.

ולכן **אם תחילה שחט סימן ראשון**, ואחר כך נעקר או נשמת הסימן השני, **השחיטה כשרה**, כי כבר נשלמה קודם

^א כן נראה לכאורה ביאור החילוק בין בהמה לטבילה. והתוס' כתבו – ועוד יש לומר דמה לי אתיליד ריעותא בסכין, ומה לי אתיליד ריעותא בבהמה, אלא על כרחך הכי קאמר, סכין אתרעאי, פירוש, ואיכא ספיקי טובא, שמא בעצם נפגמה, ואפילו בעור נפגמה, שמא לא נשחטו הסימנים כנגד הפגימה, והוי כספק ספיקא.

ומאחר שבעצמות ודאי נפגמה, ובעור ספק אם נפגמה, אין ספק מוציא מידי ודאי, **והבהמה כשרה**. [כדעת רב חסדא].

אבל כשלא שיבר בה עצמות אחר השחיטה ונמצאת פגומה – מאחר שאין הספק אלא אם נפגמה בעור קודם שחיטת הסימנים, או במפרקת אחר שחיטת הסימנים, יש לחוש שנפגמה בעור, **והבהמה טריפה**, כי אין שום עדיפות לתלות את הפגימה במפרקת יותר מבעור, שנגיעת סכין במפרקת כשאינה מכה בה בכוח, אלא חותכת כדרך שחיטה, אינה פוגמת יותר מחיתוך עור הבהמה, ומאחר שהספק שקול, האם נשחטה הבהמה בהכשר או לא, הרי היא בחזקת איסור. [כדעת רב הונא^א].

טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ

הטמא אינו נטהר מטומאתו אלא כשיטבול כל גופו במי מקוה בלא שיחה על גופו דבר החוצץ בין המים לגופו.

ואם טבל, ולאחר מכן נמצא על גופו דבר חוצץ^ב, **ויש להסתפק אם היה עליו אותו הדבר כבר קודם הטבילה**, ולא נטהר בה, **או שרק אחר הטבילה נדבק בו**, ובטבילה נטהר, **אף על פי שודאי הוא שטבל, וספק אם היתה עליו החציצה בשעת הטבילה, הרי זה טמא**, ואין אומרים שנדבק בו אותו דבר אחר הטבילה, **ואפילו נתעסק באותו מין כל היום אחר הטבילה**. [ורק כשאומר, שברור לו שלא היתה עליו החציצה בשעת הטבילה, הוא טהור].

רבא רצה להביא מהדין הזה ראייה לדברי רב הונא, שכשם שבדין הזה אין הטמא נטהר, אף על פי שודאי הוא שטבל^ב, וספק אם היתה עליו חציצה, כך בדין המבואר

^א ועל ידי היה מעשה והורה לי רבינו יעקב בר יקר בעוף לאיסור. [רש"י].

^ב הכא לא מפליג בין טבל סמוך לחפיפה ללא טבל סמוך לחפיפה כדמפליג בפרק בתרא דנדה, דאמר רבא טבילה ועלתה ונמצאת עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבילה, אינה צריכה לחזור לחוף ולטבול ... **ואומר רבינו תם, דהכא מיירי בנמצא בנזף, והתם מיירי בנמצא בראש, דחפיפה לא תקן עזרא אלא בראש**. [והא דאמר רב נחמן לחמותו ... משמע דכל הגוף בעי חפיפה, התם לאו משום חובה, אלא משום שהיתה רגילה לרחוץ בחמין, כמו שנוהגים גם עכשיו לרחוץ כל הגוף בחמין. ועוד אומר רבינו תם דהכא מיירי לטהרות, והתם איירי לבעלה, שהחמירו לטהרות יותר מלבעלה, כמו שמשמע בנדה בכמה מקומות]. **ועוד יש להעמיד הד' דשמעתין בכהנים, דאין בהן חפיפה משום שטובלין תמיד**, כדמשמע בירושלמי בריש פסחים. [תוס'].]

^ג פירוש קרוב לודאי הוא דטבל שפיר כיון שנתעסק באותו המין אחר כך. [תוס'].]

אבל אם תחילה נשמט או נעקר סימן ראשון, שוב אין שחיתת הסימן השני מכשירה, כי כבר נאסר בשמיטת הסימן הראשון קודם השחיטה.

וכששחט סימן אחד, ונשמט סימן שני, ואינו יודע מה קדם, הרי זה אסור, כי כל שחיטה שיש בה ספק, אינה מוציאה את בעל החיים מחזקת איסור שהיה בחייו [כפי שנתבאר לעיל].

רב כהנא מצריך בדיקת סכין בין שחיטה לשחיטה

לדעת רב הונא – דין זה פשוט, שהרי אם לא יבדוק את הסכין אחר כל שחיטה, ותמצא הסכין פגומה אחר כל השחיתות, יטריפו את הכל, כי מאחר שלא נבדקה הסכין אלא קודם לכל השחיתות, יש לחוש שמא נפגמה כבר בעור השחיטה הראשונה, וכל השחיתות היו בסכין פגומה, ועל ידי כל בדיקה, מכשירים את מה ששחטו קודם לאותה בדיקה.

ולדעת רב חסדא [ללשון ראשון] – השחיטה הראשונה כשרה אף בלא בדיקה נוספת, והסיבה שיש לבדוק את הסכין בין שחיטה לשחיטה, היא להכשיר את השחיתות שאחר הראשונה, שעל ידי כל בדיקה, נעשית כל שחיטה כשחיטה ראשונה, ואם נמצאת הסכין פגומה אחריה, תולים שנפגמה במפרקת אחר השחיטה, ולא בעור קודם השחיטה. [ואף שאמרו חכמים, שבדיקה שקודם השחיטה צריכה חכם, אין זה מעיקר הדין, שכן, עד אחד נאמן באיסורים^א, וכל אחד נאמר לומר שהסכין בדוקה, ומה שתקנו להראות סכין לחכם, אין זה אלא מפני כבודו, ולזה די שיראו לו את הסכין לפני השחיטה הראשונה ממש, ואין צריך להראות לו בין שחיטה לשחיטה, אף שלעניין הדין, כל בדיקה נחשבת כבדיקה שקודם שחיטה].

אבל לדעת רב חסדא [ללשון שני] – אין צורך כלל בבדיקה אלא קודם השחיטה הראשונה, ומעתה, מאחר שהסכין כשרה קודם השחיטה הראשונה, אף אם נמצאת פגומה אחר כל השחיתות, כולן כשרות, ותולים שנפגמה הסכין

^א דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה, שנאמר, "וזבחת מברקך ומצאנך", ונאמר בקדשים, "ושחט את בן הבקר", ואכלי כהנים על ידו, ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר. ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון או מיתת בית דין ולעריית דגמריין דבר דבר ממון. [רש"י].

מניין שסומכים על החזקה

לעיל נתבאר, שכשיש ספק אם נשחטה הבהמה כדין, הרי היא בחזקת איסור כמו שהיתה בחייה, וכן הוא בהרבה מקומות שיש להסתפק בדבר, סמכו על החזקה לאסור ולהתיר.

ועניין זה שיש לסמוך על החזקה למד מפרשת צרעת בתים, שנאמר בה, "כי תבאו אל ארץ כנען ... ונתתי נגע צרעת ... ואחר כן גבא הכהן לראות את הבית. וראתה את הנגע ... ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית [כלומר סוגר את דלתו] שבעת ימים ...", הרי שהכהן מסגיר את הבית אחר שיצא ממנו, אף שבשעה שמסגירו, כבר אינו רואה את הנגע, וסומך על כך שראה אותו קודם יציאתו, ואף שיש להסתפק, שמא בינתיים פחת הנגע וכבר אינו טעון הסגר, ומכאן שסומכים על החזקה^ב.

ורב אחא בר יעקב רצה לדחות ראייה זו, כי ניתן להעמיד את הכתוב באופן שהכהן יוצא מהבית דרך אחוריו, כשפניו כלפי הבית, וכל הזמן רואה את הנגע, ונמצא, שעד שהוא מסגיר את הבית הוא רואה את הנגע, ואינו סומך על החזקה כלל.

ואבבי הקשה על דברי רב אחא בר יעקב שתי קושיות ורבה יישב את הקושיות.

^ב וקשה היכי מוכח מהכא דאוקי מילתא אחזקיה, דלמא הכא טמא מספק, דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא. ויש לומר דבכל ענין טימא הכתוב, אפילו הוי ברשות הרבים שיש בו הרבה בני אדם, ואפילו דבר שאין בו דעת לישראל.

^א אבל קשה, דתייבא היכא דליכא ריעותא, אבל היכא דאיכא ריעותא, כגון סכין שנמצאת פגומה, וכן אחד משנים שנטמא ודאי, ברשות הרבים דמטהרין שניהם מטעם חזקה, כהאי גוונא, מנלן דאזלינן בתר חזקה. ויש לומר דהכא נמי יש ריעותא גדולה, דאף על גב דאישתכח שחטר לאחר שבעה, אפילו הכי לא מטהרים למפרע כל אותם שנכנסו לבית בימי הסגר. [תוס'].

^ב ואין לומר, דשאני הכא דאזלינן לחומרא. (א) דמדאורייתא אין לחלק. (ב) ועוד דאף לקולא מטמאין ליה, לשרוף קדשים, ולהביא קרבן אם נכנס למקדש, וקא מייתי מספק חולין לעורה. (ג) ועוד דאף לקולא מוקמינן הכא אחזקיה, דאי היה נגע גדול, ובסוף השבוע היה חסר ממה שהיה, מטהרין, וניחוש דלמא אדנפיק ואתי בציר ליה שיעורא, והיה כשיעור שהיה בסוף שבוע, ונמצא שהנגע עומד בעיניו, ובעי הסגר שני, אלא משום דמוקמינן ליה בשעת הסגר אחזקיה. [תוס'].

לפתוח פתח, אלא לבדוק שלא נפחת הנגע, ניתן להסגיר את הבית, אף על ידי פתיחת פתח.

ואף שנדחו קושיות אביי, ואם כן, לכאורה דחיית רב אחא בר יעקב קיימת, מכל מקום, **לפי האמת, יש ללמוד מפרשת צרעת בתים, שסומכים על החזקה, כי באמת הכהן יכול להסגיר את הבית גם כשאינו יוצא דרך אחוריו, ועבר זמן מאז ראה את הנגע, וכל זה מחמת החזקה שיש בבית נגע.**

שכן שינו בברייתא, שאף שלכתחילה אין הכהן מסגיר את הבית בעודו בתוכו, [כגון תחת המשקוף], שנאמר, "וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת" וכן אינו הולך לביתו להסגיר את הבית המנוגע משם, [כגון על ידי חבל ארוך], שנאמר, "וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת", ללמד שלא יצא לביתו, אלא יוצא ועומד בצד הפתח, כלומר בצד המשקוף מבחוץ, מכל מקום, מתוך שנאמר "וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת", יש ללמוד, שבדיעבד הבית מוסגר בכל אופן, אף אם עמד תחת המשקוף, או הלך לביתו והסגירו משם.

ומתוך שהבית מוסגר אף כשהסגירו הכהן אחר שהלך לביתו, למדנו, שעל כרחק סומכים על החזקה, שיש בבית נגע, שאם לא כן, יתכן שפחת הנגע ואינו טעון הסגר.

ומכל מקום, אין מהברייתא הזו ראיה ניצחת לדחות את דברי רב אחא בר יעקב, וסומכים על החזקה, כי עדיין ניתן לומר, שהדין הזה, שהכהן מסגיר את הבית אחר שהלך לביתו, מדבר באופן שהעמיד שורת אנשים מביתו לבית המנוגע, והסמוך לבית רואה בכל שעה שהנגע קיים, ואומרים זה לזה, וכך יודע הכהן שלא פחת הנגע.⁷

דף י"א

מניין שהולכים אחר הרוב

א. רובא דאיתא קמן.

כשב"ד נחלקים בדין, אלו מזכים ואלו מחייבים, ההלכה נקבעת כמו רוב הדעות, שנאמר, "אֲחֻכְיָ רַבִּים לְהִטּוֹת".

וכן כשנמצא בעיר חתיכת בשר, ויש בעיר תשע חנויות

⁷ בלא זה היה יכול לומר, כגון שהיה אדם אחד עומד לשם בשעת הסגר, וראה שלא חסר. אלא רוצה לפרש באותו ענין, שאף הכהן עצמו היה יכול לידע. [תוס'].

קושיה ראשונה – אי אפשר להעמיד את הכתוב כשהכהן יוצא דרך אחוריו, כי אין זו דרך יציאה, ומאחר שנאמר "וְיִצְא הַכֹּהֵן", יש לו לצאת כדרך בני אדם כשפניו כלפי חוץ.

- **יישוב לקושיה ראשונה** – יציאה דרך אחוריו נקראת יציאה⁸, שכן נאמר בעניין עבודת כהן גדול ביום הכיפורים, כשהוא יוצא מעבודת פנים לעבודת חוץ, "וְיִצְא וְעָשָׂה אֶת עֲלֹתוֹ וְאֶת עֲלֹת הָעֹסִים", ומבואר במסכת יומא שיציאה זו היא דרך אחוריו⁹.

קושיה שניה – לא יתכן שהכתוב מדבר רק באופן שניתן לראות את הנגע מבחוץ, כי אם כן, אין יסגירו בית שבו הנגע אחורי הדלת, והדלת מסתירה אותו לעומד בחוץ. ואין לומר שיעשו חור בדלת¹⁰, לראות את הנגע דרכו, כי נאמר "כִּי יִגָּע נֶאֱרָא לִי בַּבַּיִת", ללמד, שאין מטמאים את הבית אלא כשניתן לראות בו את הנגע כמו שהוא, בלא לעשות פעולה אחרת, כגון להדליק נר או לעשות בו חלונות.

- **יישוב קושיה שניה** – ניתן לומר שהכתוב מדבר רק באופן שניתן לראות את הנגע מבחוץ, וכשהיה הנגע אחורי הדלת, יעשו חלון בדלת, לראות את הנגע דרכו, ואף שנאמר "כִּי יִגָּע נֶאֱרָא לִי בַּבַּיִת", ללמד, שאין מטמאים את הבית אלא כשניתן לראות בו את הנגע כמו שהוא, בלא לעשות פעולה אחרת, אין זה אלא קודם שנראה הנגע, אבל כאן, שכבר ראה הכהן את הנגע כשהיה בבית, ואין צריך

⁸ תימה דבפרק ידיעות הטומאה אמרינן, הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו, אפילו כולו מבפנים חוץ מחוטמו, טהור, "והבא אל הבית אמר רחמנא", דרך ביאה אסרה תורה. ויש לחלק בין כניסה ליציאה, דאורחא דמילתא ביציאה כתלמיד הנפטר מרבו. [תוס'].

⁹ לכאורה יש לעיין בתשובה זו, הלא לכאורה יש לחלק בין יציאה מכל המקומות, ליציאה מהמלך, שאין דרך לצאת מהמלך ולהראות לו ערפו, ולכן מהמלך יוצאים דרך אחור, אבל משאר מקומות, אין יציאה אלא כשהפנים כלפי חוץ.

¹⁰ לשון הגמרא הוא "דפתח ביה כוותא", כלומר שיפתח חלון. ורש"י פירש, "חלון בדלת". ולכאורה אין מובן אידך יראו נגע בקיר של הפתח, כשיעשו חלון בדלת, הלא לא יראו דרך החלון אלא את הקיר שכנגד הפתח. ולולא פירוש רש"י, היה מקום להבין דברי הגמרא, שיפתח חלון בקיר שכנגד הדלת, ובו יראה את הנגע שאחורי הדלת. ואולי אין צורך שהכהן יראה את הנגע גם בעודו בחוץ, ודי שיראה אותו עד יציאתו מהבית, אלא שאת כל קירות הבית יראה בעודו בפתח כשפניו כלפי פנים, ורק מה שאחורי הדלת לא יראה, ולזה יעשה חלון בדלת וכך יראה את כל קירות הבית.

מסכת מנחות פרק ראשון
המוכרות בשר כשר, ואחת מוכרת בשר נבילה, יש לתלות
שהבשר הנמצא בעיר, בא מהרוב ולא מהמיעוט, והוא
כשר.

ורוב זה, כרוב מחלוקת הדיינים, **שניתן למנות** כמה
מחייבים וכמה מזכים, וכרוב חנויות בשר שבעיר, שניתן
למנות כמה מוכרות בשר כשר, וכמה מוכרות בשר נבילה,
נקרא רובא דאיתא קמן [=רוב הישנו לפנינו], **ומהכתוב הני"ל,**
"אֲחֵרֵי רַבִּים לְהֵטֵת", למדנו, שהולכים אחר הרוב הזה.

ב. רובא דליתא קמן.

כלל בדינו שאשת האח אסורה, ויש בה כרת, אלא אם כן
מת האח בלא בנים, ונפלה אשתו ליבום, כלומר שראויה לו
ליבום, כגון שהיבם אינו סריס והיבמה אינה איילונית.
ולדעת חכמים במסכת יבמות, כשבא יבם קטן על יבמה
קטנה, יגדלו זה עם זה, ואין לחוש שמא כשיגדלו, תמצא
היא אילונית או הוא סריס, ונמצא פוגע באשת אחיו שלא
במקום מצוה, **כי מאחר שרוב בני אדם אינם סריסים**
ואיילוניות, אין לחוש שאלו מהמיעוט אלא אנו מחשיבים
אותם שהם מהרוב.

ורוב זה נקרא רובא דליתא קמן [=רוב שאינו בפנינו], **שכן אי**
אפשר למנותו לבדקו, ויתכן שיארע מקרה, ובאופן יוצא
מן הכלל, יהיו במקום אחד רוב של סריסים, **אלא שברך**
כלל, הרוב אינם סריסים.

ובאו בסוגיה דברי עשרה אמוראים ללמד, מניין לנו,
שבמקום ספק, הולכים [ומכריעים את הספק], אף אחר
הרוב הזה, שאינו בפנינו^א, [ובמסקנה נדחו דברי כולם,
והובאו בפירוש רש"י שני טעמים אחרים לדבר].

(א) [דברי רבי אלעזר] מראש העולה.

בעניין קרבן עולה נאמר, **"וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחִיָּה"**, ללמד,
שמנתחים אותה לנתחים, אבל את הנתחים אין חוזרים
ומנתחים, אלא מעלים אותם בשלמות, ובכלל הנתחים
שאינן חוזרים ומנתחים אותם הוא ראש העולה, [כמבואר
במסכת יומא דף כ"ה].

^א ואם תאמר כיון דאמרינן [לעיל] זיל בתר חזקה, כל שכן בתר רובא,
דרובא וחזקה רובא עדיף. ויש לומר, דלרב אחא בר יעקב בעי, דלא קים
ליה חזקה מקרא. ולמאי דמפרש רבינו חיים, דהא דרובא עדיף מחזקה,
לא מסברא, אלא ילפינן מפרה אדומה, דאזלינן בתר רובא, אף על גב
דאיכא חזקה כנגד הרוב, דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא, אתי
שפיר הכא. [תוס'].

לז
הכל שוחטין דף י"א
ובפרק שלישי יתבאר בעז"ה, שבהמה שניקב קרום של
מוח שלה, הרי היא טריפה. ובמסכת מנחות נתבאר,
שטריפה פסולה לקרבן, [שנאמר "מִן הַבְּקָר" להוציא את
הטריפה].

ואם כן, מכל זה **יש ללמוד, שסומכים על הרוב, שאם לא**
כן, היאך מקריבים קרבן עולה, הלא יש לחוש שנטרף
בנקיבת קרום המוח, ואי אפשר לבדוק זאת, כי אסור
לחתוך את ראש העולה, אלא ודאי סומכים על הרוב שרוב
הבהמות אינן טריפות בנקיבת קרום המוח.

- **אולם דחו ראייה זאת, כי אף שאסור לחתוך את ראש**
העולה לשנים, מותר לקרעו בלא להבדיל שני חלקיו זה
מזה, ואם כן, יתכן שבאופן הזה בודקים את ראש העולה
שלא ניקב קרום המוח, ואין סומכים על הרוב^ב.

(ב) [דברי מר בריה דרבינא] מקרבן פסח.

בעניין קרבן פסח נאמר, **"וְיַעֲצֵם לֹא תִשְׁפְּרוּ בוֹ"**, ובכלל זה
עצם הגולגולת שהמוח בתוכה.

ומכאן **יש ללמוד, שסומכים על הרוב, שאם לא כן, היאך**
מקריבים קרבן פסח, הלא יש לחוש שנטרף בנקיבת
קרום המוח, ואי אפשר לבדוק זאת, כי אסור לשבור את
הגולגולת, אלא ודאי סומכים על הרוב שרוב הבהמות אינן
טריפות בנקיבת קרום המוח.

- **אולם דחו ראייה זאת, כי אף שאסור לשבר את הגולגולת,**
מותר לשורפה, ואם כן, יתכן שבאופן הזה בודקים את
קרום המוח של הפסח, שמניחים גחלת על גבי הגולגולת,
וכשהיא נשרפת, מוציאים את המוח, ובודקים אם ניקב
הקרום, ואין סומכים על הרוב^ב.

(ג) [דברי רב נחמן בר יצחק] מהקרבת האלייה.

קרבן שלמים או חטאת, הבא מכבשים [או מאילים],
אלייתו קרבה למזבח בשלמות, שנאמר, **"חֲלָפוּ הָאֲלִיָּה**
תְּמִימָה", והכוונה לזנב הבהמה, מסופה ועד כנגד מקום
הכליות, שנאמר, **"לְעֵמֶת הָעֵצָה יִסְיַרְנָה"**, [והכליות קרויות

^ב מקשיין, אמאי לא יליף מכל קרבנות דדחו שבת, ולא חיישינן שמא ימצא
קרבן טרפה, ונמצא שחלל שבת. ונראה לי, דאין יכול להוכיח משם,
דאיכא למימר, דמספק נמי אמר רחמנא דמצות קרבן דחי שבת, כמו
שבפיקוח נפש אמרינן ... דלא הלכו בו אחר הרוב. [תוס'].

^ג ואפילו חל ערב פסח להיות בשבת, מלאכה שאי אפשר לעשות מערב
שבת היא, ודוחה את השבת. [תוס'].

טריפות, **שאם לא כן, היאך שורפים את הפרה, הלא יש לחוש שנטרפה באיזה דבר, ואי אפשר לבדוק זאת, כי אין לחתוך אותה כלל**, ופרה אדומה טריפה, פסולה, שנאמר בה, "חֲסֹאת הָוֵא", ללמד שדינה כקרבת חטאת שטריפה פסולה לר⁷.

(ו) [דברי רב אחא בר יעקב] **משעיר המשתלח.**

בענין עבודת יום הכיפורים נאמר, "וְלָקַח אֶת שְׁעֵי הַשְּׁעִירִים..."⁸, שהיו מביאים שני שעירים שווים, להטיל עליהם גורל, אחד קרב לחטאת, ואחד משולח לעזאזל, ומאחר שמטילים עליהם גורל, מי מהם יהיה לחטאת, שניהם צריכים להיות ראויים לחטאת, אף זה שלבסוף אינו קרב אלא משולח לעזאזל.

ומכאן **יש ללמוד שסומכים על הרוב**, שרוב הבהמות אינן טריפות, **שאם לא כן, היאך משלחים את השעיר לעזאזל, הלא יש לחוש שנטרף באיזה דבר ונפסל, ואי אפשר לבדוק זאת**, כי היו מפילים אותו מההר כשהוא חי והיה נעשה אברים אברים ושוב אי אפשר לבדוקו כי אין לדעת איזה שבר היה בו מחיים ואיזה מחמת הנפילה.

(ז) [דברי רב מרי] **ממכה אביו ואמו.**

נאמר, "וַיִּמְכַּר אָבִיו וְאָמֹו מֹות יוֹמָת", ללמד, שבן המכה את אביו או אמו, [מכה שיש בה הוצאת דם], שונה משאר מכה את חברו, שהמכה את חברו משלם ממון, והבן המכה חייב מיתה.

ומתוך כך שאנו הורגים בן המכה את אביו, **יש ללמוד, שסומכים על הרוב, שכן אין אפשרות לדעת שזה בנו של**

טמא על ידי הפרה הזו, כי כנגד זה יש חזקה אחרת, שהטמא היה בחזקת טומאה. ועוד יש לומר, שכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפילו שעה אחת, לא אזלינן בתרה. ויש ללמוד מתוך כך הלכה למעשה **דאם עשה גבינות מכמה בהמות, ואחר כך נשחטה האחת ונמצאת טרפה, שכולן אסורות**, דאין לי להעמיד פרה אחזקתה, ולומר, השתא הוא דנטרפה. **מיהו בטרפה מחמת שהריאה היא סרוכה**, דאם היינו בקיאין לבדוק, אפשר שהיה לה היתר, **אין לאסור, דהוה ליה ספק ספקא**, ספק אינה טרפה, ואם תמצא לומר טרפה, אימא דאחר כך נטרפה. [תוס'].

⁷ ואם תאמר **לרבי שמעון דלית ליה דחטאת קרייה רחמנא**, מנא ליה דטרפות פוסל בה. ויש לומר, **דנפקא ליה מדכתיב תמימה** ... [ורבנן אצטריך תמימה לכדדרשין בספרי תמימה דאף שתי עשרות שחורות פוסלות בה. ולרבי שמעון תרתי שמע מינה מדכתיב תמימה בין אדומה לאשר אין בה מום]. **ועוד יש לומר, דבפסול התלוי בגופה, מודו כולי עלמא דחטאת קרייה רחמנא** [כגון] שחטה שלא לשמה פסולה ... ומועלין ... [תוס']

כן, על שם שהם יועצות], ונמצא, שחלקו האחרון של חוט השדרה, [המסתיים אחר הכליות], הוא בכלל האליה.

ומכאן **יש ללמוד, שסומכים על הרוב, שאם לא כן, היאך מקריבים כבשים אלו, שאלייתם קריבה בשלמות, הלא יש לחוש שנטרפו, על ידי שנפסק בהם חוט השדרה**, [שזה אחד מהדברים המטריפים את הבהמה כפי שיתבאר בעזה"י בפרק שלישי], **ואי אפשר לבדוק זאת, כי יש להקריב את האליה בשלמות.**

- **אולם דחו ראייה זאת, כי אף שאסור לחתוך את האליה מצדה החיצון**, [שהוא גב הבהמה], **מותר לפותחה מצידה הפנימי**, [שהוא כלפי חלל הבהמה], **בלא להבדילה לשנים, ואם כן, יתכן שבאופן הזה בודקים את חוט השדרה שלא נפסק**, ואין סומכים על הרוב.

(ד) [דברי רב ששת בריה דרב אידי] **מעגלה ערופה.**

בענין עגלה ערופה נאמר "הַעֲגֵלָה הָעֲרוּפָה", ללמד, שתהא שלימה, ולא יחתכוה לעולם.

ומכאן **יש ללמוד, שסומכים על הרוב**, שרוב הבהמות אינן טריפות, **שאם לא כן, היאך עורפים עגלה, הלא יש לחוש שנטרפה באיזה דבר, ואי אפשר לבדוק זאת, כי אין לחתוך אותה כלל**, ועגלה טרפה פסולה, שנאמר בה, "כִּפְר לְעֵמֶךָ וְשָׂרְאֵל", ללמד שתהא כקדשים שהם מכפרים, ובכלל זה שלא תהא טריפה, כקדשים שטריפה פסולה בהם⁹.

(ה) [דברי רבה בר שילא] **מפרה אדומה.**

בענין פרה אדומה נאמר "וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו... וְשָׂרְף", ללמד, שבשעת השריפה תהא שלימה כמו בשעת השחיטה¹⁰.

ומכאן **יש ללמוד, שסומכים על הרוב¹¹**, שרוב הבהמות אינן

⁸ תימה דלא דחי שניתן לבדוק על ידי שיחתוך בלא להבדיל החלקים זה מזה ... ויש לומר דמשמע שאחר עריפה תהא שלימה כמו בשעת העריפה שאז היא שלמה ממש. [תוס'].

⁹ אף על פי שיש פסוק אחד בינתים, מכל מקום משמע, "ושרף" את הפרה כמו שהיתה בשעת שחיטה, מדלא כתיב "ושרף אותה". [תוס'].

¹⁰ ואם תאמר, דילמא לא משום רוב אנו אומרים שאינה טריפה אלא משום חזקה, שכן פרה היא בת שתי שנים, ואם כן, בשנתה הראשונה ודאי לא היתה טריפה, [לדעת האומרים אין טריפה חיה יותר מיי"ב חודש], ומאחר שהחזקה שאינה טריפה, אנו סומכים על כך בשנתה השנייה, ולא משום רוב. ויש לומר, שאין לסמוך בזה על החזקה, לטהר

(ט) [דברי רבינא] מעדים זוממים.

נאמר בעניין עדים שזממו להעיד שקר על אחר, "וְעֵשֶׁתֶּם לוֹ פֶּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו", ללמד, שאם העידו על אחד שהרג, וזממו לחייבו מיתה, [ונמצאו זוממים], יהרגו הם, [והוא הדין לכל שאר דברים שזממו לחייבו שמתחייבים הם כמו שזממו].

ומכאן יש ללמוד, שסומכים על הרוב, שכן אין לחייב מיתה את הזוממים, אלא אם כן זממו לחייב מיתה מי שהוא בני קיימא, אבל אם זממו לחייב מיתה מי שהוא טריפה, מאחר שמיתת טריפה אינה כמיתתם, אינם מתחייבים מיתה, ואף על פי שאין לדעת אם מי שזממו לחייבו מיתה הוא בני קיימא או טריפה, שכן הוא קיים בפנינו, [שאינו חיוב זוממים אלא כשלא נהרג הנידון על פיהם], ולא יתחו אותו לדעת אם הוא טריפה או לא, בכל זאת הורגים את הזוממים, וסומכים על כך שהנידון הוא מרוב בני אדם שאינם טריפה.

(י) [דברי רב אשי] משחיטה עצמה.

נאמר בתורה, "וַיִּבְחַת מִבְּקֶרֶךְ וּמִצְאֲנָן אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכֹל אֹתוֹ נִפְשָׁךְ", ללמד שמותר לאכול את הבהמות על ידי שחיטתן.

ומכאן יש ללמוד, שסומכים על הרוב, שאם לא כן, היאך ניתן לאכול את הבהמה על ידי השחיטה, הלא יש לחוש שהיתה טריפה במקום שאי אפשר לבדוק, כגון שהיה בה נקב בוושט באותו מקום שנשחטה, [ובהמה שיש בה נקב כלשהו בוושט היא טריפה], ומתוך כך שהתירה תורה את הבהמה על ידי השחיטה, למדנו, שאין לחוש לכך, כי רוב הבהמות אינן טריפות, ומכאן שסומכים על הרוב.

<< ועל כל הלימודים הללו יש להקשות, שמא אין ללמוד מכאן, שהולכים אחר הרוב, אלא רק כשאינו אפשרות לברר את הדבר, שכן בכל הדברים הללו אין אפשרות לברר את הדבר, ומאחר שאין אפשרות, התירה תורה לסמוך על הרוב, אבל מניין לנו שגם במקום שניתן לבדוק את הדבר, ניתן לסמוך על הרוב.

וראיה לדבר, שיש לחלק בין מקום שניתן לברר, לבין מקום שאי אפשר לברר, מדברי רבי מאיר⁷, האומר,

⁷ מדקאמר רבי מאיר, ולא קאמר היכי אכלינן, משמע דלא קיימא לן כרבי מאיר דחייש למיעוטא ... והא דאמר רבן שמעון בן גמליאל כל

זה, אלא שהוא בן אשתו, ורק משום שרוב בעילות האשה הם של בעלה, אנו אומרים, שבן האשה הוא בן בעלה, ועל פי הרוב הזה הוא מוחזק לבנו של האב להיהרג על הכאתו.

ואין לומר שלא דיבר הכתוב אלא במי שהיו הוריו חבושים בבית האסורים ואין אחר עימהם, שבזה ודאי שהוא בן האיש, שהרי לא היו כאן אחרים לבעול, כי אף באופן הזה זקוקים אנו ללכת אחר רוב, כי אין אפטרופוס לעריות, ויתכן שארע שנבעלה, [לסוהרים], או למישהו אחר, בלא שנדע], ורק משום שרוב הבעילות הם של הבעל, יש להחזיק את זה לבנו.

(ח) [דברי רב כהנא] מרוצח⁸.

נאמר, "כָּל מִכָּה נֶפֶשׁ לְפִי עֲדִים יִרְצַח אֶת הָרֶצֶח", ללמד שמי שהרג אדם דינו למיתה.

ומכאן יש ללמוד² שסומכים על הרוב, שכן אין אדם חייב מיתה אלא כשהרג בר קיימא, אבל ההורג את הטריפה פטור ממיתה, ואף על פי כן כל זמן שלא נודע שהיה הנהרג טריפה, אין לחוש לכך, אלא תולים שהיה מרוב בני אדם שאינם טריפה, ועל סמך זאת הורגים את הרוצח.

ואין לומר, שאין הרוצח נהרג אלא אם כן בדקו את ההרוג, ומצאו שלא היה טריפה, [והיו עושים זאת, אף שבכך ההרוג מתבזה, כי אין להרוג את הרוצח, עד שיתברר בוודאות שהוא חייב מיתה], כי אין אפשרות לבדוק אותו מכל הטריפות, שכן אם היה בו נקב באותו מקום שהרגו, לא נוכל לדעת³.

⁸ הקשה רבינו יצחק ברבי מרדכי, דהכא ילפינן מרוצח ועדים זוממים, דאזלינן בתר רובא, אף בדיני נפשות ... ובאלו הן הנשרפין אמרינן, נסקלין [שנתערבו] בנשרפין, ידונו בסקילה הקלה, [כדעת רבי שמעון האומר שריפה חמורה], אף על גב דרוב נשרפים נינהו. ותיריך רבינו תם דכיון דממה נפשך הוא נהרג, לענין באיזו מיתה הוא נהרג, לא אזלינן בתר רובא. ועוד יש לומר, דהוי קבוע וכמחצה על מחצה דמי. [תוס'].

² מקשינן, דנילף מרוצח גופיה, דאזלינן בתר רובא, דדילמא הרוצח הוא טרפה, וטרפה שהרג את הנפש פטור. ושמא ... מדלא חיישינן להרוג את הטרפה, לא נילף בעלמא. ועוד נראה לי דטעמא דטרפה שהרג פטור דחיינו משום דהוי עדות שאין אתה יכול להזימה ... [תוס'].

³ אין להקשות, משכחת לה כגון שהטביעו בנהר, דאפשר בתר הכי למיבדקיה, דהא קרא בכלי עץ ובכלי ברזל ואבן כתיב. אבל קשה דמשכחת לה כגון שהיה קרום של מוח מגולה, וראו שהיה שלם, ובא זה ונקבו והרגו. ויש לומר, דדוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. [תוס'].

דף י"ב

מי שידוע כמלומד בהלכות שחיטה – מותר לאכול משחיטתו, אף אם לא ראינוה שלא היה בה פסול, כי חזקתו ששוחט כפי ההלכה.

וכן מי שאינו ידוע אם הוא מלומד בהלכות שחיטה או לא – אם שחט מן הסתם מלומד הוא בהלכות, כי רוב השוחטים בקיאים בהלכות שחיטה, ואם כן מותר לאכול משחיטתו, אף אם לא ראינוה שלא היה בה פסול, כי חזקתו ששוחט כפי ההלכה. וכן שנינו, שהמוצא תרנגולת שחטה בשוק, ואינו ידוע מי שחטה, אם הוא בקי בהלכות שחיטה או לא, הרי היא בחזקת שחטה בהכשר, ולא רק באופן הזה, אלא אף מי שאמר לשלוחו לשחוט לו, והלך השליח ומצא שחוט, ואם כן שלא ברשות הבעלים נשחטה, מכל מקום התרנגולת בחזקת שחטה בהכשר, כי רוב השוחטים בקיאים בהלכות שחיטה.

אבל מי שידוע שאינו מלומד בהלכות שחיטה – אין לאכול משחיטתו, אלא אם כן ראינוה מתחילתה ועד סופה שלא פסל, אבל אם לא ראינו כולה, אף שראינו את שחיטת הסימן הראשון, והיתה בהכשר, יש לחוש שבשחיטת הסימן השני פסל, בדריסה או בשהייה, ואין לאכול מהשחיטה הזו.

אין חזקה ששליח עושה שליחותו

האומר לשלוחו לתרום עבורו את תבואתו, ואחר כך הלך בעל הבית ומצא את התבואה תרומה, אין מכאן ראיה שהשליח תרום עבורו, כי יתכן שאדם אחר שמע את בעל הבית אומר כן, ותרום, ומאחר שאין תרומה אלא מדעת בעל הבית³, ויש לחוש שאדם אחר תרום, ולא השליח, אין זו תרומה [בוודאי, אלא מספק, וצריך לתרום שנית].

אבל לעניין שחיטה, האומר לשלוחו לשחוט עבורו מבהמותיו או מעופותיו, ואחר כך הלך בעל הבית ומצא אותם שחוטים, אף שאין מכאן ראיה ששלוחו שחט, כי אין חזקה ששליח עושה שליחותו, מכל מקום, מותר לאכול מהם, כי מן הסתם מי ששחט בקי הוא בהלכות

³ דשליחות דתרומה מ"פן תרומה גם אָתָם תְּרוּמַת ה"י אֲתָרְבִי, "אָתָם" "גם אָתָם" לרבות שלוחכם, ומינה, מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם. [רש"י].

שלעניין יבום, אין מניחים יבם קטן עם יבמה קטנה, שמה ימצא זה סריס או זאת איילונית, ואין סומכים על הרוב⁴ שאינם סריסים ואיילוניות, אלא ממתנינים עד שיגדלו, ויתברר שזה אינו סריס וזאת אינה איילונית. ואף על פי כן מודה הוא, שבמקום שאי אפשר לברר, סומכים על הרוב, שכן מודה הוא, שאוכלים את בשר הפסח, [שנאמר "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלֶלֶה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מַרְרִים יֶאֱכְלֶהוּ"], וכן את בשר השלמים, [שנאמר "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בְּהִטָּא"], אף שאי אפשר לבדוק אותם מכל הטריופות, כגון שלא היה בהם נקב בוושט במקום השחיטה, וסומכים על הרוב שאינם טריפות.

[ללשון ראשון, קושיה זו הקשה רב כהנא לרב אשי. וללשון שני, קושיה זו הקשה רב שימי לרב כהנא].

ו מנחם הקושיה הזו יש לדחות את כל הלימודים הנ"ל, כי אין ללמוד מהם שהולכים אחר רובא דליתא קמן גם במקום שניתן לברר, ואם כן, על כרחך הדין הזה למד ממקום אחר.

לפירוש ראשון של רש"י – דין זה שהולכים אחר רוב שאינו בפנינו, גם במקום שניתן לברר את הדבר, למד מהלכה למשה מסיני.

ולפירוש שני של רש"י – דין זה, שהולכים אחר רוב שאינו בפנינו, גם כשניתן לברר, למד מהכתוב, "אחרי רבים להטות", שכולל גם רוב שאינו בפנינו, שכן אין סברא לחלק בין רוב לרוב².

ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא שהה ספק הוי, אפילו נפל מן הגג או אכלו ארי, וקיימא לן כוותיה, אף על גב דרובן אינן נפלים, וכן תוך שמונה ימים בבהמה אסרינן התם, ולא אזלינן בתר רובא, התם משום דלא יבא להקל בערוה, והצריכה חליצה במת תוך שלשים, ולא רצו לסמוך על הרוב ולהתירה לשוק בלא חליצה, שלא יאמרו העולם שפיהק ומת, ויבא לידי לעו וקלקול. ולכך גם לענין אבילות פטור, שלא יבא להקל בערוה. ועוד דבלאו הכי יש להקל באבילות דקיימא לן, הלכה כדברי המיקל באבל, ואסרו כמו כן בבהמה דגזרו בהמה אטו אדם, דאי לא הא לא קיימא הא. אי נמי אסור בבהמה אפילו בבריא, שלא יבא להתירה בחולה, שיהא קרוב לפיהק ומת. [תוס'].

⁴ נראה דמדאורייתא לא חייש רבי מאיר למיעוטא אלא מדרבנן. [תוס'].

² ואהא מילתא סמכינן, ולא בדקינן כל שמונה עשרה טריפות. ונקובת הריאה, משום דשכיח בה ריעותא, בדקינן, אולם אם ארע שאבדה הריאה קודם בדיקתה, הבהמה מותרת, וסומכים על רוב שאינן טריפות, ואדרב וזנא דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת. ואין מפרסמים הדבר. [רש"י].

הכל].

וכשנמצאו הבהמה והעוף השחוטים באשפה שבבית, [או בשוק שלא באשפה], נחלקו החכמים הללו, האם כשנמצאו במקום זה, יש לחוש שהם נבילות, או שהם כמי שנמצאו בבית, וכשרים, כי רוב השוחטים בקיאים בהלכות שחיטה.

לדעת רבי יהודה – אדם עשוי להשליך נבלתו לאשפה שבבית [או לשוק שלא באשפה], וממילא יש לחוש לכך שהם נבילות ואסורות.

ולדעת רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי – אין אדם עשוי להשליך נבלתו לאשפה שבבית משום שסוּרָחַת ויש ריח רע [או לשוק שלא באשפה], וממילא הם כמי שנמצאו בבית, ובחזקת שנשחטו בהכשר, כי רוב השוחטים בקיאים בהלכות שחיטה.

חרש שוטה וקטן אין מוסרים להם חולין לכתחילה

כבר נזכר בתחילת הפרק, ששחיטת חרש שוטה וקטן פסולה אף בדיעבד, אלא אם כן אחרים עומדים, ורואים ששחטו בהכשר, שאז שחיטתם כשרה בדיעבד.

וכל זה בדיעבד, אבל לכתחילה אין למסור להם לשחוט, אף כשגדול עומד על גביהם, ורואה ששוחטים בהכשר, ודין זה למד מלשון המשנה בביאור הטעם שחרש שוטה וקטן אינם שוחטים, "שמא יקלקלו את שחיטתן", שנאמר בלשון עתיד, כלומר לכתחילה לא יתן להם לשחוט שמא יקלקלו.³

כוונה לשחוט

לדעת רבי נתן [שאושעיא זעירא דמן חבריא⁴ פסק כמותו],

³ כן פירש רש"י והתוס' [בדף ב' הקשו על כך, שעניין זה למד ממה שנאמר דין הכשר שחיטתם כשאחרים רואים בלשון דיעבד, "וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתם כשרה". ורבינו תם מפרש באופן אחר את דברי הגמרא כאן, שאין מוסרים להם חולין לכתחילה, שאפילו להאכיל לכלבים אין מוסרים להם חולין לשחוט, שמא יטעו הרואים ששחיטתם כשרה, אף לאכילה. [ויל"ע בלשונו, האם איסור זה שלא למסור להם לשחוט אף לכלבים, הוא רק כשאין אחרים רואים אותם, אבל כשאחרים רואים אותם מוסרים להם לכתחילה לשחוט לכלבים].

⁴ י"מ שאושעיא שמו, והיה זעירא דמן חבריא, כלומר צעיר בני הישיבה. וי"מ שאושעיא זעירא שמו, כלומר אושעיא הצעיר, והוא היה מן חבריא כלומר מבני הישיבה. [רש"י כאן ובדף ל"א]. ותוס' מפרשים, שחבריא

שחיטה, שכן רוב השוחטים בקיאים בהם, ומאחר ששחיטה כשרה גם שלא מדעת בעלים, הרי אלו שחוטים כדין, ומותרים באכילה.

אבדו [או נגנבו] לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאם שוחטים

בברייתא מבואר, שנחלקו חכמים בדין מי שמצא גדייו או תרנגוליו שחוטים, ואינו יודע מי שחטם. **שלדעת רבי יהודה אסור לאכול מהם. ולדעת רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי מותר לאכול מהם.** ונאמרו בגמרא שני ביאורים למחלוקתם.

א. מתחילה רצו לומר שנחלקו, האם רוב מצויים אצל שחיטה, [כלומר האם רוב השוחטים], בקיאים הם [בהלכות שחיטה].

לדעת רבי יהודה – אין רוב השוחטים בקיאים בהלכות שחיטה ולכן כשנמצאו גדייו או תרנגוליו שחוטים ואינו יודע מי שחטם הם אסורים שמא שחטם מי שאינו בקי בהלכות שחיטה ולא שחטם כדין אלא דרס או שהה.

ולדעת רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי – רוב השוחטים בקיאים הם בהלכות שחיטה ולכן כשנמצאו גדייו או תרנגוליו שחוטים, ואינו יודע מי שחטם, הם מותרים כי ודאי שחטם שוחט הבקי בהלכות שחיטה ולא דרס או שהה.⁵

[ולביאור זה אין להבין את דברי רבי בברייתא כי מוקשים הם].⁶

ב. למסקנה נחלקו מה דין הנמצאים באשפה שבבית.

לדברי הכל, רוב השוחטים בקיאים הם בהלכות שחיטה, ולכן כל בהמה או עוף שאבדו או נגנבו לו ונמצאו שחוטים בבית במקום שרגילים להיות מאכלים כשרים לאכילה, אף שאינו יודע מי שחטם, מותרים הם באכילה.

אלא שאם מצאם באשפה שבשוק, מאחר שאין דרך להשליך לאשפה שבשוק אלא נבילות, מקום המציאה מוכיח על הבהמה והעוף שלא הוכשרו בשחיטה, והרי הם נבילה.

[ואת שני הדינים הללו ביאר רבי בברייתא, שהם לדברי

⁵ ואף שאנו חושדים אותו שנגב, מכל מקום, משום דחשיד אנגבה לא חשיד אנבלה. [תוס'].]

⁶ העירוני שלביאור זה רבי מרע"ע שבבית כשר ובאשפה שבשוק נבלה.

דף י"ג

קטן העושה דבר התלוי במחשבה

יש דברים שתלויים במחשבה. כגון, (א) תורת טומאת כלים. שאין הכלים מקבלים טומאת כלים, אלא אם כן נגמרה עשייתן, ודבר זה תלוי במחשבה, שמי שיש לו חתיכת עור, ומתכוון להשתמש בה כמו שהיא, לפורסה על השלחן, מקבלת טומאה מיד, ואם מתכוון לעשות ממנה מנעלים, אינה מקבלת טומאה עד שיעשה ממנה מנעלים.

(ב) הכשר טומאת אוכלים. שאין אוכל מקבל טומאה, אלא אם כן היו עליו אחד משבעת המשקים מרצון הבעלים, ומי שירד הטל על אוכליו, אם היה מרוצה מכך, הם מקבלים טומאה, ואם לא היה מרוצה מכך אינם מקבלים טומאה. (ג) הקרבת קרבנות תלוייה במחשבה, שיש להקריב את הקרבן לשמו.

ולהלן יתבאר בעזה"י מתי מחשבת קטן מועילה כמחשבת גדול ומתי אינה מועילה.

א. [מעשה=] עשה מעשה המוכיח את מחשבתו וגם פירש את מחשבתו בדיבור.

מדין תורה, כשהקטן עשה מעשה המוכיח את מחשבתו, וגם פירש זאת בפיו, הרי זו מחשבה גמורה ומועילה כמחשבת גדול.

כגון, אם חקק בקליפת אגוז צורת כלי, ופירש שעושה זאת כדי להשתמש בכלי כמו שחקקו, הרי זה מקבל טומאה מחמת מחשבתו.

וכן אם ירד הטל על האוכלים, והפכס הקטן כדי שיגיע הטל בכולם, ופירש שעושה זאת כדי שירטבו מהטל, הרי הם מוכשרים לקבל טומאה מחמת מחשבתו.

וכן אם עמד קרבן עולה בדרום העזרה, והוליכו הקטן לצפון העזרה לשוחטו שם, במקום הראוי לשחיטת העולה, ופירש שעשה זאת משום שיש לשחוט את העולה בצפון העזרה, ושחטו, ופירש ששוחט לשם עולה, הרי זה כקרבן שנשחט לשם עולה, מחמת מחשבתו, [וכשגדול רואה ששחט בהכשר, ניתן להקריב את הקרבן].

ב. [מחשבה=] פירש מחשבתו בדיבור אבל אין מעשה שמוכיח כן.

אין צריך כוונה בשחיטה, וכל שנשחטה הבהמה [או העוף] כדרכה בהכשר, הרי זו מותרת, אף על פי שלא נתכוון השוחט לשחוט את הבהמה, [ולא לחתוך בשר], אלא הפיל^א הפיל^ב סכין בלא כוונה, והלכה הסכין ושחטה בהכשר. [וכשהסכין היתה ארוכה שתי פעמים כאורך הצואר, השחיטה כשרה בהולכה בלבד, ויתכן שתותר הבהמה בנפילת הסכין בפני עצמה, וכשלא היתה ארוכה כל כך, שאין השחיטה כשרה אלא בהולכה והבאה, יתכן שתותר הבהמה כשנפלה הסכין, וחזרה מחמת הנפילה, ויש כאן הולכה והבאה].

ולדעת חכמים [בברייתא] – צריך כוונה בשחיטה, וכל שלא נתכוון השוחט לשחוט, אף אם זרק סכין, והלכה ושחטה כדרכה באופן כשר, [או שהיה סבור שהוא מחתך בשר, ועלה בידו חיתוך סימני השחיטה], הרי זה פסול.

< ומשנתנו, המכשירה שחיטת חרש שוטה וקטן כשאחרים רואים ששחטו בהכשר, היא כדעת רבי נתן, כי חרש שוטה וקטן אין בהם דעת, ושחיטתם היא כשחיטה בלא כוונה לשחוט^ב.

אינם בני הישיבה, אלא שם מקום, שהיה אושעיא הצעיר ממקום הנקרא חבריא.

^א העירוני לתקן בכל העניין זרק במקום הפיל. [ויל"ע בתוס'].

^ב תימה דמשמע הכא דחרש שוטה וקטן לאו בני כוונה נינהו, אפילו אחרים עומדים על גבן, ובסוף פרק שני דגיטין תנו, הכל כשרים לכתוב את הגט, אפילו חרש שוטה וקטן ... שגדול עומד על גביהם, אלמא בני כוונה לשמה נינהו, כשגדול עומד על גביהם. ויש לומר שגדול עומד על גביהם דגיטין היינו שמלמדין אותם ומזהירין אותם לעשות לשמה, אבל הכא אחרים רואים אותם בעלמא קאמרו. [תוס']. [ואם כן לפי זה, יש אופן שמוזדים חכמים ששחיטת חרש שוטה וקטן כשרה, והוא, כשמלמדים אותם לעשות לשם שחיטה].

ואם תאמר, דבפרק מצות חליצה אמר, שחליצת חרש וחרשת פסולה, כי אינם בני קריית פרתת חליצה, וחליצת קטן וקטנה פסולה, כי "איש" כתיב בפרשה, ומשמע, שמטעם שאינם בני כוונה אין לפסול. ויש לומר דחליצה בבית דין הוה כגדול עומד על גביו, שמזהירין אותו לעשות לשמה. ומיהו בתוספתא מבוואר שחליצת שוטה פסולה מטעם שאינו בן כוונה ואין מועיל לו מה שבי"ד עומדים על גביו. ויש לומר דלגבי גט מהני גדול עומד על גביו, דבגט מוכחא מילתא טפי דעביד לשמה, כשמניחין לכתוב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה, הלכך אפילו בשוטה מהני כשגדול עומד על גביו. [תוס']. [ואם כן למדנו מכאן, שיש לחלק בין שוטה לחרש וקטן, ואם כן יתכן שהוא הדין לעניין שחיטה, לדעת חכמים שחיטת שוטה תהא פסולה, אף כשגדול עומד על גביו].

ואין הקרבן כשר^א.

מדין תורה, כשהקטן פירש את מחשבתו, אבל אין מעשה המוכיח שכן מחשבתו, אין מחשבה זו מועילה כמחשבת גדול, והרי זה כאילו אין כאן מחשבה כלל. [ואף חכמים לא תקנו שתהא מחשבתו מועילה].

מתעסק בקדשים
השוחט קרבנות, צריך להתכוון לשחוט, שנאמר, "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר", ללמד שיתכוון לשחוט, ונאמר, "לְרַצְנָכֶם תִּזְבְּחֶהוּ", כלומר שתהא הזביחה מדעת ומרצון, ומתוך ששנה הכתוב דין זה, למדנו שיש בו עיכוב, ולכן, מי שהיה מתעסק בסכין להגביהו או לזקו, ושחט קרבן בלא שיתכוון כלל לשחוט, נפסל הקרבן^ב.

אבל אם נתכוון לשחוט, אף על פי שלא נתכוון לשם הקרבן, הקרבן כשר, אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה, ככל קרבן שלא נשחט לשמו^ג.

ולכן, אם היה אגוז חקוק, ופירש הקטן שמעתה מייחדו להשתמש בו כמו שהוא, אינו מקבל טומאה מחמת מחשבתו. [ואם חישוב עליו בן דעת כן, הוא מקבל טומאה מחמת מחשבתו].

וכן אם ירד הטל על האוכלים כמו שהם, ופירש הקטן שמרוצה מכך, אינם מוכשרים לקבל טומאה מחמת מחשבתו. [ואם חישוב עליהם בן דעת כן הם מוכשרים לקבל טומאה מחמת מחשבתו].

וכן אם עמד קרבן עולה בצפון העזרה, ופירש הקטן ששוחטו לשם עולה, אין זה כקרבן שנשחט לשם עולה מחמת מחשבתו. [ואם חישוב עליה בן דעת כן, היא כשרה לעולה מחמת מחשבתו].

ג. [מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו=] עשה מעשה המוכיח את מחשבתו אבל לא פירש כן בדיבור.

מדין תורה, כשעשה הקטן מעשה המוכיח את מחשבתו, אבל לא פירש את מחשבתו בדיבור, אין בכך כלום. וחכמים תקנו, שלחומרא מחשיבים את הדבר כמחשבה גמורה.

ולכן, אם חקק בקליפת אגוז צורת כלי, אף שלא פירש בדיבור, שעושה זאת כדי להשתמש בכלי כמו שחקקו, הרי זה מקבל טומאה מדרבנן מחמת המעשה המוכיח את מחשבתו.

וכן אם ירד הטל על האוכלים, והפכס הקטן כדי שיגיע הטל בכלום, אף שלא פירש בדיבור שעושה זאת כדי שירטבו מהטל, הרי הם מוכשרים לקבל טומאה מדרבנן מחמת המעשה המוכיח את מחשבתו.

אבל אם עמד קרבן עולה בדרום העזרה, והוליכו הקטן לצפון העזרה לשוחטו שם במקום הראוי לשחיטת העולה, ולא פירש בדיבור, שעושה זאת משום שיש לשחוט את העולה בצפון העזרה, מאחר שבזה החומרא היא שלא להכשיר את הקרבן הרי זה כמי שלא שחטו לשם עולה,

רב הונא ושמואל מי גדול ממי

כאן בסוגיה משמע שהיה שמואל קטן מרב הונא, [ששאל ממנו מניין למתעסק בקדשים שהוא פסול] ... ובפרק יש בערכין משמע, שרב הונא היה יושב לפני שמואל כתלמיד לפני רבו ... ובפרק

^א ואם תאמר הא בזבחים משמע, דסתמא נמי כשר, משום דזבחים סתמא לשמן קיימי, ואינו פוסל עד שיכיון שלא לשמן, ואם כן מה אנו צריכים למחשבת הקטן לשם עולה, די בכך שאין כאן מחשבה שלא לשם עולה. ויש לומר דסתמא דקטן גרע, דאין לו דעת להבין שהם קדשים, וסבר שהם חולין, והוה ליה מתעסק ופסול ... ואפילו אומר הקטן יודע אני שהם קדשים ולשמן אני מתכוין, לא מהניא אם אין מעשיו מוכיחין. [מהתוס'].]

^ב כל הסוגיא מבוארת על פי פירוש רש"י, (א) דמעשה עם הדבור חשיב מעשה. (ב) ומחשבה גרידא היינו דבור בלא מעשה. (ג) ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו היינו מעשה בלא דיבור. וכתבו התוס' שאין לשון השי"ס משמע כדבריו ... ועוד ... ופירשו התוס' באופן אחר, **דאמירתו לא מועלת ולא מורדת,** אלא (א) **מעשה גמור** הוא, כגון ההיא דאלון ורמון, דפשיטא דהם חוקקים לצורך בית קיבול ... [והוא הדין לשום צורך אחר], **וכיון דאין חוקקים אלא כדי לקבל, חשיב מעשה גמור, אף על פי שלא פירש.** (ב) **ומעשה גרוע** הוא, כמו ההיא דהעלום חרש שוטה וקטן, ואינו מועיל **אפילו עם דבור.** (ג) אבל **מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, היינו שמוכיח קצת,** כגון עולה, דקיימא בדרום ואתייה בצפון ושחטה, קמביעיא ליה אי חשיב מעשה, שכן נראה יותר שלכך נתכוין, ומהני אף על פי שלא פירש, או דילמא לאו מעשה גמור הוא, שאני יכול לתלות משום דמקום הוא דלא איתרמי ליה, ואפילו פירש, לא מהני, כי ההיא דהעלום. [תוס'].]

^ג וקשה דבכי האי גוונא, אפילו בחולין פסול לרבנן, אפילו מתכוין לחתיכה, כגון לנעצה בכותל ... עד שיתכוין לחתיכת סימנין. ונראה, דהאי מתעסק בקדשים היינו מתכוין לחתיכת סימנים, ולא לשם זביחה, דבחולין כשר, ובקדשים פסול. ועוד יש מתעסק אחר ... [תוס'].]

^ד משמע מתוך פירוש רש"י שאם נתכוון לשחוט, הקרבן כשר אף אם היה סבור שהוא חולין. אולם התוס' כתבו, שהשוחט קדשים וסבור שהם חולין, פסול גם מטעם מתעסק.

לשריפה.

פירותיו [אם ישראל הוא] – בחזקת **טבל** הם, כי ודאי לא עישרם.

בניו – **לדעת תנא קמא, שלו הם**, כי אף שמופקר הוא בכל המצוות, שומר את אשתו שלא תזנה תחתיו. **ויש אומרים שבניו ממזרים**, כי אינו מקפיד על אשתו, ומפקירה לזנות.

מעלין ומורידין

גוי שנפל לבור, **אין מעלים** אותו משם, אלא מניחים אותו למות, [וכן הדין אם נמצא בשאר סכנות], אבל **אין מורידים** אותו לבור או להורגו בידים. [וכל זה בעת שלום, אבל בעת מלחמה, אפילו כשר שבכנענים, הרוג בידים].

ישראלים **רועי בהמה זקה** שלהם, רגילים להרעות את בהמותיהם בשדות זרים, ולכן פסלום חכמים לעדות, וכדי לחזק את התקנה, שיבינו הרועים את גודל האיסור, ויחזרו בהם, תקנו חכמים, שיהיה דינם כני"ל, אם נפלו לבור, **אין מעלים** אותם משם, אלא מניחים אותם למות, [וכן הדין אם נמצאים בשאר סכנות], אבל **אין מורידים** אותו לבור או להורגם בידים.

המינים, [בין גוים בין ישראלים], **מורידים** אותם לבור, והורגים אותם בידים, ואם נפלו לבור, **אין מעלים** אותם משם, [אלא מונעים מהם לעלות].

אין דין מין בגויים לעניין קבלת קרבנות

בעניין המתנדבים או נודרים להביא עולה, נאמר, "דבר אֵל גְּנִי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֵדָם כִּי יִקְרִיב וְכִלְמוֹר כְּשִׁירָצָה לְהַקְרִיב בְּנֹדֶר או יִדְבַח **מִקֶּם** קֶרְבָּן לַיהוָה מִן הַמִּקְדָּשׁ מִן הַצִּיָּאֵן וְיִקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָּנָם". **וכך דרשו חכמים.**

"**מִקֶּם**" – **ולא כולכם, להוציא מין ומומר לכל התורה כולה**, שאין מקבלים ממנו קרבן עולה בנדבה.

ודווקא בכס, כלומר בישראל, **חילקתי** בין מומר לאינו מומר, **אבל בגוים אין חילוק, ואפילו מהמין שבהם מקבלים נדרים ונדבות.**

ואין לומר לצד שני, כלומר, שבגוים אין חילוק, ואין מקבלים מהם כלל, כי הכתוב, "אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קֶרְבָּנוֹ לְכָל דְּבָרֵיהֶם וְלְכָל נְדָבוֹתָם", מלמד שמקבלים נדרים ונדבות מהגויים ואם

קמא דגיטין מבואר שרב הונא תלמידו של רבי ירמיה, שהיה חבירו של רבי זירא, שהיה תלמידו של רב יהודה, שהיה תלמידו של **שמואל**, ואם כן רב הונא היה קטן הרבה משמואל. **ויש לומר דתרי רב הונא הוו.** [תוס'].¹

שחיטת גוי

לדעת משנתנו – גוי ששחט, אפילו ראו ישראל ששחט כפי דיני התורה, הבהמה **נבילה**^א, **ומטמאה במשא**^ב, אבל **מותרת בהנאה**, ואין לחוש שגוי הזה הוא מין [=אדוק בעבודה זרה], השוחט לעבודה זרה, כי רוב הגויים אינם מינים, כדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוה, שאמר, אין רוב גויים מינים, וכדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, שאמר, גוים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הם, אלא מנהג אבותיהם בידיהם^ג.

ולדעת רבי אליעזר – כל מה ששוחט הגוי **אסור בהנאה** כתקרות עבודה זרה, כי סתם מחשבת גוי לעבודה זרה.

מין

מין הוא האדוק בעבודה זרה, [בין גוי ובין ישראל], וחומר הוא מסתם גוי, או מישראל מומר לעבודה זרה, וכך דינו [המובאים בסוגיה]:

בהמה או עוף ששחט – אסורים בהנאה כתקרות עבודה זרה, כי כל מה ששוחט הוא **לשם עבודה זרה**.

פיתו – אסורה באכילה **כפת כותי**^ד.

יינו – אסור בהנאה **כיון נסך**.

ספריו [=תורה נביאים וכתובים שכתבם] – אסורים כספרי קוסמים, כי כתב הכל לשם עבודה זרה, ודינו

^א שנאמר "וְיִזְבְּחֶתָּהּ" ... לאפוקי עובד כוכבים ואוכל נבלות להכעיס. [תוס'] בדף ג'^א.

^ב "וכי גמות מן המהמה אֲשֶׁר היא לָכֶם לְאֹכְלָהּ הַנֶּזֶעַץ הַנִּבְלָתָהּ יִטְמֵא עַד הָעֶרְבֹה. וְהָאֵכֶל מִנִּבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְיִטְמֵא עַד הָעֶרְבֹה וְהַנֶּשֶׂא אֶת נִבְלָתָהּ יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְיִטְמֵא עַד הָעֶרְבֹה".

^ג הלכך בארץ ישראל נמי אין אדוקים כל כך שיהיו מעשיהם לשם עבודת כוכבים. [תוס'].

^ד ושנינו בסדר זרעים, אומר היה רבי אליעזר, פת כותי כבשר חזיר. [רש"י]. ובפירקי דרבי אליעזר מובא שעורא וזרובבל ויהושע בן יהוצדק נידו אותם בשלוש מאות כהנים ובשלוש מאות תינוקות ובשלוש מאות ספרי תורה והיו תוקעים והלוויים משוררים, ומאז אמרו שכל האוכל פת כותי כאוכל בשר חזיר. [תוס'].

אבל מותר לשחוט בראש הגג, ואין לחוש שמא יאמרו לצבא השמים עלה לשחוט, **וכששוחט בראש הגג רשאי לקבל את הדם בכלי,** כי הכל יודעים שעושה כן כדי שלא יטנף הגג, ולא לצורך זריקתו לעבודה זרה.

וכששוחט בספינה, מותר לשחוט באופן שישפך הדם לתוך הים ואין לחוש שיאמרו ששוחט לשר של הים, כי הכל יודעים שמאחר שהוא בספינה, על כרחו הוא שוחט לתוך הים, שלא לטנף את הספינה.²

דף י"ד

שחיטת איסור בשבת וביום הכיפורים

השוחט בשבת וביום הכיפורים, **בין בשוגג, בין במזיד³** שמתחייב בנפשו, [בשבת סקילה וביום הכיפורים כרת], שחיטתו **כשרה**, כי במה שחטא בדבר אחר, לא נפסלת שחיטתו.

וכל זה לענין שאין בבשר איסור נבילה וטריפה, אבל יש אופנים שאסור לאכול את הבשר מטעם אחר [=שחיטת שבת], כפי שיתבאר בעזה"י בדף ט"ו.

רב הונא וחייה בר רב מי גדול ממי

כאן בסוגיה אמר רב הונא דין בשמו של חייה בר רב, ואם כן **משמע שחייה בר רב** היה גדול מרב הונא, ותימה הוא, כי **בהרבה מקומות משמע, שרב הונא גדול מחייה בר רב.** [תוס'].

חיתוך דלועים לפני בהמה וחיתוך נבילה לפני כלבים - בשבת

[דן א' שממנו רצו ללמוד שלדעת רבי יהודה שחיטת שבת אסורה באכילה]

לדעת תנא קמא – מותר לחתוך דלועים⁴, לתת לפני

² ואי אפשר לומר כן דאפילו עומד בספינה אסור לשחוט לתוך הים ... אלא מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט ודם שותת ויורד על דופני הספינה. [תוס'].

³ תימא אי במזיד היאך שחיטתו כשרה, והא מומר לחלל שבתות אסור לאכול משחיטתו ... ויש לומר דהתם [דאסור לאכול משחיטתו במומר לחלל] בפרהסיא והכא [שמותר לאכול משחיטתו במחלל] **בצינעא**. ומיהו קשה דבגמרא בעי לאוקומי במזיד ורבי מאיר, ורבי מאיר אית ליה ... דמומר לדבר אחד הוה מומר לכל התורה כולה. ויש לומר דמשום **פעם אחת** [ששוחט בשבת] לא חשיב מומר. [תוס'].

⁴ **אומר רבינו תם דמירי כשנתלש מן המחובר בשבת**, דומיא דנבלה שנתבלה בשבת. וצריך לומר לפירושו, דאירי בענין שאין לאסור הדלועין, לא משום שמא יעלה ויתלוש, ולא משום דלהוי כגורגות וצימוקין ... דאפילו רבי שמעון מודה ... דמדלא לקטן מאתמול

אין בהם חילוק מקבלים מכולם.

תקרובת עבודה זרה

לדעת רבי יהודה – בהמה [ושאר דברים] שהקריבו לעבודה זרה, מלבד איסורה בהנאה, מטמאה גם טומאה חמורה כמת שמטמא באוהל, שנאמר, "וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעֹר וַיֵּאָכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים", להקיש עבודה זרה למת, וללמד, שדין עבודה זרה כדין המת, ומכאן שעבודה זרה מטמאת באוהל [טומאה דאורייתא], כמת.

ובגמרא משמע⁵, **שחכמים חולקים עליו, ואינם אוסרים בהנאה, ולא מטמאים טומאת אוהל**, [אלא שאם השוחט היה גוי, או ישראל מומר לעבודה זרה, היא מטמאת טומאת מגע ומשא, כי שחיטה זו נבילה היא].

אבל התוס' ביארו, שלענין איסור הנאה, מודים חכמים שהוקשה עבודה זרה למת, שבכתוב הני"ל, המקישם, נאמר אכילה, "וַיֵּאָכְלוּ זִבְחֵי מִתִּים", כלומר דין אכילת עבודה זרה כדין אכילת מת, **ורק לענין טומאה, דעת חכמים שאין דין עבודה זרה כדין מת**, ואינה מטמאה מהתורה באוהל, ומכל מקום **מודים הם, שמדרבנן היא מטמאה.**

שחיטה בלילה

כנגד אבוקה – מאחר שרואה על ידי האבוקה מה ששוחט, רשאי לשחוט לכתחילה, שאין חילוק בשחיטה בין היום והלילה.

ושלא כנגד אבוקה – לכתחילה לא ישחט, שמא לא ישחט רוב הסימנים, ולא יכיר בכך, אולם **בדיעבד, אם שחט שחיטתו כשרה. והוא הדין בסומא [=עיוור]** אף ביום, מאחר שאינו יכול לראות אם שוחט את רוב הסימנים כראוי, לכתחילה לא ישחט, אולם בדיעבד, אם שחט שחיטתו כשרה.

להיכן אין שוחטים

העומד על שפת הים או שפת הנהר, לא ישחט בהמה או עוף, באופן שישפך הדם לתוך הים או לתוך הנהר, שלא יאמרו, עובד הוא עבודה זרה, ושוחט לשר של ים.

וכן ברוב המקומות, לא ישחט באופן שישפך הדם לתוך כלים, שלא יאמרו, הואיל ומקבל את הדם, ודאי לזורקו לעבודת כוכבים הוא צריך.

⁵ העירוני להוסיף – ללשון אחר.

למאכל, ומאחר שרבי יהודה אוסר להאכיל נבילה לכלבים, יאסור להאכיל שחוטה לאדם.

והטעם שאין לומר כן, כי על כרחך בכל שעה היא נחשבת כעומדת למאכל, אף כשלא חשב עליה לאוכלה באותו יום, שאם לא כן, היאך שוחטים בהמה ביום טוב, הלא יש לחוש שבכניסת יום טוב דעתו היה לגדלה ולא לאכילה והיא אסורה.

ואין לומר שמאחר שלבסוף שחטה, נתברר שהיתה עומדת למאכל, כי לדעת רבי יהודה, אין סומכים על הברירה, [כפי שיתבאר להלן].

הלוקח יין מבין הכותים

<דין א' שממנו רצו להוכיח שלדעת רבי יהודה אין ברירה>

הכותים אינם כעמי ארצות, שתבואתם דמאי, [ואין צריך להפריש ממנה תרומה גדולה אלא רק מעשרות], ותבואת הכותים בחזקת טבל גמור, והלוקח מהם צריך להפריש את כל התרומות והמעשרות.

והלוקח מהם יין [קודם שגזרו על יינם איסור הנאה], ורוצה לשתות, ואין לו כלי להפריש לתוכו תרומות ומעשרות, או שהיתה חשיכה בליל שבת ואין לו שהות להפריש.

לדעת רבי מאיר – יכול לתקן את היין מטבלו, בלא להוציא ממנו מיד את התרומות והמעשרות, על ידי שיאמר, שמה שעתיד להפריש לתרומה יהיה תרומה, ומה שעתיד להפריש למעשר ראשון יהיה מעשר ראשון, ומה שעתיד להפריש למעשר שני יהיה מעשר שני, [ויחלל מעשר שני על המעות שיש לו בביתו²], ושותה, וכשיוכל להפריש את התרומה והמעשר, יפרישם, ואז יתברר שהם התרומה והמעשר, ומה ששתה חולין.

ולדעת רבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון – אסור לעשות כן.

- מתחילה רצו להוכיח מהדין הזה, שלדעת רבי יהודה, אין סומכים על הברירה, ולכן הוא אוסר לשתות מהיין על ידי שיפריש ממנו את התרומות והמעשרות לאחר זמן,

² הואיל ויכול לתקנו באמירה בעלמא ... לא התירו לו חכמים לשתות ולסמוך על הברירה, אבל בתרומה ושאר מעשרות סמכין אבריה. [רש"י].

מסכת מנחות פרק ראשון הבהמה לאכול בשבת, ומותר לחתוך נבילה, לתת לפני הכלבים לאכול בשבת, ואפילו לא היתה ראוייה לכך בכניסת השבת, כגון שנתנבלה בשבת עצמה.

ולדעת רבי יהודה – אין נותנים את הנבילה לכלבים בשבת, אלא אם כן נתנבלה מערב שבת והיתה עומדת למאכל הכלבים מערב שבת. אבל אם בכניסת השבת היתה חיה, מאחר שלא היתה עומדת [=מוכנת] לאכילת הכלבים, אסור להאכילה להם.

- **רבי אבא רצה להוכיח מכאן, שלדעת רבי יהודה, בהמה הנשחטת בשבת, אסורה למאכל אדם כל השבת, שכן, כשם שזו שנתנבלה בשבת, אסורה למאכל כלבים כל השבת, משום שלא היתה עומדת לכך בכניסת השבת, כך זו שנשחטה בשבת, תהא אסורה למאכל אדם כל השבת, משום שלא היתה עומדת לכך בכניסת השבת.**

- **אולם אביי דחה זאת, כי יש לחלק בין בהמה שנתנבלה בשבת, לבהמה שנשחטה בשבת, כי בהמה בחייה עומדת למאכל אדם ולא למאכל כלבים, ולפיכך כשנתנבלה בשבת, אין להאכילה לכלבים, שלא היתה עומדת להם, אבל אם נשחטה, יאכילה לאדם, שהיתה עומדת לו כבר קודם השבת³.**

ואין לומר, שבאמות בהמה אינה עומדת למאכל אדם, אלא מתחילתה עומדת למאכל אדם ולגדל וולדות, עד שיברר מה יעשה בה, וכל זה כשניתן לעשות בה את שני הדברים, אבל כשכנסת השבת, שאי אפשר לשוחטה בה, מתברר שליום השבת אינה עומדת לאכילה, ואם כן כשנשחטה בשבת דינה לאכילת אדם, כדן בהמה שנתנבלה בשבת לאכילת כלבים, שבשני האופנים אין הבהמה עומדת

אקצינהו. וכן נראה דבספק מוכן איירי כולה שמעתתא, ואיירי הכא כגון שיש לו בהמה, דהוי מוכן לבהמה אפילו במחובר. אי נמי הכא איירי ביושב ומצפה מתי יתלשו. ובהמה נמי איירי ביושב ומצפה שמה ישחטה חרש שוטה וקטן ואחרים וראין אותם ... וליכא למיחש נמי שמה יתלוש אלא בפירות האילן שהם קלים להשיר, ועוד דאדם מתאוה להם ושוכח, וכן במשקה שמה יסחוט שקל לסחוט, אבל בדבר דבעי מרא וחצינא לא. [וכן דגים שנצודו ביום טוב דאסירי, לא משום שמה יצוד אלא משום מוקצה כגרוגרות] ... ועוד יש לפרש דאיירי בנתלשו מערב שבת, וכי תימא מאי למימרא, קא משמע לן דשרי למטרה באוכלא, או לשוייה אוכלא ... [תוס'].

³ משמע דקסבר אביי דסתמא לאכילה עומדת, וגבי תרגולת אמר אביי בריש ביצה, דעומדת לאכילה ועומדת לגדל ביצים. [תוס'].

ויתברר שמה ששתה חולין הוא.

שנשברו, שבריהם מותרים בטלטול, כל זמן שראויים להשתמש בהם, אף לדבר שאינו דומה לשימוש הראשון בעודם שלמים, ואינו מלאכה גמורה, כגון שברי עריבה מותרים בטלטול, כל זמן שניתן לכסות בהם חבית, ושברי כלי זכוכית מותרים בטלטול, כל זמן שניתן לכסות בהם את פי הפך.

ולדעת רבי יהודה – אין היתר לטלטל שברי כלים אלא כשראויים להשתמש בהם באופן הדומה לשימוש הראשון, כגון שברי עריבה לצוק לתוכן מאכל [הקרוי מקפה], ושברי זכוכית לצוק לתוכן שמן, אבל אם אינם ראויים למלאכתם הראשונה, אסור לטלטלם לצורך דבר אחר, כי לא היו עומדים לכך בכניסת השבת.

- רב יוסף רצה להוכיח מכאן, שלדעת רבי יהודה, בהמה הנשחטת בשבת, אסורה למאכל אדם כל השבת, שכן, כשם שאסור לטלטל כלי בשבת למלאכה שלא היה עומד לה בכניסת השבת, כך בהמה שנשחטה בשבת, תהא אסורה למאכל אדם כל השבת, משום שלא היתה עומדת לכך בכניסת השבת.

- אולם אביי דחה זאת, כי יש לחלק בין כלי שנשבר בשבת, לבהמה שנשחטה בשבת, כי הכלי שנשבר אינו ראוי למה שהיה עומד בכניסת השבת, ולכן לא ישתמשו בו לצורך שונה ממה שהיה עומד לו [שהוא נחשב כנולד]. אבל הבהמה אף בחייה היתה עומדת למאכל אדם ולפיכך אם נשחטה, יאכילוה לאדם, שהיתה עומדת לו כבר קודם השבת.

ואין לומר שבהמה שחווה אינה כבהמה חיה, ונחשבת היא כדבר חדש שנולד, ואסורה משום נולד.

שכן מצינו, שנחלקו חכמים בדבר מאכל שיצאו ממנו משקים בשבת. שלדעת חכמים הם אסורים משום גזרה, שמא יבואו לסחוט לכתחילה את המאכלים [וסחיטה אב מלאכה היא]. ורבי יהודה מחלק בין מאכלים העומדים להוציא מהם משקים, שיש לחוש שמא יסחטם ולכן הם אסורים, לבין מאכלים שאינם עומדים לסחיטה, שאין לחוש שמא יסחט, והמשקים מותרים. הרי שלדברי הכל, משקה שיצא ממאכל אינו אסור משום נולד, [ורק משום גזרה באו לאוסרו], והוא הדין לבשר שחווה הבא מבהמה שהיתה חיה, אינו נחשב כנולד כי היה קיים קודם השבת.

ואמנם, לדעת שמואל, יש ללמוד מכאן, ששחיטת שבת

- אולם דחו זאת, כי יתכן שמודה רבי יהודה שמעיקר הדין סומכים על הברירה, ורק בדין הזה הוא אומר שלא יסמכו על כך, שמא ישבר הכלי, וישפך היין, ונמצא שלא יבוא לידי הפרשה לעולם, ולא יתברר כלל ששתה חולין, ונמצא ששתה טבל.

ברירה בעירובי תחומין

<דין ב' שממנו הוכיחו שלדעת רבי יהודה אין ברירה>

לכל אדם מותר לצאת בשבת אלפים אמה לכל צד ממקום ששבת, [כל העיר נידונית כארבע אמות, ואלפים אמה נמדדות מחוץ לעיר], אבל אסור לצאת חוץ לתחום זה של אלפים אמה.

והרצה ללכת חוץ לתחומו, יכול להניח עירובי תחומין בסוף אלפים אמה ממקומו, כדי שיקנה שבתה במקום העירוב, ומעתה רשאי ללכת אלפים אמה שעד עירובו, ועוד אלפים אמה אחר עירובו, כי רשאי ללכת אלפים אמה לכל צד ממקום עירובו.

לדעת חכמים – רשאי אדם להניח עירוב בכמה מקומות, ולומר, שמחר יתברר איזה עירוב קנה היום, כגון, שידוע שמחר יבוא חכם אחד לעיר במזרח, וחכם אחר לעיר במערב, ועדיין לא החליט למי מהם רוצה ללכת, יניח עירוב אחד למזרח, ועירוב אחד למערב, ויאמר, לאיזה מהם שארצה מחר, אלך, ואז יתברר, שהעירוב שהניח לאותו צד הוא עירובו.

וחכם ששמו אינו, שנה, שלדעת רבי יהודה – אין סומכים על הברירה, ואינו יכול לברר אחר כניסת השבת מה יהיה עירובו. ורק כשהדבר מבורר קודם השבת, אף שהוא אינו יודע, קונה לו עירובו, כגון שהגיע חכם לעיר סמוכה קודם השבת, והוא מסופק אם החכם הגיע לעיר במזרח או לעיר במערב, ומניח עירוב לשני הצדדים, ואומר, שיקנה לו העירוב לצד החכם, כשיוודע לו באיזה צד החכם, יודע לו שכבר קודם השבת היה מבורר שעירובו לאותו צד, ואז רשאי ללכת על ידי העירוב.

- ומכאן יש ללמוד שלדעת רבי יהודה אין סומכים על הברירה.

שברי כלים שנשתברו בשבת

[דין ב' שממנו רצו ללמוד שלדעת רבי יהודה שחיטת שבת אסורה באכילה]

לדעת תנא קמא – כל הכלים [המותרים בשבת בטלטול]

- **אולם דחו זאת, כי יש חילוק בין דבר שאין משתמשים בו מחמת מיאוסו**, כנר ישן של חרס, שאדם מקצה דעתו ממנו לגמרי, ולכן אסור לטלטלו בשבת, **לבין דבר שאין אוכלים אותו מחמת איסור אבר מן החי שבו**, שעדיין דעת האדם עליו לאוכלו אחר שחיטה, ואינו מקצה דעתו ממנו לגמרי, שאם נשחט יהיה אסור באכילה משום מוקצה.²

דף ט"ו

ב. נר של מתכת – לדעת רבי יהודה, **בין חדש ובין ישן מותר לטלטלו בשבת**, כי אינו נמאס מחמת שהדליקו בו, וראוי הוא עדיין לתת בו פירות, **אלא אם כן היה דולק בכניסת השבת**, שאז באותה שעה היה אסור לטלטלו שמא יכבנו, ומאחר שנאסר בכניסת השבת לטלטלו, נעשה מוקצה לכל השבת [=מוקצה מחמת איסור].

- **ורצו להוכיח מכאן, שלדעת רבי יהודה, בהמה הנשחטת בשבת, אסורה למאכל אדם כל השבת**, שכן, כשם שאסור לטלטל בשבת נר שדלק בכניסת השבת משום שאז היה אסור לטלטלו שמא יכבה, כך יש לאסור בהמה שנשחטה בשבת, משום שבכניסת השבת היתה אסורה באכילה משום אבר מן החי.

- **ודחו זאת, כי יש לחלק בין נר שהדליקו בידיים, ומדעתו הקצהו לכל השבת שלא יטלטלו, לבין בהמה שלא היתה אסורה מכוחו ומדעתו, ולא הקצה אותה מדעת, שלא לאוכלה אם תישחט בשבת.**

תהא אסורה לדברי רבי יהודה, שכן לדעת שמואל, מודה רבי יהודה, שפירות שעיקרם למשקים, אף כשלא יחדם הוא למשקים, דינם כאילו יחדם למשקים, ומשקים היוצאים מהם אסורים משום גזרה, שמא יסחט לכתחילה, ואם כן, הוא הדין לבהמה שעומדת לשחיטה, אם שחטה, יש לאסור את הבשר **משום גזרה, שמא יבוא לשחוט לכתחילה**.

מכל מקום, לדעת רב, רבי יהודה אינו מודה בפירות שעיקרם למשקה, שגזרו בהם אף כשלא יחדם הוא למשקה, והוא הדין לעניין בהמה שנשחטה בשבת, **אין לאסור משום גזרה, שמא יבוא לשחוט לכתחילה**.

מוקצה מחמת מיאוס ומוקצה מחמת איסור

[דין ג' וד' שמהם רצו ללמוד שלדעת רבי יהודה שחיטת שבת אסורה באכילה]

א. נר^א של חרס – לדעת רבי יהודה, כשהוא **חדש**, שלא הדליקו בו מעולם, **מותר לטלטלו בשבת**, שראוי הוא לתת בו פירות. אבל כשהוא **ישן**, כלומר, שכבר הדליקו בו פעם אחת, הוא נעשה מאוס, ושוב אין ראוי לתת בו שום דבר חוץ משמן להדלקה, ומאחר שבכניסת השבת לא היה עומד לשום שימוש, **אסור לטלטלו בשבת** [=מוקצה מחמת מיאוס²].

- **רב ששת בריה דרב אידי רצה להוכיח מכאן, שלדעת רבי יהודה, בהמה הנשחטת בשבת, אסורה למאכל אדם כל השבת**, שכן, כשם שאסור לטלטל בשבת נר ישן של חרס, משום שלא היה עומד לשום השתמשות, כך יש לאסור בהמה שנשחטה בשבת, משום שבכניסת השבת היתה אסורה באכילה, מחמת איסור אבר מן החי.

^א הכוונה לכלי קיבול שנותנים בו שמן ופתילה ומדליקים בתוכו.

² ולרבי מאיר שמעינן בהדיה בפרק כירה, דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס ... [תוס'].

² דחיובא בעלמא הוא, דמוקצה מחמת איסור יותר חמור ממוקצה מחמת מיאוס ... [תוס'].

המבשל בשבת

[דין ה' שממנו יש ללמוד שלדעת רבי יהודה שחיתת שבת אסורה באכילה בו ביום]

הטעם	לאכול לערב		לאכול בו ביום			
	לאחר שיעור הזמן שהיו יכולים להיעשות בהיתר	לאחר שיעור הזמן שהיו יכולים להיעשות בהיתר	לו	לאחרים		
כשבישל בשוגג לא קנסו לאסור את המאכל כלל כי לא התכוון לעשות איסור.	מותר	מותר	מותר	מותר	בשוגג	דעת רבי מאיר
אבל כשבישל במזיד מאחר שהתכוון לעשות איסור אמרו שלא יהנה מאיסור, וכל זמן שלא היה יכול להיעשות בהיתר, אם יאכלו ממנו יש הנאה מאיסור. ורק לאחר הזמן הזה, מאחר שיש אפשרות לאכול בהיתר, האוכל ממנו אינו נחשב כנהנה מאיסור.	מותר	מותר	אסור [וי"מ מותר]	אסור	במזיד	
כשבישל בשוגג אף שלא נתכוון לעשות איסור מכל מקום מאחר שבפועל עשה איסור אמרו שלא יהנה מהאיסור.	מותר	מותר	אסור [וי"מ מותר]	אסור	בשוגג	דעת רבי יהודה
אבל כשבישל במזיד, קנסו אותו עצמו שלא יהנה כלל. ולאחרים אסור בזמן שלא היה יכול להיעשות בהיתר, כדי שלא יהנו ממעשה איסור.	מותר	אסור	אסור	אסור	במזיד	
כשבישל בשוגג קנסו אותו עצמו שלא יהנה לעולם כי קנסו שוגג אטו מזיד האסור מהתורה. ולאחרים אסור רק בזמן שלא היה יכול להיעשות בהיתר כדי שלא יהנו ממעשה איסור.	מותר	אסור	אסור	אסור	בשוגג	דעת רבי יוחנן הסנדלר
אבל כשבישל במזיד אסור לכל לעולם מן התורה, שנאמר, "וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֵיהּ מוֹת יוּמַת כִּי כָל הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּי", מה קדש אסור באכילה, אף מעשה שבת אסור באכילה, ודווקא במזיד, אבל לא בשוגג, כי הכתוב מדבר במזיד.	מותר	אסור	אסור	אסור	במזיד	

ולעניין הלכה, דעת רב, שהלכה כרבי מאיר המיקל, וכן היה מורה לתלמידיו כשהיה עימם ביחידות^א, אבל כשהיה דורש ברבים, היה מלמד את דברי רבי יהודה, משום עמי הארץ, שהיה רוצה שלא יקלו.

^א וקשה מכאן לפירוש הקונטרס דברישי אין צדין גבי עובד כוכבים שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסורין ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו ופירש הקונטרס דטעמא דאסורין בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב. והרי מבשל בשבת, דבשוגג יאכל, אף על גב דנהנה ממלאכת שבת. ומיהו יש לומר דאין נהנה כל כך, כיון דבלאו בישול ראוי לכוס. אבל קשה משוחט בשבת בשוגג, דיאכל לרבי מאיר היכא דהיה לו חולה מבעוד יום והבריא כדאמרינן בסמוך, משום דלא הוי מוקצה, ולא אסר מטעם שנהנה ממלאכת שבת. ויש לומר דבמילתא דלא שכיח לא גזרו. [תוס'].

נבילה, ולא חשש מוקצה², אלא רק דין מעשה שבת, ובאופן הזה יחלקו שלושת החכמים, בדיוק באופן שנחלקו לעניין מבשל בשבת³.

ומה ששינונו, שהשוחט בשבת וביום הכיפורים שחיטתו כשרה, הכוונה שהיא כשרה לאכילה לערב, [שבת דומיא דיום הכיפורים, מה ביום הכיפורים אסור לאכול עד הערב, אף בשבת אסור לאכול עד הערב], ומדובר בשוחט בשוגג, ואם כן משנתנו היא כדעת רבי יהודה האומר שהשוחט בשוגג, אסור באכילה בו ביום, בין לו ובין לאחרים, ובערב מותר, בין לו ובין לאחרים.

אכילה מבהמה שנשחטה לחולה

מותר לשחוט בהמה לחולה מסוכן בשבת, בין אם היה חולה מערב שבת, שהיתה עומדת לו לצורכו, ואינה מוקצת, ובין שנחלה בשבת, ולא היתה עומדת לצורכו קודם השבת, כי פיקוח נפש דוחה איסור מלאכה בשבת [כגון שחיטה], וכן דוחה איסורי מוקצה.

אלא שיש חילוק בין הבהמה, שעמדה לכך קודם השבת, לבין בהמה שלא עמדה לכך קודם השבת.

שבהמה שעמדה לצורך חולה קודם השבת, אינה מוקצת, ומעתה, מאחר שנשחטה בהיתר לצורך החולה, גם הבריא רשאי לאכול ממנה חיה.

יוצא מהסוגיה, שבהמה שנשחטה בשבת, יש לדון בעניינה מחמת שלוש הלכות. (א) הלכות שחיטה. (ב) דיני מוקצה. (ג) מעשה שבת. כפי שנבאר בעזה"י.

א. הלכות שחיטה.

כבר נתבאר בתחילת דף י"ד שהשוחט בשבת שחיטתו כשרה, ואינה כשחיטת מומר לחלל שבת ששחיטתו נבילה. [ובאופן שנתבאר שם].

ב. הלכות מוקצה.

אם בכניסת השבת, הבהמה לא היתה עומדת לאכילה, הרי זו אסורה באכילה משום מוקצה, [אף אם נשחטה בהכשר שבכך אינה נבילה], ולכן לא תאכל בשבת אלא במוצאי שבת, [אם לא נאסרה אף למוצאי שבת משום מעשה שבת].

ורק כשבכניסת השבת היתה עומדת לאכילה, כגון שהיתה עומדת לצורך חולה, שיש לשחוט עבורו בשבת, אינה מוקצת כשנשחטה בשבת.

ג. מעשה שבת.

כבר נתבאר, שנחלקו שלושה חכמים בדיון דבר שנעשה בחילול שבת, כתבשיל שנתבשל בשבת, האם מותר באכילה או לא, וכמחלוקתם לעניין תבשיל, כך מחלוקתם לעניין שחיטת שבת.

ומעתה, כששחטו בהמה לצורך חולה בשבת, הכל מודים שהיא מותרת לו באכילה, כי אין כאן איסור שבת, שכן פיקוח נפש דוחה שבת, ואין כאן איסור מוקצה, ולא נבילה.

וכששחטו בהמה בשבת שלא בהיתר, ולא היתה עומדת לאכילה בשבת, הכל מודים, שאף שאינה טריפה, מכל מקום בשבת היא אסורה משום מוקצה, [אף לדעת רבי מאיר האומר שאין לאוסרה בשבת משום מעשה שבת].

ורק אחר השבת יש מתירים ויש אוסרים. [לדעת רבי מאיר מותרת בכל אופן. ולדעת רבי מותרת ברוב האופנים חוץ מלשוחט עצמו כששחט במזיד. ולדעת רבי יוחנן הסנדלר אסורה ברוב האופנים חוץ מלאחרים כששחט בשוגג].

וכשהיתה הבהמה מוכנה לשבת, כגון שעמדה לצורך חולה, ולבסוף בשבת הבריא החולה או מת, ושוב לא הותר לשחוט לו, כשישחטו את הבהמה, אין כאן לא איסור

² ואם תאמר אם יש מוקצה לחצי שבת, אמאי שרי רבי מאיר בשוחט לחולה והבריא, ורבי יהודה נמי אמאי לא אסר משום מוקצה, דלא אסר אלא משום דקניס שוגג אטו מזיד ... דבעיא היא בשילהי אין צדין אם יש מוקצה לחצי שבת אם לאו. ויש לומר כיון שרגילות הוא שחזור לחלוין, לא הוי מוקצה ... [ולפי זה אין הדין הזה אלא בחולה שהבריא, אבל אם מת החולה, נעשית הבהמה מוקצה, ומודה רבי מאיר שאסורה בשבת, ולא כמו שכתבתי למעלה]. אי נמי, רב גופיה מספקא ליה, דשמא אין מוקצה לחצי שבת, ולהכי לא אוקמייה כרבי מאיר אלא כרבי יהודה, דאסר משום דקניס שוגג אטו מזיד. [תוס'].

³ ולדעת רבי מאיר כשנשחטה בשוגג מותרת באכילה אף בו ביום. ואם תאמר והא אין יכול למולחה בשבת. ויש לומר כגון שעבר ומלחה. אי נמי בלא מליחה נמי שריא באומצא, אף על גב דאיכא לאו בדם הנבלע באברים ... הני מילי היכא דפירש לחוץ אבל כל זמן שלא פירש מותר כדמוכח ... ומתוך כך נראה דבשר לצלי לא בעי מליחה כלל, דדם האברים שלא פירש שרי. וכן אומר רבינו תם, ולא מבעיא כשנצלה הבשר יפה ונפלט כל הדם מן הבשר דשרי, אלא אפילו לא נצלה כל כך מותר, ואף על פי נפלט מבפנים מצד זה לצד זה אינו אסור עד שיפרוש לחוץ ... והא דאמרין בפרק כל הבשר גבי רב ששת דלא מלח תרי גרמא משום דפריש מהאי ובלע האי ... התם פריש לגמרי לחוץ מהאי גיסא ... והא דאמרין בפרק קמא דביצה ושיון שמולחין עליו בשר לצלי, לא משום דליתסר בלא מליחה, אלא מנהג הוא למלוח בשר לצלי ... [תוס' בדף י"ד].

שחיטה בצור ובקנה ובזכוכית

כל דבר חד וחלק בלא פגימות, שוחטים בו לכתחילה כמו בסכין, ובכלל זה צור [=מין סלע] חד, וקנה חד, וזכוכית חדה.

וכל זה כשהם מטלטלים, אבל כשהם מחוברים לקרקע, נחלקו חכמים אם שוחטים בהם, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך.

שחיטה במחובר

לדעת רבי חייא – אין חילוק בין דבר המטלטל לדבר המחובר לקרקע, ושניהם שווים הם, שאם הם חדים בלא פגימות, שוחטים בהם לכתחילה, [כשהם מטלטלים, מוליכים אותם על צואר הבהמה, וכשהם מחוברים לקרקע, מוליכים את צואר הבהמה עליהם].

ולדעת רבי – דבר שהיה מחובר לקרקע מעיקרו, כגון קנה שמחובר לקרקע מתחילת גידולו, וסלע שמחובר לקרקע מקדם, פסולים לשחיטה אף בדיעבד, [שנאמר, וַיִּשְׁלַח אֲבָרְהָם אֶת יְדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמֶּאֱקֶלֶת לְשַׁחֵט אֶת בְּנוֹ, מלמד שבה לשחוט בדבר תלוש שניתן לקחתו בידו¹. אולם לדעת רבי חייא, לא בא הכתוב ה"ל ללמד ששחיטה בדבר תלוש, אלא ללמד על זריזותו של אברהם בקיום ציווי ה', שחש ונזהר שמא לא ימצא במה לשחוט, ולכן הביא עמו מאכלת].² ודבר שכבר היה תלוש, אם חזרו וחיברו אותו לקרקע, אסור לשחוט בו לכתחילה, אבל בדיעבד אם שחטו בו השחיטה כשרה.

כן מבואר בגמרא בדף זה, שבדבר תלוש שחיברו, מודה רבי שהשחיטה כשרה בדיעבד, כי לא פסל הכתוב אלא דבר מחובר מעיקרו, אלא שלכתחילה אין לשחוט בתלוש שחברו, שמא ידרוס, כפי שיתבאר טעם זה בעזה"י בדף ט"ז.

לשחוט בה לכתחילה, דהא הכא גזרינן משום אידך גיסא, וכל שכן היכא דבהאי גיסא גופא פגומה. [רש"י].

¹ ואם תאמר והא האי קרא בקדשים כתיב, דבכמה מקומות נפקא לן מהכא דקדשים טעונין כלי. ואומר רבינו תם, דלענין תלוש גמרינן נמי אחולין, מדכתיב "לשחוט את בנו", ולא כתיב "לשחוט את העולה". אבל כלי לא שייך למילף בחולין אלא בקדשים, כשאר עבודות דבעו כלי שרת. ומדכתיב "ויקח" ולא כתיב "ויקני", דרשינן תלוש בחולין. ומדכתיב "מאכלת" ולא כתיב "המחנת" דרשינן כלי בקדשים. ואף על גב דהכא דחי רבי חייא דזריזותיה דאברהם קמ"ל, התם לא שייך למימר הכי. [תוס'].

אבל בהמה שלא היתה עומדת לכך קודם השבת, אף שמוטר לשוחטה לצורך החולה, ולהאכילו, ואין בשחיטה איסור, מכל מקום איסור מוקצה שבה לא הלך ממנה, ומחמת איסור זה אסור הבריא לאכול ממנה.

אכילה מתבשיל לצורך חולה

מוטר לבשל בשבת לחולה [שיש בו סכנה], כמבואר לענין שחיטה.

ואם בשלו לו דבר שהיה מוכן לכך מערב שבת ואינו מוקצה.

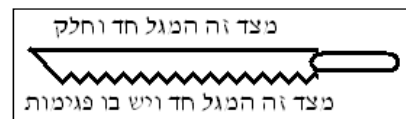
- לדברי רב מותר לבריא לאכול ממנו, [כמו בשחיטה].

- ורב דימי מנהרדעא אמר שהבריא אסור לאכול מדרבנן, גזרה שמא ירבה לבשל בשביל הבריא יותר מכדי צורך החולה. [אבל בשחיטה לא גזרו, כי אף כשיצטרך החולה מעט, יש לשחוט עבורו בהמה שלמה].

אבל כשבשלו לחולה דבר שלא היה מוכן לכך מערב שבת, כגון דלעת, [שקצצה בשבת, א"נ אפילו דלעת תלושה, מוקצית היא, כי אינה ראויה לאכילה בלא בישול, מחמת שהיא קשה³], לדברי הכל אסור לבריא לאכול ממנו, משום מוקצה.

שחיטה במגל יד

מגל יד הוא כלי שיש לו שני פיות לחתוך, אחת חלקה בלא פגימות כסכין, ואחת יש בה פגימות.

מצד הפגימות השחיטה פסולה, כי הסימנים [=קנה ושוט], נתפסים בפגימות, ונקרעים, ולא נחתכים.

ומצד החוד החלק השחיטה כשרה, כי מצד זה המגל חותך את הסימנים כהלכה. **אלא שלכתחילה אין לשחוט במגל זה אף מצד החוד החלק, שמא יבואו לשחוט בו מצדו השני⁴.**

⁴ ואם תאמר והא חזיא לבהמה ומוכן לכלבים הוי מוכן לאדם ... ויש לומר כיון דדלעת עומדת לאדם ואינה ראויה לאדם הוי מוקצה אף על גב דחזיא לבהמה. [תוס'].

² ושמעין מהכא דסכין פגומה, ויש בה כדי לשחוט מן הפס ולחל, אסור

תלוש ומחובר לעניין עבודה זרה

עבודה זרה אסורה בהנאה, שנאמר, "וְלֹא תִּבְרַק בְּיָדְךָ מֵאֹמֶת מִן הַחֶרֶס". וכל זה כשהיא דבר תלוש, אבל כשהיא דבר המחובר לקרקע מעיקרו, אינה בדין עבודה זרה, שנאמר, "אֲבָד תֹּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אִתָּם יִרְשִׁים אִתָּם אֶת אֲלֹהֵיהֶם עַל הַקְּרִיָּהּ הַקְּמִים וְעַל הַגְּבֻעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ כֶּעָנָו", ללמד שרק מה שעל ההרים הוא בדין עבודה זרה, אבל הרים עצמם שעבדו להם, אינם בדין עבודה זרה ואינם נאסרים.

ודבר תלוש שחיברו, נידון כתלוש ולא כמחובר, כמו ששינינו במסכת עבודה זרה, שהמשתחוה לביתו²,³ נעשה עבודה זרה ואסור בהנאה.

תלוש ומחובר לעניין הכשר

כבר נתבאר בכמה מקומות, שאין אוכלים מקבלים טומאה, אלא אחר שיוודחו באחד משבעת המשקים המכשירים אוכלים לקבל טומאה.

אולם אין המשקה מכשיר את האוכל לקבל טומאה, אלא כשהיה בו שימוש לצורך דבר תלוש, והיה השימוש הזה לרצון הבעלים, כגון שרצו הבעלים שיוודחו אוכלים התלושים במשקה הזה, או אף כשלא רצו הבעלים שיוודחו בו האוכלים, אבל קודם להדחת האוכלים, הודחו בו כלים תלושים לרצון הבעלים, מעתה המשקה מכשיר אוכלים לקבל טומאה, אף אם לא רצו הבעלים שיוודחו בו האוכלים.

וכשהודח במשקים, דבר מחובר, שכבר היה תלוש מתחילה, ולא היה מחובר מעיקרו, כגון שהודח בהם כותל אבנים.

במקום שהתחיל ההיזק כבר כגון כבש עליו לתוך האש או לתוך המים ... אבל סוף חום לבא וסוף מים לבא פטור], אלא אפילו כפתו במקום אחר והביאו שם, פטור, ואף על גב דאם היה סוף מים לבא עליו, היה חייב, למאן דאמר אשו משום חציו, [דמאי שנא מאשו ברוח מצויה, דאין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר, למקרב הדבר אצל האש, ...], מכל מקום הכא פטור, שבשעה שהביאו שם לא היה סוף מים לבא, אי לאו דאשקיל אחר כך, ואמה דאשקיל לא מיחייב בכך שני, ודומה לזרק חץ ותרסיס בידו, וקדם בעצמו וסילק את התריס, דפטור. [תוס'].

² דווקא ביתו, אבל בית חבירו אינו יכול לאסור. [רש"י].

³ ודווקא ביתו, אבל אילן שנטעו, מאחר שהשריש, נחשב כמחובר מעיקרו. [תוס'].

אולם רבא בדין ט"ז הסתפק בדין זה, האם אמנם רבי מודה שבתלוש שחברו השחיטה כשרה בדיעבד, או שגם בזה הוא פוסל, כי הכתוב פוסל כל שחיטה במחובר, ומה ששינינו שלדעת רבי יש שחיטה במחובר שהיא כשרה, אין זה אלא בסכין שחברו לכותל, שהוא כלי, ואין זה חיבור גמור לבטלו שם, ואין זה כאבן שבנאה בכותל, שהיא חיבור גמור, והשחיטה בה תהא פסולה אף בדיעבד.

דף ט"ז

שחיטה במוכני

המחבר סכין לגלגל, כגון זה שיוצרי חרס מגלגלים עליו את החרס, כשעושים ממנו כלי, והעמיד בהמה, באופן שיגיע הסכין לצוארה וישחטנו, הרי זו שחיטה כשרה, כי הבהמה נשחטה מכח האדם.

וכן הדין, אם חיבר סכין לגלגל המונע על ידי מים, בשעה שלא היו המים מגלגלים אותו, והסיר את הדף המעכב את המים, כדי שיגלגלו את הגלגל, ומיד בגילגול הראשון נשחטה הבהמה בסכין המחובר לגלגל, הרי זו שחיטה כשרה, כי מה שהמים מגלגלים בתחילת נפילתם, נחשב כבא מכח האדם שהסיר מפניהם את החוסם.

אבל כשחיבר סכין לגלגל המונע על ידי מים, ושחט אחר שכבר זרמו בו המים וגלגלו אותו פעם ופעמיים, אין זה נחשב כשחיטה מכח האדם, והרי זה כבהמה שנשחטה מכח סכין שנפל עליה מעצמו, שזו שחיטה פסולה.

כפתיה ואשקיל עליה בידקא דמיא

מי שקשר ידיו ורגליו של חבירו על שפת הים, והפנה עליו את מרוצת המים, הרי הוא כזורק בו חץ, וחייב מיתה כרוצח.

ומכל מקום דווקא כשהמים באים עליו מיד, [=בכח ראשון], כגון שהניחו סמוך לשפת הים.

אבל הניחו רחוק קצת, ולא נפלו עליו המים מיד בצאתם ממקומם, אלא לאחר מכן [=בכח שני] הלכו עד המקום שהוא שם, גרמא בעלמא הוא [ולא מכוחו] ופטור⁴.

⁴ ואכפיתיה לא מיחייב, דלא מיבעיא אם היה עומד שם וכפתו במקומו דפטור, אפילו היה סוף מים לבא עליו, [דלא רביה רחמנא מצמצם אלא

לדעת רבא ורבי אלעזר – נחלקו תנאים, יש אומרים שהם מכשירים את האוכלים, כדון משקים שנשתמשו בהם לצורך תלוש, ויש אומרים שאינם מכשירים את האוכלים, כדון משקים שנשתמשו בהם לצורך מחובר^א.

ולדעת רב פפא – הכל מודים, שאם הדיחו המשקים, כותל אבנים, לרצון הבעלים, אף שעתה הוא מחובר, מאחר שכבר היה תלוש, המשקים נידונים כדון משקים שהדיחו דבר תלוש, ומכשירים אוכלים. ומה ששינוי, שאם הדיחו המשקים, כותל, אינם נידונים כמשקים שהדיחו דבר תלוש, מדובר במשקים שהדיחו כותל מערה, שהוא מחובר מעיקרו.

הכופה קערה על הכותל בשביל שלא ילקה

הכופה כלי על גבי הכותל, כדי שלא ירדו הגשמים על הכותל ויקלקלוהו, אף שמכוון שיכנסו הגשמים בכלי^ב, שהוא תלוש, אין זה נחשב כמשקה שנשתמשו בו לצורך תלוש לרצון הבעלים, כי לא נכנסו המים בכלי לצורך הכלי, אלא כדי שלא יגעו בכותל, ואין לבעלים שום צורך במים, לא לתלוש ולא למחבר, ולכן **אינם מכשירים את האוכלים לקבל טומאה.**

סכין למעלה או למטה

הבא לשחוט בסכין שבידו, שהוא שוחט על ידי הולכת הסכין על צואר הבהמה, רשאי לשחוט, הן כשהבהמה שוכבת על גבה, וצוארה כלפי מעלה, כך שהסכין חותכת כשהיא למעלה מצואר הבהמה, והן כשהבהמה עומדת על רגליה, וצוארה כלפי מטה, כך שהסכין חותכת כשהיא למטה מצואר הבהמה.

אבל השוחט בסכין המחוברת בכותל, שהוא שוחט על ידי הולכת הבהמה על הסכין, אין השחיטה כשרה אלא

ולדעת רב פפא, לא נאמר החילוק הזה, אלא בבהמה שהיא כבדה, אבל השוחט עוף בסכין המחוברת לכותל, אף כשהיא למטה, שחיטתו כשרה, ואין לחוש שהעוף יכביד על הסכין, ונמצא דורס ולא שוחט, כי העוף קל הוא ולא יכביד.

חמישה דברים נאמרו בקרומית של קנה

כשדוחקים קרומית של קנה, יוצאים ממנה קיסמין דקים לכאן ולכאן, ולכן אין לעשות בקרומית של קנה את חמשת הדברים הבאים.

א. אין שוחטים בה.

שמה יצאו מהקרומית קסמין דקין, וינקבו בסימני השחיטה, ותהא טריפה.

ומה ששינוי ששוחטים בקרומית של קנה מדובר בסימונא דאגמא [=עשב הגדל באגמי מים הנקרא כרין] וכשהוא יבש חדוד וחותרך ואין קסמין נבדלים הימנו. [ולכאורה אף לשאר הדברים המנויים כאן אינו בכלל קרומית של קנה חוץ מאות ה'].

ב. אין מלין בה.

שמה יצאו מהקרומית קסמין דקין, וינקבו את הגיד, ויהא הנימול כרות שפכה.

ג. אין מחתכים בה בשר.

שמה יצאו מהקרומית קסמין דקים ויכנסו בבשר.

ודווקא בשר בהמה, שהוא קשה, ואינו צלול, אין חותכים

^א משמע דאפילו בבי האי גוונא לא מכשר אלא בדיעבד. [תוס']. [וילייע כמאן היא, הא לעיל נתבאר, שלדעת רבי חייה שוחטים במחובר אף לכתחילה].

^ב וקשה דאם כן הוי ליה למימר שמה דרס כיון דאתא לפסול אף בדיעבד. ויש לומר דאפילו אמר ברי לי שלא דרסתי פסול שמה ידרוס פעם אחרת. [תוס'].

^א ולדעה זו, המחשיבה כותל אבנים כמחובר, נסתפק רב יוסף בפרק המוכר את הבית, מה דין מי גשמים שחשב עליהם להדיח את האצטרוביל [=עגול שסביב הריחים], האם אצטרוביל נחשב כמחובר כמו כותל, והמים אינם מכשירים, או שהאצטרוביל אינו נחשב כמחובר אלא כתלוש, והם מכשירים זרעים. [תוס'].

^ב במסכת שבת הבנתי שלא נכנסו המים בכלי אלא נפלו על גבו. וכעת כשאני כותב לא עיינתי כאן. אכן יתכן שבדווקא כתבתי כאן לתוך הכלי לומר שאפילו בזה כשלא היה הדבר לצורך לא הוכשרו המים. וילייע כאן ושם.

נותר לעולם].

- ולדעת רב יוסף [בדף י"ז], משנתנו "לעולם שוחטין",
היא **כדעת רבי עקיבא**, האומר, שבזמן שהיו ישראל
במדבר, לא היו מצווים על שחיטת חולין, והיו רשאים
להרוג בהמות בכל דרך, ולאוכלם, ורק כשכנסו לארץ,
נצטוו על השחיטה, **ובאה משנתנו ללמד, שציווי זה שלא**
לאכול אלא על ידי שחיטה הוא לעולם, ואף אחר החורבן
לא בטל ואין לאכול אלא על ידי שחיטה.

- ולדעת רבא [בדף י"ז], משנתנו "לעולם שוחטין" באה
ללמד, ששוחטים בין ביום ובין בלילה בין בראש הגג ובין
בראש הספינה.

באיזה אופן הותר בשר כשהיו ישראל במדבר

לדעת רבי ישמעאל – כשהיו ישראל במדבר, **משוקם**
המשכן, נאסרו לאכול בשר תאווה [=חולין], **ומי שהיה**
רוצה לאכול בשר, היה מביא קרבן שלמים [דמו ואימוריו
למזבח], **ואוכל את בשרו**, [ואם היו שוחטים בהמה בלא
קרבן היו עושים כרת שנאמר **וַיִּאֶלְפֶּת אֱהֱל מוֹעֵד לֹא**
הָבִיאוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ
הַהוּא דָם שֹׁפֵךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עִמּוֹ]². **ורק**
כשכנסו ישראל לארץ, ונתרחקו מהמזבח לכל רחבי
הארץ, **הותרו גם באכילת חולין**, שנאמר **"כִּי יִרְחִיב ה'**
אֱלֹהִים אֶת גְּבוּלְךָ פֶּאֶשֶׁר דָּבַר לְךָ וְאַמְרַת אֲכַלְהּ בְּשָׂר כִּי
תֵּאָנֶה נִפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בְּשָׂר בְּכָל אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ תֹּאכַל בְּשָׂר". **וזה**
וזה לא הותר להם אלא בשחיטה. [ומה שנאמר "כי ירחיק
מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹם שְׂמוֹ שָׁם וְנִבְחַתְּ מִמֶּךָ
וּמִצִּיאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשֹׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹתוֹת
נִפְשֶׁךָ", לא בא ללמד שרק מאותה שעה שיכנסו לארץ הם מצווים
על הזביחה אלא אורחא דקרא לכתוב זביחה באכילת בשר. אי
נמי ללמד שאין היתר בפסולי המוקדשים שנפדו שהכתוב מדבר
בהם אלא אכילה ולא גיזה ועבודה. אי נמי בא הכתוב לאסור
שחיטת חולין בעזרה שאין לה היתר אלא בריחוק מקום].
ומבואר בגמרא [בדף י"ז] **שדווקא בהמות הראויות**
להקרבה, לא הותרו במדבר לבשר תאווה, אבל חיות
טהורות, שאינן ראויות להקרבה, הותרו במדבר אף לבשר
תאווה.

² כן פירש רש"י. וקשה דההוא קרא לא איירי אלא בקדשים ובשוחטי חוץ
... ונראה מדאיצטריך קרא להתיר בשר תאווה דייק דמעיקרא אסור ...
[תוס'].

בה, שמא יכנסו בו קסמין, ולא ידע. **אבל** רב פפא היה
מחתיך בה דגים, שהם צלולים, וניתן לראות אם יש בתוכם
קסמין. ורבה בר רב הונא היה מחתיך בה **עוף**, שהוא רד,
ואין הקרומית נדחקת בו להוציא לתוכו קסמין.

ד. אין מחצצים בה שיניים.

שמא יצאו מהקרומית קסמין דקים, ויפצעו אותו בפיו.

ה. אין מקנחים בה את הפצע.

שמא יצאו מהקרומית קסמין דקים, ויכנסו בפצע.

[אבל נקביו אין מקנחים בה אפילו אינה מוציאה קסמין
שכן המקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו³ נושרות].

הכל שוחטין

- יש אומרים, שכוונת משנתנו "הכל שוחטין", ללמד, שכל
בעלי החיים הכשרים טעונים שחיטה, בין בהמות
שמפורש בהן בתורה, "וְנִבְחַתְּ מִמֶּךָ וּמִצִּיאֲנֶךָ", ובין
עופות שלא נתפרש בהם שחיטה בתורה, [ובדף כ"ז יתבאר
בעזה"י מניין לנו שעופות טעונים שחיטה].

- ולדעת רבא [בדף י"ז], משנתנו מדברת בשוחטים ולא
בנשחטים, ובאה ללמד, שהכל שוחטים, אף מי שהיה
מקום לפסול שחיטתם, ושתי פעמים נשנה לשון זה, [אחת
בתחילת המסכת, ואחת בדף ט"ו], אחת ללמד ששחיטת
כותי מותרת [כשישראל רואה], ואחת ללמד ששחיטת
ישראל מומר מותרת.

לעולם שוחטין

- לדעת רבה, משנתנו "לעולם שוחטין", היא כדעת רבי
ישמעאל, האומר, שבזמן שהיו ישראל במדבר, לא הותר
להם בשר תאווה, ולא היו אוכלים אלא בשר קרבנות, ורק
כשכנסו לארץ הותרו לאכול בשר חולין, ובאה משנתנו
ללמד, שהיתר זה של אכילת חולין על ידי שחיטה, נאמר
לעולם אף אחר חורבן הבית. [ורב יוסף הקשה על כך (א)
אם משנתנו באה ללמד שמתר לאכול חולין על ידי
השחיטה, היה צריך לשנות "לעולם שוחטין ואוכלים", כי
העיקר הוא היתר האכילה. (ב) הלא הסיבה שהותר בשר
תאווה כשכנסו לארץ כי היו רחוקים מהמשכן ולא היו
יכולים לבוא תמיד לשחוט בו קרבנות וסיבה זו חזקה היא
גם אחר החורבן ואם כן פשוט הוא שהיתר אכילת חולין

³ שיני הפה ושיני בית הנקב שהכרכשא מחוברת בהן לעצמות. [רש"י].

דף י"ז

- **ללשון ראשון, דין פשוט הוא, שכל שבע שנים של חילוק הארץ לא נאסרה הבהמה הזו, שכן באותן שנים הותרו כל איסורי אכילה, שנאמר, "והיה פי יביאך ה' אקין אַל הארץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם ... לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא בָנִיתָ. וּבָתֵּים מְלֵאִים כֹּל טוֹב ... וְאַכְלָתָ וְשָׂבַעְתָּ",** ללמד שהותרו לאכול כל מה שימצאו בבתי הכנענים, ואפילו קותלי חזיר, **ואם כן, כל הספק הנ"ל, הוא רק אחר אותן שבע שנים.**

- **וללשון שני, אף באותן שבע שנים, לא הותרו ישראל בכל המאכלות האסורים, אלא רק באותם שימצאו בבתי הכנענים, אבל בשאר מאכלות אסורים לא הותרו, ואם כן, יש להסתפק, מה דין בשר זה, שהרגוהו במדבר, ונכנס עימם לארץ, מיד אחר כניסתם.**

סכינים פסולים מחמת הפגם

כבר נתבאר, ששחיטה כשרה היא חיתוך הסימנים [=קנה וושט], על ידי אורך חוד הסכין.

אולם **כשיש בסכין פגם**, [כלומר שקע], יש לו עוקצים, [כלומר שהכניסה והיציאה מהשקע חדים], **כשאחד העוקצים**, [עוקץ של הכניסה לשקע, או עוקץ של היציאה משקע], **פוגע בוושט או בקנה, במקום הנגיעה של העוקץ בסימן, העוקץ אינו חותך את הסימן, אלא קורע אותו**, [כי הסימן נתפס מעט בעוקץ, ונמשך ונקרע על ידי זה מעט], **ובכך מטריף את הבהמה**, כי קריעה זו הרי היא כנקיבת הסימן קודם השחיטה, וכל שניקב הסימן קודם השחיטה, הרי זה טריפה².

[כשיש בסכין פגמה של שני עוקצים היא נקראת אוגרת, כלומר אוספת³, שכשמעבירים את הציפורן על פני הסכין, בין מצד ראשה לסופה, ובין מצד סופה לראשה, הפגימה אוגרת את הציפורן, ומעכבת אותה בפגימה.

ולדעת רבי עקיבא – מעולם לא נאסרו ישראל בבשר תאוו [חולין], וגם כשהיו במדבר, היו אוכלים חולין כפי שירצו, ואף בלא שחיטה, אלא בכל דרך שרצו, היו ממיטים את הבהמות, ואוכלים את בשרם, ורק כשנכנסו לארץ, נצטוו על השחיטה, שנאמר "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אקין לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך באשר צויתך ואכלת בשערך בכל את נפשך", כלומר רק מאותו זמן אתה מצווה על הזביחה⁴. [והכתוב, "וְאֶל אֶהָל מוֹעֵד לֹא תָבִיאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה' לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שֶׁפָּךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקְרַב עִמּוֹ", אינו מדבר בבשר תאווה, אלא בקדשים. והכתוב "כי ירחיב ה' אקין את גְּבוּלְךָ בְּאֲשֶׁר דָּבַר לְךָ וְאִמְרַת אֲכָלָה בְּשֶׁר כִּי תֵאָדָה וְנִפְשָׁךְ לֶאֱכֹל בְּשֶׁר כָּכָל אֶת נִפְשָׁךְ תֹּאכַל בְּשֶׁר", לא בא להתיר בשר תאווה, שהיה מותר גם במדבר, אלא ללמד דרך ארץ, שלא יאכל אדם בשר אלא לתיאבון]. **ודווקא בחולין היו מותרים במדבר אף בלא שחיטה, אבל קדשים היו טעונים שחיטה גם כשהיו במדבר, שנאמר בענייני הקרבנות כמה פעמים לשון שחיטה, כגון, "וְיִשַׁח אֶת כָּל הַבְּקָר".**

אין כיסוי הדם אלא בשחיטה כשרה

אף לדעת רבי עקיבא, שכשהיו ישראל במדבר, היו מותרים לאכול בשר בכל אופן שהמיתוהו, ואם כן, בשעה שנצטוו על כיסוי דם חיה ועוף הנשחטים, "אֲשֶׁר יִצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֶאֱכַל וְשִׁפַּךְ אֶת דָּמוֹ וְנִסְחָהוּ בְּעֶפְרָ", בכלל זה היה כשהמיתום שלא בשחיטה, כי בכל אופן שהמיתום היו נאכלים, מכל מקום, כשנאסרו שאר המתות ונצטוו על השחיטה, מעתה אין הציווי אלא על השחיטה הכשרה היום.

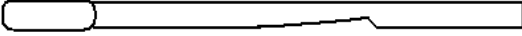
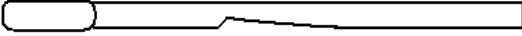
בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ

כבר נתבאר, שלדעת רבי עקיבא, כשהיו ישראל במדבר, היו מותרים לאכול בהמות שהרגום בלא שחיטה, ורק כשנכנסו לארץ נאסרו בכך, ונסתפק רבי ירמיה, מה דין בהמה שהרגוהו במדבר קודם שנכנסו לארץ, והותרה אז באכילה, ולאחר מכן הכניסוה עימם לארץ, **האם בכניסתם נאסרה או לא.**

² נקובת הוושט במשהו, ופסוקת הגררת [=הקנה] ברוב רוחבה, כפי שיתבאר בעזה"י בפרק שלישי.
³ אוגרת לשון "אָגַרְהָ בְּקִצְרֵי מֵאֲכָלָה", לשון אסיפה, שאוגרת הציפורן לתוכה בין שני עוקציה. [רש"י].
⁴ הפגמות שבציורים אינן לפי קנה מידה, כי באמת גם פגם קטן מאד פוסל, כל שהציפורן מתעכבת בו, ובציורים למעלה נעשו הפגמים בהדלה, לצורך המחשה בלבד.

⁵ ואף על גב דקרא בפסולי המוקדשים שנפדו על ידי המום ... גמרינן חולין מינייהו. [רש"י].

כשיש בסכין פגימה של עוקץ אחד, היא נקראת **מסוכסכת**, כלומר מערבת^א, שכשמעבירים את הציפורן על פני הסכין, מכיוון הצד שבו העוקץ, לכיוון הצד שאין בו עוקץ, הציפורן אינה מתעכבת בפגימה, אלא ממשיכה עם האצבע].

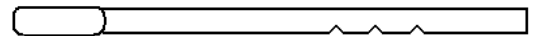
ולכן, בכל שחיטה שיש לחוש בה, שפגם של סכין נגע בסימני השחיטה, הרי זו טריפה, ואין להכשיר שחיטה בסכין פגומה, אלא כשבודאי לא נגע הפגם בסימני השחיטה, ועל פי זה נאמרו הדינים הבאים:

א. סכין שיש בה כמה פגימות.

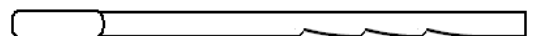
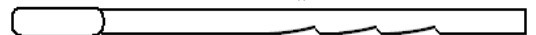
בכל האופנים השחיטה בה טריפה, בין שהיו הפגימות של שני עוקצים, ובין שהיו הפגימות של עוקץ אחד, [שהחליקו את העוקץ השני במשחות], **בין שהיה העוקצים בפגימות, מצד ראש הסכין, ובין שהיה העוקצים בפגימות, מצד סוף הסכין.**

כי מאחר שיש בסכין כמה פגימות, ודאי תגיע אחת הפגימות לגעת בסימנים כשהסכין כבר בעומק הצואר, ובכך הבהמה טריפה.

פגימות של שני עוקצים [= אוגרת]

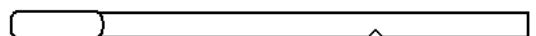

פגימות של עוקץ אחד [= מסוכסכת]

ב. סכין שיש בה פגימה אחת.

אם היתה הפגימה אוגרת, [כלומר בעלת שני עוקצים], **בכל מקום שתהא פגימה זו בסכין,** [בין בתחילתה ובין בסופה], **השחיטה בה טריפה,** כי מאחר ששני העוקצים מטריפים את הבהמה בשחיטה כשנוגעים בסימנים, אפילו היתה הפגימה בתחילת הסכין, ובודאי לא הגיע העוקץ הראשון לסימן אלא לעור הבהמה בלבד, מכל מקום יש לחוש שהעוקץ השני כבר חדר, והגיע לסימן, והטריף את הבהמה.

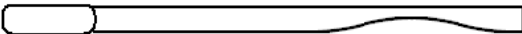
ואם היתה הפגימה מסוכסכת [כלומר בעלת עוקץ אחד],

^א מסכסכת הסכין והבשר, ולשון סכסוך סיבוב ובלבול כמו "וסְכְסְכְתִי מְצָרִים מְצָרִים". [רש"י].

דברים נוספים הדומים לפגימות וכשרים לכתחילה

א. עולה ויורד בסכין.

[אמר רבא שלוש מידות בסכין. (א) אוגרת. ובה לא ישחט בשום אופן כמבואר לעיל. (ב) מסוכסכת. ובה השחיטה כשרה בדיעבד כשיש בה פגם אחד בראש הסכין והוליד ולא הביא כמבואר לעיל. והמידה השלישית היא עולה ויורד בסכין], כלומר סכין שנפגמה פגם גדול, והוחלקו שני העוקצים במשחות, כך שהסכין נמוך במקום הפגם, ואין לפגם שום עוקץ.

ב. דמיא לסאסאה.

כלומר, סכין שאינה חלקה, ואין בה פגימות, אלא היא מחוספסת כזקן השבולת, אמר עליה רב אשי לרב אחא בריה דרב אויא, מי יתן לי, ואוכל בשר שנשחטה בו.

בדיקת הסכין

מאחר שסכין פגומה מטריפה את השחיטה [כמבואר לעיל], דין פשוט הוא, שיש לבדוק את הסכין קודם השחיטה, **שלא תהא פגומה.**

ומפני כבודו של חכם העיר אמרו, שיש להראות את הסכין לחכם, שיבדקנה, ורק אז שוחטים בה.

ואסמכתא לדבר מהכתוב "ויאמר שאול פצו בעם ואמרתם להם הגישו אלי איש שורו ואיש שיהו ושחטתם בזה ואכלתם ולא

הבאים, (א) בשר האצבע. (ב) הצפורן^א. ובכל אחד משני הדברים הללו בודק בשלושה מקומות, (א) בחוד הסכין. (ב-ג) בשני צדדי חוד הסכין [שמא נפגם עובי חודה בצידה, ונאחז הסימן בעוקץ, ונקרע].

ולדעת רב יימר – אמנם הסכין צריכה בדיקה על ידי שני הדברים הנ"ל, (א) בשר האצבע. (ב) הצפורן. אבל **די בבדיקה בחוד הסכין בלבד**, ואין צריך לבדוק בצדי הסכין, כי כשהוא חותך בחוד הסכין, מיד מתרחב מקום החיתוך, ונמצא שאין צדדי הסכין נוגעים בבית השחיטה, ואם כן אפילו יהא בהם פגם אינו נוגע בבית השחיטה לפגמו^ב.

אמר רב הונא בר רב קטינא אמר רבי שמעון בן לקיש:

שלוש פגימות [בקדשים] שיעורן שווה [כדי חגירת צפורן] **א. פגימת עצם בפסח.**

נאמר בעניין קרבן פסח, 'וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו', ללמד, שאסור לשבור את עצמות הפסח, ובכלל זה, שלא לעשות בהם אפילו פגימה קלה, כדי חגירת צפורן, [כלומר שאם יעבירו צפורן על העצם, היא תתעכב בפגימה].

ב. פגימת אוזן בכור.

בכור [או קרבן אחר] שיש בו מום, אינו קרב למזבח אלא נשחט במדינה, ובכלל המומים, הוא, שיש פגימה באוזן, [ובעוד דברים המבוארים במסכת בכורות], ושיעור פגימה הנחשבת למום, הוא כדי חגירת צפורן, [כלומר שאם יעבירו צפורן על האוזן, היא תתעכב בפגימה].

ג. פגימת מום בקדשים.

יש מומים של פגימה הנוהגים בנקבות ולא בזכרים, כגון פגימה בערווה, היא שפת בית הרחם. וגם שיעור פגימה זה, הנחשב למום, הוא כדי חגירת צפורן^א.

^א אבישרא משום ושט ואטופרא [=צפורן] משום קנה. [תוס'].
^ב ואפילו הכי קיימא לן כרב אחא ורב כהנא ורב אשי וכולהו אמוראי דאמרי צריכא אבישרא ואטופרא ואתלת רוחתא ואם שחך ולא בדק קודם שחיטה בודק לאחר שחיטה. [רש"י].

^ג ואי קשיא, לינקט פגימת מום בקדשים, וכולן בכלל, דהא בכור בכלל כל הקדשים הוא. אי תנא הכי הוא אמינא ליפסל מהקרבה הוא בכדי חגירת צפורן מיפסלא, אבל מום גמור לא הוי ליפסל עליו במדינה, דמומין הרבה פוסלין בבהמה ואין הבכור נשחט עליהן ... ולהכי תנא פגימת אוזן בכור, שהזכרה בבכורות לענין ליפסל במדינה. [רש"י]. אי נמי אצטריך קדשים דלא נימא פגימת מום לפסול מעל גבי המזבח הויא פחות מכדי חגירת צפורן. [תוס']. העירוני שתירוץ התוס' שהבאתי הוא למה נזכר

תקטאו לה' לֶאֱכֹל אֵל הַמֶּם וְנִשְׁטוּ כָל הַעֵם אִישׁ שׁוֹרוּ בְּיָדוֹ הַלְלִיָּהּ וַיִּשְׁחֲטוּ שָׁם, שמשמע שכולם שחטו בסכין שבדק שאול.

ולהלן יתבאר בעזה"י כמה אופנים של בדיקת הסכין.

א. במערבא בדקי לה בשימשא.

- י"מ שהיו נותנים את הסכין בשמש, ומביטים בחודה, ואם יש בו פגם, הדבר ניכר לרואה.

- וי"מ שהיו מעמידים את הסכין בשמש כשחודה למעלה, ומביטים בצל הסכין, שאם יש פגם בסכין, הדבר ניכר בצילו, כי החמה נכנסת בפגם.

ב. בנהרדעא בדקי לה במיא.

- י"מ שהיו מוליכים את הסכין על פני המים, כשחודו כלפי מטה, ונוגע במים קלות, ואם יש בסכין פגם, הוא עושה כמין חריץ במים.

- וי"מ שאוחזים את הסכין בשיפוע, כשראשו כלפי מטה, ומטיף על חודו טיפת מים באצבעו, וגולשת על חוד הסכין מלעטלה למטה, ואם יש בו פגם היא מתעכבת בו.

ג. רב ששת בדיק לה בריש לישניה.

כלומר היה מעביר את הסכין על לשונו ומרגיש בה אם יש בסכין פגם.

ד. רב אחא בר יעקב בדיק לה בחוט השערה.

כלומר היה מעביר חוט שערה מתוח על חוד הסכין, ואם היה בו פגם, היתה השערה מתעכבת בפגם.

ה. בסורא אמרי בישרא אכלה [הסכין באה לחתוך בשר, לפיכך] **בישרא לבדקה.**

כלומר, מאחר שבשחיטה הסכין חותכת בשר, עיקר בדיקת הסכין הוא בבשר הדומה לו, וניתן לבדוק על ידי העברת הסכין על הלשון, [כבדיקת רב ששת], וניתן לבדוק על ידי העברת הסכין על בשר האצבע, [כבדיקת רב פפא להלן], ובדיקה זו תודיע אם הסכין פגומה לשחיטה, שאם הפגם פוגע בבשר זה, כך הוא יפגע בבשר צואר הבהמה, ויטריף אותה, אבל בדיקה על ידי דבר אחר אינה בדיקה, שדבר קשה יותר עובר על הפגם ואינו נכנס אף בפגם שפוגע בבשר, ודבר רך יותר, נכנס אף בפגם שבשר אינו נכנס בו.

ו. ומסקנת הסוגיה.

לדעת רב פפא [ורב אשי ללשון שני. ורב אחא בריה דרבא. ורב כהנא] – **סכין צריכה בדיקה על ידי שני הדברים**

ורב חסדא מוסיף, שגם **פגימת סכין המטריפה את השחיטה**, שיעורה **כדי חגירת ציפורן**^א.

[ומבואר בגמרא, שריש לקיש שלא הזכיר זאת, מסכים עמו, אלא שהוא נקט רק דברים שישנם בקדשים ולא בחולין, להוציא פגימת סכין שישנה אף בחולין].

ושיעור זה של חגירת ציפורן, אמור גם לעניין המזבח^ב, שאם נפגמה בו אבן מאבניו פגם קל, **כדי חגירת הצפורן, הרי זה פסול**^ג, שנאמר, "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו..."^ד, ללמד שאינו כשר לזבח עבורו, אלא כשהוא שלם, ולא כשהוא חסר, ובכלל זה חסרון קל של חגירת אצבע.

ושיעור זה של חגירת הצפורן הוא באבני המזבח, שנאמר, "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבַּח ה' אֶקִּיד", **אבל חסרון בסיד המזבח אינו פוסל את המזבח** בשיעור זה, **אלא בשיעור גדול יותר. לדעת רבי שמעון בן יוחאי**, בשיעור של **טפח. ולדעת רבי אליעזר בן יעקב**, בשיעור של **כזית**.

דף י"ח

דין טבח שלא הראה סכיניו לחכם

כבר נתבאר, שתיקנו חכמים להראות את הסכין לחכם העיר קודם השחיטה, משום כבודו.

ולדעת רב הונא ורבא – טבח ששחט בלא להראות את הסכין לחכם, **אף על פי שאחר כך נבדקה הסכין ונמצאת יפה, מנדים אותו**, משום כבוד החכם, [כמו שאמרו

קדשים אחר בכור. ותירוץ רש"י שהבאתי הוא למה נזכר בכור אחר קדשים. ולכן יש לתקן.

^א לעיל נתבאר, שבדיקה על ידי דבר קשה אינה כבדיקה על ידי דבר רך, ואם כן, רב פפא המצריך בדיקה גם על ידי בשר האצבע, סובר, שגם פגימה קלה מחגירת צפורן מטריפה, והוא חולק על רב חסדא. ויל"ע בזה.

^ב והא דלא חשיב ליה לעיל ולימא ארבע פגימות הן. מצינו למימר משום שפגימת מזבח בהדיא כתיב "אבנים שלמות". ואף על גב דבקדשים נמי כתיב "תמים". לא משמע ממש בלא פגימה, דבכמה מקומות לא חיישינן אם נחתך ממנו הבשר או העצם. [תוס'].^א

^ג ואם תאמר והיאך בנו המזבח דאנה ימצאו אבנים בלא פגימה. ואם יחליקו בברזל איכא איסורא דלא תניף עליהן ברזל. וליכא למימר נמי על ידי שמיר, דעל כרחך על ידי שמיר נמי לא יהיו חלקות שלא תחגור בהן הצפורן ... ויש לומר ... שבנו אותם באבנים קטנות חלקות שלא היה בהם שום פגימה, כגון חלוקי אבנים של נחל. ומיהא קשה דגבי בית המקדש כתיב, "אבן שלמה מסע נבנה", וקאמר רבי יהודה בפרק עגלה ערופה, דבית המקדש נבנה על ידי שמיר. [תוס'].^א

במסכת ברכות שמנדים את המבזה כבוד הרב]. [אלו דברי רב הונא]. **ואם** אחר השחיטה בדקו את הסכין ולא **נמצאת יפה אלא פגומה, מעבירים את השוחט מאומנותו שלא ישחט עוד, ומכריזים על כל בשר ששוחט, שהוא טריפה**. [אלו דברי רבא].

ולדעת רבינא^א – **קנסו אותו, שאפילו כשנמצאת הסכין יפה, מכריזים על מה ששחט שהוא טריפה**, ולא ימכרו אלא לגויים. **ואם נמצאת סכיניו פגומה, קנסו אותו לאבד את הבשר לגמרי**, שיתנוהו בפרש, ולא יהנו ממנו כלל, אף לא למוכרו לגויים.

הטבח שלא הראה סכיניו לרבא בר חיננא

רבא בר חיננא היה סבור שהטבח שלא הראה סכיניו לחכם מעבירים אותו מאומנותו אף כשנמצאת סכיניו יפה ולפיכך העביר מאומנותו טבח שלא הראה לו סכיניו לפני השחיטה.

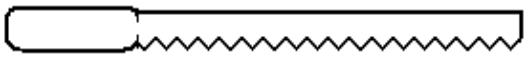
וכשבאו אליו מר זוטרא ורב אשי, ביקש מהם למצוא לאותו טבח היתר, כי בניס קטנים לו, וצריך להשתכר לזון אותם [=תלו ביה טפלי].

בדק רב אשי את הסכין, ומאחר שנמצאת יפה, אמר, שאין להעביר את הטבח מאומנותו.

ואף שרבא בר חיננא כבר העבירו, מאחר שרב אשי עשה בשליחות רבא בר חיננא, שביקש ממנו למצוא לו זכות, מעתה רב אשי היה רשאי להתירו אף בלא לחזור ולהימלך ברבא בר חיננא.

שחיטה במגרה

מגרה [=מסור] היא כלי חיתוך שיש בו פגימות [בנות שני עוקצים כל אחד], ולכן מה ששוחט בו, **הרי זה טריפה**.

שחיטה בשן

חתיך מבהמה **לחי שיש בו כמה שיניים, ושחט בהן, הרי זה טריפה**, כדין שוחט בסכין שיש בו פגימות, משום הרווחים שבין השיניים.

אבל כשהיה בלחי שן אחת בלבד, ושחט בה, שחיטתו

^א העירוני לעיין ברש"י ומהרש"א ומעדני יו"ט אות ע'.

כשרה^א, אף על פי שאינה רחבה, כי כשמוליך ומביא בה, אפילו סכין כלשהו כשר לשחיטה. [לדעת רבי, כן הדין רק כשהלחי חתוכה מהבהמה, אבל כשהיא מחוברת בבהמה, אין שוחטים בה, כי לדעתו, אין שוחטים במחובר, כפי שנתבאר בדף ט"ו. אבל לדעת רבי חייה, שוחטים אף במחובר].

וכל זה כשיש במגל פגימות, אבל אם החליקו את הפגימות, ונעשית המגל בעלת חוד חדה בלא פגימות, היא כשרה לשחיטה^ב.

שחיטה בצפורן

בציפורן שחתכוה מהבהמה [עם האצבע^א] – מותר לשחוט לכתחילה.

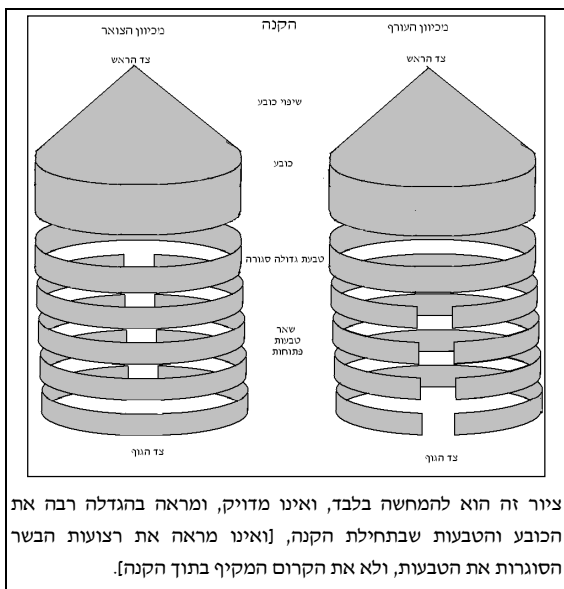
אבל בציפורן מחוברת – לדעת רבי, אין שוחטים, כי אין שוחטים במחובר. [ולדעת רבי חייה, שוחטים במחובר].

שחיטה במגל קציר

מגל קציר הוא חרמש, ויש בו פגימות לכל אורכו, וכולן נוטות לצד אחד בשיפוע.

הקנה [=גרגרת]

קודם שנבוא לבאר, היכן המקום שבו יש לחתוך את הקנה, כדי שתהא השחיטה כשרה, נקדים, שהקנה הוא כמין צינור, [המוליך את האויר מהחוץ לריאה ובחזרה], והוא עשוי טבעות טבעות [המחוברות זו לזו], הטבעת הראשונה כלפי הראש היא שלמה, והיא קרויה הטבעת הגדולה, ושאר הטבעות אינן שלמות, אלא פתוחות מצד העורף, ורצועות של בשר ההולכות לאורך הקנה, מחברות את ראשי הטבעות זו לו לסוגרן, וקרום דק בתוך הקנה, הולך לכל אורכו, וסתום מכל הצדדים, כצינור ארוך, וקודם לטבעת הגדולה, יש כמין כובע, שבאמצעיתו הוא נעשה חד.

צינור זה הוא להמחשה בלבד, ואינו מדויק, ומראה בהגדלה רבה את הכובע והטבעות שבתחילת הקנה, [ואינו מראה את רצועות הבשר הסוגרות את הטבעות, ולא את הקרום המקיף בתוך הקנה].

לדעת בית הלל – מאחר שהפגימות נוטות בשיפוע, כששוחטים במגל הזה בדרך הולכה בלבד, אין הפגימות קורעות את הסימנים, כי הסימנים אינם נתפסים בפגימות מחמת שיפוען, והרי זו שחיטה כשרה, ורק כששוחטים במגל קציר דרך הבאה, הסימנים נתפסים בפגימות והרי זו טריפה. ואם כן, מעיקר הדין, השוחט דרך הולכה, שחיטה כשרה היא, והשוחט דרך הבאה, טריפה היא. וכל זה מעיקר הדין, אבל חכמים גזרו, שלא להכשיר לגמרי שחיטה במגל קציר דרך הולכה, שמא יבואו לשחוט בו גם דרך הבאה, ולכן אמרו, שגם בשחיטה דרך הולכה, הבשר אסור באכילה, ואין השחיטה מועילה לו אלא לעניין טומאה, שאין בו טומאת נבילות וטהור הוא כחשוטות.

הכשר השחיטה

לדעת תנא קמא – אין השחיטה נגמרת אלא בחיתוך כל

ולדעת בית שמאי – אף השוחט דרך הולכה, שחיטתו נבילהגמורה, כשוחט דרך הבאה^א.

^א והסיבה שפוסלים הוא משום הגזרה שמא יבואו להכשיר אף בהבאה, אלא שמחמירים בגזרה זו, אף לטמא את הבשר.

^ב ולא נתבאר בסוגיה, מה חידוש יש כאן, הלא לכאורה דבר פשוט הוא, ששוחטים בכל דבר שאין בו פגימות. ויתכן, שהחידוש הוא, שלא גזרו על מגל שהחליקו אותו, משום מגל שלא החליקו אותו. או שהחידוש הוא, שאף על פי שצורתו חצי עיגול, שוחטים בו, ואין צריך סכין ישרה דווקא.

^א דווקא כשהשן קבועה בלחי, שהלחי היא בית יד, אבל בשן בפני עצמה לא. [פוסקים].

^ב שתהא בית יד לציפורן.

^ג ולא נתבאר טעמם בגמרא, האם חולקים הם לגמרי על דברי בית הלל, ואומרים, שפגימות משופעות של מגל קציר קורעות את הסימנים אף בדרך הולכה. או שמודים הם שאינן קורעות את הסימנים בדרך הולכה,

עובי הקנה והוושט [במקום הכשר לשחיטה].

הגדולה, אין בכך כלום, שאינו אלא מחתך בשר שחוטה.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה [שרב ושמואל פסקו כמותו] – השחיטה נגמרת אף בחיתוך רוב הקנה והוושט [במקום הכשר לשחיטה], כי רוב הדבר נחשב ככולו. [לכאורה מחלוקתם היא בכל שחיטה, האם צריך לשחוט את רוב הקנה או כולו, ובעזה"י בדף י"ט תתבאר מחלוקתם בכמה אופנים].

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה [שרב ושמואל פסקו כמותו] – השחיטה נגמרת אף בחיתוך רוב הקנה והוושט [במקום הכשר לשחיטה], כי רוב הדבר נחשב ככולו. [לכאורה מחלוקתם היא בכל שחיטה, האם צריך לשחוט את רוב הקנה או כולו, ובעזה"י בדף י"ט תתבאר מחלוקתם בכמה אופנים].

המקום הכשר לשחיטה

[שהשחיטה חוצה לו היא הגרמה^א]

לדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס [שהלכה כמותו כפסק רב נחמן בדף י"ט] – השחיטה כשרה בכל מקום בקנה, ואף בכובע של הקנה, במקום הרחב שבו, ואין הגרמה אלא כששחט מתחילת שיפוע הכובע ומעלה כלפי הראש.

לדעת משנתנו [תנא קמא ורבי יוסי ברבי יהודה] – השחיטה כשרה רק בכל הקנה, מתחילת הטבעת הגדולה עד סוף הטבעת הסמוכה לריאה, אבל השוחט למעלה מהטבעת הגדולה, כלפי הראש, [כלומר ששוחט בכובע אף במקום הרחב], הרי זו הגרמה^ב. ולכן, לדעת תנא קמא, מאחר שאין השחיטה כשרה, אלא על ידי חיתוך כל הקנה והוושט, אם נחתך אפילו מעט מהקנה למעלה מהטבעת הגדולה, הגרים, ופסל את השחיטה. ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, מאחר שהשחיטה כשרה בחיתוך רוב הקנה והוושט, די שבשחיטת רוב הקנה לא יחתוך למעלה מהטבעת הגדולה, אבל אחר שחתך את רוב הקנה במקום השחיטה, מאחר שבכך נגמרה השחיטה בהכשר, מעתה אף אם המשיך וחתך את הקנה למעלה מהטבעת

^א הגרמה משמעותה הטייה, כלומר שטטה הסכין ממקום הכשר למקום הפסול. אולם לעניין הדיון, כל ששחט במקום הפסול לשחיטה, אף ששם התחיל לחתוך, ולא הגיע לשם על ידי הטייה מהמקום הכשר, הרי זה בכלל הגרמה. [על פי דברי רש"י].

^ב וכל זה הוא בקנה, אבל בוושט נחלקו חכמים בדף מ"ג אם שייך בו הגרמה, עיין שם בסוגית תורבץ הוושט.

^ג כן הוא הפירוש שקיים רש"י. אולם יש פירוש אחר שדחאו רש"י, והוא, שלדעת משנתנו, אף שכל הקנה כשר לשחיטה, מכל מקום, כל שהתחיל לשחוט את הקנה באחת מן הטבעות, יש לו לגמור את השחיטה כולה [כל הקנה או רובו], באותה טבעת, ולא יצא קודם גמור השחיטה לחתוך את הקנה בין הטבעות. [ולפירוש הזה, דברי רב ושמואל הם, שאף שלדעת רבי יוסי ברבי יהודה רוב דבר ככולו, השוחט בשאר הטבעות את רוב הטבעת לא גמר בכך את השחיטה, כי רוב הטבעת אינה רוב הקנה, שהרי הטבעת אינה מקיפה את כל הקנה, ויש לו לשחוט את רוב הקנה ממש, ולא רק את רוב הטבעת המקיפה אותו].

כי סליק רבי זירא אבל מוגרמת דרב ושמואל

כשעלה רבי זירא מבבל לארץ ישראל, היה אוכל בהמות שנשחטו בטבעות הקנה, שלא כדברי רב ושמואל, האומרים, ששחיטה בשאר הטבעות [חוץ מהטבעת הגדולה], היא הגרמה.

והסיבה שלא חשש רבי זירא לדברי רב ושמואל, כי לדעתו, לא אמרו זאת רב ושמואל מעולם, ורב יוסף שאמר זאת משמם, טעה, ששמע דברים אלו מאחרים, והחליף לומר ששמעם מרב ושמואל.

- וכשרב יוסף שמע, שכך אמר עליו רבי זירא, הקפיד, שכן רב יוסף היה תלמידו של רב יהודה, שהיה מדקדק מאוד לומר דבר בשם אומרו, וכשהיה מסתפק באיזה דבר מי אמרו, היה מפרש את כל מי שמסתפק, ודוגמא לדבר היא, הדין, ששלושה הדיוטות מתירים את הבכור במקום שאין

^א כן כתבתי ליישב למה יגרע מקום הטבעות מבין הטבעות הלא גם תחת הטבעות יש קרום כמו בין הטבעות. ושוב העירוני לדברי שטמ"ק שהקשה כן ותירץ שהקרום שתחת הטבעות מחמת קלישותו בטל לחן ולכן במקום הטבעות נידון כאין בו קרום.

^ב מתוך פירוש רש"י משמע, שמעיקר הדין הכל מודים לסברא הזו, שאין קנה אלא מקום המוקף כולו בשווה, אלא שלדעת רבי יוסי ברבי יהודה, מאחר שרוב דבר נחשב ככולו, כל הטבעות המקיפות את רוב הקנה, נחשבות כמקיפות את כולו, וממילא ניתן לשחוט בהן. ולפי זה, לא באו רב ושמואל לחלוק אלא על רבי יוסי ברבי יהודה, האומר רוב של דבר ככולו, אבל לדעת חכמים, דין פשוט הוא, שאין לשחוט בטבעות שאינו שלימות. ויל"ע בכל זה.

^ג ראה בהערה שלפני הקודמת ביאור נוסף בדברי רב ושמואל. ויש פירוש שלישי בדברי רש"י, והוא, שבאמת כל הקנה כשר לשחיטה, הן בטבעות והן ברווח שבין הטבעות, אלא שכששוחט בשאר הטבעות, מודה רבי יוסי ברבי יהודה שיש לשחוט את כל הקנה, ולא די ברובו, כי אם היו מתירים את השחיטה ברוב הקנה, יש לחוש שהיו מתירים אף בשחיטת רוב הטבעת, וזוה בוודאי לא די, כי מאחר שאין הטבעת מקיפה את כל הקנה, אין בשחיטת רוב הטבעת שיעור שחיטת רוב הקנה.

- **אי נמי לא נאמר הדין הזה, שיש לאדם להחמיר על עצמו כחומרי מקום שיצא ממנו, אלא כשעתיד לחזור למקומו, אבל כשדעתו להשתקע במקום שבא אליו, נוהג לגמרי כמקום שבא אליו, הן להחמיר והן להקל¹, ורבי זירא עלה לארץ ישראל להשתקע בה.** [אלו דברי רב אשי].

שחיטה בחודא דכובע

רבי שמעון בן לקיש הכשיר את השחיטה אף בשיפוע הכובע שעל הקנה.

ואמר על כך רבי יוחנן, גיסא גיסא, [מלשון גסות הרוח²], **כלומר יותר מדאי הכשרת,** שכן אפילו רבי חנינא בן אנטיגנוס, המקל, לא הכשיר אלא עד שיפוע הכובע, אבל לא בשיפוע עצמו.

לשון פגיעה

יש פגיעה שיש בה נגיעה, [כלומר מכה ופגע], כמו שנאמר **"וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּיַד בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע וַיַּפְגֵּעַ בּוֹ** [באדניה] **וַיָּמָת"**.

ויש פגיעה בלא נגיעה [ופירושה פגישה], כמו שנאמר, **"וַיַּעֲקֹב הֶלֶךְ לְדַרְכּוֹ וַיַּפְגְּעוּ בּוֹ מְלֶאכִי אֱלֹהִים"**.

שחיטה בחיטי

בפי הקנה, בתוך חלל הכובע, ישנן בלוטות הדומות לחיטין, תחילתן בסוף הטבעת הגדולה, וסופן בשיפוע הכובע.

¹ לכאורה לפי זה, הסיבה שיש להחמיר כמקום שיצא ממנו, אינה משום כבוד אותו מקום, אלא משום שנחשב כבן אותו מקום, ועליו לנהוג כבני מקומו.

² לפי האי שינויא משמע דחומרי מקום שהלך לשם נותנין עליו אף על גב דדעתו לחזור. ואי אפשר לומר כן דרב אשי גופיה דמשני הכא מוקי לה בפרק מקום שנהגו באין דעתו לחזור ... ואין לחוש במאי דקתני לצדדין, דלעולם נותנין עליו חומרי מקום שדעתו להיות שם. אי נמי, מה שמחלק בין דעתו לחזור לאין דעתו, הני מילי מבבל לארץ ישראל, ומארץ ישראל לבבל, שהולכים אחר מקום שדעתו לישאר שם, אבל מבבל לבבל, ומארץ ישראל לארץ ישראל, נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, וחומרי מקום שהלך לשם, בין דעתו לחזור, בין אין דעתו לחזור. [תוס'].]

³ כן משמע מתוך פירוש רש"י. אמנם יש להעיר, שריש לקיש היה בעל אחרות של רבי יוחנן כמבואר במסכת בבא מציעא דף פ"ד, [ובעל האחות נקרא בפינו גיס]. אלא שלא מצינו בדברי חז"ל לקרוא גיס, אלא לבעל אחות אשתו, אבל בעל אחותו קרוי תמיד בעל אחותו, ולא גיסו. ויל"ע בזה.

מומחה³, ששמעו רבי יהודה מרבי ירמיה בר אבא משמו של רב או משמו של שמואל, ובכל פעם שהיה מזכיר את הדין הזה, היה מפרש, שספק מי אמרו, או רב או שמואל. וכשאביי שאל את רב יוסף, הלא החכמים הבאים ממחוזא, אומרים משמו של רבי זירא, שאמר משמו של רב נחמן, שמוגרמת זו של רב ושמואל כשרה. וענה על כך רב יוסף, נהרא נהרא ופשטיה [=כל נהר מתפשט במקום שהוא רגיל שם], כלומר, כל מקום הולך אחר מנהגו, יש מקום בבבל שנהגו כרב ושמואל, ויש מקום שלא נהגו כמותם.

והסיבה שלא החמיר על עצמו רבי זירא כחומרי מקום שיצא ממנו, [שכן אף שלא היה המנהג הזה על פי דברי רב ושמואל, מכל מקום כך היה המנהג בבבל, שלא לאכול מוגרמת דרב ושמואל], אין זה משום שאינו מודה לדין שההולך ממקום למקום עליו לנהוג כחומרי מקום שבא ממנו וכחומרי מקום שהגיע אליו. אלא משום,

- **שלא נאמר הדין הזה, שיש לאדם להחמיר על עצמו כחומרי מקום שיצא ממנו, אלא כשיש לו לחלוק כבוד למקומו, כגון שהמקום שיצא ממנו חשוב כמקום שבא אליו, שהולך בבבל ממקום אחד למקום אחר, או שהולך בארץ ישראל ממקום אחד למקום אחר, וכל שכן כשהמקום שיצא ממנו יותר חשוב מהמקום שבא אליו, כגון שהולך מארץ ישראל לבבל, אבל כשהולך מבבל לארץ ישראל, אינו צריך לנהוג בארץ ישראל כחומרי בבל, כי ארץ ישראל חשובה מבבל, שכן בני בבל משועבדים לבני ארץ ישראל⁴, [לעניין קידוש החודש, ועיבור השנה, ודיני קנסות, שאינן נוהגים אלא בארץ ישראל], ולפיכך, הבא מבבל לארץ ישראל, אינו צריך לחלוק כבוד לבבל, ואינו צריך להחמיר על עצמו כחומרי בבל. [אלו דברי אביי].**

⁴ כלומר אם נפל בבכור מום מבואר וגלוי לכל שהוא מום, אף שגם אותו צריך להראות לחכם קודם שיהא מותר להישחט במדינה, מכל מקום אם אין חכם, גם שלושה הדייטות מתירים אותו. [על פי רש"י].

⁵ בפרק קמא דסנהדרין משמע איפכא, לענין ליטול רשות לדון להיות פטור מלשלם, ... ואומר רבינו תם דלענין איסור והיתר בני ארץ ישראל עדיפי דחכימי טפי. אבל לענין הפקעת ממון, ראש הגולה עדיף, כדאמרינן התם, דהכא שבט והתם מחוקק, ואמרינן נמי לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם במקל, ומחוקק מבין רגליו, אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה בבריבם. ואמרינן בפרק שני דהוריות נשיא שבארץ ישראל אין מביא שיער נשיא, משום דאיכא בבבל ראש גולה ועשיר ממנו. [תוס'].]

[תוך הטבעת הגדולה או למטה ממנה], ובסוף השחיטה יצא כלפי מעלה חוץ למקום השחיטה. שלדעת חכמים, יציאה זו הגרמה היא והשחיטה פסולה. ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, אין זו הגרמה, כי כבר נגמרה השחיטה בהכשר ברוב הסימן שנחתך במקום השחיטה.

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים למחלוקת זו.

א. סברת רב הונא אמר רב אסי ללשון ראשון:

לא נחלקו חכמים ורבי יוסי ברבי יהודה, אלא כשתחילה שחט את רוב הסימן במקום השחיטה, ואחר כך חתך את המיעוט למעלה ממקום השחיטה. שבה בלבד מכשיר רבי יוסי ברבי יהודה, משום שלדעתו רוב הקנה נידון ככולו, ונמצא שכבר נגמרה השחיטה בהכשר בחיתוך רוב הסימן במקום השחיטה, וההגרמה היתה אחר גמר השחיטה, ואינה אלא חיתוך בשר שחוטה. וחכמים אומרים שאין שחיטת רוב הקנה ככולו, ולא נגמרה השחיטה בהכשר קודם ההגרמה.

אבל כשתחילה חתך את המיעוט מחוץ למקום השחיטה, אף שלבסוף שחט את כל השאר במקום השחיטה, מודה רבי יוסי ברבי יהודה שהשחיטה פסולה, כי צריך שהריגת הבהמה תהא² על ידי שחיטה כשרה, ומאחר שהבהמה מתה בחיתוך שמתחילת הסימן ועד רובו, ואותו חיתוך לא היה כולו במקום שחיטה, שהרי תחילתו היה מחוץ למקום השחיטה, הרי זו הגרמה.

ב. סברת רב חסדא ללשון ראשון וסברת רב הונא אמר רב אסי ללשון שני:

לא נחלקו חכמים ורבי יוסי ברבי יהודה, אלא כשתחילה חתך את המיעוט מחוץ למקום השחיטה, ולבסוף שחט את כל השאר במקום השחיטה. שלדעת רבי יוסי ברבי יהודה, כשם שהשוחט בהמה שיש בה חתך בקנה שחיטתו כשרה, [שאינו נקב בקנה פוסל אלא חתך של חצי עובי הקנה³, כמו כן], כך כשהגרים תחילה מיעוט סימן, תהא

לדעת רב פפי משמיה דרבא – הפוגע בחיטי הרי זה טריפה. [ויש להסתפק, אם כוונתו לפגיעה בלא נגיעה, כלומר שלא חתך את החיטי, אלא סמוך להם מאד מצד הטבעת הגדולה, ואף על פי כן הטריף, כי לא היתה השחיטה בתוך הטבעת הגדולה ממש, וזה כדעת משנתנו, שכל שיצא חוץ לטבעת הרי זו הגרמה. או שכוונתו לפגיעה בנגיעה, כלומר שחתך את החיטי למעלה מהטבעת הגדולה במקום השיפוע שבכובע, ודווקא בזה הטריף, אבל אם היה שוחט במקום הרחב שבכובע היה כשר, הרי זה כדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס⁴.]

ולדעת רב פפא משמיה דרבא – השוחט באמצע החיטי, הרי זה כשר, כשחותך במקום הרחב שבכובע, כדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס. [וכן אמר רבי חייא בריה דרב אויא לרב אמימא בר מר ינוקא. ולדברי רבינא לרב אשי, כן דרש מר זוטרא במקומו של רב שמן מסוברא].

ולדעת מר בר רב אשי – הפוגע בחיטי בלא ליגוע בהם, כלומר שלא חתך את החיטי, אלא סמוך להם מאד מצד הטבעת הגדולה, הרי זה כשר⁵, אבל חתך בחיטי עצמם, שנכנס לתוך הכובע, הרי זו הגרמה.

ורב נחמן פסק, שעד סוף המקום הרחב בכובע, השחיטה כשרה, ומתחילת השיפוע של הכובע, הרי זה הגרמה.

דף י"ט

ביאור מחלוקת רבי יוסי ברבי יהודה ורבנן

לעיל בדף י"ח נתבאר, שנחלקו חכמים ורבי יוסי ברבי יהודה, בדין מי ששחט את רוב הקנה במקום השחיטה,

¹ כן יש להסתפק לפי פירוש רש"י, ולא נפשט הספק. אולם התוס' פירשו, שפגיעה בלא נגיעה היא חיתוך סמוך לחיטי מצד הראש ולא מצד הקנה, שזהו מקום שיפוע הכובע, והספק נפשט, שרק בפגיעה כזו בלא נגיעה הוא מטריף, אבל בפגיעה עם נגיעה, שהיא חיתוך החיטי במקום הרחב של הכובע, הרי זה כשר.

² דברי מר בר רב אשי נגרסת רש"י קשים להבנה. שהרי לא מצינו מי שיאמר שחוץ לטבעת כשר, ובכל זאת כשחתך בחיטי פסול. ואם נאמר, שכוונתו בפגיעה, היינו שעודו בתוך הטבעת, אם כן זה אינו כפגיעה בלא נגיעה כפי שנתבאר בדברי רב פפי. ואם נאמר שכוונת מר בר רב אשי לפגיעה עם נגיעה, כלומר שחתך את החיטי בתוך רוחב הכובע, ולכן כשר כדעת רבי חנינא, ומה שהטריף שייר בחיטי, היינו חיתך בשיפוע הכובע, אם כן אין זה כשייר בחיטי הנוכר לעיל. והדבר צ"ב.

³ העירוני לכתוב באופן הבא – כי צריך שחיות הבהמה תצא ... – וכן לשנות בכל העניין.

⁴ דאמר לקמן הרי שהיה חצי קנה פגום מאליו, והוסיף עליו כל שהוא, וגמרו, שחיטתו כשרה ... והאי הגרמה דמיעוטא נמי כפגימה בעלמא הוא, וכי מוסיף עליה ושחט רובא לא מיפסלא, ומיהו הכא בתוספת כל שהו לא סגי ליה, דלא מצטרפא לגרמה לאכשורי לשחיטה, הואיל ולא מקום שחיטה הוא. [רש"י].

כששמע רב יהודה שרב הונא חולק עליו בזה, הקפיד על כך שחולק עליו בשני הדינים הנ"ל, במה שהוא מטרף הוא מכשיר, ובמה שהוא מכשיר הוא מטרף.

והיה סבור רב הונא שהדין עם רב יהודה, כי את הדין האחרון אמר רב הונא מסברא, ולא שמעו מרב, וגם שסברת רב יהודה מתקבלת היא, שהרי חתך את רוב הסימן בשחיטה.

אולם רב חסדא אמר לרב הונא, שאין לו לחזור מדבריו, כי הם כפי סברתו שלו בדין הקודם, שהכל תלוי בשעת הריגת הבהמה בחיתוך רוב הסימן, ואם יחזור בו מהדין השני, נמצא חוזר אף מהדין הראשון.

ורב נחמן היה סבור, שעניין זה הוא שחיטה העשויה כמסרק, שמכשירה רבי אלעזר בן מניומי.

אולם דחו זאת, כי יתכן ששחיטה העשויה כמסרק, כולה במקום הכשר לשחיטה, אלא שאינה ישרה במקום אחד. [והחידוש הוא, שאף שבשחיטה זו אין בית השחיטה מגולה יפה, היא כשרה].

סימן בכ"ד - אבא כהנא יהודה. [רב יהודה הרב, ולפניו בשורה ראשונה רב כהנא, ואחר רב כהנא רבי אבא].

שחט במקום נקב או שחט ופגע בו נקב

לדעת רב יהודה – כשהיה בקנה נקב, [פחות מרובו שאינו מטרף]. אם היה הנקב מצד הצואר, ושחט באותו מקום על גבי הנקב [=שחט במקום נקב], **שחיטתו כשרה**, אבל אם היה הנקב מהצד הפנימי, ושחט כנגדו [=שחט ופגע בו נקב], **שחיטתו פסולה**. וביאר זאת רבי אלעזר, שכששחט מצד הנקב, הרי זה כמו שגוי שאינו כשר לשחיטה, החל לשחוט, וישראל גמר את השחיטה, ובשחיטת הגוי לא נטרפה הבהמה, כי הנקב אינו מטריפה, ובשחיטת הישראל הותרה, כי הריגת הבהמה בשחיטת חצי הסימן היתה על ידי ישראל. אבל כששחט כנגד הנקב, כששחט הישראל חצי הסימן, מצטרף עמו הנקב להיות רוב סימן, והרי זה כאילו עושה הנקב גמר את הריגת הבהמה, ומאחר שהיה הנקב מאליו, הרי זה כאילו נגמרה השחיטה בידי גוי, שאינו כשר לה, ושחיטה פסולה היא.

ולדעת רבי יוחנן – אין חילוק בין נקב מצד הצואר [=שחט במקום נקב], לנקב מצד העורף [=שחט ופגע בו נקב], **ובכל אופן** השוחט את רוב הסימן **שחיטה כשרה היא**, וביאר זאת רבא, כי מאחר שנקב בקנה אינו מטרף, הקנה נידון

אותה הגרמה נידונית כנקב שיש בקנה בפחות מחציו, ומה ששוחט אחר כך, יהא נידון כשוחט רובו של קנה, שהיה בו נקב בפחות מחציו, **שהיא שחיטה כשרה**. **וחכמים אומרים, שדווקא חתך בקנה אינו פוסל את השחיטה^א, אבל הגרמה שאינה במקום השחיטה, אף שהיא במיעוט הסימן, פוסלת את השחיטה^ב.**

אבל כשתחילה שחט את רוב הסימן במקום השחיטה, ואחר כך חתך את המיעוט למעלה ממקום השחיטה, מודים חכמים שהשחיטה כשרה, משום שכבר נגמרה השחיטה בהכשר בחיתוך רוב הסימן במקום השחיטה, ונמצא שההגרמה היתה אחר גמר השחיטה, ואינה אלא חיתוך בשר שחוטה.

הגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי

לדעת רב הונא אמר רב – **שחיטה כשרה היא**, כי הכשר השחיטה תלוי בשעת הריגת הבהמה, שהיא חיתוך רוב הסימן, וכשהשלישי האמצעי של החיתוך היה בשחיטה, נמצא שבשעת חיתוך הרוב, שאז הבהמה מתה, שחט בהכשר, והשחיטה כשרה.

ולדעת רב יהודה אמר רב – **טריפה היא זו**, כי רוב החיתוך היה בהגרמה ומיעוטו בשחיטה, ואין השחיטה כשרה, אלא כשיהא רוב החיתוך של הסימן בשחיטה.

שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי

לדעת רב יהודה אמר רב – **שחיטה כשרה היא**, כי רוב החיתוך של הסימן היה בשחיטה, ומיעוטו בהגרמה, וכל שיהא חיתוך רוב הסימן בשחיטה, הרי זו שחיטה כשרה.

ולדעת רב הונא – **טריפה היא זו**, כי הכשר השחיטה תלוי בשעת הריגת הבהמה, שהיא חיתוך רוב הסימן, וכשהשלישי האמצעי של החיתוך היה בהגרמה, נמצא שבשעת חיתוך הרוב, שאז הבהמה מתה, הגרים, והשחיטה פסולה.

^א דכיון דאין טרפות בקנה עד שתפסק רובא ... הויין לה כמי שלא נפגמה. ואף על גב דכי נפקא ליה חיותא, לאו כוליה רובא בשחיטה נפק, מיהו במקום שחיטה מיהא נפקא כוליה חיותא. [רש"י].

^ב דהגרמה לאו שחיטה היא, ולא במקום שחיטה היא, וכי נפקא חיותא ברוב הראשון של סימן, בפסולא נפק, דשלא במקום שחיטה הואי פלגא דמיפק חיותא. [רש"י].

והוא, שכשיבוא לשחוט מאחור, יפגע במפרקת קודם שיגיע לסימנים, וכשיחתוך את המפרקת, הוא מטריף, שכן מי שנשברה מפרקתו הוא טריפה, ומעתה לא תותר בשחיטה.

ומכל מקום אם יוכל להחזיר את הסימנים מאחורי המפרקת, ולשחוטם שם מאחור, בלא לחתוך את המפרקת, השחיטה כשרה.

מאיזה צד המליקה כשרה

בעניין מליקות עופות קדשים [שהיא באצבעו של הכהן ולא בסכין], נאמר, "והקריב את אֶשֶׁר לְחִטָּאת רֵאשׁוֹנָה וּמִלֶּקֶת רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל", לקבוע מקום למליקה, שתהא מאחורי הצואר.

אבל מליקה מהצואר או מהצדדים, היא מליקה פסולה.

אופן המליקה

דעת בני רבי חייא¹ ללשון ראשון – עיקר מצוות מליקה, להגיע עד הסימנים מכיוון אחורי הצואר דרך השדרה והמפרקת, ואף על פי שבשבירת השדרה והמפרקת העוף נעשה טריפה קודם חיתוך הסימנים, אין בכך כלום, כי כך היא צורת המליקות לשבור המפרקת ולחתוך הסימנים. [והרי זה כשוחט, החותך קנה ווושט, שבתחילת חיתוך הוושט הבהמה נעשית כטריפה, שכן טריפה של נקובת הוושט הוא בנקב כלשהו, ואף על פי כן כשסיים את החיתוך בלא לשהות, השחיטה כשרה, כי כך דרך שחיטה לחתוך קנה ווושט]. ומכל מקום, המליקה כשרה גם בלא שבירת המפרקת, באופן שמחזיר את הסימנים לאחורי הצואר, וחותכם בלא לשבור את המפרקת.

דעת בני רבי חייא ללשון שני [שיש לדחותו ממשמעות משנתנו] – אין המליקה כשרה, אלא כשהחזיר את הסימנים לאחורי הצואר, וחותכם מאחור בלא לחתוך את השדרה, אבל אם חתך תחילה את השדרה, נטרף העוף, ואין המליקה מועילה לו².

כקנה שלם, ומעתה אין ההריגה אלא על ידי חיתוך השחיטה, ואם כן, בכל אופן חיתוך רוב הקנה נעשה על ידי השוחט והשחיטה כשרה.

העורף

העורף אינו החלק האחורי של הצואר, אלא החלק האחורי של הגולגולת, שהוא כנגד הפנים מלפנים, כמו שנאמר בספר ירמיה, "כְּבִשֶׁת נֹבֵב כִּי יִמְצָא כֵן הַבִּישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמָּה מַלְכֵיהֶם שְׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם. אִמְרִים לְעַץ אָבִי אֶתָּה וְלֶאֱבֹן אֶתָּה יְלֻדְתֵּנִי" כִּי פָּנָו אֶלֶי עֶרְף וְלֹא פָּנִים וְבָעֵת רָעָתָם יִאֲמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנו. וַאֲנִי אֶלְהִיטְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ יְקוֹמוּ אִם יוֹשִׁיעִי בְּעַת רָעָתְךָ כִּי מִסְפָּר עֲרִיב הָיָה אֶלְהִיטְךָ יְהוּדָה", ולא אמר "כי פנו אלי עורף ולא צואר", אלא "כי פנו אלי ערף ולא פנים", הרי שהעורף הוא הפך הפנים, ולא הפך הצואר.

"מול" ו"מול עורף"

כל מקום הנקרא מול איזה דבר, הכוונה למקום שממנו אותו דבר נראה, כגון מה שנאמר בלוחות שניות, "גַּם הַצֹּאֵן וְהַבְּקָר אֶל יָרְעוּ אֶל מוֹל הַקֶּר הַהוּא", אין הכוונה שלא ירעו על ההר, אלא שלא ירעו בכל המקום שממנו ההר נראה.

וראיה לדבר, ממה שאמר בלק לבלעם על ישראל, "הֲנִיחָה עִם יִצְאָה מִמִּצְרַיִם הֲנִיחָה כֶּסֶה אֶת עֵינֵי הָאֲרֶזֶץ וְהוּא יִשָּׁב מִמְּלִי"י" שלא ישבו ישראל במקומו של בלק אלא במקום שמשם מקומו של בלק נראה.

ולפי זה, מול העורף אינו העורף [=אחורי הפנים] עצמו, אלא הרואה את העורף, כלומר אחורי הצואר.

מאיזה צד השחיטה כשרה

לא קבעה תורה צד לשחיטה, ולכן מכל צד שיבוא לחתוך את הסימנים שחיתתו כשרה, בין מלפנים [מהצואר³], בין מהצדדים⁴, ובין מאחור⁵.

אלא שמטעם אחר, כשישחט מאחור, לא תותר הבהמה,

¹ ילדתי כתיב.

² תחת הגרון קרי צואר והיא דרך רוב השחיטות. [רש"י].

³ מצינו למימר דוקא דיעבד, ואפילו החזיר סימניו, גזירה אטו לא החזיר. ובקונטרס לא פירש כן [אלא אף לכתחילה שוחט מהצדדים]. [תוס'].

⁴ ל"ל"ע מדין חלדה.

כי דין זה כבר נתבאר במשנה בדף ט"ו].

דף כ'

לדברי רבי ירמיה – האופן שבאה משנתנו להוסיף, שכשר בשחיטה ופסול במליקה, הוא הולכה והבאה, שהשחיטה כשרה בהולכה והבאה של הסכין, אבל המליקה פסולה באופן הזה [אלא קוצץ ויורד בלא הולכה והבאה], וזה כדעת רבא להלן, ולא כדעת רב הונא המכשיר, [ודעת בני רבי חייה כדעת רבא]. [ומתוך דברי רב כהנא ורבי ירמיה בגמרא משמע, שלכתחילה יש לעשות במליקה הולכה והבאה, שכן דין שחיטה, ולא מצינו שבדבר זה חלוקה מליקה משחיטה, אולם בדיעבד, המליקה כשרה אף בלא הולכה והבאה].

כל הכשר בשחיטה כנגדו בעורף כשר במליקה

לדברי רבי ירמיה אמר שמואל, כל מקום שהוא מאחור, כנגד מקום הכשר לשחיטה מלפנים, הרי זה כשר למליקה.

ועל כרחך לא בא שמואל לומר דין זה, ללמד על המקום הכשר למליקה, שכן דין זה מפורש במשנתנו, שכל מול העורף כשר למליקה, אלא רצונו לומר שדווקא מקום זה כשר למליקה, אבל יש אופן אחר שפסול לשחיטה מלפנים, וכמו כן פסול למליקה מאחור, ונאמרו כמה ביאורים, מה הוא אותו אופן, שפסול לשחיטה מלפנים ולמליקה מאחור.

א. עיקור סימנים.

מתחילה רצו לומר, ששמואל בא ללמד על כך, שהעוקר את הסימנים ממקומם, ואחר כך שוחט או מולק, הרי זה פסול.

אולם דחו זאת, שכן שנינו, [בברייתא של רמי בר יחזקאל], שאין עיקור סימנים לעוף, כלומר, בעוף, אף אם נעקרו סימניו ממקומם, כשר הוא למליקה¹.

ב. שיפוי ראשו.

רב פפא אמר, ששמואל בא ללמד, שכשם שהשחיטה פסולה כשתחילתה למעלה ממקום השחיטה, אף כשאחר

נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה

אחרי שפירטה משנתנו, שהצואר והצדדים כשרים לשחיטה ופסולים למליקה, והעורף כשר למליקה ופסול לשחיטה [משום שבירת מפרקת], סיימה בכלל, שנמצא שהמקום הכשר בשחיטה, פסול במליקה, והמקום הכשר במליקה, פסול בשחיטה.

ונאמרו בגמרא כמה ביאורים, איזה פרט נוסף באה משנתנו להוסיף בחזרתה על הכלל הנ"ל, מלבד הפרטים המפורשים במשנתנו.

כפי קושית רבי ינאי על דברי בני רבי חייה – האופן שבאה משנתנו להוסיף, שהוא הכשר בשחיטה ופסול במליקה, הוא, שמחזיר את הסימנים לאחורי הצואר, וחותר אותם בלא לשבור את המפרקת, שאופן זה כשר בשחיטה, כי יש בו חיתוך סימנים בלא שבירת מפרקת, ופסול במליקה, כי מליקה היא חיתוך סימנים אחר שבירת מפרקת. [וזה שלא כדברי בני רבי חייה, המכשירים מליקה של חיתוך סימנים גם בלא שבירת מפרקת].

לדברי רבה בר בר חנה – הכלל הזה לא בא להוסיף דבר הכשר בשחיטה ופסול במליקה, אלא דבר הכשר במליקה ופסול בשחיטה, והוא חיתוך במחובר, שהמליקה כשרה בעצמו של כהן, כלומר בציפורנו המחוברת בגופו², אבל השחיטה פסולה במחובר [כדעת רבי בדף ט"ו] ולכן אין שוחטים בציפורן או בשן המחברים לגוף³. [ודבריו נדחו

¹ מלשון הגמרא משמע, שמליקה כשרה בציפורן או בשן המחברים לגוף הכהן. אולם מתוך פירוש רש"י משמע, שציפורן לבדה כשרה, אבל לא בשן. ופירושו התוס', שהטעם לכך, כי מליקה טעונה ימין. ואולם לבסוף הסתפקו התוס', שמא מליקה כשרה אף בשן.

² כן הוא לפי הפירוש שקיים רש"י. ויש פירוש שדחאו רש"י, והוא, שהכלל הזה בא להוסיף דבר הכשר בשחיטה ופסול במליקה, והוא דבר תלוש, כגון צפורן תלושה, שכשרה לשחיטה ופסולה למליקה, שאין כשר למליקה אלא בגופו של הכהן, ולא בדבר תלוש, שנאמר "וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלְקוּ", ללמד שתהא המליקה בגוף הכהן כמבואר בתורת כהנים. ולפירוש זה, הגמרא דוחה את דברי רבה בר בר חנה, משום שהדבר מפורש בתורת כהנים, ואם כן אין צורך לחזור ולשנותו במשנתנו. [אולם רש"י דחה פירוש זה, כי לא פרכין בהדיא קתני לה, אלא אם כן שניה במשנה, שהרי הרבה ברייתות שבתורת כהנים ושבתוספתא שואם חכמים גם במשנתנו ולא פרכין הכי, אלא היכא דסתם במתניתין תרי זמני או בחד מסכתא או בתרת].

[שכיון שדרסה וחלדה אינם פוסלים בה, עיקור סימנים גם כן אינו פוסל בה], אבל בשחיטה לא נאמר הדין הזה, ויש עיקור סימנים בשחיטה.

ולדעת רבי ירמיה אמר שמואל – אין חילוק בין מליקה לשחיטה, ומאחר שנאמר **דין זה** באחד מהם, הוא אמור בשניהם.

וכתב רש"י, שאין הלכה כדין הזה ששנה רמי בר יחזקאל, שכן מבואר בברייתא בפרק שני, שאם נעקרו אחד מסימני העוף קודם השחיטה, הרי זה פסול.³

טומאת נבלת בהמה וטומאת נבלת עוף טהור

בהמה או עוף טהורים, שמתו שלא בשחיטה, קרויים נבילה, ויש בהם טומאה נבילות כפי שיתבאר:

דין נבלת בהמה – (א) מטמאה את הנוגע בה, שנאמר, "וכי נמות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב". (ב) ומטמאה את הנושא אותה, אף בלא שיגע בה, טומאה חמורה, שנטמא הוא ובגדיו, שנאמר, "והנשא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב". (ג) ומכל מקום, אין טומאה בנגיעה או במשא, אלא כשהיו בשיעור זמן של אכילה, שנאמר, "והאכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב", ואין כוונת הכתוב לטמא את האוכל בלא נגיעה או משא⁴, [שכן הוא הדין בעוף, ויש בעוף מיעוט, ללמד, שרק העוף מטמא את אוכלו], אלא כוונת הכתוב ללמד, ששיעור קבלת הטומאה בנגיעה ובמשא, הוא כשיעור זמן אכילה⁵.

דין נבלת העוף – (א) מטמאה את האוכלה בשעה שהוא בולע אותה, טומאה חמורה, שנטמא הוא ובגדיו, שנאמר בעוף, "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה", ללמד, שטמאה את האוכלה, וכן נאמר, "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה בלא זכרון ובגד יכבס בגדיו ורחץ במים עד הערב וטהר", ללמד שטמאה אף את בגדיו. ודווקא בגדים שעליו בשעת בליעה, אבל לא מה שלבש קודם לכן, או אחר כך בעודה במיעו. ודווקא בשעת בליעתה היא מטמאה, אבל אינה מטמאה במגע או במשא, שנאמר, "לא יאכל

כך היה רובה במקום השחיטה, [כפי שנתבאר לעיל בדף י"ט שכשהגרים שליש, ושחט שני שליש, הרי זו הגרמה], כך המליקה פסולה, כשתחילתה למעלה בראש, אף כשאחר כך היה רובה למטה מאחורי הצואר.

תני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנים בעוף

א. כדעת מי אמור דין זה.

לסברת רב אחא בריה דרבא – דין זה, שהעוף כשר לשחיטה אף כשנעקרו הסימנים ממקומם, אינו אלא כדעת רבי אלעזר, האומר [בפרק שני], שעוף אינו טעון שחיטה מדין תורה⁶ אלא מדברי סופרים, שמאחר שאין בו חיוב גמור של שחיטה, הכשירו אותו גם כשנעקרו בו הסימנים ממקומם. אבל לדעת רבי, האומר [בפרק שני], שעוף טעון שחיטה מדין תורה, [שנאמר "וּבְחַתּוּ מִקְרָן וּמִצְאֵן אֲשֶׁר נָתַן ה' לָךְ פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתִךָ", מלמד שנצטוו על הלכות שחיטה בעל פה ובכלל זה על שחיטת העוף], כשם שבבהמה, [שודאי טעונה שחיטה מדין תורה], אם נעקרו הסימנים ממקומם, השחיטה פסולה, כך בעוף, אם נעקרו הסימנים ממקומם, השחיטה פסולה.

ולסברת רב אשי – דין זה, שהעוף כשר לשחיטה אף כשנעקרו הסימנים ממקומם, אינו אלא כדעת רבי, האומר, שעוף טעון שחיטה מדין תורה, ולא חכמים תקנו בו שחיטה, אלא ה' ציוה עליה, וכשציוה, חילק בין שחיטת בהמה לשחיטת עוף, שזו פסולה אם נעקרו הסימנים, וזו כשרה אם נעקרו הסימנים. אבל לדעת רבי אלעזר, האומר, שעוף אינו טעון שחיטה מדין תורה אלא מדברי סופרים, ודאי לא תקנו שחיטה בעוף אלא כדוגמת שחיטה שנצטוו עליה בבהמה, ואם כן, כשם שבבהמה, אם נעקרו הסימנים ממקומם, השחיטה פסולה, כך בעוף, אם נעקרו הסימנים ממקומם, השחיטה פסולה.

ב. במה נאמר הדין הזה.

ולדעת רבין⁷ בר קיסי – לא נאמר הדין הזה אלא במליקה,

³ ואי קשיא לך מתניתא אמתניתא, דהא דרמי בר יחזקאל מתניתא היא, תריץ, הא כמאן דאמר יש שחיטה בעוף מן התורה, [=רב], וכיון דלא איפסיק הילכתא, קיימא לן בשל תורה הלך אחר המחמיר. [רש"י].

⁴ כגון תחב לו חבירו בבית בליעתו, והוא לא נגע בה, שלא נטמא במגעה, ומגע שבפיו אינו לא מטמא טומאת מגע, כי מגע בית הסתרים אינו מטמא, ובטומאת משא נמי אינו טמא, שלא אז עד שבלעה. [רש"י].

⁵ במסכת ברכות דף מ"א מבואר לענין דומה, ששיעור אכילה הוא כשיעור זמן שיאכל אדם סעודה של חצי ככר של חטיין, כשהוא מיסב. ויתכן שהוא הדין לעניינו. ויל"ע בדבר.

⁶ אין להקשות לדידיה, היכי משכחת נבלת עוף טהור דמטמא בגדים אבית הבליעה, דנהי דלא בעי שחיטה, נחירה מיהא בעי בסימניו, וכשלא הרג את העוף בסימנים הוי נבילה ... והא דנקט בהתכלת גבי "נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים" דאצטרך, סלקא דעתך אמינא, הואיל ואשתרי מליקה גביהו, אשתרי נמי נבילה, לאו דוקא, דנבלה לא הוי ... אלא כלומר טרפה, וקרא נקט נבלה אגב טרפה. [תוס'].
⁷ וי"ג רבא.

מסכת מנחות פרק ראשון
לְטַמְּאָהּ בָּהּ", ללמד, שדווקא באכילה היא מטמאה, ולא בדבר
אחר, [וללמד, שרק היא מטמאה באכילה, אבל נבלת בהמה אינה
מטמאה באכילה].

**וכל זה כשמתו הבהמה והעוף שלא בשחיטה, אבל כשמתו
בשחיטה, אף כשהם טריפות, ואסורות באכילה, השחיטה
מועילה להם, שלא תהא בהם טומאת נבילות.**

נשברה מפרקת ורוב בשר עמה

**לדברי זעירי, בהמה או עוף שנשברו מפרקתם, ונפסק רוב
הבשר שעל המפרקת מאחורי הצואר, אף על פי שעודם
מפרכסים, מיד בשבירת המפרקת ופסיקת רוב הבשר,
הם נידונים כמתים, ומטמאים טומאת נבילות, ואינם
נידונים כטריפה, ולכן אף אם ישחטו הסימנים קודם גמר
פירכוסם, לא יחשבו כטריפה הנשחטת, שאינה מטמאה
כנבלה, אלא נבילה הם משעת שבירת המפרקת עם רוב
הבשר, ואין השחיטה מטהרת אותם.**

**ורב חסדא רצה להביא ראיה לדברי זעירי, ממה ששינו
במסכת זבחים, שעוף שמלקו בסכין, [שחיתך אותו
מאחוריו בסכין, על ידי שהגיע לסימנים דרך המפרקת],
נידון כנבילה, ומטמא טומאת נבילות.**

**הרי, שכשהסכין שבר את המפרקת, נעשה העוף כנבלה,
ומעתה אף שאחר כך, בעוד העוף מפרכס, חיתך את
הסימנים בסכין, לא נטהר העוף מטומאת נבילות כטריפה
הנשחטת, אלא טמא הוא כנבילה, אף על פי שחיתך את
הסימנים.**

**אולם ראיה זו נדחית, כי יתכן שהסיבה שהעוף מטמא
טומאת נבילות, אינה משום שבשבירת המפרקת נעשה
נבילה, אלא משום שלא נשחט כלל, ונמצא שלבסוף
כשמת, מת בלא שחיטה, ונעשה נבילה, שכן אף שחיתך את
הסימנים בסכין אין בחיתוך משום שחיטה, כי חיתוך זה
אינו נעשה באופן הכשר לשחיטה:**

**לדעת רב הונא – הסיבה שהחיתוך הזה אינו נידון
כשחיטה, כי כשהסכין חודר דרך המפרקת, מאחר שהיא
קשה, אין מקום החיתוך נפתח לכאן ולכאן כבית שחיטה,
אלא עומד הוא במקומו, ונמצא שכשחותרך את הסימנים
אחר המפרקת, הם מכוסים ולא מגולים, והרי זו חלדה^א.**

^א פירש בקונטרס ... לפי שאין העצם מתפשט לכאן ולכאן כדרך שאר בית
השחיטה כשחותרך אותו, אלא עומד במקומו, וכשחותרך הסכין תחת

[ורבא חולק על כך, כי לדעתו אין זה חלדה, אף שאין מקום
החיתוך נפתח לכאן ולכאן, כי מכל מקום הסכין נראית
בחיתוכה, ורק כשחותרך בלא לפתוח כלל את הצואר מלמעלה,
נחשב כחלדה, מלשון חולדה הנחבאת בחורים].

**ולדעת רבא – הסיבה שהחיתוך הזה אינו נידון כשחיטה,
כי לדעתו אין המליקה כשרה בהולכה והבאה אלא רק
כשקוצץ ויורד, ואם כן, כשעושה כן בסכין, אין זו שחיטה
כשרה, אלא דרסה.** [ורב הונא לא דחה את הראיה מהטעם
הזה, כי לדעתו המליקה כשרה גם בהולכה והבאה, ואם כן, אם
רק מהטעם הזה יש לתת לעוף דין נבלה, היה צריך לבאר שכן
הוא רק כשקוצץ ויורד, אבל כשמולך ומביא בסכין, אין העוף
טמא טומאת נבילה, משום שיש כאן שחיטה כשרה לטהרו].

מליקה שאינה נבילה

נתבאר, שעוף שנשברה מפרקתו ורוב בשר עמה, נבלה הוא
מיד, ואם כן, לא יתכן שבמליקה, שהיא חיתוך הסימן
הנעשה דרך העורף, ישברו תחילה את המפרקת עם רוב
בשר שעליה, כי אם כן, נמצא שמיד העוף נבילה, ולא
נמלק, כלומר לא מת במליקה אלא בשבירת המפרקת, ולא
יתכן שמצות מליקה היא בעוף שכבר נחשב כמת^ב.

ולכן על המולק להיזהר שלא יחתוך את רוב הבשר שעל
גבי המפרקת קודם חיתוך הסימנים, אלא יחתוך מיעוט
בשר בלבד, ויגיע לסימנים, ויחתיכם.

וכן שנינו בברייתא, כיצד מולקין חטאת העוף, חותך
שדרה ומפרקת בלא רוב בשר, עד שמגיע לוושט או לקנה,
הגיע לוושט או לקנה, חותך סימן אחד או רובו, ולאחר
מכן חותך רוב בשר עמו, [אבל אינו חותך סימן שני, כי
בחטאת העוף נאמר "ולא יבדיל"], ובעולת העוף חותך שני
סימנים, [כדעת תנא קמא להלן], או רוב של שני סימנים,

העצם היא חלדה. [ולפירושו לא איירי בסכין רחבה]. ולתוסי נראה,
דחשיב חלדה לפי ששוחט הסימנים ממטה למעלה, ואפילו בסכין רחבה,
[כלומר נחשב כחלה משום שאין השחיטה נראית מצד הצואר אף על פי
שנראית מצד העורף]. ובזבחים פרק חטאת העוף פירש בקונטרס,
דמחליד, לפי שנועץ ראשו של סכין, משום שאינו רוצה לחתוך רוב בשר
קודם הסימנים, [כלומר אף מהעורף אינו נראה]. וכאן אי אפשר לומר כן,
דקרי ליה מחליד אף על גב דסלקא דעתך שחותרך רוב בשר. [תוסי].

^ב אי אמרת בשלמא טרפה בעלמא הואי, אי נשברה בלא מליקה, אבל
חיותא מיהא אית בה, משום הכי היא מליקת סימנין מליקה, וטרפה
ליכא למימר, שזה דרך הכשרה, דאם לא שהה והניחה לאחר שעשה בה
מעשה, אין כאן טרפות, וכן בכל השוחטין, משנקב הוושט יש כאן מעשה
טרפה, וכי גמר שחיתתו מיתכשרא, אם לא שהה שיעור שהייה. [רש"י].

[כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון להלן].

הותזו ראשיהם של שרצים

שנינו בסדר טהרות שכל שמונה שרצים^א המטמאים במותם טומאת שרצים, אם הותזו ראשיהם, נחשבים כמתים, אף בעודם מפרכסים, ומטמאים טומאת שרצים^ב, [שאין הפרכוס סימן חיות שכן מצינו שהחוטף את זנב הלטאה מפרכס הוא אף אחר שנפרד לגמרי מגופה].

לדעת ריש לקיש – כוונת המשנה להתזת הראש לגמרי, כלומר **שנפרד מהגוף בלא שום חיבור**, אבל אם נחתכו רק רוב הסימנים, אין השרצים נחשבים כמתים כל זמן שמפרכסים^ג.

ולדעת רבי אסי אמר רבי מני – אפילו לא הופרד הראש מהגוף לגמרי, אלא **נחתכו רק רוב הסימנים**, השרצים נידונים כמתים.

"וְאֵת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֵלָה כַּמְשֻׁפֵּט"

בעניין קרבן עולה ויורד נאמר "וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן הַצֹּאֵן כַּשֶּׁבֶה או שְׁעִירַת עִזִּים לְחֲטָאת וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ. וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תַרְיָם או שְׂנִי בְּנֵי יוֹנָה לַה' אֶחָד לְחֲטָאת וְאֶחָד לְעֵלָה ... וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחֲטָאת רֵאשׁוֹנָה וּמִלֶּקֶת אֶת רֵאשׁוֹ מִמוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל ... וְאֵת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֵלָה כַּמְשֻׁפֵּט", ומתוך שנאמר "וְאֵת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֵלָה כַּמְשֻׁפֵּט", למדנו, שעולת העוף דינה כמשפט המפורש במקום אחר. **ונחלקו חכמים, מה הוא אותו משפט, שעולת העוף נידונית בו.**

לדעת תנא קמא – משמעות הכתוב היא, שעולת העוף דינה כמשפט אחד הקרבנות הנזכרים בעניין תחילה, [חטאת בהמה או חטאת העוף], אלא מתוך שנאמר בעניין חטאת העוף "וְהִקְרִיבוּ", למדנו, שדינו חלוק מעולת העוף^ד, ורק

^א "הַחֹלֵד וְהַעֲבָר וְהַצֶּבֶל לְמִינֵהוּ. וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּחַם וְהַלְטָאָה וְהַחֲמִט וְהַתְּנִשְׁמֵת".

^ב כן פירש רש"י. אולם התוסי' כתבו, דגבי חיה ועוף מתיניא במסכת אהלות, ולא גבי שרצים.

^ג נראה דפליגי אזעירי דלעיל דסגי ליה במפרקת רובו בשר לחוד. [תוס'].]

^ד ואם תאמר, דבפרק קדשי קדשים דריש ליה למילתא אחריתי, דקאמר לפי שנאמר מן התורים או מן בני היונה, יכול לא יפחות משני פרידים, תלמוד לומר "והקריבו". ויש לומר דהכא מדסמך והקריבו לומלק דרשינן, דחלוקה מליקת עולת העוף ממליקת חטאת עוף לענין הבדלה. [תוס'].

עור אינו מעכב את השחיטה, ואם ניטל כל העור קודם השחיטה, השחיטה כשרה.

דף כ"א

נשברה מפרקת באדם ורוב בשר עמה

לדעת רב יהודה אמר שמואל, **אדם שנשברה מפרקתו, ונחתך רוב בשר שעליה עמה, נחשב הוא כמת מיד**, אף בעודו מפרכס, ומטמא באהל כמת.

ואם זקן הוא כעלי, נחשב הוא כמת אף כשנשברה מפרקתו בלא שנחתך רוב בשר שעליה עמה, כמו שנאמר, "וַיְהִי כִּהְזָכִירוּ אֶת אֶרֶץ הָאֱלֹהִים וַיִּפֹּל מֵעַל הַכְּסֵא אַחֲרָנִית בְּעַד יַד הַשָּׁעַר וַתִּשָּׁבֶר מִפְּרָקָתוֹ וַיָּמָת כִּי זָקֵן הָאִישׁ וַיִּכָּבֵד וְהוּא שֹׁפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה", הרי שנקרא מות מחמת שבירת המפרקת בלבד.

אדם שנקרע כדג

לדעת רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, **אדם שנקרע מגבו כדג, נחשב הוא כמת מיד**, אף בעודו מפרכס, ומטמא באהל כמת.

בהמה שנעשית גיסטרא

לדעת שמואל, בהמה שחתכה לרוחבה **באחד מהאופנים הבאים**, נחשבת היא כנבלה, אף בעודה מפרכסת, ומטמאה טומאת נבילות.

(א) **בצוארה**. שחיתך את הצואר **כולו**.

(ב) **בשדרה עד החלל**. שחיתך אותה מגבה דרך השדרה, עד שהגיע לחלל שתחת השדרה.

בהמה שניטל ירכה

בהמה שניטל ממנה ירכה עם קצת מהבשר הפנימי, **ונשאר בשר לכסות על מקום נטילת העצם, הרי זו טריפה**.

אבל אם ניטל עם הירך כל הבשר המכסה את מקום הנטילה, עד שנראה חלל מקום הנטילה אף בעודה רבוצה, הרי זו נבילה, אף בעודה מפרכסת, ומטמאה מיד טומאת נבילות.

אבל אין לומר שיהא דין עולת העוף כדין חטאת בהמה גם לעניין זה, שדי בחיתוך רוב שני סימנים, כי נאמר בעולת העוף, "וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת רֵאשׁוֹ הַקֶּטֶר הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ", להקיש את המליקה להקטרה, וללמד, שכשם שבהקטרה הראש מובדל מהגוף לגמרי³, כך במליקה הראש מובדל מהגוף לגמרי, ולא די במליקת רוב שני הסימנים, אלא צריך למלוק את כל שני הסימנים⁴. [והסיבה שנצרכו שני הכתובים (א) "וְהִקְרִיבוּ", "וְהִקְרִיבוּ", (ב) "וּמָלַק ... הַקֶּטֶר", ללמד שעולת העוף אינה כחטאת העוף אלא מבדיל בה את שני הסימנים, כי אם היה רק הכתוב הראשון, היה מקום לומר, שהם חלוקים רק לעניין זה, שחטאת העוף נעשית למטה מחוט הסקרא, ועולת העוף למעלה].

ולדעת רבי ישמעאל – המשפט שעולת העוף נידונית בו, הוא משפט חטאת העוף, שבה הכתוב ללמדנו, שכשם שחטאת העוף מליקתה ממול עורפה, שנאמר בעניין, "וּמָלַק אֶת רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרֻפוֹ", כך מליקת עולת העוף הוא ממול עורפה. אבל לעניין חיתוך הסימנים אינם שווים, במליקת חטאת העוף חותך סימן אחד, ואינו מבדיל בשני סימנים, שנאמר בה, "וְלֹא יִבְדִּיל", אבל עולת העוף אינה כן, כי נאמר בחטאת העוף "וְהִקְרִיבוּ", ללמד שרק הוא נעשה כן, ולא עולת העוף אלא מבדיל בה בשני סימנים⁵.

³ כמפורש בתורת כהנים, שנאמר, "וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת רֵאשׁוֹ הַקֶּטֶר הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ. וְהִסִּיר אֶת מִזְבֵּחוֹ בְּנִצְתוֹ הַחֲשִׁלִּי אֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ סְדָמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן. וְשָׁעֵ אֹתוֹ בְּכַפְּיוֹ לֹא יִבְדִּיל הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ עַל הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ עֲלֶיהָ הוּא אִשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה", שתי הקטרות אמורות כאן, הקטרה ראשונה, בהקטרת הראש, והקטרה שניה בהקטרת הגוף, אלמא שתי הקטרות הן, והשטוע מבדיל ביניהן. [רש"י].

⁴ ואפילו מחובר [הראש והגוף] בעור, הבדלה חשיבא, כדאמרן לעיל, דבמליקה כתב רחמנא הך הבדלה, ומליקה כשחיטה, וכל שישנו בשחיטה ישנו בהבדלה, ועור שאין שחיטה נזכרת בו, בהבדלה נמי לא מעכב. [רש"י].

⁵ רבי ישמעאל נמי אומלק והקטיר דתנא קמא סמיך, ונפקא ליה מיניה הראש בעצמו והגוף בעצמו, והא דנקט טעמיה מוהקריבו, משום דמומלק והקטיר לחודיה בלא והקריבו לא מצי לילף ... דהא על כרחך לרבי ישמעאל שנים זוקא כרבנן ... [רש"י]. והך סברא דמן החולין, וביים, ובידו הימנית, נפקא ליה לרבי ישמעאל בעולת חובה בהיקשא, דזואת התורה לעולה ולמנחה ... דאיתקש כולהו להדדי וילפי כולהו מחטאת ... ותנא קמא לא משמע ליה מההיא היקשא, אלא קרבנות בהמה, דזמא דשלמים ואשם. [רש"י]. וקשה דבסמוך פריך מביום צותו נפקא אלמא

מסכת מנחות פרק ראשון

נאמר "וְלֹא יִבְדִּיל" [שמולק בו רק סימן אחד], אבל עולת העוף אינה כן ומולק בה שני סימנים לגמרי [כמבואר להלן], ואם כן, על כרחך המשפט שעולת העוף נידונית בו, הוא משפט חטאת בהמה.

ובשלושה דברים יהא משפט עולת העוף כמשפט חטאת בהמה.

(א) שאינה באה אלא מן החולין⁶, [שנאמר "וְהִקְרִיב אֹהֶרָן אֶת פֶּר הַחֲטָאִת אֲשֶׁר לוֹ וְכֹפֶר בְּעִדּוֹ וּבְעִדּוֹ בֵּיתוֹ ... וְהִקְרִיב אֹהֶרָן אֶת פֶּר הַחֲטָאִת אֲשֶׁר לוֹ וְכֹפֶר בְּעִדּוֹ וּבְעִדּוֹ בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאִת אֲשֶׁר לוֹ" ללמד שהוא קרב משלו, ולא מתרומת הלשכה של ציבור, ומהחולין ולא משל מעשר. כן ביאר רב חסדא דף כ"ב].

(ב) שאינה באה אלא ביום, [שכן מפורש בחטאת בהמה, "בִּיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם"] ובגמרא דף כ"ב מבואר שבאמת לא מכאן אנו למדים דין זה אלא ממה שנאמר בכל הקרבנות, "בִּיּוֹם צִוּתוֹ אֶת גְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנֵיהֶם", יש ללמוד, שכל הקרבנות אינם קרבים אלא ביום.

(ג) שאינה כשרה אלא ביד ימין⁷. [כחטאת בהמה, שאין עבודתיה כשרות אלא בימין, שנאמר בה, "וְיָלַק הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאִת בְּאֶצְבָּעוֹ", וקיימא לן, שכל מקום שנאמר אצבע וכוונה, אינו אלא ימין. ובגמרא דף כ"ב מבואר, שכן דעת רבי שמעון, אבל לדעת חכמים, אף כל מקום שנאמר "אצבע" בפני עצמה, או "כהונה" בפני עצמה, טעון עבודה בימין, ומאחר שנאמר בעולת העוף "כהן", יש ללמוד שטעונה עבודה בימין, ואין צריך ללומדה

⁶ ואי קשיא, למה ליה להאי תנא למימר כמשפט חטאת בהמה, לוקמיה אחטאת העוף דסליק מיניה, וילפי להא מילתא, מה חטאת העוף מן החולין ... דהא כולהו נמי איתנהו בה, וחלוק דוהקריבו למלתייה אתא ... לענין הבדלה. לאו פירכא היא, דהא חטאת העוף לא כתיבא ביה חולין בהדיא, אלא בבמהה כתיב ... ובהיקש ילפא מדאיקרי חטאת, ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ולומד בהיקש בקדשים ... [רש"י]. והדין עמו דחשיב כמשפט היקש, ולא כתוב בהדיא דהא כאשר יורם וכן יעשה לפר כאשר עשה לפר החטאת חשיב ליה היקש פרק איזהו מוקמן. וקשיא לפירושו ... ונראה לפרש דמיתורא דרשינן, דגבי פרו של אהרן לא הוה צריך למכתב את פר החטאת אשר לו, אלא את פר החטאת ותו לא, דפרו של אהרן ידעין שפיר דאינו בא אלא מן החולין, כיון דנשרף, מידי דהוה אעולות דאין באין אלא מן החולין, כדאמרין בסיפרי בפרשת ראה, משום דמעשר טעון אכילה ועולה אינה נאכלת, אלא כתיב החטאת אשר לו, ללמד על כל חטאת אפילו על חטאת העוף שיהא משלו ולא משל מעשר. [תוס'].]

⁷ ונראה דלמאן דאמר דבר הלמד בגזרה שווה אינו חוזר ומלמד בהיקש צריך לומר דכדי נסבה, דאצבע חטאת גופיה ילפי בגזרה שוה ממצורע, דהיינו ימין ... ואם כן היכי מצי למילף עולת העוף מחטאת, מהיקשיא דכמשפט. [תוס'].]

עולת העוף לא נתפרש מקום המליקה ונחלקו חכמים מניין לנו שמקומו ממול העורף.

לדעת רבי ישמעאל – דין זה למד ממה שנאמר **בעולת העוף** "בַּמִּשְׁפָּט", ללמד, שמליקתה ממול העורף, כמשפט חטאת העוף, [כפי שנתבאר לעיל בדף כ"א].

ולדעת תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון – דין זה למד בבניין אב, שכן מליקת חטאת העוף היא מול העורף, וקרויה מליקה, ואם כן אף מליקת עולת הוף הקרויה מליקה, תהא ממול העורף.

דף כ"ב

מנין שמליקת עולת העוף ממול העורף

בעניין חטאת העוף נאמר "וּמַלַּק אֶת רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרֹפוֹ" ללמד שתהא המליקה מאחורי הצואר אבל בעניין מליקת

עולת העוף נמי בכלל, ונראה דטעמייהו דרבנן דקסברי דלא מתוקמא הקישא דזאת התורה לחולין, משום דלא שייך בכל הקרבנות, דאיכא קרבנות נדבה דלא אתו מחולין ... ורבי ישמעאל סבר דגמרינן הקישא לחולין כיון דמכל מקום כל קרבנות חובה או נדר אתו מחולין. [תוס'].

"פירש הקונטרס, דכיון דכתיב, "לא יבדיל", ועוף הכשרו בסימן אחד, כל כמה דעביד טפי מהכשרו, הבדלה הוא, וכל הסימן הוי מצוה בעוף לכתחלה, הילכך במליקה, כי מליק כל הסימן, לאו הבדלה הוא, אבל סימן השני, אפילו מצוה לכתחלה ליכא ... ונראה לפרש, כיון דדיעבד לא בעי שחיטה בסימן שני, שייך בו הבדלה, אבל במיעוט הנשאר בסימן ראשון, לא חיישינן, כיון דבעי שחיטת רוב אותו הסימן.

ואם תאמר, דהכא משמע דלרבי אלעזר ברבי שמעון אינו מולק בחטאת העוף אלא סימן אחד, והשני מניח מחובר ... ובזבחים תניא אמר רבי אלעזר ברבי שמעון, שמעתי שמבדילין בחטאת העוף, והאי דכתיב לא יבדיל, מפרש התם היינו דאין צריך להבדיל ... (א) ואין לפרש, דהא דלא יבדיל אלא סימן אחד היינו אם ירצה ... (ב) ונראה לפרש דדוקא רבי שמעון בן אליקים הוא דאית ליה האי סברא אליבא דרבי אלעזר ברבי שמעון ... דלא יבדיל היינו דאין צריך להבדיל כל השנים ויכול להבדיל כל השנים אפילו קודם הזאה. והסוגיא דלעיל ... לא אתיא כותיה אלא כרב חסדא ורבה ואבבי דהתם, ומוקינן לא יבדיל לרבי אלעזר ברבי שמעון קודם הזאה, ואם הבדיל פסיל ליה, ולא מפרש ליה קרא אין צריך להבדיל אחר הזאה, אלא מוקמי לה קודם הזאה ... (ג) ורבינו תם פירש, דהא דקאמר רבי שמעון בן אליקים, מאי לא יבדיל דקרא, אינו צריך להבדיל, היינו בשעת מצוה, ולדס הוא צריך, וכשמבדיל, כל שכן שמוציא כל הדם, ובשעת הזאה דוקא קאמר קרא לא יבדיל כלל, אבל אשעת מיצוי קאמר קרא לא יבדיל אין צריך להבדיל, ושביקין לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה, ותרתייהו משתמע מיניה, דמדאפקיה בלשון לאו, קדריש דבשעת הזאה לא יבדיל, ולאסור אף בשעת מיצוי לא אתא קרא, דמוחקריבו נפקא, דחילק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף, ולכך יש לומר דאתא קרא למימר נמי, דבשעת מיצוי אם ירצה לא יבדיל ... [תוס'].

עופות הכשרים לקרבנות העוף

בכל מקום שנזכרו בתורה קרבנות הבאים מן העוף, היונים קרויים בני יונה, כלומר קטנים, והתורים קרויים תורים. [בעולת העוף הבאה בנדבה נאמר, "וְיִאֵם מִן הָעוֹף עֲלֵה קִרְבְּנוֹ לְה' וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים אוּ מִן בְּנֵי הַיוֹנָה אֶת קִרְבְּנוֹ". ובקרבן עולה ויורד הבא על טומאת מקדש וקדשיו ושבוטת ביטוי נאמר, "וְיִאֵם לֹא תִגַּע יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חִטָּא שְׁתֵּי תְרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לְה' אֶחָד לְחִטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה". ובקרבן יולדת עניה נאמר, "וְיִאֵם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שָׁה וְלִקְחָה שְׁתֵּי תְרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחִטָּאת וְכִפֵּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָה". ובקרבן מצורע עני נאמר, "וּשְׁתֵּי תְרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׂגֶּה יָדוֹ וְהִנִּיחָה אֶחָד חִטָּאת וְאֶחָד עֹלָה". ובקרבן הזב נאמר, "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח לוֹ שְׁתֵּי תְרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְבָא לִפְנֵי ה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתְּנֵם אֶל הַכֹּהֵן. וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חִטָּאת וְאֶחָד עֹלָה וְכִפֵּר עָלֶיהָ לִפְנֵי ה' מִזֹּבָב". ובקרבן הזבה נאמר, "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִקַּח לָהּ שְׁתֵּי תְרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְהִבִּיאָה אוֹתָם אֶל הַכֹּהֵן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת אֶחָד חִטָּאת וְאֶת אֶחָד עֹלָה וְכִפֵּר עָלֶיהָ לִפְנֵי ה' מִזֹּבָב טְמֵאתָהּ". ובקרבן טהרה של נזיר טמא נאמר, "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תְרִים אוּ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶל הַכֹּהֵן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחִטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֵּר עָלֶיהָ מִצֵּאֵר חִטָּא עַל הַנֶּפֶשׁ וְקָדַשׁ אֶת רֵאשׁוֹ בַיּוֹם הַהוּא".]

ומתוך שחזרה תורה בכל מקום², שיש להביא בני יונה קטנים, הרי הדבר מעכב, ויונים גדולות פסולות.

ומתוך שהוקשו תורים לבני יונה למדנו, כשם שהיונים אינן כשרות גדולות כתורים, כך גם התורים אינם כשרים

² על כרחיה לאו משום דאיכא הרבה מקראות קא דריש, דאפילו לא היה כתוב אלא בחד דוכתא תורים ובני יונה, הוי מצי למדרש, מדכתיב בהאי בני יונה ובהאי לא כתיב בני, דלמה יש לו לפסוק ליתר לשונו ולכתוב בני בחנם, והא דנקט דלא לשתמיט לרבנותא בעלמא נקטיה. [תוס'].

קטנים כיונים.

ללמד, שאין מביאים תורים ובני יונה בתחילת הציהוב. אלא שאין להעמיד את הכתוב בזאת, אלא אם כן דבר ברור הוא, שבתחילת הציהוב אינם קרויים לא גדולים ולא קטנים.

אבל אם באמת בתחילת הציהוב הם גדולים או קטנים, ולנו בלבד יש ספק בדבר, אם הם גדולים או קטנים, דין פשוט הוא שאם הם גדולים הם כשרים בתורים, ואם הם קטנים הם כשרים ביונים, ורק מספק אין אפשרות להביא לא זה ולא זה. ודווקא כשמחויב להביא יונה בוודאי או תור בוודאי, אבל כשמחויב להביא מה שירצה, שאמר הרי עלי להביא או תור או בן יונה, והביא תחילת הציהוב ביונה עם תחילת הציהוב בתור, יצא ממה נפשך באחד מהם.⁷ [ולא בא הכתוב "מן התרים או מן בני היונה" למעט את תחילת הציהוב, אלא דבר אחר, כמבואר להלן].

ורבי זירא נסתפק בזה, האם תחילת הציהוב הוא בריה בפני עצמה כביאור הראשון, או ספק קטן ספק גדול כביאור השני.

"מן התרים או מן בני היונה"

לעיל נתבאר, שאם תחילת הציהוב אינו לא גדול ולא קטן, הכתוב "מן התרים או מן בני היונה" בא ללמד, שאף תחילת הציהוב אין באים לא תורים ולא בני יונה.

אולם אם תחילת הציהוב הוא ספק גדול ספק קטן, לא בא הכתוב הנ"ל למעט תחילת הציהוב, אלא למעט עוף נרבע⁸ ונעבד שפסולים להקרבה. שהיה מקום לומר, שהעוף אינו נפסל בדברים אלו, שכן בפרשה המלמדת שבהמות בעלי מום פסולים להקרבה, נאמר, "כי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָקֶחֶם", והשחתה האמורה בכתוב היא לשון ערוה ועבודה זרה, [לשון ערוה כמו "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ"⁹ ולשון עבודה זרה, כמו "לִפְנֵי תִשְׁחַתּוּן וְעִשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל

ונמצא, שגדולים, כשרים בתורים ופסולים בבני יונה, וקטנים, כשרים בבני יונה ופסולים בתורים.

ועד עתה למדנו, שתורים קטנים ממש, ויונים גדולות ממש פסולות, אבל לא ידענו מה דינם מתחילת הציהוב, [כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצואר], ועד שזיהבו לגמרי, שכל הזמן הזה, יצאו מכלל קטנות, ועוד לא הגיעו לכלל גדלות.

אבל מתוך שנאמר, "מן התרים או מן בני היונה", שמשמע מיעוט, כלומר לא כולם כשרים אלא מקצתם, למדנו שתורים אינם כשרים אלא בגדלות ממש, אבל בתחילת הציהוב, אף שיצאו מכלל קטנים, הם פסולים, עד שזיהבו ויחשבו גדולים. ובני יונה אינם כשרים אלא בקטנות ממש, אבל בתחילת הציהוב הם נפסלים, אף שעדיין לא הגיעו לכלל גדלות. [ולהלן יתבאר בעזה"י, שכן יש ללמוד מהכתוב הזה, רק אם תחילת הציהוב הוא בוודאי לא גדול ולא קטן, אלא בריה בפני עצמה, אבל אם הוא ספק גדול ספק קטן, אין הכתוב ממעט זאת, כי לפי האמת, אם הוא קטן הוא כשר בבני יונה, ואם הוא גדול הוא כשר בתורים, והכתוב בא ללמד דבר אחר¹⁰].

ואמר¹¹ יעקב קרחה, שמה שאמרנו שבני יונה כשרים בקטנות, אין הכוונה מיום לידתם ממש, כי ביום לידתם הם מאוסים, ואינם ראויים להקרבה, ותחילת הכשרם הוא, משיהא הדם מצוי בבשרם¹², שכששומטים מהם נוצה, יוצא משם דם.

הסיבה שאין מביאים תורים ובני יונה בתחילת הציהוב

לעיל נתבאר שהכתוב, "מן התרים או מן בני היונה", בא

⁸ ... כל ספקא דאי אפשר להתברר, כמו גבי בהרת ומעשר, דלפעמים שהוא כך ולפעמים שהוא בענין אחר, שייך למעוטי מקרא שפיר מטעם שהם ספק, אבל הכא אפשר לברר ספקא זו, דכל תחלת הציהוב שוין, וקמי שמיא גליא אם הם קטנים או גדולים ... הלכך לא אתא קרא למעוטי מטעם שהם ספק שאינו ספקא קמי שמיא ... [תוס'].

⁹ העירוני לכתוב – ושנה יעקב קרחה.

¹⁰ לשון הגמרא הוא משיעלעו, כלשון הכתוב "וְאֶפְרָחוּ וְיִלְעוּ דָם". ופירש רש"י, שהוא לשון בליעה, כלומר שהדם מצוי בבשר כנייל. וכן פתרו מנחם, והוא כלשון הכתוב, "כי באֶשֶׁר שָׁחִיתָם עַל הַר קָדְשִׁי יִשְׁתּוּ כָּל הַיּוֹם תְּמִיד [שְׁתוּ וְיִלְעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ", שהכוונה לבליעת מה שישתו. אולם התוס' פירשו, שהוא מלשון צלע, כמו שתירגם אונקלוס את הכתוב, "וַיִּבְחַן ה' אֱלֹקִים אֶת הַצֹּלְעִי", ויבטא ה' אֱלֹקִים ית עלעא", ולפי זה, כוונת הגמרא, שבני יונה כשרים, משעה שאם ישמטו כנפיהם, יבוא דם מהצלעות.

⁷ ואם תאמר כיון דממה נפשך האחד פסול, היאך יכול להקריב. (א) ויש לומר דמיבעיא ליה כגון דאם עבר כהן והקריב. (ב) אי נמי כיון שהביאן ליד הכהן יצא ידי נדרו, מאחר דמכל מקום האחד מהן ראוי להקריב. (ג) וי"מ דבבמה איירי, דמשמע בירושלמי דמסכת מגילה, שכל עופות כשרין בבמה, ואפילו תרנגולים, ואפילו חיה, ולא מיעט אלא טמאין. וליתא, דהתם מיירי בבמה לבני נח ... [תוס'].

⁸ רובע ליכא למימר בעופות דאין לך עוף רובע. [רש"י].

⁹ בדור המבול כתיב, ודור המבול בערוה קלקלו, שנאמר, "וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַרְיוֹ" שהיו נזקקין לנשי ריעיהם ולכל בהמה וחיה.

תְּמוּנַת כָּל סֶמֶל תִּבְנִית זָכָר אוּ נְקֵבָה"ו], והיה מקום לומר, שבא

הכתוב להקיש פסול ערוה ועבודה זרה לפסול מום, וללמד, שרק בבהמות שהמום פוסל בהם, גם אם נרבעו או נעבדו הם פסולים, אבל עוף שאין המום פוסל בו^א, אינו נפסל גם אם נרבע או נעבד, ולכן נאמר, "מִן הַתְּרִים אוּ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה", ללמד, שגם מהעופות אין מקריבים את הכל, שאין מקריבים מהם נרבע ונעבד.

דף כ"ג

הקרבת פלגס

הכבש, כל שנתו הראשונה קרוי כבש, ומנחתו עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן, ונסכו רביעית ההין יין.

ומשנעשה בן שלושה עשר חודשים, שנכנס חודש שלם בתוך שנה שניה, קרוי איל, ומנחתו שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ונסכו שלישית ההין יין.

וכל חודש שלושה עשר אינו קרוי כבש, ולא קרוי איל, אלא קרוי פלגס, אולם מנחתו ונסכיו כשל איל.

לדעת רבי יוחנן – דין ברור הוא, שפלגס אינו כבש ולא איל, אלא דבר אחר.

ולכן מי שמחוייב להביא כבש או איל [כלומר שהתחייב להביא אחד מהם כפי שירצה], **והביא פלגס, לא יצא ידי**

[רש"י].

"בתורת כהנים דריש לה מדכתיב "תמים זכר בבקר בכשבים ובעוים", תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות. ומחוסר אבר דפסול בעוף, נפקא ליה מדכתיב, "מן העוף" ולא כל העוף. ולא כמו שפירש כאן בקונטרס, משום, "הקריבהו נא לפחתך".

ואם תאמר, למה לי קרא לפסול מחוסר אבר, והא אפילו לבני נח נמי אסור, דליכא מידי דלישראל שרי ולבני נח אסור. ויש לומר, משום דאמרינן בפרק ארבע מיתות, דכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח, ולכן הוצרך לשנותה, כדי לאסור לה ולה.

ואם תאמר, למה לי קרא דאין תמות וזכרות בעופות, מדאצטריך "מן העוף" לאסור מחוסר אבר, ידעינן דאין מום פוסל בעוף, דאי פוסל, למה לי "מן העוף". ויש לומר, דאי לאו קרא דאין תמות וזכרות בעופות, הוא אמינא דמום פוסל בעוף, ו"מן העוף" אתא לאסור אפילו הנך מומין דשרו בבהמה, דקרא ד"מן העוף", לאסור אתא ולא להתיר.

ואין להקשות נמי, מדאצטריך "מן התורים" לנרבע ונעבד, שמעינן שפיר דאין מום פוסל בעופות. דאיכא למימר, דאיצטריך "מן התורים", משום דסלקא דעתין, כיון דעופות ליתנהו ברובע, ליתנהו נמי ברובע [כל זה מהתוס'].

ולדעת בר פדא – פלגס הוא ספק.

ויש להבין דבריו בשני אופנים.

- אופן א'.

דין ברור הוא שאין בכבשים אלא או כבש או איל, והספק בפלגס הוא, האם הוא **כבש או איל**.

ולפי זה, **מי שמחוייב להביא כבש או איל**, [כלומר שהתחייב להביא אחד מהם כפי שירצה], **והביא פלגס, יצא ידי חובתו**, [שכן הביא כבש או איל].

והמחוייב להביא כבש, או מחוייב להביא איל, והביא פלגס, ספק אם יצא ידי חובתו, שהרי ספק אם הביא מה שהיה מחוייב בו.

ומכל מקום, המקריב פלגס, מביא עמו נסכי איל, ומתנה עליהם, שאם הוא איל, הרי אלו נסכיו, ואם הוא כבש, כפי הצריך לכבש הם נסכיו, והמותר נדבה².

- אופן ב'.

פלגס הוא ספק שיש בו שלושה צדדים, כלומר **ספק כבש** גמור, **ספק איל** גמור, **וספק בריה בפני עצמה**.

ולפי זה, **מי שמחוייב להביא כבש או איל**, [כלומר שהתחייב להביא אחד מהם כפי שירצה], **והביא פלגס, ספק אם יצא ידי חובתו**, [שכן אם פלגס הוא בריה בפני עצמה, לא הביא לא כבש ולא איל].

² הקשה ריב"א בשלמא נסכים, יכול להביא שיעור נסכי איל, ולהתנות שאם הוא כבש, שיהא המותר לנדבה, [כרבי עקיבא דאמר ... המתנדב יין מנסכו לספלים, ואפילו לרבי טרפון דאמר לאישים ... אם פירש מודה דאזיל לספלים]. אבל במנחה היכי מתני, הא אין בלילתן שוה, דשל כבש בלילתו רכה, ... ושל איל בלילתו עבה ... ותנן ... ריבה שמנה או שחיסר פסולה ... ותירץ ריב"א דמיייתי שיעור מנחת כבש בכלי אחד, ושיעור מנחת איל בכלי אחד, ומתנה שהאחד מהן יהיה נדבה, ואף שסתם מנחה נדבה נקמצת, ואינה כליל כמנחת נסכים, אם מפרש שמביא נדבתו מנחת נסכים, הויא כולה כליל ... ויכול להתנות שפיר. [תוס'].

מסכת מנחות פרק ראשון
וכל שכן שהמחוייב להביא כבש, או מחוייב להביא איל, והביא פלגס, ספק אם יצא ידי חובתו, שהרי ספק אם הביא מה שהיה מחוייב בו.

ומכל מקום, המקריב פלגס, מביא עמו נסכי איל, ומתנה עליהם, שאם הוא איל, הרי אלו נסכיו, ואם הוא כבש, כפי הצריך לכבש הם נסכיו, והמותר נדבה. ואם הוא פלגס שאין לו נסכים, כל הנסכים לנדבה.

[ורבי זירא נסתפק באיזה אופן מהאפנים הנ"ל מתבארים דברי בר פדא, ולא נפשט ספקו].

שיאור וסידוק

נחלקו חכמים לעניין בצק שהחל לתפוח בפסת, באיזה שייעור הוא נחשב חמץ:

דעת רבי מאיר	דעת רבי יהודה	
חמץ הקרוי שיאור וחמץ גמור ^א הוא האוכלו חייב מלקות אבל כרת אינו חייב כי חמץ נוקשה הוא שאינו ראוי לאכילה	אינו חמץ אלא מצה גמורה ^ב	הכספת פנים
חמץ גמור והאוכלו חייב כרת	חמץ הקרוי שיאור ודינו לשריפה אבל האוכלו פטור אף ממלקות [ובזה נסתפק רבי זירא האם לדעת רבי יהודה מצב זה הוא ספק מצה ספק חמץ או שהוא ודאי לא מצה ולא חמץ]	נסדק כקרני חגבים [סדק לכאן וסדק לכאן]
	חמץ גמור והאוכלו חייב כרת	נתערבו סדקים זה בזה

הבאת קרני חגבים ללחמי תודה אליבא דרבי יהודה

^א הוכחת הגמרא שהוא חמץ גמור כי לוקין על אכילתו. ואם תאמר, ודילמא שאני לענין פסח דרבייה קרא ... מדכתיב "כל", וכי תימא נילף חמץ תודתה מחמץ דפסח, דלמא מחמץ גמור דחייב כרת גמרינן, אבל האי דלא חשיב חמץ גמור לענין פסח, לא חשיב חמץ לענין תודה ... ונראה דיש שום יתור בתודה [ובמנחות] דחמץ נוקשה חשיב חמץ גבייהו. והא דמשמע התם, דלכולי עלמא אין מחמיצין בחמץ נוקשה, גבי תודה, דקאמר אין מחמיצין בתפוחים, והתם משמע דחמץ נוקשה הוי, היינו לכתחלה, דכשבא לחמץ שתי הלחם וחלות תודה, מצוה לעשות בחמץ גמור. [תוס'].
^ב ואם תאמר והא בפרק אלו עוברין ... משמע דאסור באכילה. ויש לומר דמדרבנן בעלמא אסור דמדשרי ליתנו לפני כלבו שמע מינה דהוי מצה מעילתא. [תוס'].
^א ועיין היטב בדברי רש"י.

עג הכל שוחטין דף כ"ד
כבר נתבאר, שלדעת רבי יהודה, בצק שנעשו בו קרני חגבים בפסח, ישרף, אבל האוכלו פטור מכלום.

ונסתפק רבי זירא, האם הסיבה לכך, כי הוא ספק מצה ספק חמץ, [ומחמת שהוא ספק חמץ הוא נשרף, אבל מאחר שהוא ספק מצה, אין חיוב מלקות על אכילתו], או שהסיבה לכך, כי אינו לא מצה ולא חמץ, [ומשום שאינו מצה ישרף, ומשום שאינו חמץ, אין לוקים על אכילתו].

ומעתה, אם אמר אדם, הרי עלי לחמי תודה, שבכך מתחייב להביא תודה ולחמיה, שמחוייב להביא כל ארבעים חלות, שלושים של מצה, ועשר של חמץ, אינו יכול להביא חלות שנסדקו כקרני חגבים, כי אינו יודע אם הם חמץ או מצה או לא חמץ ולא מצה.

וכן כשאמר אדם, הרי עלי עשר חלות לפטור תודתו של פלוני, מאחר שנדר לפטור אותו, לא יוכל להביא לשם כך חלות שנסדקו כקרני חגבים, כי מאחר שאינו יודע אם הם חמץ או מצה, פלוני לא יוכל לפטור עצמו בהם.

אבל כשאמר הרי עלי עשר חלות לתודתו של פלוני, בלשון שאינו בא לפוטרו מחובתו, די בכך שיהיו החלות שמביא ראיות לתודה.

ולפיכך, לדעת רבי יהודה יש להסתפק, האם יוצא ידי חובתו בהבאת חלות שנסדקו כקרני חגבים, שכן אם חלות אלו הן ספק חמץ ספק מצה, באמת ראיות הן לתודה, אלא שאנו לא יודעים אם למצה או לחמץ, ולפיכך הנודר יוצא ידי חובתו בהבאתן, [ויפדו, ויביא בדמיהם חמץ ודאי, או מצה ודאי], אבל אם חלות אלו אינן לא חמץ ולא מצה, בהבאתן לא יצא הנודר ידי חובתו.

דף כ"ד

"חוקה" אינו מונע ללמוד בקל וחומר

כל פרשה שנאמר בה "חוקה", כגון עבודת יום הכיפורים, שנאמר בה, "וְהִתְּהָה אֵת לְכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל פְּגַי וּשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתֵם אַחַת בְּשָׁנָה"¹, וכן פרשת פרה אדומה,

¹ ועיין היטב בדברי רש"י.
² תימה דבפרק טרף בקלפי מוקי האי ברייתא כרבי יהודה ... ורבי יהודה אית ליה ... דלא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים בפנים בבגדי לבן והגרלה בחוץ הויה ... אבל מכל מקום הקשה ה"ר מנוח, דמאי פריך, והא לא כתיב חוקה אלא אעבודה, והגרלה לאו עבודה היא, וצריך עיון שם.

שנאמר בה, "זאת חקת התורה אשר צנה ה'", כל האמור בעניין מעכב^א, ואם שינה פסול.

ומכל מקום אף שאין לשנות מהאמור בעניין מכל מקום כל דבר הלמד באחד משלוש עשרה מידות הרי הוא כאמור בעניין ואינו נחשב כשינוי מהאמור

ולכן, רק משום שנאמר בעניין הגרלת שני השעירים, "והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ונעשה חטאת" למדנו, שאין נעשה חטאת אלא על ידי גורל, אבל לולא המיעוט "ויעשהו", אף על פי שנאמר בעבודת יום הכיפורים "חוקה", היה ניתן ללמוד בקל וחומר, שהשעיר נעשה חטאת גם על ידי קריאת שם שהכהן קורא לו חטאת, אף בלא גורל, [שכן קריאת שם מועילה בכל מקום, כגון בקן של שני גוזלות, שאחד לחטאת ואחד לעולה, ונקבעים על ידי קריאת שם, לזה חטאת ולזה עולה, ואם כן היא עדיפה על הגורל, שאינו מועיל אלא ביום הכיפורים].²

וכן, רק משום שנאמר מיעוט, לפסול עריפה בפרה אדומה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], אינה כשרה בעריפה, אבל לולא המיעוט, אף על פי שנאמר בפרה "חוקה", היה ניתן ללמוד בקל וחומר, שתהא כשרה גם בעריפה, [שכן עגלה אינה כשרה בשחיטה וכשרה בעריפה, ואם כן פרה שכשרה בשחיטה, כל שכן שכשרה בעריפה].³

אופן המתת פרה אדומה ועגלה ערופה

[תוס'].⁴

^א אומר רבינו תם, דמשמע בפרק שני דזבחים דחוקה לא הוי עיכוב ממשמעו, אלא מגורה שוה, דילפינן התם מגורה שוה דלא רחוק ידיים חילל, מגזירה שוה חוקה חוקה משתויי יין. [תוס'].⁵

^ב ואם תאמר, קנינים גופייהו מנא לן שלא קדש הגורל, אימא קל וחומר איפכא. ויש לומר דאיכא שום מיעוט. [תוס'].⁶

^ג אין ללמוד בענין זה מקל וחומר, שתהא פרה כשרה במליקה, מקל וחומר מעוף, שלא הוכשר בשחיטה, הוכשר במליקה. דהא לקמן ... דרשינן, ראשו של זה מומל עורף, ולא ראשו של אחר. וכן אין ללמוד בעוף, שיוכשר בשחיטה מקל וחומר דבהמה שלא הוכשר במליקה, דלמאן דיליף רוב שנים מהלכה, אין דנין קל וחומר ובנין אב מהלכה. ועוד נראה לי, דכיון דאיכא מיעוטי בפרה ובעגלה לענין שחיטה ועריפה, תו לא מצי למילף עוף מבהמה ובהמה מעוף לענין שחיטה ומליקה, דאיכא למימר עריפה תוכיח שאינה כשרה בפרה וכשרה בעגלה, ואפילו הכי אין שחיטה כשרה בה, אף אני אביא מליקה, וכן איפכא. [תוס'].⁷

בעניין עגלה ערופה נאמרו שני כתובים :

(א) "ויערפו שם את העגלה" – ללמד שאינה כשרה אלא בעריפה, ושנה על כך הכתוב ללמד שהדבר מעכב.

(ב) "העגלה הערופה בנחל" – ללמד שדווקא עגלה נערפת, אבל פרה אדומה אינה נערפת אלא נשחטת.

ומכאן, ששחיטה כשרה בפרה ופסולה בעגלה. ועריפה כשרה בעגלה ופסולה בפרה.

הכתובים בעניין השנים.

"מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד"
 "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד"
 "וידבר ה' אל משה לאמר. זאת אשר ללויים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה ובוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד. ומבן חמשים שנה ושוב מצבא העבדה ולא יעבד עוד. ושרת את אחיו באהל מועד לשמר משמרת ועבדה לא יעבד ככה תעשה ללויים במשמרתם".

פרשת מומים.

"וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אקיו. כי כל איש אשר בו מום לא יקרב איש עזר או פסח או חכם או שרוע. או איש אשר יהיה בו שבר כגל או שבר ד. או גבן או דק או תבלל בעינו או נרב או ילפת או מרוח אשך. כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה' מום בו את לחם אקיו לא יגש להקריב. לחם אקיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל. אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשם. וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל".

לויים הראויים לעבודה

כתוב אחד אומר, "זאת אשר ללויים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה ובוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד", וכתוב שני אומר, "מבן שלשים שנה ומעלה", ושני הכתובים הללו מלמדים, שכהלויים מגיעים לעשרים וחמש שנה, הם מתחילים ללמוד הלכות עבודתם, [כגון להוריד המשכן לפרקו, ולנטותו להעמיד קרסיו וקרשיו, והשיר לקרבן בפה ובכלל], וכשהם מגיעים לשלושים שנה, הם מתחילים לעבוד.

ובשני דברים היו הלויים נפסלים מהעבודה, דבר אחד היו

נפסלים בו רק במדבר, ודבר שני נפסלים בו בכל זמן, ואלו הם.

א. שנים

לדעת תנא קמא בברייתא – מתוך כך שנתנה תורה ללוויים זמן **חמש שנים** ללמוד הלכות עבודתם, למדנו, **שזהו הזמן הארוך ביותר שיש לתת ללמוד איזה דבר, ומי שאינו מצליח בלימודו במשך חמש שנים, שוב לא יצליח**, [=מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו [כלומר שלומד וסוכח במשך] חמש שנים ששוב אינו רואה]. אבל אין ללמוד מהכתוב בדניאל ששלוש שנים הם זמן מספיק ללמוד כל דבר כי יתכן שרק ללימוד לשון כשדים שהוא קל, די בשלוש שנים אבל ללימוד דברים קשים יותר, יש צורך בחמש שנים.

ולדעת רבי יוסי – מהכתוב בדניאל, שיש ללמוד **שלוש שנים** ספר ולשון כשדים, למדנו, **שזהו הזמן הארוך ביותר שיש לתת ללמוד את רוב הדברים, ומי שאינו מצליח בלימודו במשך שלוש שנים, שוב לא יצליח**. אבל אין ללמוד מהאמור בלוויים שחמש שנים הם הזמן הנצרך ללמוד כל דבר, כי יתכן שרק ללימוד הלכות העבודה שהן קשות ומרובות [להוריד המשכן, לפרקו ולנטותו, להעמיד קרסיו וקרשיו, והשיר לקרבן בפה ובכלל], יש צורך בחמש שנים, אבל לרוב הדברים די בשלוש שנים.

כהנים הראויים לעבודה

א. תחילת זמן עבודתם

מדין תורה, הכהן נכנס לעבודה, משיהא נקרא איש, כלומר שיהא גדול **בן שלוש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות של סימני גדלות**. שנאמר, "דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרֹתֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לָחֵם אֲקִיּוֹ", כלומר כשיהא איש, הוא נפסל במום, ומוכשר בלא מום, אבל קודם היותו לאיש, אפילו בלא מום הוא נפסל.

לדעת תנא קמא בברייתא – **לא החמירו חכמים על דין תורה**, ומשעה שנעשה הכהן גדול הוא נכנס לעבודה.

ולדעת רבי – **אף שכן הוא דין התורה, למעשה הכהנים אינם נכנסים לעבודה עד שיהיו בני עשרים שנה**, שנאמר, "וּבִשְׁנֵה שְׁנֵית לְבוֹאֵם אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים לְיִירוּשָׁלַם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי הַחֲלוּ זָרְבָבֶל בֶּן שָׂאֲלִיתַיֵּאל וְנִשְׁעָ בֶן יוֹצָדָק וְשָׂאֵר אֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל הַבָּאִים מִהַשְּׁבִי יִירוּשָׁלַם וְנִעְמִידוֹ אֶת הַלְוִיִּם [הם הכהנים כפי שיתבאר בעזרה"י להלן] מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְנַצַּח עַל

נאמר בלוויים, "וּמִבְּנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְבָּא הָעֶבֶדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד", ללמד, שהשנים פוסלות את הלוויים, כלומר כשהגיעו לחמישים שנה, לא יעבדו עוד.

ופסול זה לא נאמר אלא בעבודת המשכן שבמדבר, שנאמר בכתוב^א, "... וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל הַבָּא לְעֶבֶד עֶבֶדָה וְעֶבֶדָת מִשָּׂא אֶהֱלֵ מוֹעֵד", ללמד, שלא נאמר פסול שנים, אלא בזמן שנהגה עבודת משא, שהיו פורקים ונושאים את המשכן בכתף, אבל כשהיו בשילה ובבית עולמים בירושלים, שלא היתה עבודת הלוויים לשאת את המשכן וכליו, אלא להיות שוערים ומשוררים, לא נפסלו בשנים.

ב. קול

נאמר בלוויים וְיִהְיֶה כְּאֶחָד [=בין צעירים בין זקנים] לְמַחְצֵרִים^ב וְלְמַשְׁרָרִים לְהִשְׁמִיעַ קוֹל אֶחָד ללמד שעל כל הלוויים לבשם את קולם שיהא נראה כקול אחד ומכאן למדנו שמי שאין קולו נאה לכך פסול הוא לעבודת הלוויים.

אבל במומים אין הלוויים נפסלים, שנאמר בעניין פסולם מחמת השנים "זֵאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם", ללמד, שרק במה שאמור בהם הם נפסלים, כגון בשנים, ולא בפסולים האמורים בכהנים, כלומר במומים.

תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו כמה שנים

לעיל נתבאר, שהלוויים היו לומדים הלכות עבודתם חמש שנים קודם שנכנסו לעבודתם.

ובספר דניאל מבואר, שיש ללמוד שלוש שנים, כדי לדעת כראוי ספר ולשון כשדים, שנאמר, "וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶשְׁפֵּנֹז כֹּב סְרִיסִי לְהַבִּיא מִגְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִזְנֵעַ הַמְּלוּכָה וּמִן הַפְּרָתִימִים. וְלָדִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם קֵל מֵאוֹם מוֹם וְטוֹבֵי מִרְאָה וּמִשְׁפִּילִים בְּכָל חֻקֵּיהֶם וַיִּדְעֵי דַעַת וּמִבְּיַנֵּי מִדַּע וְאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לְעַמֵּד בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ וְלְלַמְּדֵם סֵפֶר וּלְשׁוֹן

^א משמע דאי לאו מיעוט הוו גמרי מהדדי ... ותימה דפרק ידיעות משמע דלא גמרינן מהדדי אי לאו דכתיב תרי קראי ... ותיירך הי"ר נתנאל ... דהכא סברא היא, אם לא היה הפסוק שיפסלו אף בשילה ובית עולמים, הואיל ואינו תלוי בקדושת המשכן. [תוס'].
^ב למחצרים כתיב.

ומקום נוסף הוא, "ויבשנה השנית לבואם אל בית האקים לירושלם בחדש השני החלו זָבָבֵל בן שַׁלְתַיָּאל וְנִשְׁוֹע בן יוֹצְדָק וְשָׂאֵר אֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים וְחֵלְוִים וְכָל הַבָּאִים מִהַשְּׁבִי יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמִידוּ אֶת הַלְוִיִּם מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה לְנַצַּח עַל מְלֹאכֶת בֵּית ה'".

בעל קרי שטבל קודם שהטיל מים

לדעת תנא קמא – כל בעל קרי, שטבל קודם שהטיל מים, טהר רק עד שיטיל מים, אבל בהטלת המים הוא נטמא שוב, כי יש לחוש שמא נשאר בפי האמה צחצוח קרי, והוא יוצא עם מי הרגלים, ובכך נעשה שוב בעל קרי, שכן שכבת זרע היוצאת מגופו מטמאה בכל שהוא.

ולדעת רבי יוסי – לא נאמר הדין הזה אלא בחולה או זקן, שהם חלשים, ויש לחוש שלא יצא מהם הכל, **אבל ילד בריא, שכוחו במתניו, ודאי לא נשאר בפי האמה שום צחצוח קרי, וכשיטבל אחר ראייתו, הוא טהור, אף אם לא הטיל מים אלא אחר כך.** ולעניין זה, ילד הוא אפילו מי שבא בימים, ובלבד שיש בכוחו לחלוץ נעל ולנעול נעל, בעומדו על רגל אחת.

אמרו עליו על רבי חנינא, שהיה בן שמונים שנה, והיה עומד על רגלו אחת, וחולץ מנעלו ונועל מנעלו.

אמר רבי חנינא, חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי, הן עמדו לי בעת זקנותי.

תנו רבנן: **מי שנתמלא זקנו², ראוי הוא ליעשות שליח ציבור,** [לכל צרכי ציבור, כגון לתקוע בשופר, ולנדות, ולהתמנות פרנס], **ולירד לפני התיבה, ולישא את כפיו.**

² תימה דבפרק הקורא את המגילה ... משמע הביא שתי שערות יורד לפני התיבה ונושא את כפיו. ויש לומר דכשהביא שתי שערות, יכול לירד לפני התיבה, אבל ליעשות שליח ציבור קבוע, או להתפלל בתעניות ובמעמדות אינו נעשה עד שיתמלא זקנו, כדאמרינן במסכת תענית, אין מורידין לפני התיבה אלא זקן ורגיל. ואם תאמר דבסוף לולב הגזול משמע, דאפילו קטן נושא את כפיו, דאמרינן קטן שיועד לישא את כפיו, מחלקין לו תרומה בבית הגרנות, ובקונטרס פירש לאו דוקא קטן, אלא מיירי כשהביא שתי שערות, ולא משמע הכי, אלא קטן ממש, ...]. ויש לומר דהא דקטן נושא את כפיו, היינו עם הגדולים, כדאמרינן גבי שיר, בין רגלי הלויים היו עומדין, וצערי הלויים היו נקראים ... אבל בפני עצמו, אינו נושא את כפיו עד שיביא שתי שערות. [תוס'].

היוצא מהתוס': (א) קטן גמור נושא כפיו עם גדולים. (ב) הביא שתי שערות, נושא כפיים אף לבדו, ובלבד שלא יעשה כן בקביעות. (ג) נתמלא זקנו, נושא כפיו לבדו אף בקביעות.

מלאכת בית ה'". [ולדעת תנא קמא, אין ללמוד מהכתוב הזה, אלא, שהמנצחים על המלאכה^א היו בני עשרים, אבל העובדים היו קטנים מבני עשרים].

- ללשון שני, לדעת רבי, דין זה הוא תקנת חכמים, ולכן מחמת התקנה אף בדיעבד הכהנים פסולים עד שיהיו בני עשרים

- וללשון ראשון, מודה רבי, שלא תקנו חכמים כן, אלא שהכהנים עצמם היו מונעים ממי שלא הגיע לעשרים מלעבוד, ובדיעבד, אם עבד עבודתו כשרה.

ולדעת ברייתא נוספת – מעיקר הדין, הכהנים כשרים לעבוד משעה שיהיו גדולים, ואף חכמים לא תקנו לעכבם עד גיל עשרים, אלא שהכהנים היו מונעים ממי שלא הגיע לעשרים מלעבוד, ובדיעבד, אם עבד, עבודתו כשרה, [כדברי רבי ללשון ראשון].

ב. דברים הפוסלים אותם מעבודה.

[א] מומים.

נאמר, "דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרֹתֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לָהֶם אֲקִיּוֹ", ללמד שכל כהן שיש בו מום פסול לעבודה.

[ב] זקנה.

כהן שהזקין באופן שידי ורגליו רותתים מאין כח נפסל לעבודה.

אבל השנים אינן פוסלות את הכהנים בהגיעם לשנת החמישים, שכן בכתוב הפוסל את הלויים בשנים, נאמר, "זאת אֲשֶׁר לְלוֹוִים", ללמד, שרק הלויים נפסלים בשנים, אבל הכהנים אינם נפסלים בשנים.

הכהנים נקראו לוויים

אמר רבי יהושע בן לוי, בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לוויים, [י"מ שנקראו כן כי גם הם משבט לוי. וי"מ שנקראו כן מלשון שמיים כמו "וְנָלוּ עֲלֵיךָ"].

- אחד מהמקומות הוא הכתוב, "וַיִּהְיֶה הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדֻק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַכַּת מִקְדָּשֵׁי בְּתוּעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל הַמָּה קִרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתַנִּי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהִקְרִיב לִי חֶלֶב נְדָם וְנָאֵם ה' אֲקִים".

^א העירוני לעיין בפירושו רש"י. ומלאכה הצריכה ניצוח היינו מלאכה קשה שיש לה צורך באיש גיבור ונחץ.

בלא נגיעה, ואין בהם טומאת אויר.

- והדין השני הוא, שאף כלי חרס אינו מטמא אלא מתוכו, ולא מתוך תוכו, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ב. טומאת מגע.

בעניין אוהל שיש בו מת נאמר, "וְכָל כְּלֵי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פְּתִיל [=מגופה, כלומר מכסה] עָלָיו טָמֵא הוּא", ללמד, שיש כלי, שכשמגופתו צמודה יפה לפיו לסותמו, הוא טהור, וכשאינה צמודה יפה לפיו, הטהומה נכנסת לתוכו דרך פתחו, והוא טמא, ועל כרחך הכוונה לכלי חרס, שלמדנו בו במקום אחר, שטומאתו מגיעה לו דרך תוכו.

ומתוך שנאמר בעניין, שרק כשהוא פתוח הוא נטמא, אבל כשהוא סתום הוא טהור, למדנו, שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, אף כשהטומאה נוגעת בו¹. [שכן כשיש טמא באוהל הרי זה כאילו כל האוהל מלא טומאה].

ומתוך שנאמר בכתוב "הוא", למדנו, שרק בכלי חרס נאמר החילוק בין סתום לפתוח, אבל שאר כלים נטמאים מאוהל המת גם כשהם סתומים, ומכאן שאר הכלים מקבלים טומאה גם כשנוגעים בהם [מגבם, וכל שכן מתוכם].

תוכו ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל

לעיל נתבאר, שהדרשה הרביעית מהכתוב "תוכו" היא, שאף שכלי חרס מטמא מה שבתוכו, אינו מטמא מה שבתוך תוכו.

והכוונה היא, שאם היה כלי מונח בתוך כלי חרס, [ופי הכלי הפנימי למעלה מפי החיצוני], ואוכלים ומשקין בפנימי, וטומאה באויר החיצון, אין האוכלין טמאים, שאינם בתוכו של כלי חרס, אלא בתוך תוכו.

ולא רק כשהפנימי הוא כלי חרס, שאינו ראוי לקבל טומאה מגבו, ולכן הוא טהור, ומציל על מה שבתוכו מפני

¹ אבל אם נטמא מתוכו, נטמא נמי גבו, ומטמא אחרים, כדאמרין בתורת כהנים, מרובה מדת לטמא מליטמא, שכלי חרס מטמא אחרים מאחוריו, ואינו מיטמא מאחוריו. [תוס'].
² ונראה דגבו טהור אפילו נגע שרץ ביד שבו, דלא אמר יד להכניס בכלי חרס, והא דאמר תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם לרבות את הידות היינו לרבות את הידות להוציא. [תוס'].
³ כדמפרש בתורת כהנים. [רש"י].

טומאת כלי חרס לעומת טומאת שאר כליםא. טומאת אויר.

בכתוב המלמד דיני כלי חרס שנטמאו בשרצים, נאמר, "וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם [=מהשרצים] אֶל תּוֹכוֹ, כֹּל [מאכל או משקה] אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִשְׁבְּרוּ".

- ומתוך שנאמר, "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", למדנו, שכשנטמא הכלי בשרץ, כל מאכל שבתוכו טמא הוא, ואפילו הכלי מלא בגרגירי חרדל², שאין נוגעים בדפנות אלא החיצונים שבהם, ואם כן, הסיבה שגם הפנימיים נטמאים, אינה משום שהם נוגעים בכלי חרס הטמא³ [=טומאת מגע], אלא משום שהם בתוך כלי חרס טמא [=טומאת אויר]⁴, ומכאן, שכלי חרס מטמא אוכל הנכנס לאוירו, אף כשאינו נוגע בו.

- ומתוך שנאמר לשון "תוכו", גם כשהכלי נטמא מהשרץ, "וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ", כלשון האמור כשהכלי מטמא אוכלים שבתוכו, ["כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא"], יש ללמוד בגזרה שווה⁵, שכשם שהכלי מטמא הנכנס לאוירו אף בלא נגיעה, כך הכלי נטמא מהשרץ, כשהשרץ נכנס לתוכו אף בלא נגיעה. ומכאן, שכלי חרס מקבל טומאה משרץ הנכנס לתוכו אף כשאינו נוגע בו.

דף כ"ה

ומתוך שהיתה תורה יכולה לכתוב "תוך" "בתוך", וכתבה "תוכו" "בְּתוֹכוֹ", למדנו שני דינים נוספים.

- האחד הוא, שדווקא כלי חרס נטמא ומטמא מתוכו בלא נגיעה, אבל שאר כלים אינם נטמאים או מטמאים מתוכם

² לפי מה שמפרש רבינו תם, דאין אוכל מקבל טומאה מדאורייתא פחות מכביצה, לא נקט חרדל דוקא, אלא כלומר ואפילו מלא ביצים, ונקט חרדל משום דמדרבנן מקבל טומאה בכל שהוא. [תוס'].
³ שהכלי אינו נוגע בכלו, אלא במה שסמוך לדפנות, והאמצעיים מיטמאין מן האויר, ואי אתה יכול לומר שזה מטמא את זה, שהרי אין כביצה בכל אחד, [ואין אוכל מטמא אחרים אלא כשיש בו שיעור כביצה]. ועוד, אין אוכל מטמא אוכל. ועוד, אם כן זה שני וזה שלישי והשלישי לא יעשה רביעי לטמא את האמצעיים. [רש"י].

⁴ הקשה רבינו אפרים מנלן דהיינו מטעם אויר, דלמא הוי מטעם שכלי חרס מצרף, כשכולן נוגעין זה בזה, ונוגעין בכלי, אבל נתלים באויר לא ... ויש לומר, מדכתוב הכא כל, משמע אפילו נתלה באויר ... [תוס'].
⁵ מופנית היא הדוה מצי למכתב וכל אשר יפול מהם בו כל אשר בו. [תוס'].

וכמו כן, אם נגמרה מלאכת הכלי עצמו, אבל לא נגמרה (א) מלאכת בסיסו (ב) או שפתו (ג) או הידית שלו, נחשב הוא כמי שנגמר, ומקבל טומאה.

< אבל כלי מתכות,

אינם מקבלים טומאה עד שתגמר כל מלאכתם עם מלאכת נויים, וכל שלא נגמרה כל מלאכתם, אף על פי שכבר ראויים להשתמש בהם כמות שהם למה שעומדים לו, אינם מקבלים טומאה, ובכלל זה, כשמחוסרים את אחד מהדברים הבאים:

(א-ב) שמחוסרים שיוף או גירוד להחליקם [שיוף שייך בכלי ברזל גירוד שייך בכלי זהב וכסף]. (ג-ד) שמחוסרים שיבוץ או כרכור, שעתידים לשבץ בהם משבצות זהב או לצייר בהם ציורים. (ה) שמחוסרים הקשה בקורנס לישר. (ו-ז-ח) או שמחוסרים בסיס או שפה או ידית.

ודוקא כשלא נגמרא מלאכת נוי בכלי עצמו, אבל כשנגמרה כל מלאכת הכלי, אף שלא נגמרה מלאכת כיסוי, הכלי טמא, כי הכיסוי נחשב לכלי אחר, ולא לחלק מהכלי שהכיסוי עשוי לו.

לדעת רבי יוחנן – הטעם לכך, שכלי מתכות אינם מקבלים טומאה עד שתגמר מלאכת נויים, כי עשויים הם לכבוד, וכל זמן שלא נגמרה מלאכת נויים, אינם ראויים להיות כלי כבוד, ואם כן אינם ראויים למה שעומדים לו.

ולדעת רב נחמן – הטעם לכך, שכלי מתכות אינם מקבלים טומאה עד שתגמר מלאכת נויים, כי עשויים להימכר ביוקר, וכל זמן שלא נגמרה מלאכת נויים, לא ימכרו ביוקר כראוי להם, ונחשבים ככלי שלא נגמרה מלאכתו.

ב. לעניין פשוטיהם.

בעניין טומאת שרצים נאמר, "וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מִמֶּה בְּמַתָּם יִטְמָא מִכָּל פְּלִי עֵץ אוּ בְּגָד אוּ עוֹר אוּ שֶׁק פֶּל פְּלִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִלֵּאכָה בְּהֵם בְּמִים יוֹבֵא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר", והוקשו כאן בכתוב כלי עץ לכלי שק, ללמד, שכשם שאין השק מקבל טומאה אלא כשיש בו בית קיבול, [שאם לא כן אינו שק], כך כלי עץ אינו מקבל טומאה, אלא כשיש

טומאה, העריסה והמטה משישופם בעור הדג. ותירץ, דשיפת דהתם היינו להסיר את הקסמים הגדולים שמוזיקין לישב עליה, אבל שפייה דהכא אינה אלא לנוי בעלמא להחליקו ולצחצחו. [תוס']

טומאה שבחיצון, אלא אף כשהפנימי כלי שטף^א, שראוי לקבל טומאה מגבו, מכל מקום הוא מציל על מה שבתוכו, כי אף שראוי הוא לקבל טומאה מגבו משרץ שיגע בו בגבו, מכילי חרס טמא אינו ראוי לקבל טומאה, שאין כלי חרס מטמא כלי, אלא אוכלים ומשקים בלבד, ומאחר שהפנימי טהור, הוא חוצץ בפני הטומאה שיש בכלי החרס, ומציל על מה שבתוכו.^ב

טומאת כלי עץ לעומת טומאת כלי מתכות

א. לעניין גולמיהם.

שום כלי אינו מקבל טומאה אלא כשתגמר מלאכתו, ויהיה ראוי למה שעומד ועשוי להשתמש בו, ולכן, מי שרצה לעשות כלי קיבול של קב אחד, וחקק בו שלושה לוגין [=חצי קב], אף שראוי להשתמש בו לקבל שלושה לוגין, אינו מקבל טומאה, עד שיהיה ראוי לקבל קב שלם, כי לכך הוא עומד להיות עשוי.

וכשנגמרה מלאכת הכלי, לעניין זה, שראוי הוא להשתמש בו כמו שהוא למה שהוא עומד, אבל לא נגמרה מלאכת נוי, כי עומד הוא לכך שיעשו אותו נאה, בזה יש חילוק בין כלי עץ לכלי מתכות.

< כלי עץ,

משעה שראויים הם למלאכתם, מקבלים טומאה, אף שלא נגמרה מלאכת נויים, ובכלל זה, כשעתידים ליפותם באחד מהאופנים הבאים:

(א) שיוף. שעומדים להחליקם לצחצחם. (ב) שיבוץ. שעומדים לתקוע בהן מסמרות ומשבצות לנוי כמו שעושים בארגז הנשים. (ג) גרירה להחליקם. (ד) כירכוב. שעומדים לחקוק בהם חקיקות גדולות וכרכוב כדרך שעושים בכיסוי תיבות וספסלים. (ה) להטיח בטונס. שעומדים לשפסף אותם בעור דג הנקרא טונס שמחליק אותם.²

^א כל שאר כלים שאינם כלי חרס מיקרו כלי שטף, על שם שיש להם טהרה במקוה. [רש"י].

^ב וקשה לפירושו, דאם כן מה חידוש יש בכלי שטף יותר מבכלי חרס. ועוד דאיכא חידוש יותר בכלי חרס מבכלי שטף, כגון אם שרץ באויר כלי חרס פנימי, ואוכלין בכלי חרס חיצון, דטהור, אף על פי שהפנימי טמא, דהוי רבותא טפי מבכלי שטף, דאינו מקבל טומאה מאויר. ונראה לפרש, דקרא אצטרך לכלי שטף, ללמד דאף על גב דלאו מיניה הוא, מחריב ביה, אבל כלי חרס דמיניה הוא, בלאו קרא ידעינן דחוצץ ומחריב ביה. [תוס'].

³ הקשה רבינו תם בדברק שני דסנהדרין אמר, כלי עץ מאימתי מקבלים

בו בית קיבול, ומכאן שכלי עץ פשוטים [=בלא כלי קיבול] **טורים הם.**

אבל כלי מתכות לא הוקשו לשק, וטומאתם אמורה בפרשת מדין, "אֵךְ אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרָזָל אֶת הַבַּדִּיל וְאֶת הַעֲפָרָת ...", ומאחר שלא הוקשו לשק, הם **מקבלים טומאה גם כשהם פשוטים**, ואין להם בית קיבול.

גולמי כלי עצם

כשחזרו בני ישראל ממלחמת מדין, אמר להם משה בין דבריו, "וְכָל בָּגָד וְכָל פְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עֵצִים וְכָל פְּלִי עֵץ תִּתְחַטְּאוּ", כלומר תטהרו אותם, ומכאן, שכל הדברים הללו מקבלים טומאה, ולכן הצריכם משה חיטוי [=טהרה].

"וְכָל בָּגָד וְכָל פְּלִי עוֹר ... וְכָל פְּלִי עֵץ" האמורים כאן, הם כמשמעם, כלומר בגדים, וכלי עור, וכלי עץ.

"וְכָל מַעֲשֵׂה עֵצִים" האמור כאן, **בא ללמד על כלים הנעשים מקרני עזים או טלפי עזים, כלומר כלי עצמות, שהם מקבלים טומאה.** ומתוך שנאמר הריבוי "וְכָל מַעֲשֵׂה", למדנו, שלא רק כלים מעצמות עזים מקבלים טומאה, אלא אף כלים מעצמות שאר בהמה וחיה^א. ומה שנאמר המיעוט "עֵצִים", לא בא אלא למעט כלים הנעשים מעצמות עופות. [כגון מצפורני^ב מין פרס שעושים מהם כלים].

וכבר נתבאר לעיל, שיש חילוק בין כלי עץ לכלי מתכות, כשנגמרה מלאכתם ולא נגמרה מלאכת נויים, שכלי עץ מקבלים טומאה, וכלי מתכות אינם מקבלים טומאה.

וכמו כן נתבאר, שנחלקו רבי יוחנן ורב נחמן בטעם הדבר, שכלי מתכות אינם מקבלים טומאה כשלא נגמרה מלאכת נויים, שלדעת רבי יוחנן, הטעם לכך הוא כי עשויים לכבוד, ולדעת רב נחמן, הטעם לכך, כי עשויים להימכר ביוקר.

ולפי זה, כלי עצמות, שעשויים להימכר ביוקר, אבל אינם עשויים לכבוד:

^א ואם תאמר דברך במה אשה, דריש דבר הבא מזבן הסוס ומזבן הפרה, מבגד ועור, תיפוק ליה מ"יכול". ויש לומר, דאין לרבות מ"יכול" אלא עצמות, שדומין זה לזה, של עזים ושל בהמה, אבל בשער לא דמו. [תוס'].
^ב כן פירש רש"י ומשמע מכאן שציפורניים דינם כעצמות.

חיוב מעשרות בשקדים

יש שני מיני שקדים מרים ומתוקים [כלומר מין אחד בגמר גידולו מר הוא ואינו ראוי לאכילה כמות שהוא אלא כשהוא קטן ומין אחד בגמר גידולו מתוק הוא ואינו ראוי לאכילה כמות שהוא אלא בגמר גידולו].

לדעת משנתנו – כל אחד ממיני השקדים נחשב כאוכל להתחייב במעשרות, כפי הדרך שרגילים לאוכלו, **המרים** נחשבים כאוכל רק כשהם קטנים, [ולכן **כשהם קטנים** הם **חייבים** במעשרות, ו**כשהם גדולים** הם **פטורים** ממעשרות], **והמתוקים** נחשבים כאוכל רק כשהם גדולים, [ולכן **כשהם גדולים** הם **חייבים** במעשרות, ו**כשהם קטנים** הם **פטורים** ממעשרות].

ללשון ראשון, דעת רבי ישמעאל ברבי יוסי – **ששקדים מרים** פטורים אף כשהם קטנים, [כי לא נגמרו], ונמצא **שלעולם הם פטורים**.

וללשון שני, דעת רבי יוסי ברבי יהודה – **ששקדים מרים** חייבים אף כשהם גדולים, כי ניתן לאוכלם על ידי תיקון [=יכול למתקן על ידי האור], ונמצא ששקדים מרים **לעולם חייבים**.

כתב רש"י: עד השתא איירי בתרתי מילי, ודבר הנוהג בזה אינו נוהג בזו, ומהשתא מיירי בחדא מילתא, ויש בה חלוק פרקים, ובזמן שדבר זה נוהג בה, אין דבר זה נוהג בה, ויש זמן שזה נוהג בה, ואין זה נוהג בה.

חיוב מעשר בהמה

נאמר "כֹּל פֶּטֶר רָחֵם לְכָל בְּשָׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לֶה' בְּאֲדָם וּבְבִהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אֵךְ פְּדֵה תַּפְדָּה אֶת בְּכוֹר הָאֲדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תַּפְדָּה", ודרשו חכמים במסכת בכורות, שהכתוב הזה מלמד על דיני מעשר בהמה, [נשחיבו מהכתוב "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר נֶצְאָן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'"].

ומתוך שנאמר בכתוב "לָךְ", למדו, שאין **חיוב מעשר בהמה אלא בהמות ששייכות לאדם אחד, אבל בהמות השייכות לשותפים פטורות ממעשר**. וכל זה בשותפות

קודם שנשלם בו שיעור ארבעים סאה^א, אפילו היה חסר משיעור זה רק מעט, **פסלוהו** המים השאובים לגמרי, ושוב לא יוכשר, אף אם יוסיפו לו מים כשרים.

אבל כשנפלו **שלושה לוגין** יין למקווה חסר, **לא פסלוהו**, וכשישלימו בו את שיעור המים של ארבעים סאה, יהיה כשר.

דינו של התמד

התמד הוא מים שניתנו בחרצנים של ענבים^ב, שהם תוססים מחמת החרצנים, ומקבלים טעם יין.

ולהלן יתבאר בעזה"י, האם דין התמד כדין מים, [הפוסלים את המקווה, ואינם ניקחים בכסף מעשר שני], או שדינו כדין יין, [שניקח במעשר שני, ואינו פוסל את המקווה].

וכשבעשיית התמד נתרבה שיעורו, כלומר שנתן מים במידה מסויימת, ומצא אחר כך מידה מרובה יותר, לדברי הכל התוספת נידונית כיון, שהרי היא משקה שיצא מהחרצנים.

וסוגייתנו מדברת באופן שלא נתרבה השיעור בעשיית התמד, אלא נתן מים במידה מסויימת, וכך היתה מידת התמד.

דף כ"ו

לדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוא :

לדעת חכמים – מאחר שלא נתרבתה המידה, אף על פי שקיבלו המים טעם של יין מהחרצנים, אינם אלא מים^א כמו שהיו בתחילה, ואינם חייבים במעשרות, ואינם ניקחים בכסף מעשר שני, ופוסלים את המקווה.

ולדעת רבי יהודה – אם לבסוף החמיץ התמד, נתברר

^א אבל מקווה שלם אינו נפסל בשום ענין. [תוס'].

^ב כן פירש בקונטרס דתמד הם מים הנתנים בחרצנים. ולתוס' נראה, דמייירי במים הנתנים בשמרים ... ואינם שוים לגמרי. [תוס'].

^ג ואם תאמר ומאי טעמא דרבנן דפטרין שמרים שיש בהם טעם יין, ואף על גב שלא החמיץ, והלא כל איסור שבתורה שלא במינו בנותן טעם, וטבל חמור לענין שלא במינו, ועוד שאפילו החמיץ פוטרין חכמים למאן דאמר בהחמיץ מחלוקת, ואפילו בטבל ודאי איירי ... ויש לומר, דדין במים אפילו בפחות מששים, אפילו רמא תלתא ואתא תלתא ופולגא, לא חשיב טעם גמור לרבנן כבשאר איסורין, דהכא לא הוי אלא קיוהא בעלמא. [תוס'].

הבאה מכח שנים שנשתתפו, שהיו בהמות שייכות לשנים, ונעשו שותפים בהן יחד.

אבל יורשים שירשו בהמות מאביהם, ולא חילקום ביניהם, אלא הניחו אותן יחד כברשות אביהם, אף שהבהמות שייכות לכל היורשים בשותפות, נחשבות הן כשייכות לאדם אחד, כמו שהיו בחיי האב, וחייבות במעשר.

חיוב קלבון של מחצית השקל

כל המביא מחצית השקל לתרומת הלשכה בכל שנה, צריך להוסיף לו קלבון, [לשון הכרע שיהיה מעט יותר ממחצית השקל].

וכששנים מביאים יחד שקל, חצי לכל אחד, צריכים להוסיף לו שני קלבונות, קלבון אחד לכל אחד.

וכל זה כשאדם מביא עבור עצמו, אבל המביא עבור אחרים אינו צריך להוסיף למחצית השקל את הקלבון, ובכלל זה כשאדם מביא עבור בניו כי אינו חייב להביא עבורם.

וכשמת אדם והניח כמה בנים, ולא חילקו בניו את נכסיו, ומביאים את מחצית השקל מירושה, פטורים מהקלבון כאילו אביהם מביא עבורם.

קניית יין או מים בכסף מעשר שני

מי שיש בידו כסף של מעשר שני, [כלומר כסף שקיבל תמורת מעשר שני], שעלו לקנות בו בירושלים דברי מאכל, רשאי לקנות בו יין, ואינו רשאי לקנות בו מים.

שנאמר בעניין, "וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּאֲדָנָה וְנִפְשָׁךְ [כלל] בְּבָקָר וּבְצֹאן וּבְיֵינִי וּבְשֹׁכָר [פרט] וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ וְנִפְשָׁךְ [כלל] וְאֶכְלֶתָ שֶׁם לִפְנֵי ה' אֲקִינָה וְשִׁמְחֶתָ אֶתָּה וּבֵיתְךָ", הרי מפורש בכתוב, שהיין ניקח בכסף מעשר שני.

ומתוך שנאמר בעניין, כלל ופרט וכלל, למדו, שכל שהוא כעין הפרט, פרי מפרי [כלומר שהדבר מגדל דוגמת עצמו] וגידולי קרקע, הרי הוא ניקח בכסף מעשר שני, יצאו מים, שאינם גידולי קרקע, ואינם פרי מפרי, שאינם ניקחים בכסף מעשר שני.

שלושה לוגין הפוסלים מקוה

שלושה לוגין מים שאובים, שנפלו למקווה מים כשרים,

וקודם שהחמיץ היין – לדעת חכמים, הוא נידון כמים, ואינו חייב במעשרות, ואינו ניקח בכסף מעשר, ופוסל את המקווה. **ולדעת רבי יהודה, מאחר שיש להסתפק אם עתיד להחמיץ או לא, כבר עתה הוא נידון כמין לחומרא,** כלומר שצריך לעשרו, אבל אין מעשרים עליו אלא מתוכו [=מינייה וביה], אבל ממקום אחר, אפילו הוא כיוצא בו, שהוא תמד שלא החמיץ, לא, שמה זה עתיד להחמיץ, והוא יין, וזה אין עתיד להחמיץ, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, או מן החיוב על הפטור, [והמפריש מן הפטור על החיוב אוכל טבל, שהרי אין שם מעשר חל על מעשרותיו, שאינו ראוי לכך, ונמצא שלא נתקן זה שהפריש עליו, והמפריש מן החיוב על הפטור, מאכיל טבל לכהן, שהרי אין שם תרומה חלה עליו, כיון שזה שהוא מפריש עליו, אין צריך לכך, נמצא שנותן לו מטבל זה החייב בתרומה, ומאכילו לכהן על חנם, וטבל במיתה אף לכהן]. ולכאורה הוא הדין לעניין מעשר, מאחר שהוא ספק יין, אינו ניקח בכסף מעשר, ופוסל את המקווה, [עד שיתברר שהחמיץ].

[ולדעת רבי אלעזר, יתכן שמשנתנו המחלקת בין תמד שהחמיץ לתמד שלא החמיץ, היא כדברי הכל, שכן אחר שהחמיץ, יתכן שהכל מודים שהוא נידון כמין, וקודם שהחמיץ, לדעת חכמים הוא נידון כמים, ולדעת רבי יהודה, לכל הפחות לחומרא הוא נידון כמים].

פסול מים שאובים במקוה

תקנת חכמים היא, שמים שאובים פוסלים את המקוה, ושיעור מים שאובים לפסול את המקווה, הוא שלושת לוגין.

לדעת תנא קמא [לפי גרסתנו] – **תרווייהו בעינן שיעורא וחזותא. כלומר** אין המקווה נפסל, אלא כשיפלו לתוכו שלושת לוגין מים, שמראה המים. ולכן אם נפלו לתוכו מעט פחות משלושת לוגין מים, בתוספת מעט חלב, המשלימים לשיעור שלושת לוגין, לא פסלוהו, אף על פי שיש כאן שלושה לוגין במראה מים, כי אין כאן שיעור שלושת לוגין מים ממש. וכן אם נפלו לתוכו שלושת לוגין מלאים של מים, בתוספת מעט יין, המשנה מראהם, לא פסלוהו, כי אין כאן מראה של מים. [אבל אם נפלו למקוה שלושת לוגין מלאים של מים, בתוספת מעט חלב, שלא שנה את מראהם, פסלוהו, כי יש כאן שלושת לוגין מים, במראה מים].

שמתחילתו היה יין, ולכן דינו כמין, וחייב במעשרות, [וכשהוא חולין] הוא ניקח בכסף מעשר שני, ואינו פוסל את המקווה^א, [כלומר אפילו ניקח בכסף מעשר קודם שהחמיץ, כשהחמיץ נתברר שמתחילתו נכנס במים כח החרצנים והיה יין, וחלה עליו קדושת מעשר שני, והמעות חולין, וכן אם נפל למקווה, נתברר שמתחילתו היה יין ולא נפסל המקווה, [ומשנתנו היא כדעת האומרים שמים פוסלים את המקווה רק כשיש בהם שיעור שלושה לוגין מים ומראהם מים. אי"נ כדעת האומרים שמים פוסלים את המקווה אפילו מראהם כמראה יין, ובלבד שיהיו מים ממש. אבל אלו אף שמראהם כמים, מכל מקום מאחר שבאמת הם יין, כמו שהוכיח עליהם סופס, אינם פוסלים את המקווה]]. **ורק אם הוא בפנינו, ואינו מחמיץ, ניכר שלא נכנס במים כח החרצנים, ואינו אלא מים, שאינם ניקחים בכסף מעשר שני ופוסלים את המקוה. וכשאינו בפנינו, ואין אנו יודעים אם בסופו החמיץ או לא, הוא נידון כמין, כי הרוב מחמיצים והולכים אחר הרוב, ואם כן אם נפל למקוה לא פסלו, ואם ניקח בכסף מעשר שני הכסף יצא לחולין^ב.**

- **ורבא אמר, שאף לדברי רבי יהודה, רק בשעה שהחמיץ התמד, הוא נידון כמין, להיות ניקח בכסף מעשר שני, ולא לפסול את המקווה. אבל כל זמן שלא החמיץ, אף על פי שסופו להחמיץ, ואם כן באמת הוא יין, מאחר שעוד לא החמיץ הוא נידון כמים, וזה כדעת רבי יוחנן בן נורי, האומר, שהכל תלוי במראה, ולכן אפילו יין גמור, אם יש לו מראה מים, נידון כמים, והוא הדין בזה, אף שסופו להחמיץ, ואם כן הוא יין, כל זמן שלא החמיץ, מאחר שיש לו מראה מים, הוא נידון כמים.**

[ולדעת רב נחמן אמר רבה בר אבוה, משנתנו המחלקת בין תמד שהחמיץ לתמד שלא החמיץ, היא כדברי רבי יהודה].

< **ולדברי רבי אלעזר :**

אחר שהחמיץ התמד – הוא נידון כמין גמור, ומעשרים עליו אף מייין אחר, ואם כן, ניקח הוא בכסף מעשר, ואינו פוסל את המקווה.

^א אף על גב דרבי יהודה להחמיר איירי להתחייב במעשר והכא להקל הוא דניקח בכסף מעשר ואין פוסל את המקווה קסבר הש"ס דלא שגא. [תוס'].
^ב ומתוסי' משמע מאחר שהוא ספק, רק לעניין פסול מקווה הוא נידון כמין, כי אין לפסול מקווה מספק, אבל אין לוקחים אותו בכסף מעשר שני מספק שמה הוא מים.

ורבא אמר, שאין השקה מועילה לתמד [קודם שהחמיץ], אלא כשנטמא אחר שנעשה תמד, אבל אם עשו תמד ממים טמאים, אין מועילה להם השקה.⁷

ורב גביהה מבי כתיל הקשה על כך, שאין סברא לחלק כן, שכן הסברא היחידה שיש לומר שלא תועיל השקה לתמד שדינו כמים, היא, שהמים שוקעים בו, והיין צף, ונמצא שכשמשקע את הכלי עם התמד במקווה, המשקה שבשפת הכלי שהוא נוגע במי המקווה, אינו מים אלא יין, ולא נתחברו מי התמד עם מי המקווה, אלא יין התמד בלבד נגע במי המקווה, והטעם שאין חוששים לכך, כי באמת המים מעורבים בתמד⁸, והם גם למעלה, ונוגעים במי המקווה, וכן הוא בין נעשה התמד ממים טמאים, ובין אם נעשה ממים טהורים ונטמא אחר כך.

מתי הבת נמכרת לאמה

נאמר בפרשת משפטים, "וכי ימכר איש את בתו לאמה ... " ללמד שהאב מוכר בתו לאמה.

ולדברי הכל, קטנה, מיום שנולדה, ועד שתהא גדולה, נכלומר עד שתביא שתי שערות של סימני גדלות, אחר שתהא בת שתיים עשרה שנה], היא בכלל פרשת אמה עברה, ואביה מוכר אותה לאמה.

מתי יש לאנוסה ומפותה קנס

האונס או מפתה חייב בקנס שנאמר לעניין מפתה "וכי יפתה איש בתולה אֶשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה ... כֶּסֶף וְשָׂקָל כְּמֹתֵר הַבְּתוּלֹת", ונאמר לעניין אונס, "כִּי יִמְצָא אִישׁ נֶעֱרַךְ בְּתוּלָה אֶשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה וּתְפֹשֶׂה וְשָׁכַב עִמָּה וְנִמְצָאוּ. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאִבֵי הַנֶּעֱרַךְ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף".

⁷ היה יין ואין לו השקה. [תוס'].

⁷ רבא סלקא דעתך, דכי נטמאו מעיקרא בפני עצמן, אינו מועיל לחן השקה אלא בפני עצמן, [תוס']. ואולי הטעם לכך, שמא יראה אדם מים טמאים נעשים תמד, ואחר כך יראה שנוהגים בהם תורת טהורים, ולא ידע שנטהרו בהשקה, ויהיה סבור שעל ידי נתינתם לחרצניים הם נטהרים, ויבואו מתוך כך לומר שמים נטהרים על ידי עשייתם תמד.

⁸ הקשה ה"ר אליעזר ממיץ למה לי טעמא דמבלבל, כי נמי קפי פרי מלעיל סלקא להו השקה, כדאשכחן בפרק התערובת, גבי יין וחלב לחין אין חוצצין, שדרך היין עוברים המים אל גוף האדם, ועלתה לו טבילה. ונראה דלא קשה מידי, דלא דמי דודאי אנבא דגברא או אנבא דמטא מחלחלי בהו מיא, אבל דרך השקה לא. [תוס'].

ולדעת תנא קמא [כגרסת רש"י] – **אזלינן בתר שיעורא בלבד, כלומר** אם נפלו למקוה שלושה לוגין מים ממש, פסלו את המקוה, אף על פי שהיו מעורבים במעט יין, הנוסף על שיעור שלושת לוגין, ויש כאן מראה יין, ולא מראה מים, כי למעשה יש כאן שיעור שלושה לוגין מים. ואם נפלו למקוה פחות משלושת לוגין מים, לא פסלוהו, אף על פי שהיו מעורבים במעט חלב, שהשלימם לשלושה לוגין, ויש כאן מראה מים שלושה לוגין, כי למעשה אין כאן שיעור שלושה לוגין ממים ממש.

ולדעת רבי יוחנן בן נורי – **הכל הלך אחר המראה**⁹, כלומר אם נפלו למקווה שלושה לוגין שמראיהם כמראה מים, פסלו אותו, אף על פי שאין כאן שיעור שלושת לוגין מים ממש, ומעורב בהם מעט חלב. ואם נפלו למקווה, מים במראה יין, לא פסלוהו, אף על פי שיש בהם שיעור שלושת לוגין מים, שנשתנה מראיהם על ידי שהוסיפו בהם מעט יין.

השקת תמד למים

אדם וכלים יש להם תורת טהרה במקווה, אבל באוכלים ומשקים לא נאמר בהן טבילה.

ויוצא מכלל המשקים הוא המים, שאף שאין להם טהרה בטבילה, יש להם טהרה בהשקה, שאם יש לו מים יפים לשתייה, ונטמאו, נותנים בכלי, ומשקע אותם עם הכלי במי המקווה, עד שנושקים המים שבכלי במי המקווה, ומתחברים עימם ובטלים למי מקוה, ובכך נעשים טהורים, [כתרומה]² טמאה שזרעה בקרקע, שבטלה טומאתה, והיא טהורה].

ודווקא מים טהורים בהשקה במקווה, כי מאחר שהם מים כמו מי המקווה, הם בטלים לו, אבל שאר משקים אינם נטהרים בהשקה.

ולעניין תמד – **עד שלא החמיץ דינו כמים, ונטהר בהשקה, ולאחר שהחמיץ דינו כין, ואינו נטהר בהשקה**³.

⁹ אף על פי שלא הזכיר רבי יוחנן בן נורי אלא חזותא, מכל מקום צריך שלא יהא בו טעם יין ... דפשיטא דין לבן שהיה דומה למים לא היה פוסל את המקוה, ואפילו מזוג בשלושה לוגים מים. [תוס'].

² ר"ג כתבואה טמאה.

³ לדעת רב נחמן, אף ברייתא זו תתבאר כמו לעיל, שדווקא כשאינו מחמיץ כלל, התמד הוא נידון כמים, אבל כשהחמיץ נתברר שמתחילתו

בשער². [ונמצא שלדעה זו יש זמן שנוהג בה גם תורת וגם תורת חליצה].

תקיעות והבדלות

תקנת חכמים היא, לתקוע תקיעה בערב שבת ויום טוב, להודיע לעם שיבטלו ממלאכתם³.

וכמו כן תקנת חכמים היא, שבמוצאי שבתות וימים טובים, מבדילים בתפילה [אתה חוננתנו], ועל הכוס, להבדיל בין הקודש לחול.

וכשהיו שבת ויום טוב סמוכים זה לזה, מאחר שקדושת השבת חמורה מקדושת יום טוב,

כשחל יום טוב בערב שבת – תוקעים להודיע לעם להיבטל ממלאכת אוכל נפש, שהיתה מותרת ביום טוב, אבל אין מבדילים, משום שהכנס חמור מהיוצא.

ותקיעה זו שתוקעים ביום טוב שחל בערב שבת, משנים אותה משאר תקיעות של ערב שבת שחל בחול, [שבהם תוקע ומריע ותוקע, כל אחת לעצמה], שכן קדושת שבת אינה חמורה מקדושת יום טוב, כמו שהיא חמורה מחול.

לדעת רב יהודה – כשחל יום טוב בערב שבת מחבר את התקיעות יחד, שתוקע ומריע בלא הפסק, כלומר קודם שיסיים את התקיעה, הוא מריע בסופה [=תוקע ומריע מתוך תקיעה].

מן השערות ... ובמסכת נידה פירש בקונטרס דלא גרסינן על הלבן. [תוס'].

² ובמסכת נדה מפרש, לא שירבה ממש, אלא שיהו שתי שערות ארוכות שוכבות, ונראה כמו שריבה השחור. [רש"י].

³ **תנו רבנן, שש תקיעות ותוקעין ערב שבת.** ראשונה, להבטיל את העם ממלאכה שבשדות. שניה, להבטיל עיר וחנויות. שלישית, להדליק את הנר. דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר, שלישית לחלוץ תפלין. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה נעשה להם לבבליים ... שתוקעין, וחוזרין ותוקעין, ומריעין, ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן ... תנא דבי רבי ישמעאל, שש תקיעות ותוקעין ערב שבת, התחיל לתקוע תקיעה ראשונה, נמנעו העומדים בשדה מלעזרו ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות, ואין הקרובין רשאי ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד. ועדיין חנויות פתוחות ותרסיין מונחין, התחיל לתקוע תקיעה שניה, נסתלקו התריסין וננעלו החנויות, ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה. התחיל לתקוע תקיעה שלישית, סילק המסלק, והטמין המטמין, והדליק המדליק. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת. [מסכת שבת דף ל"ה ע"ב].

לדעת רבי מאיר – מאחר שנאמר בעניין "נערה", לא נאמרה הפרשה בקטנה, אלא בנערה, [כל ששה חודשים ראשונים של תחילת הגדלות, היא קרויה נערה], ונמצא שיש קנס רק כשאין מכר, כלומר רק אחר שגדלה ואינה בתורת מכר [כמבואר לעיל] היא בתורת קנס.

ולדעת חכמים – מאחר שנכתב נערה חסר ה"א "נער", גם קטנה בכלל הפרשה, ולכן אף הקטנה, משעה שהיא ראויה לביאה, כלומר בת שלוש שנים ויום אחד, יש לה קנס. ונמצא שיש קנס אף במקום מכר, כלומר משתהא בת שלוש שנים ועד שתהא נערה, יש בה גם תורת מכר, וגם תורת קנס, [וקודם לכן יש בה רק תורת מכר. ולאחר מכן במשך ששה חודשים של נערות יש בה רק תורת קנס].

ממתי האשה ראויה לחלוץ

מי שמת אחיו בלא בנים מצווה ליבם את אשת המת ואם אינו חפץ בכך חולצת לו ופטורה ממנו שנאמר, "וְאִם לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת בְּיָמָיו ...", ומתוך שנאמר בעניין "הָאִישׁ", למדנו, שקטן אינו ראוי לחלוץ עד שיהא איש, כלומר גדול בן שלוש עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות של סימני גדלות.

ומתוך שהוקשו אשה לאיש, למדנו, שגם היבמה אינה ראויה לחלוץ, עד שתהא אשה, כלומר גדולה, בת שתיים עשרה שנה ויום אחד שהביאה שתי שערות של סימני גדלות.

עד מתי האשה ממאנת

קטנה אינה מתקדשת מן התורה אלא על ידי אביה ומי שמת אביה תקנו לה חכמים קידושין מדבריהם ומאחר שאינם קדושין גמורים כשהיא קטנה יכולה למאן בהם ולומר אי אפשי בבעלי ויוצאה ממנו בלא גט.

לדעת רבי מאיר – אין המיאון מועיל אלא עד שתהא גדולה, כלומר, בת שתיים עשרה שנה ויום אחד שהביאה שתי שערות של סימני גדלות, אבל לאחר מכן אינה יוצאה מבעלה בלא גט. [ונמצא שלדעה זו כל זמן הקטנות יש מיאון ואין חליצה וכל זמן הגדלות יש חליצה ואין מיאון].

ולדעת רבי יהודה – המיאון מועיל גם אחר זמן הגדלות, עד שירבה השחור על הלבן⁴, כלומר שיוקף אותו מקום

⁴ פירוש, הבשר לבן הוא. וקאמר רבי יהודה דבעי שיחיר אותו המקום

[ויקרא י"י].

"בין אור לחושך" – "וְלֹהֲבַדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ"
[בראשית א' י"ח].

"בין ישראל לעמים" – "וְאֶבְדַּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת
לִי" [ויקרא כ"י כ"ו].

"בין יום השביעי לששת ימי המעשה" – היינו בין קדש
לחול, כמו שמסיים, בא"י המבדיל בין קודש לחול, אלא
שיש לומר מעין החתימה סמוך לחתימה.

סליק פרק הכל שוחטין

פרק שני השוחט

דף כ"ז

מניין שהשחיטה מן הצואר

א. [דברי רב כהנא:] מהכתוב "וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר".

רב כהנא רצה לומר, שמהכתוב "וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר",
[האמור בעניין שחיטת העולה], יש ללמוד, ששחיטה היא
חיתוך הצואר, שכך יש לדרוש את המילה "וְשַׁחַט"
בנוטריקון, "שח" "חט", כלומר ממקום שהוא שח,
[משתוחח ומתכופף], **חטהו** [=הכשירו וטהרו לאכילה א"נ
נקחו, כמו שנאמר, "וְחִטָּא אֶת הַבֵּית בְּדָם הַצֹּפֵר וּבַמִּים הַחַיִּים וּבַצֹּפֵר
הַמִּיָּה וּבְעַשְׂרֵי הָאָרְזִים וּבְצִיָּה וּבְשֵׁנֵי הַתּוֹלְעֵת" א"נ "תְּחַטְּאֵנִי בְּאֵזוֹב וְאֶטְהַר
הַכֶּסֶּי וּמִשְׁלַג אֶלְבִּי"]], כלומר, הכשרו וטהרתו לאכילה, במקום
שהוא משתוחח ומתכופף, שהוא צוארו. [אבל אין הכוונה
לזנבו, שכן זנבו כפוף תמיד, ומאחר שנאמר "שח", משמע
שהוא דבר שכפי דרכו הוא זקוף, ופעמים הבהמה כופפת
אותו, ולא דבר הכפוף תמיד].

אולם דחו זאת, כי אין מכאן ראייה שהשחיטה מהצואר,
שכן יש דבר נוסף שניתן לקרוא לו, 'מקום שהוא משתוחח
ומתכופף', והוא אוזן הבהמה, [שהיא נכפפת כרצון
הבהמה], ואף שהשחיטה טעונה הוצאת דם הנפש²,

² שכן הכתוב "וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר" מדבר בקדשים, ובקדשים בענין דם
הנפש לזריקה, שנאמר, "כִּי נִפְשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וְאֵינִי נֹתְתִיו לְכֶם עַל
הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ יִכְפֹּר ... כִּי נִפְשׁ כָּל בְּשָׂר דָּמוֹ

ולדעת רב אסי – אינו מחבר את התקיעות יחד, אלא
מפסיק ביניהן, אבל עושה הכל בנשימה אחת.

וכשחל יום טוב במוצאי שבת – מבדילים, משום שהיוצא
חמור מן הנכנס, ואין תוקעים.

והבדלה זו שאומרים ביום טוב שחל במוצאי שבת משנים
את נוסחה מהבדלת מוצאי שבת שחל בחול.

ולענין הנוסח:

**לדעת תנא קמא – נוסח ההבדלה הוא, המבדיל בין קודש
לקודש.**

**ולדעת רבי דוסא – נוסח ההבדלה הוא, המבדיל בין קודש
חמור לקודש קל.**

- ואין הלכה כרבי דוסא, שאין לזלזל ביום טוב לקרותו
קודש קל.

ולענין מקום אמירת הנוסח הזה:

לדעת רב יהודה ורב נחמן – אין משנים את נוסח ההבדלה
אלא בחתימה, שבמקום לומר המבדיל בין קודש לחול,
אומרים המבדיל בין קודש לקודש, אבל בפתיחה אומרים
המבדיל בין קודש לחול^א, [שהרי למנות סדר הבדלות הוא
בא בתחלה, והבדלה הכתובה בתורה היא הבדלת קודש
וחול].

ולדעת רב ששת בריה דרב אידי – אף בפתיחה משנים את
הנוסח, ואומרים המבדיל בין קודש לקודש.

- ואין הלכה כרב ששת.

הבדלת יום טוב

אמר רבי זירא: יום טוב שחל להיות באמצע השבוע, אומר
בהבדלתו, **המבדיל בין קדש לחול, ובין אור לחשך, ובין
ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה**, ואף
שאין כל ההבדלות הללו שייכות עתה, שאינו אלא מונה
סדר הבדלות האמורות בתורה:

"בין קודש לחול" – "וְלֹהֲבַדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל"

^א ברוך אתה ה' אקינו מלך העולם. המבדיל בין קדש לחול. בין אור
לחשך. בין ישראל לעמים. בין יום השביעי לששת ימי המעשה. בין קדש
שבת לקדש יום טוב הבדלת. ואת יום השביעי מששת ימי המעשה
קדשת. הבדלת לקדש את עמך ישראל בקדשתך: ברוך אתה ה'. המבדיל
בין קדש לקדש.

"ראה נתן ה' אקיד לפניך את הארץ עלה כש פאָשר דָּבָר ה' אקיי אַבְתִּינִי לָךְ אַל תִּיכָא וְאַל תִּתְחַתֵּי וְתִי"א "לא תדחל ולא תתברין", ומכאן, שמקום החיתוך הוא הצואר שזב ממנו דם רב בשחיטה בו. [אבל אין הכוונה לחוטמו, שהוא זב ליחה תמיד, כי נאמר בכתוב זיבה על ידי חיתוך, וליחת החוטם זבה בלא חיתוך].

אולם דחו זאת, כי אין מכאן ראייה שהשחיטה מהצואר, שכן יש דבר נוסף שזב דם רב כשיחתכוהו, והוא לב הבהמה.

ועוד טעם לדחות את הלימוד הזה כי אפילו אם מתבאר ממנו שהשחיטה מהצואר עדיין לא מבוארות בו הלכות שחיטה, כשהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור, ומהיכן הן למדות.

ואם כן, על כרחך, הלכות שחיטה אלו למדות מהלכה למשה מסיני, ואם כן, הוא הדין לדין זה שהשחיטה היא מהצואר, שהוא למד מהלכה למשה בסיני.

ומסקנה שהכתוב הזה בא ללמד, שלא יעשה את הבהמה גיסטרא,

- **כלומר שלא ידרוס**, שכך משמע מהכתוב "וזבחת", חתהו עד שיזוב דמו ולא יותר, ואם כן, לא ידרסנו, שהדרוס אינו יכול למנוע מרוב דם לזוב.

- **א"נ כך משמע**, חתהו עד מקום זיבת דמו, כלומר עד הסימנים, ולא יותר, **שלא יחתוך המפרקת לשתים.**

ג. [לדבי רבי ישמעאל:] מהכתוב "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר". תנא דבי רבי ישמעאל רצה לומר, שמהכתוב, "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר", [האמור בעניין שחיטת העולה], יש ללמוד, ששחיטה היא חיתוך הצואר, שכך יש לדרוש את המילה "וְשָׁחַט" בנוטריקון, "שח" "חט", כלומר **ממקום שהוא שח**, [=מדבר], **חטהו**, כלומר, הכשרו וטהרתו לאכילה, במקום שהוא מוציא קול, שהוא צוארו.

אולם דחו זאת, כי אין מכאן ראייה שהשחיטה מהצואר, שכן יש דבר נוסף המסייע בהוצאת הקול שניתן לחותכו להרוג את הבהמה והוא לשון הבהמה, ואף שהשחיטה טעונה הוצאת דם הנפש, ובחיתוך הלשון אין יוצא דם הנפש במהרה, עדיין ניתן לומר שכוונת התורה לחתוך מהלשון, ולהמשיך בחיתוך עד שיצא דם הנפש.

ובחיתוך האוזן אין יוצא דם הנפש במהרה, עדיין ניתן לומר שכוונת התורה לחתוך מהאוזן, ולהמשיך בחיתוך עד שיצא דם הנפש.

ועוד טעם לדחות את הלימוד הזה כי אפילו אם מתבאר ממנו שהשחיטה מהצואר עדיין לא מבוארות בו הלכות שחיטה כשהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור ומהיכן הן למדות.

ואם כן, על כרחך, הלכות שחיטה אלו למדות מהלכה למשה מסיני, ואם כן, הוא הדין לדין זה שהשחיטה היא מהצואר, שהוא למד מהלכה למשה בסיני.

ומסקנה שהכתוב הזה בא ללמד, שלא יעשה את הבהמה גיסטרא,

- **י"מ שהכוונה לכך, שלא יחתוך את כל המפרקת לשנים.** [שכן "חטהו" כלומר נקהו, משמע הוצא את דמו ותו לא. אי"נ "חטהו" כלומר טהרו לאכילה, משמע הכשר את אכילתו ותו לא. אבל אל תעשהו גיסטרא].

- **וי"מ שהכוונה לכך שלא ידרוס^א.**

- **ותוס' מפרשים, שהכוונה לכך שלא יתחיל את השחיטה מאחורי הצואר אלא מלפנים**, שכן אף שיש ללמוד מהלכה למשה מסיני ששחיטה היא מהסימנים שבצואר, עדיין לא ידענו אם מתחיל מאחור כמליקה, או מלפנים, ולכן נאמר "וְשָׁחַט", ללמד שמקום ששח הוא מתחיל^ב.

ב. [דברי רבי יימר:] מהכתוב "וְזָבַחְתָּ".

רב יימר רצה לומר, שמהכתוב "כי ירסק מפניו המקום אשר יבחר ה' אקיד לשום שמו שם וְזָבַחְתָּ וּמְצִאֲנָךְ אֲשֶׁר נתן ה' לך פֶּאֶשֶׁר צִיִּיתְךָ וְאֶכְלֶתָ בְּשִׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֵינֶת נִפְשֵׁךָ", יש ללמוד, ששחיטה היא חיתוך הצואר, שכך יש לדרוש את המילה "וְזָבַחְתָּ" בנוטריקון, "זב" "חת", כלומר **ממקום שדמו זב, חתהו** [=שברהו וחתכהו. וראייה לדבר ש"חתהו" לשון שבירה, שנאמר,

נִפְשׁוֹ הוא נאמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אֶכְלֵנוּ יִבְרָתֵנוּ, ומכאן, שדם שהנפש יוצאה בו מכפר. [על פי רש"י].

^א אף על גב דהלכות שחיטה הלכה למשה מסיני הם, יש מהם שכתבו, כגון דרסה ... וכי גמירי הלכתא אשאר. ודרסה קרי גיסטרא כדתן ... [זו היא דרסה] היה שוחט והתזי את הראש בבת אחת. אלמא דרסה לשון חתהו ראש בבת אחת קרי לה, דהיינו גיסטרא ... [רש"י].

^ב וקיימא מילתא דרב כהנא, דקאמר מנין לשחיטה מן הצואר, דהיינו גרון, כדתן לעיל, שכל הצואר כשר לשחיטה, וכל העורף כשר למליקה.

[תוס']

בצואר מחלקת את הראש מהגוף. [והסיבה שזוכר גם הפדר בפני עצמו, ללמד, שכשמקריב הראש, מכסה עם הפדר את מקום החתך של הראש, כי הוא מלוכלך בדם, ואין זה דרך כבוד של מעלה להעלותו מגולה. והסיבה שזוכר גם בכתוב בענין עולת צאן, ראש ופדר בפני עצמם, "ונתח אתו לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו וערכך הכהן אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח", ללמד, שעריכת ראש ופדר קודמת לעריכת שאר אברים].

1. [דברי רבי אליעזר:] מהכתוב "זאת תורת הבהמה והעוף".

בסוף פרשת טומאת נבילות נאמר, "זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים וכל נפש השרצת על הארץ. להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנצלקת ובין החיה אשר לא תאכל". [ועל כרחק לא הושוו בהמה ועוף בכתוב הזה לענין טומאת נבילות, שהרי חלוקים הם, בהמה מטמאת במגע ובמשא, ועוף מטמא בבליעה. ולפיכך נחלקו חכמים במה בא הכתוב הזה להשוותם].²

לדברי רבי אליעזר – הכתוב הזה, המשווה דין בהמה ועוף, בא ללמד שכשם שהכשרו של העוף המפורש בתורה במליקה, הוא בצואר, שנאמר "וימלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל", כך הכשר שחיטת בהמה הוא מן הצואר, ומכאן לשחיטה שהיא מן הצואר. והמיעוט "זאת", בא ללמד, שרק במקום השחיטה הושוו, אבל לא בשחיטה עצמה, שרק העוף הכשרו בסימן אחד, אבל בהמה טעונה שחיטת שני סימנים.

אולם לדעת תנא קמא בברייתא – לא בא הכתוב הזה ללמד שמקום שחיטת הבהמה מן הצואר, אלא אדרבה, להשוות את העוף לבהמה לענין הכשרו, שכשם שהבהמה מוכשרת לאכילה בשחיטה, כך העוף הכשרו לאכילה בשחיטה. והמיעוט "זאת", בא ללמד, שרק לענין זה שהכשרם בשחיטה הושוו, אבל לא בצורת השחיטה, שרק הבהמה טעונה שחיטת שני סימנים אבל, העוף דיו בשחיטת סימן אחד. ולדעת בר קפרא,³ דין זה ששחיטת העוף היא בסימן אחד, למד, ממה שהטילו הכתוב בין

ועוד טעם לדחות את הלימוד הזה כי אפילו אם מתבאר ממנו שהשחיטה מהצואר עדיין לא מבוארות בו הלכות שחיטה כשהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור ומהיכן הן למדות.

ואם כן, על כרחך, הלכות שחיטה אלו למדות מהלכה למשה מסיני, ואם כן, הוא הדין לדין זה שהשחיטה היא מהצואר, שהוא למד מהלכה למשה בסיני.

ומסקנה שהכתוב הזה בא ללמד, שלא יעשה את הבהמה גיסטרא,

- י"מ שהכוונה לכך, שלא יחתוך את כל המפרקת לשנים.

- וי"מ שהכוונה לכך שלא ידרוס.

4. [מסקנת הגמרא מדברי רב כהנא ורב יימר ותנא דבי רבי ישמעאל:] **מגמרא.**

כבר נתבאר, שמסקנת הגמרא מדברי רב כהנא ורב יימר ותנא דבי רבי ישמעאל, שדיני שחיטה, ובכללם ששחיטה מן הצואר, למדים מהלכה למשה מסיני.

וייתכן שכן דעת רבי בדף כ"ח, הלומד מהכתוב, "כי יחסק ממן המקום אשר יבחר ה' אקיד לשום שמו שם ונבחת מפקדן ומצאנך אשר נתן ה' לך כפאשר צויתך ואכלת בשערך בכל אנת נפשך", שנצטווה משה הלכות שחיטה בסיני, בתורה שבעל פה.

ה. [דברי רבי חייא בברייתא:] מהכתוב "את הראש ואת הפדר".

לדעת רבי חייא, מהכתובים בענין עריכת אברי העולה על המזבח, ניתן ללמוד, שהשחיטה מן הצואר,⁴ שנאמר, "אם עלה קהבנו מן הבקר ... והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה ... וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר על העצים אשר על האש אשר על המזבח ... ואם מן הצאן ... ונתח אתו לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו וערכך הכהן אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח ...", **ומתוך שהוצרך הכתוב לפרש את עריכת הראש בפני עצמה, ולא סמך על כך שכבר פירש, "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים", למדנו, שולא שפירש הכתוב את הראש בפני עצמו, היה מקום לומר, שאינו בכלל שאר נתחי העולה, כי הראש חלוק מהם על ידי השחיטה, ומכאן שהשחיטה בצואר, שכן רק שחיטה**

² בפרק חטאת העוף בזבחים דרשינן מינה, מה בהמה דבר שמכשרה לאכילה מטוהר טרפתה מטומאתה, אף עוף כו', תרתי שמע מינה. [תוס'].
³ לדידיה איצטריך זאת לשום דרשא. [תוס'].
⁴ לא אתא האי תנא אלא למעוטי זבנו, אבל אכתי לא ידעינן אי מן הצואר אי מן העורף. [תוס'].
⁵ כל הזכויות שמורות © "בקיזור" פלדמן 8 בני ברק
bekitsur@zahav.net.il

תשובה א' – שני הכתובים משלימים זה את זה, כי באמת העוף נוצר מן הרקק, שהוא מעורב ממים ויבשה. [ללשונו שני, דעת רבן גמליאל², שזהו היישוב האמיתי לסתירת הכתובים] [שכן משמעות הכתוב השני, שהיצירה האמורה בו מן האדמה מדברת גם בעופות הנזכרים בכתוב ולא בכתובה ב]. א"י משום שגם מהכתוב הראשון משמע, שהעוף נוצר גם מהאדמה, שנאמר בו, "ועוף יעופף על הארץ".] ותשובה ב' ענה לקונטריקון ההגמון אויבו לדחותו בקש].

תשובה ב' – באמת העוף נברא מן המים, כמבואר בכתוב הראשון, "ישִׁרְצוּ הַמַּיִם לְפָנָי חַיָּה וְעוֹף", והכתוב השני לא בא לומר שהעוף נוצר מן היבשה, אלא שהעוף היה בכלל כל החי שהביא הקב"ה לאדם לקרוא לו שמות, וכך יש לקרוא, "ויִצְרָה ה' אֱלֹהִים (א) מן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה (ב) וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם (ג) מן המים]. וַיִּבֶא [את כל אלו] אֶל הָאָדָם לְקָרָא לָהֶן מִה יִקְרָא לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ". [ללשונו ראשון, דעת רבן גמליאל, שזהו היישוב האמיתי לסתירת הכתובים. ותשובה א' ענה לקונטריקון ההגמון אויבו לדחותו בקש].

חיוב שחיטת העוף

לדעת תנא קמא [בברייתא הנזכרת לעיל] – **יש ללמוד מהיקש, שהעוף טעון שחיטה, שנאמר, "זאת תורת הבהמה והעוף", להקיש עוף לבהמה, וללמוד, שכשם שהבהמה מותרת לאכילה על ידי שחיטה, כך העוף מותר באכילה על ידי שחיטה, [ומכל מקום דיו בשחיטת סימן אחד, כפי שנתבאר לעיל].**

ולדעת רבי אלעזר הקפר רבי [בדף כ"ח], **שרב יהודה משום רבי יצחק בן פנחס אמר כמותו – מדין תורה, אין העוף טעון שחיטה, ובכל אופן שיהרג דרך הסימנים שבצוארו,** [בין בשחיטה, בין בדריסה, בין בנחירה, בין בעיקור], **הוא מותר באכילה, שנאמר, "ויאיש איש מבני ישראל וימן הגר הגר פתוקם אשר יצוד יציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ונסהו בעפר", ללמד שדיו בשפיכת דם בכל צורה, ולא דווקא בשחיטה³.** [ואף שבכתוב הזה נזכרה גם חיה,

מסכת מנחות פרק ראשון

בהמה לדגים, "זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים", שכן מאחר שהוקש לשניהם, להקישו לגמרי לבהמה הטעונה שחיטת שני סימנים, אי אפשר, כי הוקש גם לדגים, שאינם טעונים שום סימן, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ולהקישו לגמרי לדגים, שאין טעונים שחיטה כלל, אי אפשר, כי הוקש גם לבהמה, ואין לך אלא למצע אותו ביניהם, ולומר, שטעון שחיטה של סימן אחד.

דגים אינם טעונים שחיטה

מתוך שאמר משה, "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם", ושינה בלשונו בין הכשר אכילת צאן ובקר, שהוא "ישחט", לבין הכשר אכילת דגים, שהוא "יאסף", למדנו, שיש חילוק בין דגים לצאן ובקר לעניין זה, ודגים אינם טעונים שחיטה.

סיבת החילוק בין הכשר אכילת בהמות עופות ודגים

דרש עובר גלילה, **בהמה מאחר שנבראת מן היבשה, יש לה חיות בריאה וחזקה, ולפיכך טעונה שחיטת שני סימנים. דגים מאחר שנבראו מן המים, אין טעונים שחיטה כלל, ומותר להורגם בכל אופן. והעוף מאחר שנברא מן הרקק [=מים ויבשה], טעון שחיטה ודיו בסימן אחד.**

ואמר רב שמואל קפוטקאה, שראיה לדבר, שהעופות נבראו מן הרקק [שמעורב בו מים], שיש להם קשקשת ברגליהם כדגים⁴.

יישוב הסתירה בעניין יצירת העופות

בעניין יצירת העופות נאמרו שני כתובים, שלכאורה סותרים זה את זה, **כתוב אחד אומר, "ויאמר אלקים ישִׁרְצוּ הַמַּיִם לְפָנָי חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ עַל פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם", ומשמע מכאן שהעוף נוצר מן המים. וכתוב שני אומר, "ויצרה ה' אלקים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לקרוא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו", ומשמע מכאן, שהעופות נוצרו מן האדמה. ושתי תשובות נאמרו ליישב סתירה זו.**

² ותוס' כתבו שזו דעת רבן יוחנן בן זכאי ... דבכל דוכתי דאיכא ועוד שאלו, עליה קאי ... כמו בו ביום שבכל הש"ס דהוי ביום שמיני בו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא כדאמרין בפרק תפלת השחר. [תוס'].]

³ ואפילו רבי מאיר, דיליף לקמן, דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, דגמר שפיכה שפיכה משחוטי חוץ, מכל מקום אין מקרא יוצא מידי

⁴ תימה מה צריך ראה על זה, דקרא כתיב בהדיא, "וירצו המים שרף נפש חיה ועוף". ויש לומר, דמיתני ראה, דכיון דבריאת המים ניכרת בהם, ראוי לדמותם לדגים לענין שחיטה. [תוס'].]

לעשות ממנו צבע עור אדום הקרוי לכא], ינחר או יעקר את הסימנים, ולא ישחט כדן, שאם ישחט כדן, על כרחו יתחייב לכסות את הדם בעפר, ולא יוכל להשתמש בו.

ולעניין העוף – לדעת האומרים שאינו מותר אלא בשחיטה כחיה ובהמה, דינו כדן חיה גם לעניין כיסוי הדם, וכשצריך את דמו, [כגון לצורך ביעור עש], ינחר את העוף או יעקר את סימניו, ויהיה פטור מכיסוי הדם. אבל לדעת האומרים שהעוף אינו טעון שחיטה מן התורה, ומדין התורה, בכל אופן שיהרג דרך סימניו הוא מותר באכילה, הוא הדין שבכל אופן שיהרג דרך סימניו דמו טעון כיסוי, ולא יפטור מכיסוי דמו על ידי נחירתו או עיקור סימניו.

דף כ"ח

מלק עוף קדשים בסכין

לדעת האומרים שעוף טעון שחיטה מן התורה – המולק עוף קדשים בסכין, הרי זה נבילה, ומטמא טומאת נבילות, כי אין כאן לא מליקה ולא שחיטה, מליקה אין כאן, כי מליקה היא ביד ולא בסכין, ושחיטה גם אין כאן, כי שחיטה זו היא חלדה או דרסה, [כפי שנתבאר בדף כ"ו בעניין נשברה מפרקת ורוב בשר עימה].

אבל לדעת האומרים שעוף אינו טעון שחיטה מן התורה – המולק עוף קדשים בסכין, אף שבשבירת המפרקת נעשה טריפה, אינו נעשה נבילה, כי אף שמליקה אין כאן, הריגה דרך סימנים יש כאן, ובעוף, כל שנהרג דרך סימניו, הרי זה כשחיטה המטהרת מידי נבילה, שהרי אינו טעון שחיטה גמורה, [לפסול בו חלדה ודרסה].

שחיטת העוף

כבר נתבאר, שהעוף כשר בשחיטת סימן אחד, ואינו טעון שחיטת שני הסימנים.

לדעת רב נחמן [שמסקנת הסוגיה כמותו] – אין בזה חילוק בין קנה לוושט, והשוחט קנה או וושט כשר.

ולדעת רב אדא בר אהבה – רק שחיטת הוושט בפני עצמה כשרה, [ואין צריך לשחוט הקנה עם הוושט], אבל שחיטת הקנה בפני עצמה, אינה מועילה, [כי החיות תלוי בוושט, שהרי בנקב כלשהו בו היא נעשית טריפה, מה שאין כן

החיה טעונה שחיטה, ואינה מותרת בכל שפיכת דם, כי נאמר, [בפסולי המוקדשים וי"מ בבשר תאווה של חולין], "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֶשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כְּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׂעֲרֶיךָ כְּכֹל אֲנֹת נִפְשֶׁךָ. אַתָּה כְּאֶשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיל כֵּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יִחַדּוּ יֵאָכְלֶנּוּ", להקיש צבי ואיל לבשר פסולי המוקדשים, [או לבשר בקר וצאן של חולין], ללמד שכשם שבהמות טעונות שחיטה, כך החיות טעונות שחיטה]. [ואף שמצד שני, גם העוף הוקש לבהמה, שנאמר "זאת תזכר הבהמה והעוף", ואם כן, יש לך ללמוד מהיקש זה, שהעוף טעון שחיטה כמו בהמה. מאחר שנאמר בכתוב "וְשִׁפְךָ אֶת דְּמוֹ", על כרחך או חיה או עוף האמורים בכתוב הזה, דים בשפיכה, ואין ללמוד מהיקש שטעונים שחיטה, ומאחר שהעוף הוא הסמוך לכתוב "וְשִׁפְךָ אֶת דְּמוֹ", מסתבר שהוא זה שדיו בשפיכת דם כל שהיא, ואינו טעון שחיטה]. **ומכל מקום, אף שמעיקר הדין אין העוף טעון שחיטה^א, תקנת חכמים היא, שיהא העוף טעון שחיטה.**

ולדעת רבי [בדף כ"ח] – אף שלא נתפרש בתורה שבכתב שהעוף טעון שחיטה, נמסר הדבר למשה בתורה שבעל פה, הלכה למשה מסיני, שהעוף טעון שחיטה, ועניין זה, שהלכות שחיטה נמסרו למשה בעל פה, מבוואר בכתוב, "כִּי יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמִּקְדָּשׁ אֶשֶׁר יִבְחַר ה' אֶקִּיף לְשׁוֹם שְׁמוֹ שֶׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֶשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כְּאֶשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׂעֲרֶיךָ כְּכֹל אֲנֹת נִפְשֶׁךָ", [ובכלל הלכות שחיטה שנמסרו למשה בסיני, שסימני השחיטה הם הושט והקנה, והשחיטה היא רוב סימן אחד בעוף, ורוב שנים בבהמה].

מדיני כיסוי הדם

בהמה וחיה שנשחטו באופן המתיר אותם באכילה, דמם טעון כיסוי, שנאמר, "וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכֶם אֶשֶׁר יָצוּד יָצִיד חַיָּה או עוף אֶשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְךָ אֶת דְּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָי".

לעניין החיה – לדברי הכל אינה מותרת באכילה, אלא אם כן נשחטה, ולפיכך, אין דמה טעון כיסוי, אלא כשנשחטה, אבל הבא לשחוט ונעשית נבילה בידו, או שנחרה או עיקרה בכוונה, פטור מלכסות דמה. ולכן, הצריך לדם חיה, [כגון

^א פשוטו. [תוס'].

^א ואין נבלת עוף קרויה נבלה אלא אם כן מתה מאליה או הרגה במכה שלא על ידי סימנים, אבל נחירה או עיקור סימנים כשר בו. [רש"י].

השחיטה, השחיטה כשרה.

בקנה, שעד שנפסק רובו אינו טריפה].

בבהמה – לדברי הכל, תהא השחיטה כשרה, כשאחר
השהייה הזו יחתוך את רוב הקנה והוושט.
ובעוף – לדעת רב נחמן, תהא השחיטה כשרה, כשאחר
השהייה יחתוך את רוב הקנה או את רוב הוושט. ולדעת
רב אדא בר אהבה, תהא השחיטה כשרה, כשאחר השהייה
יחתוך את רוב הוושט.

היה חצי קנה פגום

בבהמה – לדברי הכל, **אין השחיטה כשרה אלא כשיסיף**
כל שהוא בשחיטת קנה, [שבכך נשחט רוב הקנה], **וגם**
ישחט את רוב הוושט.

ובעוף – **לדעת רב אדא בר אהבה, רק כשישחט את רוב**
הוושט, השחיטה כשרה, [אף אם לא יסיף בשחיטת
הקנה כלום. אבל בשחיטת הקנה בלא הוושט לא עשה
כלום]. **ולדעת רב נחמן, אף אם יסיף כלשהו בקנה בלבד,**
בלא לשחוט הוושט כלל, השחיטה כשרה, [והוא הדין אם
ישחט את רוב הוושט, אף בלא להוסיף בקנה].

מליקת עופות קדשים

שנינו בברייתא, כיצד מולקים חטאת העוף, **חותך שדרה**
ומפרקת בלא רוב בשר, [שאם יחתוך רוב בשר נעשית
נבילה קודם המליקה], **עד שמגיע לוושט או לקנה, הגיע**
לוושט או לקנה, חותך סימן אחד או רובו, ולאחר מכן
חותך רוב בשר עמו, [אבל אינו חותך סימן שני, כי בחטאת
העוף נאמר "ולא יבדיל"], **ובעולת העוף חותך שני סימנים**,
או רוב של שני סימנים, [ברייתא זו נתבארה בדף כ'].
- **לכאורה מהמבואר כאן, שמליקת חטאת העוף היא בקנה**
או וושט, **יש ראייה לדברי רב נחמן**, שבעוף די בחיתוך קנה
או וושט.

- **אולם יש לדחות ראייה זו**, כי יתכן שדווקא במליקה, שיש
בה גם שבירת מפרקת, די בחיתוך הקנה, ואין צריך לחתוך
דווקא את הוושט, אבל שחיטת העוף, שאין בה שבירת
מפרקת, אינה כשרה אלא בחיתוך הוושט.

הוא בר אווזא דהוה בי רבא אתא כי ממסמס קועיה דמא
אווז אחד נקרע צווארו, ונתלכלך בדם, ונסתפקו, האם
נעשה טריפה בקריעה זו ולא תועיל לו שחיטה, או שלא

ולתירוץ ראשון בגמרא [בתחילת הפרק], כל הכשר זה של
העוף בשחיטת סימן אחד, **הוא בדיעבד בלבד, אבל חכמים**
חששו, שמא כשישחט סימן אחד, לא ישחט רוב הסימן,
ולכן תקנו, **שלקתחילה יש לשחוט את שני הסימנים**,
שבזה אין לחוש שלא ישחט רובו של אחד מהם.

שחט סימן אחד בעוף וסימן שני נשמט

אם תחילה שחט סימן ראשון, [לדעת רב נחמן קנה או
וושט. ולדעת רב אדא בר אהבה וושט דווקא], ואחר כך
נעקר או נשמט הסימן השני, **השחיטה כשרה**, כי כבר
נשלמה קודם שנעקר הסימן השני.

אבל **אם תחילה נשמט או נעקר סימן אחד** [לדברי הכל
אפילו קנה], שוב אין שחיטת הסימן השני מכשירה, [אפילו
הוא וושט], כי כבר **נטרף העוף** בשמיטת הסימן הראשון
קודם השחיטה.

וכששחט סימן אחד, [אפילו וושט], ונשמט סימן שני,
ואינו יודע מה קדם, הרי זה אסור, כי כל שחיטה שיש בה
ספק, אינה מוציאה את בעל החיים מחזקת איסור שהיה
בחייו.

לדעת רב נחמן אף שהדין הני"ל שווה בין כששחט את
הוושט ונשמט הקנה ובין כששחט את הקנה ונשמט הוושט
הברייתא נקטה שחיטה בוושט ושמיטה בקנה כי **הקנה**
הוא זה שעשוי להישמט.

השוחט שני חצאי סימנים בעוף, [כלומר חצי קנה, וחצי
וושט], **שחיטה פסולה היא**, כי לא שחט רוב של שום
סימן.

שחט חצי גרגרת ושהה

כבר נתבאר בכמה מקומות, ששהייה באמצע השחיטה
פוסלת אותה, אולם כל זה כשהחלה השחיטה עצמה, אבל
חיתוך חצי קנה, אינו נחשב כהתחלת שחיטה, שכן אפילו
היה חצי קנה חתוך, אין זה טריפה, וניתן להתחיל
בשחיטה.

ולכן, גם כשהשוחט הוא שהחל לחתוך את הקנה, אם
חתך חצי קנה ולא יותר, ושהה הרבה, ואחר כך גמר את

ומהדין הזה יש ראיה לדברי רב נחמן, ששחיטה בקנה לבדו, מתירה את העוף.

כתבו התוס', שיש לדרוש כמה מהלכות שחיטה בגימטריא של המילה "כאשר":

אש"ר – אחד בעוף. שנים בבהמה. רובו של אחד כמוהו.

כאש"ר למפרע – רובו של אחד כמוהו.

ולבדוק וושט תחילה ואחר כך לשחוט.

שחיטת הוורידים [=חוטאי הצואר שמקלחים את הדם] אף אחר שחיטת הבהמה והעוף, אינם מותרים באכילה עם הדם שפירש מהם, אלא אחר שיוכשרו מהדם, [באופן שיתבאר בעזה"י בפרק שמיני].

ולדעת רבי יהודה – בבהמה שמנתחים אותה לאברים, די בהכשרה של אחר השחיטה להתירה מדמה, אבל **העוף שרגילים לצלותו שלם**, לא די בהכשרה שלאחר השחיטה, ולכן **אינו מותר באכילה, אלא אם כן ינקבו את הוורידים שלו בשעת השחיטה, כשהוא עדיין חם, שכך יצא ממנו רוב דמו בנקל דרך הוורידים.** [אבל לאחר שכבר נתקרה העוף, אף אם ינקבו את הוורידים, לא יצא מהם הדם כראוי].³

ומתוך הברייתא משמע, שחכמים חולקים על רבי יהודה, ואינם מצריכים ניקוב הוורידים, או שדי בניקובם אף אחר השחיטה, ואין צריך לנקב בשעת השחיטה דווקא.⁴

כבר נתבאר, ששחיטת העוף היא בסימן אחד, [קנה או וושט], ושחיטת בהמה היא בשני הסימנים [קנה וושט].

ושחיטת רוב סימן, דינה כשחיטת כל הסימן, [אלא שלתירוץ השני בגמרא בתחילת הפרק, דווקא בדיעבד יש להכשיר שחיטת רוב הסימן ככולו, אבל לכתחילה יש לשחוט את כל הסימן].

³ וכרבי יהודה קיימא לן, כדאמר בפרק קמא דברכות, זהירו בוורידין כרבי יהודה. ונראה דדוקא לכתחלה קאמר רבי יהודה, אבל אם צלאו דיעבד, ולא נחתכו הוורידין שרי, כדמוכח בגמרא ... והא דקאמר בתוספתא, דרבי יהודה פוסל בעוף עד שישחוט את הוושט ואת הוורידין, לאו דוקא פוסל בדיעבד, אלא כלומר אסור. [תוס' בדף כ"ז].

⁴ ובדף כ"ט מבוואר דבדברי רבי פפא, שכל זה בחולין, אבל בקדשים, מודים חכמים, שהמולק צריך לחתוך בשעת המליקה גם את הוורידים.

נעשה טריפה, ומועילה לו שחיטה, ולשם כך היו צריכים לבדוק את הקנה והוושט לראות אם נטרף בהם.⁵

לשחוט תחילה ואחר לבדוק.

אי אפשר. כי אף אם לא ימצא שום נקב בבדיקה שאחר השחיטה, עדיין יש לחוש שהיה נקב במקום השחיטה, ולכן לא נמצא, וכל שיש לחוש שהיה שם נקב, אין להתירו באכילה.

אי אפשר. כי אין בדיקה מועילה לוושט אלא מתוכו ולא מבחוץ, וקודם השחיטה אין אפשרות לבדוקו מתוכו. [והסיבה לכך שאין הבדיקה מועילה לוושט אלא מתוכו ולא מבחוץ, כי מתוכו הוא מכוסה קרום לבן, וכל נקב קטן שיהיה בו, ניכר על ידי טיפת דם הנכנסת בו, אבל מבחוץ, הוושט אדום, ואין ניכר בו נקב שנכנסת בו טיפת דם אדומה, ומאחר שנקב כלשהו מטריפו, ואינו ניכר, אין בדיקת חוץ מועילה לו].

אבל הדרך להתיר את העוף היא,

תחילה יבדקו את הקנה, שלא נטרף בו העוף, [וזאת ניתן לעשות אף קודם השחיטה, שכן אין טריפה בקנה אלא ברובו, ודבר זה ניכר אף מבחוץ וקודם השחיטה].

ולאחר מכן ישחטו בקנה, ואין לחוש שהיה בו טריפה במקום השחיטה, שהרי נבדק קודם השחיטה.

ולאחר מכן יבדקו את הוושט מתוכו. ואין לחוש שהיה בו נקב ואבד בשחיטה, כי לא נשחט הוושט כלל.

וכשרב יוסף בריה דרבא אמר לאביו שכך ניתן להתיר את האווז הזה, אמר עליו רבא, חכים יוסף ברי [=חכם יוסף בני] בטריפות, כרבי יוחנן.⁶

⁵ פירש בקונטרס וצריך בדיקה בסימנים שמא נפסק הקנה או ניקב הוושט. אבל משום ספק דרוסה לא בעי בדיקה, דתלינן בכלבא או בקנה, דאמר באלו טריפות, ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא ... ונפקא מינה דאי הוה תלינן בשונרא הוה צריך בדיקה כנגד כל החלל, אף על גב דליכא ריעותא אלא כנגד הסימנין. אי נמי לענין ספק דרוסה, אפילו לא האדימו הסימנין אלא משהו, טריפה ... **ורבי"א מפרש דהכא בשמעתין הווא משום ספק דרוסה**, ואתי שפיר, דקאמר וושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים, והיינו משום דאין אדמומית הדרוסה ניכרת בעור הוושט החיצון האדום, אבל בנקובה, יש לוושט בדיקה אף מבחוץ ... [תוס']

⁶ י"מ כשם שרבי יוחנן היה חכם בטריפות. וי"מ כשם שרבי יוחנן היה חכם בכל דבר. [על פי רש"י].

וכשחלקו את התנור לשני חלקים שאינם שווים, החלק הגדול שהוא רוב התנור טמא, והחלק הקטן שהוא מיעוט התנור טהור.

ואם היו שני החלקים שווים, אם ניתן לברר ולצמצם שבכל חלק יש בדיוק חצי תנור, שניהם טהורים, כי אין בכל חלק רובו של תנור, ואף אם לעניין שחיטת הסימן, חצי סימן נחשב כרובו, לעניין תנור טמא הכל מודים שאין החצי נחשב כרובו, כי אם כן, שני החצאים יהיו נידונים כרובו של תנור, וזה לא יתכן שיהיה בתנור אחד שני חלקים ששניהם רובי².

אולם, מאחר שאי אפשר לצמצם³ ולברר ששני החלקים שווים בדיוק, ויש לחוש שזה גדול מזה, מספק שניהם טמאים⁴.

דף כ"ט

שחט חצי גרגרת ושהה שיעור

שהייה ואחר כך גמר את השחיטה

לפי האמת, ששחיטת חצי גרגרת אינה נידונית כשחיטת רובה – בין בעוף בין בהמה, כששחט חצי גרגרת הרי הוא כמי שלא שחט כלום, ומעתה, אף אם שהה, אין זו שהייה באמצע שחיטה, וכשגמר את השחיטה אחר כך, [בחיתוך

² דאי האי רובא האי מיעוטא, אבל לענין שחיטה לא הווכר רוב אלא בחתיכה, וכי קרינא פלגא רוב חתוך, ליכא דמכחישי ליה, דהאי פלגא דקאי לא מייקר רוב שלם. [רש"י].

³ אפילו לרבי יוסי הגלילי דאמר בפרק שני דבכורות אפשר לצמצם, מודה הוא בכלי חרס, כדקאמר התם הואיל ואית בו גומות. ויש להוכיח מכאן דהלכה דבידי אדם אפשר לצמצם מדאפליגו אמוראי במחצה על מחצה ... ואפילו למאן דאסר לא אסר אלא משום דהכי אגמריה למשה שחוט רובא גזר רובא. ומיהו בידי שמים נראה דהלכה דאי אפשר לצמצם דאמר בפרק ארבעה אחין ... לא סתם תנא כרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם ... ואם תאמר [גבי בידי אדם דמשמע אי אפשר לצמצם] ... ויש לומר לדעולם אפשר לברר ולמדוד בצמצום על ידי טורח, אבל לא הטריחוהו חכמים למדוד שם מספק, כיון דבין עומד נפיש ובין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור, אלא אם כן הוא שוה, ומילתא דלא שכיחא הוא ... וה"ר שמעון היה מפרש, דאמוראי דהכא ... מצו סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם, ופליגי כשדומה לנו דהוי מחצה על מחצה, ומאן דשרי משום דאימא דשחט רובא, ואפילו הן שוין, רחמנא אמר לא תשייר רובא, ומאן דאסר משום דאימא נשאר רובא קיים, ואפילו הן שוין רחמנא אמר שחוט רובא ... [תוס'].
⁴ לשון רש"י: ודאי בחד מייניהו איכא רובא, ולא ידענן בהי מייניהו, הילכך לא סלקא טומאה מייניהו.

שחיטת חצי סימן

מתחילה אמרו שנחלקו חכמים בדין שחיטת חצי סימן:

לדעת רב – שחיטת חצי סימן נחשבת כשחיטת רוב הסימן, והיא כשרה, שכך אמר לו הקב"ה למשה כשמסר לו הלכות שחיטה, השוחט לא ישייר את רוב הסימן קיים, ולפיכך בחיתוך חצי סימן דיו, ששוב אין כאן רוב סימן קיים, והשחיטה כשרה. ומכל מקום אף שכן הוא דין התורה, חכמים אסרו לאכול משחיטת חצי סימן, גזרה, שמא אפילו חצי לא יחתוך, ונמצא שחיטה פסולה, [ודווקא לעניין אכילה גזרו, אבל לעניין טומאה לא גזרו, ובשחיטת חצי סימן יצא מידי טומאת נבילה].

ולדעת רב כהנא – שחיטת חצי סימן אינה נחשבת כשחיטת רובו, והיא פסולה, שכך אמר לו הקב"ה למשה כשמסר לו הלכות שחיטה, השוחט ישחט את רוב הסימן, ולפיכך, בשחיטת חצי סימן לא נתקיים הדבר, ואין השחיטה כשרה, עד שישחט רוב הסימן ממש.

ולמסקנה, [בדף כ"ט].

הכל מודים, ששחיטת חצי סימן אינה נחשבת כשחיטת רובו^א, והיא פסולה, [שכן מבואר בבביתא, שקנה שחציו פגום, אינו נחשב כטריפה, עד שיהיו רובו פגום, והדברים קל וחומר, אם לענין טריפה, שיש דברים שעושים את הבהמה טריפה אף במשהו, כנקב בוושט ובריאה ובדקין, דברים שאינם מטריפים אלא ברוב, כפסוקת הגרגרת וחוט השדרה, אין בהם טריפה אלא ברוב גמור, ולא במחצה על מחצה, שחיטה שבכל מקום טעונה רוב, ודאי שלא יועיל בה מחצה על מחצה], ומחלוקת רב ורב כהנא נאמרה לעניין פסח שנטמאו בו חצי ציבור [כפי שיתבאר בעזה"י להלן בדף כ"ט].

תנור טמא של חרס שחלקו לשנים

תנור של חרס שנטמא אין לו טהרה אלא כשישבר, שנאמר, "יתנור וְכִכְרִים יִתְצָו", וכל זמן שרובו קיים, אינו נחשב כשבור והוא טמא.

^א ואם תאמר דבפרק קמא דעירובין פסקין כרב פפא, דאמר פרוץ כעומד מותר [כלומר מחצה נידון כרוב]. והיה נראה לחלק, בין שאר איסורין לדבר התלוי בחיות, אי לאו דמיייתי עלה לעיל דתנור. וגם תימה דבעירובין לא מיייתי לה, והנהו דמיייתי התם לא מיייתי הכא. ושמא יש לחלק, דהכא איסור וטומאה, והתם לענין מחיצות ולא דמי. [תוס'].

הוא במשנתנו, ששנוי הוא פעם אחת בתחילתה, ופעם אחת בסופה.

בתחילתה - השוחט (סימן) אחד בעוף ושנים בבהמה שחיתו כשרה ורובו של אחד כמוהו רבי יהודה אומר עד שישחוט את הוורידין.

ובסופה - חצי אחד בעוף ואחד וחצי בבהמה שחיתו פסולה רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיתו כשרה.

והסיבה לכך, שנכפל הדין הזה, היא **ללמד, ששווה הוא בין בחולין, (בשחיטת עופות ובהמות), ובין בקדשים, (במליקת עופות ובשחיטת בהמות).** שאם היה נאמר הדין הזה בחולין בלבד, היה מקום לומר, שרק בחולין הדין כן, אבל בקדשים מאחר שצריך הוא לדם לזורקו למזבח, לא די בשחיטת רוב הסימן, וצריך לשחוט את כולו. ואם היה נאמר הדין הזה בקדשים בלבד, היה מקום לומר, שרק בקדשים הדין כן, כי צריך הוא לדם לזורקו למזבח, אבל בחולין, די בשחיטת חצי סימן, ואין צריך לשחוט את רובו.

ומתוך דברי ריש לקיש מבואר שהסיבה שהוצרכו ללמד דין זה גם בקדשים, אף שמעיקר הדין אין מקום לחלק בין שחיטת קדשים לשחיטת חולין, כי אם לא היו מלמדים את הדין הזה גם בקדשים, היה מקום לומר, שבקדשים החמירו חכמים, ותקנו שאין די בשחיטת רוב הסימן.

הדין הראשון של המשנה המלמד שרוב סימן ככולו, הוא **המדבר בחולין:**

לדברי רב כהנא – יש ללמוד זאת, מתוך שנאמר בדין הזה לשון שחיטה בעוף, "השוחט (סימן) אחד בעוף", וזה אינו אלא בחולין, שכן בקדשים העוף במליקה ולא בשחיטה. [ואף שגם בדין השני שהוא האמור בקדשים, נאמרה לשון שחיטה, מאחר שהיא נאמרה בסמוך לבהמה, "רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיתו כשרה", ניתן לומר לשון שחיטה, אף שהעוף אינו בשחיטה אלא במליקה].

ולדברי רב שימי בר אשי – יש ללמוד שהדין הראשון הוא האמור בחולין, מתוך שנאמר, "השוחט (סימן) אחד בעוף", וכלל זה נכון תמיד רק בחולין, אבל בקדשים עולת העוף טעונה מליקה בשני סימנים. [ומה שנאמר בדין השני, "רוב אחד בעוף", הכוונה לרוב כל סימן וסימן, בחטאת רוב סימן אחד, ובעולה רוב של כל אחד משני הסימנים].

ולדברי רב פפא – יש ללמוד שהדין הראשון הוא האמור בחולין, מתוך שנחלקו בו רבי יהודה וחכמים, אם יש

רוב סימן אחד בעוף, או ברוב שני סימנים בבהמה], **הרי זו שחיטה כשרה.** [כפי שנתבאר לעיל בדף כ"ח].

ולפי מה שרצו לומר, שלדעת רב, שחיטת חצי גרגרת נידונית כשחיטת רובו – בעוף השחיטה כשרה, אף בלא מה שהמשיך אחרו שהייה, כי בשחיטת חצי גרגרת לבדה נגמרה השחיטה בהכשר. אבל בבהמה, מאחר ששחיטת חצי גרגרת נחשבת כשחיטת רוב סימן אחד, הרי זו תחילת השחיטה, ומאחר שלא סיים מיד, ושהה בינתים, שחיתו פסולה.

פסח בזמן שמחצה ישראל טהורים ומחצה טמאים
כשרוב ישראל טהורים, ומיעוטם טמאי מתים, הטהורים עושים פסח ראשון בזמנו בטהרה, והטמאים נדחים לפסח שני.

וכשרוב ישראל טמאי מתים ומיעוטם טהורים, הכל עושים פסח ראשון בזמנו בטומאה, שנאמר "דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה קמא לנפש או בדרך חקה לם או לדתיכם ועשה פסח לה. בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומררים יאכלהו", ללמד שרק יחידים נדחים לפסח שני, אבל ציבור אינו נדחה לפסח שני^א.

וכשמחצה טהורים ומחצה טמאי מתים:

לדעת רב כהנא – מחצה אינו נידון כרוב, ומאחר שאין רוב ציבור טמאים, הטמאים נדחים לפסח שני.

ולדעת רב – מאחר שנאמר, "איש איש כי יהיה קמא לנפש", ללמד שיחידים נדחים לפסח שני ולא ציבור, יש ללמוד שגם כשמחצה טמאים אינם נדחים לפסח שני, כי אף שמחצה אינם נידונים כרוב ציבור, מכל מקום גם כמיעוט אינם נידונים, ואם כן אינם בכלל "איש איש", שמשמעותו יחידים, וממילא הם עושים פסח ראשון.

רוב סימן ככולו בין בחולין ובין בקדשים
דין זה, ששחיטת רוב הסימן נחשבת כשחיטת כולו, כפול

^א תימה דברק קמא דסנהדרין, גבי "והוצאת את האיש ההוא וגו'", דרשינן, איש ואשה אתה מוציא לשעריך, ואי אתה מוציא כל השבט כולו לשעריך, והכא לא ממעטי מאיש אלא רוב ישראל. ויש לומר דהתם מציינו שחילק הכתוב בין יחיד למרובים, משום עיר בעלמא לענין עיר הנדחת, לפיכך מסתברא לחלק משום שבט, ולומר דלא מיקרי איש. אי נמי טובא איש ואשה כתיבי התם. [תוס'].]

לשחוט גם את הוורידים. ומחלוקת זו אינה אמורה אלא בחולין, שאין השוחט צריך לדם. אבל בקדשים, הכל מודים שיש לשחוט את הוורידים להוציא מהם דם, שהרי המולק צריך לדם, למתנות המזבח.

והדין השני של המשנה המלמד שרוב סימן ככולו, הוא המדבר בקדשים :

לדברי רב אשי – יש ללמוד זאת, ממה ששינונו בסמוך לדין השני, שהשוחט שני ראשים כאחד, שחיתתו כשרה בדיעבד, אבל לא לכתחילה, ודין זה אמור בקדשים בלבד, כדרשת רב יוסף, מהכתוב, "וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַה' לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ", (כפי שיתבאר בסמוך).

"וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַה' לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ"

שני דינים לימד רב יוסף מהכתוב "תִּזְבְּחֶהוּ" :

(א) מתוך שנכתב "תזבחהו", [כאומר ליחיד "זבח"], ולא נכתב "תזבחוהו", [כאומר לרבים, "זבחו"], יש ללמוד, **שלא ישחטו שנים יחד קרבן אחד**, אלא יהא שוחט יחידי לכל קרבן. [ובדף ל' מבואר שלדעת רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, זו דעת רבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לדעת חכמים, שנים שוחטים קרבן אחד].

(ב) מתוך שנאמר "תִּזְבְּחֶהוּ", שמשמע לזבוח אותו, כלומר קרבן אחד, יש ללמוד, **שלא ישחט אדם שני קרבנות כאחד**, אלא כל קרבן נשחט בפני עצמו.

מדיני עבודת התמיד של יום הכיפורים

כל עבודות יום הכיפורים אינן כשרות אלא בכהן גדול, שנאמר בעניין עבודת יום הכיפורים, "וְכִפֹּר כִּהֵן אֲשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ". ובכלל זה, שחיתת התמיד וקבלת דמו, ומאחר שהכהן הגדול צריך למהר לקבל את הדם אחר השחיטה, **אינו גומר לשחוט את כל שני הסימנים, אלא שוחט את רוב שני הסימנים, וממהר לאחוז בכלי שרת לקבל את הדם, וכהן אחר גומר** [=ממרק^א] את השחיטה.

ובכך שכהן אחר גומר את השחיטה אין פסול, אף שאין העבודה כשרה אלא בכהן גדול^ב, כי מדין תורה די בשחיתת

^א מירק לשון גמר, כדאמרינן במדרש, מי שהתחיל במצווה אומרים לו מרוק. [תוס'].
^ב ואם תאמר, ומאי קשיא ליה ... הא בפרק טרף בקלפי איכא מאן דסבר, אפילו שחיתת פר ככהן גדול בור, ואפילו מאן דפסיל היינו דוקא פרו,

רוב שני הסימנים, ודבר זה נעשה על ידי הכהן הגדול, ואף חכמים לא תקנו שיהא צורך בשחיתת כל שני הסימנים.

והסיבה שאמרו שכהן אחר יגמור את שחיתת כל שני הסימנים^א, אף שכבר נגמרה השחיטה בהכשר, בשחיתת רוב שני הסימנים, משום שיש בכך מצווה [=מצווה למרק].
 י"מ שיש בכך מצווה כדי שיצא הדם כראוי. וי"מ שהמצווה היא שתעשה השחיטה בשנים, משום "בְּקָב עַם הַדָּבָר מְלֵךְ"^ב.

ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף

או אינה לשחיטה אלא בסוף

לדעת רבי שמעון בן לקיש משום לוי סבא – אין נקרא שחיטה אלא סוף החיתוך^ה.

ולדעת רבי יוחנן – מתחילת החיתוך ועד סופו הכל נקרא שחיטה.

ויש דברים, שלדברי הכל אין בהם נפקא מינה, אם השחיטה קרויה מתחילה ועד סוף, או שהיא קרויה רק בסוף.

א. כשגוי שחט סימן ראשון וישראל שחט סימן שני.

לדברי הכל, משנשחט הסימן הראשון על ידי הגוי, [אפילו אין הדבר נקרא שחיטה], נעשית הבהמה טריפה, ומעתה, אף ששחט ישראל את הסימן השני, לא הוכשרה הבהמה בכך, ואסורה באכילה.

ב. עולת העוף שמלק בה סימן אחד למטה [בפסול] וסימן שני למעלה.

מליקת עולת העוף היא למעלה מחציו של המזבח, ויש בה חיתוך שני סימנים, ומליקת חטאת העוף היא למטה מחציו של מזבח, ויש בה חיתוך של סימן אחד.

דקאתי לחובת יום הכיפורים, וקאי עליה אהרן וחוקה, אבל תמיד דלא שייך לחובת יום הכיפורים, ולא קאי עליה אהרן וחוקה, לא. ויש לומר דמכל מקום פסול מדרבנן. [תוס'].
^א ואף על גב דבחולין נמי בעינן כל השנים לכתחלה, מכל מקום, כיון שיש דוחק בדבר, לא היה לנו לעשות על ידי אחר. [תוס'].
^ב ואין לבי כד, דאם כן כל עבודות נמי, והרי הכותב הקפיד בכהן גדול וגירש את רוב עם. [רש"י].

^ה אף על גב דרבא סבירא ליה הכי בפרק שני דזבחים אפילו הכי, לא חשיב ליה בהדי תלת, דהלכה כריש לקיש לגבי רבי יוחנן, בריש פרק החולץ, משום דהך משמיה דלוי אמרה ריש לקיש. [תוס'].
 כל הזכויות שמורות © "בקיזור" פלדמן 8 בני ברק
 www.bekitsur.org

העוסקים בעבודות פרה אדומה

א. מטמאים בגדים.

העוסק בכל אחת מעבודות פרה אדומה, כגון בשחיטה, ובהזאת הדם, ובשריפה, ובאסיפת האפר, נטמא בכך, לטמא אף בגדים שהוא לבוש בהם.

לעניין משליך את עץ הארז ואזוב ושני תולעת, וכן לעניין השורף את הפרה, וכן לעניין אוסף את אפרה, הדבר מפורש בכתוב, שנאמר, "וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת עֵרְבָה וְאֶת בְּשָׂרָהּ וְאֶת דָּמָהּ עַל פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף. וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרֶז וְאֶזֶב וְשָׂנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֵל תוֹדֵךְ שְׂרַפְת הַפָּרָה. וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְנָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְטָמְא הַכֹּהֵן עַד הָעֶרְב. וְהִשְׂרָף אֹתָהּ וְכִבֵּס בְּגָדָיו בְּמַיִם וְנָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְטָמְא עַד הָעֶרְב. וְאָסַף אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְר הַפָּרָה וְהַנִּיחַ מַחוּץ לַמִּזְבֵּחַ בְּמַקוֹם טְהוֹר וְהִיָּתָה לְעֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא. וְכִבֵּס הָאֲסֹף אֶת אֶפְר הַפָּרָה אֶת בְּגָדָיו וְטָמְא עַד הָעֶרְב וְהִיָּתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָגַר הַנֶּהָר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם".

אלא שעניין זה שהשורף את הפרה עצמה טמא, ניתן היה ללומדו בקל וחומר מכך שהמשליך את עץ הארז והאזוב ושני תולעת טמא, והסיבה שנכתב בפרוש שהשורף עצמו טמא, אינה לגופו, אלא ללמד שכל העוסק בעבודות הפרה טמא הוא.

ב. פוסלים אותה במלאכה.

פרה אדומה שנעשית אחת מעבודותיה יחד עם איזו מלאכה אחרת, כגון ששחטה, ויחד עם זאת חיתך דלעת, הפרה נפסלת בכך.

שנאמר "וְיִשְׁחַט אֹתָהּ" [שלא ישחט דבר עמה] ללמד שמלאכה אחרת פוסלת את שחיטתה.

ונאמר "וְיִשְׂכַּף אֶת הַפָּרָה" ללמד שמלאכה אחרת פוסלת את שריפתה.

העוסקים בפרה אדומה שארע בה פסול

א. ארע בה פסול בשחיטה.

פרה אדומה שארע בה פסול בשחיטה, [כגון שנתבלה²], נתקדשה כלל להיות פרה אדומה, ומעתה בין נתעסק עמה קודם שנפסלה, [כגון ששחטה עד שנפסלה], בין שנתעסק

ולדברי הכל, כשמלק סימן אחד בעולת העוף למטה, מאחר שעשה בה מעשה גמור של מליקת חטאת העוף, היא נפסלת בכך, כמי שנמלקה שלא במקומה [אף שבעולת העוף אין זו מליקה גמורה].

ויש דבר, שנחלקו בו רבא ורב יוסף, אם הוא תלוי במחלוקת רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש :

ג. עולת העוף ששחט בה סימן אחד מחוץ לעזרה וסימן אחד בפנים.

לדברי רבא – דעת רבי שמעון בן לקיש, שהשוחט סימן אחד בחטאת העוף בחוץ, פטור מכרת של שוחט קדשים בחוץ, כי עולת העוף טעונה שני סימנים, ומאחר שאין השחיטה קרויה אלא בסופה, כששחט סימן ראשון בחוץ, לא עשה מעשה של שחיטת קדשים בחוץ. ודעת רבי יוחנן, שגם שחיטת הסימן הראשון קרויה שחיטה, ומאחר ששחט סימן ראשון בחוץ, חייב כרת של שוחט קדשים בחוץ.

ולדברי רב יוסף – מאחר שחטאת העוף דיה בסימן אחד, ולכן כשישחט בה סימן אחד בחוץ הוא מתחייב כרת, מעתה הוא הדין לעולת העוף, אם שחט בה סימן אחד בחוץ, לדברי הכל הוא מתחייב בכך כרת, כי בסימן אחד נגמרת השחיטה.

ויש דבר, שלדברי הכל נחלקו בו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש :

ד. עולת העוף³ ששחט בה מיעוט סימנים מחוץ לעזרה וגומרם בפנים.

לדעת רבי שמעון בן לקיש, אין השחיטה אלא בגמר החיתוך, ומאחר שגמר החיתוך היה בעזרה, אף שתחילתו היה מחוץ לעזרה, הרי זה פטור מכרת של שוחט קדשים בחוץ.

ולדעת רבי יוחנן, אף תחילת החיתוך קרויה שחיטה, ומאחר שהחל לשחוט מחוץ לעזרה, חייב כרת של שוחט קדשים בחוץ.

[ולכאורה הוא הדין שנחלקו, כששחט בהמת קדשים, סימן אחד בחוץ, וסימן אחד בפנים].

² כן פירש רש"י. ורבינו תם מפרש פסול של עשיית מלאכה אחרת יחד עם השחיטה. [תוס'].
³ כן פירש בקונטרס דמייירי בעוף קדשים. וקשה לפירושו ... ונראה לפרש דאייירי בבהמה ... [תוס'].

באחד, ולא ישחטו שנים פרה אדומה אחת. [שכן דעתו בכל הקרבנות כפי שנתבאר לעיל].

ולדעת חכמים – שנים שוחטים פרה אדומה אחת. [שכן דעתם בכל הקרבנות, כפי שנתבאר לעיל].

שנים ששחטו פרה אדומה

[לדעת חכמים האומרים שהיא נשחטת בשנים]

לדעת רבי שמעון בן לקיש – מאחר שאין קרוי שחיטה אלא סוף החיתוך, אין נטמא לטמא בגדים אלא השני, שגמר את השחיטה אבל הראשון טהור.

ולדעת רבי יוחנן – מאחר שכל החיתוך קרוי שחיטה, גם הראשון שהחל את השחיטה נטמא לטמא בגדים.

בה אחר כך, [כגון ששרפה או אסף את אפרה], אינו נטמא בה מחמת העיסוק בעבודת פרה אדומה, [אבל טומאת נבילות הוא נטמא אם נוגע בה אחר שנתנבלה].

ב. ארע בה פסול בהזאתה.

פרה אדומה שארע בה פסול באמצע ההזאות, [כגון שנטמאה], לא בטל ממנה שם פרה אדומה, ולפיכך כל אלו שנתעסקו בה עד עתה, [כגון השוחט והמזה], טמאים מחמתה, אבל המתעסקים בה מכאן ואילך, [כגון שרפה או אספו אפרה], אינם נטמאים מחמתה, כי פרה אדומה פסולה, אינה מטמאה את המתעסקים בה.

מדיני שחיטת פרה אדומה

לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון – פרה אדומה שחיתתה

לעילוי נשמת

הרב עקיבא שלמה דייין ז"ל

בן הרב משה דויטש זצ"ל

נלב"ע כ"ד טבת תשס"ב

וזוגתו מרת מרים ע"ה

בת הרב מרדכי אפרים פישל זוסמן זצ"ל

נלב"ע כ"ג תמוז תשנ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

נדבת משפחת שורש

כלל גדול
בלימוד
שידע
התלמיד
אחר ששנה
מה שעלה
בידו מכל
מה ששנה
ויסמוך על
הכללים
שיצאו
לו משם
[מאירי סוף דורות]

לעולם ישנה
אדם לתלמידו
דרך קצרה
[פסחים ג:]

כל הלומד
תורה ואינו
חוזר עליה
דומה לאדם
שזורע ואינו
קוצר
[סנהדרין צט.]

למנויים והנצחות
050-4100091
פקס 03-6194371

שנה י"א
חוברת 394